

קובץ גליונות

פרשת כי תצא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א
בתפילת שחרית במטוס של אחד הנגידים בדרכו לברזיל למסע קרן עולם התורה

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על המאבק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:11	7:22	8:02
בני ברק	6:27	7:24	7:59
קרית ספר	6:20	7:23	8:01
בית שמש	6:11	7:23	8:01
אופקים	6:20	7:24	8:01
חיפה	6:20	7:24	8:00

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לגבאי בתי כנסת ובתי מדרש להלן רשימת ספרים חדשים לחלוקה חינם

סט ג' חלקים של בריסק על התורה, סט מוסרי האור החיים בהוצאת עוז והדר, סט מלתא חדתא על פרקי אבות להאדמו"ר ר' דוד אבוחצירא שליט"א, שערי תפילה ואמונה וביטחון להאדמו"ר ר' דוד אבוחצירא שליט"א, דודי נתן על התורה, אדברה בעדותיך על התורה ג"ח, אמרי משה סיכום הלכות נדה, שיעורי המסכת על בב"ק וסנהדרין, ראש יוסף על הלכות ריבית, אפטרטא ג' חלקים חידושים וביאורים על כל הפטרות השנה והמועדים, למסקנא סיכומי סוגיות על מסכתות שונות, מפתח הברכה על מאה ברכות, ועוד ספרים וסטים

החלוקה בבני ברק בשיכון ג' לתאום וקבלת הספרים: 058-3212115 החלוקה רק לבתי כנסת

רוצים להנציח את יקירכם ע"ג הקובץ?

המעוניינים להיות שותפים ולהקדיש בקבצים הבאים בחודשים אלול ותשרי
לע"נ יקיריהם לרפואה ולהצלחה

יפני בהקדם למס' 053-3145900

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכות אנרגיה לחשמל כשר בשבתות וחגים, וכן מערכות
סולאריות לשיבות, מוסדות ובתי כנסת, מערכות קטנות
ביתיות לפרטיים. המערכת נטענת בימות החול ע"י מערכת
סולארית או מחברת חשמל, ובמהלך השבת פועלת בניתוק
מדרשת החשמל.

מאושר על ידי משמרת השבת.

להזמנות ובידורים: 050-4112271

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

בס"ד

FIXMIX

חלוקת ד' מינים המרכזית הישר מהמגדלים לציבור האברכים ובני התורה

**בעשרות מוקדי חלוקה
ברחבי הארץ !!!**

אפשרויות | במוקד רישום הארצי | בנדריים פלוס ע"ש
הזמנה: 073-310-3190 | "ולקחתם"

כל המיונים ע"י מוצי"ם מוסמכים בפיקוחו הצמוד
של הגר"א ספטנר מראש דאטרא רמב"ש ד'

"ולקחתם" - 'ההידור' 'המחיר' 'השירות'

יום טוב להתחיל

אלפי בני תורה
יתחילו בלימוד העמוד היומי בגמרא
מסכת ביצה
ביום חמישי כ"ג אלול תשפ"ד
ערב שבת סליחות

זאת ההזדמנות שלך לקנות את כל דיני יום טוב
בלימוד קבוע של עמוד גמרא ליום,
קבלה אחת קלה לשנה טובה

לומדים | חוזרים על העמוד | מסכמים | נבחנו |
עמוד ביום | של אתמול | בסוף השבוע | בסוף החודש

ללמוד
לחזור
לקנות

מפעל
עמוד
וחזרה

אורייתא
לעזר ר' נחמן בן ר' משה יצחק

לקבלת לוח 'עמוד וחזרה' עד הבית ללא עלות,
חייגו: 073-3131-111 או במייל: support@oraysa.org

להצטרפות לנבחי אורייתא בתוכנית ההגרלות
חפשו 'אורייתא' בכל מוקדי נדרים פלוס

מכון הרי פישל

רחובות הבוכרים (רח' דוד) 14
ת"ד 5289, ירושלים 91052
טלפון 02-532-2517
harry_@netvision.net.il

יומא טבא לרבנן

הופיע ספר ברכת אליהו על חושן משפט חלק ט"ו
סיום לסדרת ברכת אליהו על חו"מ

ברכת אליהו חלק טו

ביאור מקיף על ביאורי הגר"א לשו"ע חושן משפט סימנים רמ"ח-תכ"ז
הלכות גניבה, גזלה, נזיקין, מאבד ממון חבירו, נזקי ממון, חובל ומזיק
מאת הגאון רבי ברוך רקובר זצ"ל אב"ד חיפה

**ספרים נוספים
שיצאו לאור לאחרונה:**
רבינו חננאל
וליקוטי תוס' שאנץ
על מס' סנהדרין

**לרגל הוצאת
הכרך החדש
מבצע לסט שלם
(כרכים א-טו)**

כמו כן ניתן להשיג מהספרים שהופיעו עד כה בהוצאתנו:

- הלכה פסוקה - הלכות דיינים, עדות, אונאה ומקח טעות ושותפים ושלוחין
- תוספות השלם על התורה וחמש מגילות • תורת נזיר על מסכת נזיר (ג' חלקים)
- סנהדרי גדולה (על מסכת סנהדרין ומכות) כולל רבינו חננאל וליקוטי תוס' שאנץ ועוד ראשונים
- דברי יוסף על ד' חלקי שו"ע ועל התורה • שיטה על מועד קטן
- חידושי הר"ן על בבא מציעא • ספר ראבי"ה חלק א' (מהדורה חדשה) וחלקים ה, ו, ז
- ושאר הספרים שבהוצאתנו

הפצה ראשית: יסודי - רח' פישל 5 ירושלים
טלפקס 02-5377098 • נייד 050-4141234 • yessodi@gmail.com

זאב סוקול

מ"ם הרשקוביץ

יד לאחים

עלילות הפעילים

דרמה סוחפת על פעילות 'יד לאחים' במאבק ההרואי בסכנת המיסיון

עכשיו
בחניות המפרים
המובחרות

חדש!

דרמה מסעירה בספר קומיקס טוחף
ועוצר נשימה על עלילות 'יד לאחים' במאבק נגד הוויסיון

יפה נוף
ספרים

הוצאה והפצה: ייפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• **רשמים:** מכני ישראל 17 // ירמיהו פינת ברדלים // צומת בר איכו 1 // נבעת שאוב 28 // בית ון הפסנה 50 // בית הדפוס 32 // נוה יעקב: פכר 1 פינת פרס • **ביתר דרכי איש 5** בחנה (מוב שטיבאך המרכז) • **מודיעין עזיבת-קרת ספר:** אביב נח 26 // שרי חמר 1 // הרב מסינבז • **1 • ברכפלד רבי יהודה הנשיא 20 • בית נשע:** חפציבה בן איש חי 29 // הון איש 17 // ירמיהו א-נחל שורק 31 מעב שוק מחרדיו • **גני ברק:** רבי עקיבא 50 // אהרונביץ פי מול מרכז רומנים // **ברסטליא 3 // רבי עקיבא 17 // עורא 45 // פרדס סי:** המכבים 68 פרדס כי • **אשדוד:** ענני הספרים - יוסי בן חכפא 10 רבע 1 • **פתח תקוה:** מחיבת יעקב 4 נני הרר • **אנעד:** רבי יהודה הנשיא 90 • **מוד:** הרב אישיב 8 שבועת נני איכו (אויסמק) • **קרת נת:** האדמו"ר מחב"ד פינת נחיות שום (בני קרטשניף) • **רכסים:** סביון 39 (בנה ביתן) • **נחיות:** הארץ 66 • **אופקים:** חפץ חיים מול בית הכנסת אוהר משה • **חדש סביר:** שפע חיים 6 • **חדש חיפה:** מיכאל 14 • **חדש רחובות:** מנחה 4

YEFE.CO.IL // 1-599-581-581 // משלוחים בכל רחבי הארץ

ספר

חידושי אילת השחר

על פרק מרובה מס' בבא קמא

מסודר לתועלת המעינים בסגנון קל

למען ירוץ הקורא בו

ביר ה' בחסדו יתברך עלי

א.י.ל. בלאא"מ ר' נח עבי זללה"ה

שנת תשפ"ד לפ"ק בני ברק

בשורה טובה לשוחרי תורה

הופיע ויצא לאור

קונטרס אילת השחר

ובו מחידושי אילת השחר מעובד וערוך מחדש ע"י תלמידים

בלשון צח ושוה לכל נפש למען ירוץ הקורא בו

להזמנות : 054-8593520

גיליון מס' 574 פרשת כי תצא
תשפ"ד שנה שנים עשרה

נידב ע"י ידידיו
הרב דוד כץ וב"ב שליט"א
מניו יורק ארה"ב

דברי שי"ח

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - היתקע שופר בעיר'א

נידב ע"י ידידיו הרב דוד כץ וב"ב שליט"א
מניו יארק ארצה"ב

לכבוד השמחה במעונם שמחת עליית לתורה של בנם החתן כמר
מאיר יוסף הי"ו עב"ג הכלה בת הרח"ג בנש"ק הרב **אליעזר
וואגל** וב"ב שליט"א ויה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל
לתפארת בית אבותם ויזכו המחוננים והחתן כלה לשפע ברכה
והצלחה ולכוח"ט ולשנה טובה ומתוקה וכט"ס

מנין שלא תקעו בשחרית יתקעו במנחה

אין נוהגים לתקוע רק בשחרית משום שמספיק לתקוע פעם
אחת ביום וא"צ לתקוע פעמיים, אבל כשלא תקעו בשחרית
יכולים לתקוע במנחה, (מועדי הגר"ח ח"א סי' שצ"ד שיח התורה ח"א
עמוד ש"ח אות א' ר"ט).

ברית מילה אחר התקיעות

כשיש ברית מילה אמר רבינו זצ"ל שתוקעים ואח"כ מלים,
אע"פ שמילה תדיר דתקיעות נחשב כגמר התפילה, (האלולים קדש
לה' פ"ה סי"א).

לחנך קטנים בתקיעות אלו

השיב רבינו זצ"ל שטוב לחנך הקטנים ג"כ בתקיעת שופר של
חודש אלול וכגון להביא שופר לחיידר, וכמו בכל עניני חינוך,
(מועדי הגר"ח ח"א סי' שצ"ז האלולים קדש לה' פ"ה סי"ב ועי' בדרשות
מהר"ח אור זרוע סי' ל"ג, וכן עי' בהליכות חיים ח"ב על מועדים חודש אלול
עמ' כ"א בהערה ט"ו, ומרן הגר"מ שך זצ"ל אמר לאמרו' להעבירנו לתשב"ר
מטעם זה שלא תקעו היכן שלמדתי, ואמר היום אתה מעביר אותם).

נשים אינם במנחה זה

השיב רבינו זצ"ל, שנשים אינן מחמירות לשמוע תקיעת שופר
בחודש אלול ופוחמעי"ד, (האלולים קדש לה' פ"ה סי"ג), ואם
מתפללות בביהכנ"ס צריכות לשמוע, (מועדי הגר"ח ח"א סי' שצ"ה).

שמיעה דרך הטלפון

כתב רבינו זצ"ל שלא מסתבר שיהיה אפשר לשמוע תקיעות
באלול דרך הטלפון, (מועדי הגר"ח ח"א סי' שצ"ב), ורק בשעת הדחק
אפשר לשמוע תקיעת שופר באלול דרך הטלפון כשאי אפשר
בענין אחר עכ"ד (האלולים קדש לה' פ"ה הערה ר"כ).

לועג לרש בתקיעות באלול

בענין תקיעת שופר באלול בד' אמות של מת, אם יש בזה משום
לועג לרש, השיב רבינו זצ"ל אין ראוי, (מועדי הגר"ח ח"ב סי' תכ"ח).

אם קטן יכול לתקוע בביהכנ"ס

נשאל רבינו זצ"ל, בית כנסת שרואים בחודש אלול שלפתע אין
להם גדול שיתקע את מה שנוהגים לתקוע בחודש אלול, ויש
שם קטן פחות מגיל בר מצוה שיועד לתקוע, האם אפשר
בדיעבד ליתן לקטן הזה מעל גיל חינוך שיתקע, כי אין זה תקיעה
של חובה, או שאין זה כבוד הציבור שקטן תוקע, ועדיף שלא
יתקעו כלל מליטן לקטן פחות מגיל בר מצוה שיתקע, והשיב,
יכול. (קובץ בעקבי שיח ל"ב י"א) עוד כתב, אם אין שם בעל תוקע
אלא קטן מסתבר שיכול לתקוע, אם הגיע לחינוך, (מועדי הגר"ח
ח"א סי' ש"צ), אכן לכתחילה יש לגדול לתקוע מפני כבוד הציבור,
(האלולים קדש לה' פ"ה הערה רנ"ב וכן השיב לגבי הדלקת נ"ח בביהכנ"ס
שאפי' אם מכוונין לכבוד הקטן כדי לחזקו בהתמדה בתורה ויכיר'ב לא מהני
מחילתם לוותר על גנאי הציבור ע"ש).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

תקיעות בחדש אלול

מנהיגנו להתחיל לתקוע מב' דר"ח אלול, ונשאל רבינו זצ"ל,
למה מחמת ספק אנחנו לא נוהגים להתחיל מיום א' דר"ח אלול,
וכתב וז"ל, שאינו אלא מנהג עכ"ל, (האלולים קדש לה' פ"ה הערה
רנ"ט), ונשאל רבינו זצ"ל בטעם השמטת השו"ע לדין תקיעת
שופר באלול ורק הרמ"א הביאו, והשיב, אולי לא נהגו בזמנו,
(מועדי הגר"ח ח"ב סי' תכ"ו), עוד כתב דתלוי במנהג המקומות, (פתחי
חיים מכתב קכ"ג ס"א וע"ש דבפדר"א מבואר שהוא תקנ"ח, ועי' בלשון השו"ע
דמר"ח אלול משכימין לסליחות ועי' כ' הרמ"א דאנו תוקעין בשופר, וי"ל
דכוונתו דבני ספרד מנהגם הוא לתקוע מחמת הסליחות, שבכל יום באמצע
אמירת הסליחות באמרם י"ג מדות תשר"ת תשר"ת וכן בתוך קדיש
תתקבל, והטעם כדי לקיים ג"כ את מנהג תקיעת שופר כמש"כ הכה"ח סי'
תקפ"א סי' י"ג, ועי' כ' הרמ"א דאנו א"א סליחות רק תוקעין בשופר, ועי'
בשר"ת לחם שלמה אר"ח מהדו"ת סי' פ' שמבאר למה השמיט המחבר את
מנהג ישראל לתקוע שופר בחודש אלול).

ובס' מחשבת עם (אלול סי' א' עמוד ת"ג) שאל מרבינו זצ"ל לדעת
הרמ"א דמברכין אף על המנהג וכגון ברכת הלל בראש חודש
כמבואר בשו"ע (סי' תכ"ב ס"ב) מדוע אין מברכין על תקיעת שופר
דאלול, והשיב רבינו זצ"ל, וז"ל הוא מנהג שלא זכר בגמ' אלא
במדרשות ואין מברכין על זה, ועי' בענפי משה (ר"ה סי' ב) מש"כ
בזה.

מנהג התקיעות בציבור ולא ביחיד

השיב רבינו זצ"ל, דמנהג התקיעות בחדש אלול נקבע לציבור
אך המתפלל ביחידות אין צריך לתקוע (שו"ת רבב"א ח"א סי' שצ"ד
ובקובץ בעקבי שיח ל"ד עמוד ב' השיב רבינו בענין אם נתקן גם למתפלל
ביחיד, כמדומה שלא, וכ"ה בשו"ת אגור"מ אר"ח ח"ד סי' כ"א אות ה') וכ"ה
במהר"ח או"י בדרשות (סי' ל"ב) היתקע שופר בעיר בעיר זה
ביהכנ"ס שנא' בעיר אלקינו הר קדשו, ובקהלת רבה (פרשה ט' סי'
ז) ד"א עיר קטנה זה בית הכנסת, ואנשים בה מעט זה ציבור.
וכ"ז אם התפלל ביחידות אבל אם התפללו ציבור ולא היה שופר
בביהכ"נ שהתפלל, השיב רבינו זצ"ל, דנכון ללכת לביהכ"נ אחר
ולשמוע תקיעת שופר, (דולה ומשקה סי' תקפ"א), אם יש תשעה
אנשים שהתאספו להתפלל ביחד ולא הגיע העשירי והתפללו
אף שלא היה מנין, השיב רבינו זצ"ל, דיש לתקוע בשופר בסוף
התפילה דזה עדיין נחשב כציבור לגבי הענין לתקוע בשופר אחר
התפילה, (האלולים קדש לה' פ"ה הערה רנ"א).

שמיעת תקיעות באמצע שמו"ע ובאמצע עלינו לשבח

מי שעומד באמצע שמו"ע אין לו להפסיק לשמוע תקיעות אלו,
וז"ל רבינו במכתב, מדינא יכול אבל אין ראוי כיון שהוא רק
מנהג עכ"ל, (האלולים קדש לה' פ"ה הערה רנ"ו), ואם שומע באמצע
עלינו לשבח כתב רבינו יפסיק רגע וישמע, (קובץ בעקבי שיח ל"ב
עמוד י', ועי' קובץ ל"ד עמוד ב' דאפשר לשמוע גם באמצע התפילה).

שמע תקיעות לפני התפילה

מי ששמע תקיעת שופר קודם שהתפלל ממנין אחר שסיימו
תפילתם ותקעו יצא בשמיעת תקיעות אלו ולא צריך להמתין
עד שהמנין שבו הוא מתפלל תוקעים, (דולה ומשקה סי' תקפ"א).

מי שיתקע לעצמו בבית אח"כ

מי שממחר בחודש אלול לצאת לפני סוף התפילה ולא מספיק
לשמוע תקיעת שופר, ויש לו שופר בביתו, נשאל רבינו, האם
חייב או ראוי לתקוע לעצמו בזמן אחר, או לא חייב כלום.
והשיב, אין חובה. (בעקבי שיח ל"ב עמוד י').

ניתן לתורם גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשכונות הבאים בעזה"י

הגה"צ רבי בנימין זילבר זצ"ל (כ"ה אלול) | הג"ר שבתי פרנקל זצ"ל - מו"ל יד החזקה להרמב"ם (א' תשרי תשס"ה)

הגאון רבי שלמה נח קרול (ג' תשרי תשנ"ט)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

בת רבינו, הרבנית חנה שטיינמן ע"ה

א"ח הגאון רבי שרגא שליט"א (ג') (י"ג אלול תשע"ב)

וסיים ראש הכולל רבי יוסף זצ"ל: כך במשך חמש וחצי חודשים היו החתן והכלה מאורסים, בני הזוג נפגשו ביניהם רק פעם אחת לפני הווארט ופעם אחת נוספת, כעבור שלוש חודשים. מלבד זה הם לא נפגשו ביניהם, וגם בני המשפחה לא ידעו דבר על השידוך שנעשה [וגם אחרי שהתפרסם דבר השידוך באופן פלאי ועראי, ואין כאן המקום להאריך בסיבתו] נפגשו רק פעם בשלוש חודשים, עד לחתונה שהתקיימה ט"ו חודשים אחרי הווארט).

תמונה בפרסום ראשון של מרן הסטייפלר בשמחה במשפחה

הגירסאות הסותרות בסיפור השידוך

הנה סיפור השתלשלות השידוך המופלא שהיה בין בתו הבכורה של רבינו מרת חנה ע"ה, שהתארסה בגיל צעיר מאוד, טרם מלאו לה שבע עשרה שנה, לבין בעלה, חתן רבינו הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א, מובא כבר בכמה וכמה ספרים וירחונים, והיה בזה כמה גירסאות שונות, ויש מהם שסותרת לחברתה. ובס"ד התגלגל לידנו, רשימות שכתב אברך בר - סמכא תלמיד חכם מרחובות, הגאון רבי שמואל קובר שליט"א, שרשם בדקדוק מה שמע ממורו ורבו ראש הכולל הגאון רבי יוסף ישראל ישראל זצ"ל, שהוא ניהל את השידוך, וברשימה הנושאת את התאריך "כ"ה מר חשון תשס"ו" מצאנו דברים נפלאים כפי שמע מרבי יוסף זצ"ל.

את השורות הבאות העתקנו מדבריו, בקיצור לשון ועריכה מתבקשים. תשנ"ח לנכדו של רבי יוסף, האברך המופלג הגאון רבי יעקב אפשטיין שליט"א שמסרם לידיו.

אף אחד לא ידע מהשידוך

לכאן סיפור גיס רבינו, הגאון רבי יוסף ישראל זצ"ל: לפני כשלושים ושלש שנה ביקש גיסי רבי חיים קניבסקי (שליט"א) שאציע את בתו הגדולה, חנה, לבנו של שכני לבנין, הגאון הרב שטיינמן. לבן קראו שרגא, והוא היה מבחירי הלומדים בישיבת פוניבז'.

רבי חיים הוסיף וביקש עוד, שהשידוך יהיה חסוי כדי שלא לגרום צער ועגמת נפש לאלו מבני המשפחה שמבגרות ממנה ועוד לא השתדכו.

ואכן ראש הכולל (א"ה, הכוונה לרבי יוסף ישראל זצ"ל) הלך והציע את השידוך, והפגישה - אחת בלבד - בין הבחור והבחורה נערכה בביתם, בשעת ערב מאוחרת, לאחר שכל הילדים כבר ישנו. והוחלט לגמור את השידוך.

מכיון שרצו לשמור על הסודיות, הוחלט לעשות 'שמחת אירוסין' מצומצמת, ולא הזמינו לאירוסין את בני המשפחה, וגם הדודים והדודות לא ידעו כלל מהשידוך. רק ראש הכולל (רבי י. הנ"ל) שידע על השידוך, הוזמן לאירוסין.

מכיון שמרן הסטייפלר זצ"ל, שהוא סב הכלה, היה צריך לבוא לאירוסין, חששו שאם אנשים יבחינו בלכתו ובבואו לבית אחד המחותנים, הכל יתגלה. לכן קבעו את שמחת האירוסין בבית אחות החתן, משפחת ברלין, שהיא היתה בתו הגדולה של

רבי אהרן לייב שטיינמן, שהתגוררו אז בסוף רחוב יונה הנביא, המקום היה נחשב אז קצה העיר, ואנשים לא הסתובבו שם כמעט.

ואכן בשעה היעודה הופיע הסטייפלר לבדו, בלי לווית אנשים נוספים. הסבירו לו מראש כיצד להגיע והוא הגיע לבדו.

שכנים באותו הבנין. רבי אהרן לייב שטיינמן ורבי יוסף ישראל זצ"ל

אין כאן שקרנים!

מעניין להאיר כי למרות שכבר עברו עשרות שנים, נצר הגאון רבי יוסף ישראל זצ"ל, במוחו את השידוך לפרטיו, ושיתף בהם את תלמידיו הנאמן, כשהוא שזור אף הוראה הלכתית מרתקת שזכורה לו מאותו שידוך, וכך סיפר:

מכיון שבמעמד ההוא נכחו מספר מצומצם של אנשים, ואלו הרי היו קרובי משפחה, התעוררה שאלה את מי יקחו לשמש כעדים, כדי לחתום על שטר התנאים.

והסטייפלר זצ"ל קם ואמר, הרי 'לא איברו סהדי אלא לשיקרי' (קידושין דף ס"ה ב') דהיינו שכל הטעם שזקוקים לחתימת ידם של העדים, הוא רק מפני השקרנים, אבל הרי כאן לא מדובר על אנשים שקרנים... וממילא אין צורך בעדים!!

והנה, מראש הרי לא התכוונו לעשות 'תנאים' ולכן גם לא היה 'שטר תנאים', אז הסטייפלר לקח דף, וכתב את נוסח השטר בעצמו, וכשגמר לכתוב הוא מסר את זה לידי ההורים ללא חתימת עדים!

תגלית: מדוע הרבנית ע"ה נטמנה דווקא בזכרון מאיר?
הרבנית חנה שטיינמן ע"ה נפטרה בגיל 62, שנתיים אחרי פטירתה של האמא הגדולה הרבנית בת שבע קניבסקי ע"ה וחמותה הרבנית תמר שטיינמן, ובחיי חיותם של חמיה מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן ואביה מרן רבינו זצ"ל.
מיד כשנודע דבר פטירתה, פנו העסקנים אל בעלה הגאון הגדול שליט"א וביקשו את הכרעתו, היכן בדעתו לרכוש לה מקום קבורה.
אחד מהעסקנים, כבר הקדים ודיבר עם הנהלת בין העלמין שעל ידי ישיבת פוניבז', והם רמזו בבירור כי אם אך ירצה, יש מקום עבור הרבנית בקירבת מקום לחמותה (וכמובן, המקום העתידי לחמיה מרן הגרא"ל שטיינמן).
מאידך, בירור קצר מול ההנהלה של בית העלמין הסמוך 'זכרון מאיר' שם נטמנה אמה הרבנית בת שבע קניבסקי ע"ה, העלה שאם הבעל אך ירצה, הם ידאגו למקום קרוב באזור הרבנית קניבסקי (וכמובן, על יד המקום העתידי לבעלה מרן רבינו הגר"ח). עסקן ירושלמי זריז אף הציע מקום של כבוד בבית הקברות 'הר המנוחות' על יד קברות זקניה הגדולים מרן הגר"ש אלישיב ועוד. הכל חשו כי להכרעתו של הבעל לגבי מקום קבורתה, תהיה השפעה רבה במדה מסוימת על כל האזור.
בעלה שליט"א שמע ושקל בדעתו את כל הפרטים, בתוך כל המולת ההלם, הצער והיגון, הוא ביקש שיתנו לו להרהר כמה רגעים. דעתו אכן היתה נוטה לאחד המקומות (ראה שו"ע יו"ד סימן שס"ו ס"ג), אך לא מיהר להשיב.
כעבור דקות הוא השיב ברורות: ישאלו פי מורי חמי מרן הגר"ח קניבסקי, וכפי שיורה, כך ינהגו.
ואכן, הבן הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א ששהה לצידו, העביר את השאלה, ורבינו זצוק"ל הכריע לקנות בבית החיים 'זכרון מאיר', ויזכר לטוב רבי שאול שדאג לסדר את קניית המקום על הצד היותר טוב, והיא אכן טמונה סמוך ונראה להוריה הדגולים, כאשר אך שבע מקומות מפרדים ביניהם, עדי יקוצו וירננו שוכני עפר בב"א.

הגאון רבי שרגא שטיינמן נושא את המשא המרכזי בפני רבבות ילדי ישראל שסיימו את מסכת כלים, במסגרת ארגון המשניות הארצי 'זכרון חנה - זכרון רבינו חיים' במעמד מיוחד שנערך לקראת יום היא"צ העשירי של הרבנית ע"ה

מענה רב

הנה לאחרונה נשאלתי למועשה מובן שהולך להשתתף במועמד חליצה של אביו מה יעשה בענין אמירת חלוץ הנעל ואבאר דברי דהנה מובאר בגמ' 'יבמות ק"ו ע"ב שמוצוה על כל הנמצאים שם במועמד החליצה גם אלו שאינם מהבית דין לומר ג' פעמים חלוץ הנעל ונפסק כן בשו"ע אבה"ע סי' קס"ט סעיף מ"ב וברמב"ם פ"ד מיבום וחליצה הל' חי וכאן הבן שואל אם גם הוא יכול לומר יחד עם כל המשתתפים ג' פעמים חלוץ הנעל ויסוד הספק דהרי מובאר בפוסקים והובא בפירוש סדר חליצה בשו"ע שם בשם הבעל הלכות גדולות בטעם דאומרים ג' פעמים חלוץ הנעל פעם א' חלוץ הנעל כאבל פעם ב' חלוץ הנעל כמועדה פעם ג' חלוץ הנעל כמועדה במוצות סיני דהיינו שהוא מורד שלא קיים מצות יבום כרצון התורה לכתחילה. וא"כ יש לעיין אם מותר לבן לומר תיבות אלו דנמצא שיאמר הבן על אביו שהוא מורד במוצות סיני ושהוא מנודה ואף שהתירו מרן הגר"ק והגר"ש ואזנר לבן להשתתף במועמד החליצה מ"מ שם אינו רק משתתף ורואה מועמד החליצה אבל הבן בעצמו אינו פעיל בשום דבר ואינו עושה שום דבר של פגיעה רק שנמצא שם.

אבל לומר אמירה כזו שיכול להתפרש מפורשת כפגיעה בכבוד אביו מאן יימר שהתירו ולאידך גיסא יתכן כיון שזה מוצוה וכלשון הגמ' מוצוה על כל העומדים שם לומר וכו' ואין כוונתו לפגוע את אביו בזה דעושה כן רק מצד דזה סדר המוצוה וגם כשאומר כן אינו מתכוון לפירוש הראשונים הנ"ל רק שהראשונים פרשו שזה המטרה באמירת ג' פעמים אולי יש להקל.

והגאון רבי דוב לנדוי שליט"א ראש ישיבת סלבודקה הורה שהבן יאמר בכה"ג רק פעם אחת חלוץ הנעל שאז נמצא שאינו אומר על אביו שהוא מורד במוצות סיני דפעם ראשונה הוא רק לומר שעתה הוא כאבל וכיון שעיקר המוצוה הוא לומר רק פעם אחת דבתורה לא כתיב ג' פעמים ומה שאומרים ג' פעמים הוא רק ליתר שאת ולחיזוק הענין סגי בזה ונמצא שלא אמר אמירה היכולה להתפרש כפגיעה באביו עכת"ד. (הרה"ג ר' יחזקאל שורץ שליט"א - קובץ עץ חיים קובץ מ' עמ' תרפ"ו)

בסוד שיש של אדירי התורה, הגאון הבלתי נשכח מורנו הרב רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, עם יבדלחט"א מורנו הגאון רבי דוב לנדוי שליט"א, [שהיו רגילים להחליף ביניהם שאלות "חדשות" בקיצור וברמז לפי גודל השגתם], ופ"א כשנפגשו [לפעמים זה היה בהוצאת הס"ת], שאל הגר"א אברהם זצ"ל את הגר"ד שליט"א, בזה"ל: "האם ה"לשלחה" יכול לחול על ה"שלחה", ומיד השיב הגר"ד לחיזוק השאלה [הא] בשלא כדרכה.

ועכשיו שאנו בענין ננסה להציע את ביאור הדברים, דכפה"נ השאלה היתה באונס שנתייב ב"לו תהיה לאשה" ו"ל"י שלחה", וכשנשאה הוציא עליה ש"ר, ועכשיו השאלה האם נוסף עליו ג"כ "לא יוכל לשלחה" של מוצש"ר, על ה"שלחה" שחל עליו כבר מצד האונס, [וכנראה דמונה בשאלה האם יש "תוספת" ושינוי דינים בלאו ד"לשלחה", שיחול גם על ה"שלחה"].

אך הנה בפשוטו לא שייך להסתפק כלל בזה, כי אם במועשה האונס כבר נהייתה לבעולה, אז תו לא שייך כבר כל הענין דמוצש"ר, לומר עליה "לא מצאתי לבתך בתולים", וע"ז הוסיף הגר"ד שליט"א לקיים את הספק, שמדובר באופן שהאונס היה שלא כדרכה וא"כ נשארה בתולה א, ועדיין שייך להיות עליה מוצש"ר, ולכן שפיר שייך לחון בהספק הנ"ל, והדברים נפלאים ששים ומשמחים. (הרה"ג ר"מ צוקר בס' שמן למאור)

פשר דבר | בעניני הפרשה

באיסור הנכרית מעיקר הדין ובהתד הפרשה.

והגר"ל צידד עוד לדון אי התר יפ"ת הוי מחמת איסור בועל ארמית קנאים פוגעין בו, או דהגם דאיכא התר זו מכ"מ אילו לא נאמר הלמ"ס זו י"ל דעיקר הפרשה נאמרה לאיסורים הנאמרים בה לא תתעמר בה וכו', ואינו להתר האשה דאסורה רק מהלמ"ס ולא מקרא.

ועוד צידד הגר"ל שליט"א, דבגוונא דיפ"ת שלוקח האשה בע"כ ושלא מדעתה הרי יש כאן צד זכות האשה שלא תקח אותה, ולזה בעינן קרא דשרי לו לקחת אותה בע"כ, אולם יל"ד שכפיית אשת יפ"ת לביאה הוי מחמת זכות השבי וכמכירה לעבדות כן לקחתה אותה לאשה, וכל הנדון הוא רק דין בועל ארמית וכדו', אבל בדין הזכות באשה השבי בה העמיד זכות זו בה.

[ובאבנ"ט ט"ז א' עמד בשיטת הרמב"ם דבעילת היפ"ת היה בביתו ולא בפרהסיא מה חידוש איכא בפרשת יפ"ת, ולפ"ד הגר"ל יל"ד דהוא מצד גזל האשה מועצמה, וא"ש. ועי' באבנ"מ מו"כ בשם הפני" בזה]

דין גר יתום.

[פכ"ד י"ז] לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה:

וכתב בבעל הטורים שם, ולא אמר גר ויתום, לומר לך גר שנתגייר כקטן שנולד דמי (יבמות כב א): ע"כ.

ושמעתי ממו"ר הגר"ל שליט"א שאין כוונת הבעה"ט לומר שכל גר דינו כיתום לענין דין זה מחמת שהוא גר שנתגייר וכו', דלענין דין צער יתום וכדו', אין דין גר להיות כיתום כלל, דהא יש לו אב בפועל ואינו תלוי אלא באב מציאותי ולא ביחס לאביו, ורק שימות אביו הנכרי יחשב כיתום, אלא כוונת הבעה"ט הוא שרמזה לנו התורה שיש יחס של יתום לגר לענין דינים מסוימים דגר שנתגייר כקטן שנולד, אולם אינו שייך דין זה לדיני המקרא הזה שבעינן יתום ממש מציאותי ללא אב, ואינו בעי' שיהיה לו יחס לאביו, ועי' מה שכתבנו בזה בעניני חג השבועות.

בענין מצוה לומר חלוץ הנעל.

[פכ"ה י'] ונקרא שמו בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ הַנֶּעֱל:

וכתב רש"י, מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל: ונמצא דאיכא מצוה בשעת חליצה לומר שני מילים אלו "חלוץ הנעל" ².

ואמר בזה הגר"ל שליט"א בזה, שהקשה לדיינים איך האשה אומרת את הנאמר בתורה, והרי נגעה בנעל וידיה מלוכלכים בנגיעה בנעל, ואמר שאין לחלק במה שהוא נעל מיוחדת לחליצה, דמכ"מ נעל הוא. [והשיבו לו שבפוסקים דנו כזה] (חצר הכהנים)

1. ויל"ד שהרי במקרא כתוב בית חלוץ הנעל, ומנ"ל לומר רק חלוץ הנעל בלבד.

2. והגר"ל שליט"א בכל שבת זו עורר הציבור על מצוה מיוחדת זו, ואמר בזה עוד שקיים פעם אחת מצוה זו, וכן שעמד מקרוב לראות החליצה ויש בזה הרבה פרטים.

לאור ספריו של מרן שליט"א "זכר טוב" ו"זכר דבר", אמר לו הרבי זי"ע בביטוי נדיר "ר' דב יכול לחבר ספר בהיקף של ה"נודע ביהודה".

כאשר נחלש אביו רבי טוביה יוסף צ"ל בשנותיו האחרונות ועבר להתגורר בבית בנו הגר"ד שליט"א, היה הרבי זי"ע מגיע תכופות לבקרו, כאשר הוא מפליג בפני מקורביו את הכיבוד אב המופלא של מרן שליט"א שהכניסו לביתו לסעדו ולכלכלו בעת מחלתו במסירות גדולה.

אף מרן שליט"א היה מעריץ בהערצה מופלאה את כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, והיה מגיע בקביעות בכל שנה ושנה לאמירת הסליחות הראשונות "במוצאי מנוחה" בבית מדרשו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, וכן השתתף בקביעות בשולחנו הטהור של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע בסעודת ההילולא של זקנים אבי השושלת כ"ק מרן אדמו"ר הזקן מסטריקוב זי"ע ב"ט שבט.

בכל חג וחג באחד מימי חול המועד היה מרן שליט"א עולה לביתו להקביל את פני הרבי זי"ע, עוד מימי מגוריו בתל אביב, ולאחריו בשנות מגוריו בבני ברק. באחד הביקורים בתל אביב אף נפגש הגר"ד שליט"א עם מרן הגר"מ שך צ"ל שהיה מגיע אף הוא בקביעות לביקור חג בביתו של הרבי זי"ע.

באותו מעמד היו כל הנוכחים משתאים לראות מלחמתה של תורה מה היא, כשהיו מתפללים ביניהם בריתחא דאורייתא עצומה בכל מרחבי הש"ס, כאשר רק מעטים יכלו להשיג את עומק שיחם ושיגם שהיה בקצרה וברמז.

וכאשר נח נפשיה דרבי - בט"ז אלול תשס"א, ראיתי את מרן הגר"ד שליט"א מיד בבוקרו של אותו יום מר ונמחר בשעה מוקדמת מאד מופיע בהיכל בית מדרשו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, ונעמד על יד המיטה, כאשר פניו מביעות צער וכאב

עצום, ועטוף בשתיקה דוממת של תחושת אבל ויתמות על הסתלקותו של שאר בשרו גאון הדור אשר היה קשור עמו כל השנים בעבודות עצומות של אהבה. מיד לאחריו הגיע אף ידידו מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א שנעמד על ידו ופרץ בבכי מר, ותינה בפני הגר"ד שליט"א את יגונו.

כאשר ביקשו לכתוב את הנוסח על גבי מצבת קבורתו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, היה זה מרן הגר"ד שליט"א שקבע לחרוט את התיבות "עמוד הענווה והאמת", בנימוקו שזה היה יסוד ותמצית עמלו של הרבי זי"ע כל ימי חייו.

מעט מהערכתו המופלגת של הגר"ד שליט"א אל הרבי זי"ע, אפשר לראות במכתב נדיר שכתב מרן שליט"א בכתב ידו לפני שנים אחדות, בעת שעמדו לבנות את בנין בית המדרש הגדול דחסידי סטריקוב:

"הנה בימים אלו מתקיימת מגבית למען קרן הבנין של בית חסידות סטריקוב בב"ב בנשיאות שארי וידידי האדמו"ר הגאון הצדיק מוהר"ר דוד הכהן בראנד שליט"א חתנו של ש"ב כ"ק האדמו"ר מסטריקוב מרן הגאון הגדול רבי אברהם אביגדור נחום צ"ל אשר העמיד מחדש אחרי שנות הזעם את חסידות סטריקוב באה"ק ובשאר מקומות הנודעת לשם ולתהילה מאז ומתמיד". (מרשימות הגר"ח צ"ש שיינבך שליט"א)

מרן שליט"א בשיחה עם כ"ק מרן אדמו"ר מסטריקוב זי"ע בשמחת נשואי נכדו

בקשרי הערכה וידידות מופלאים בעבודות של אהבה עמד מרן שליט"א כל הימים עם שאר בשרו כ"ק מרן האדמו"ר הגה"ק רבי אברהם אביגדור נחום מסטריקוב זי"ע. לבד מקרבת המשפחה המפוארת רמת היחס כנכדי כ"ק מרן האדמו"ר הזקן הגה"ק רבי אלימלך מנחם מנדל מסטריקוב זי"ע, היה קשור בעיקר בהערכה עצומה לתורתו והנהגתו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע.

ראשית היכרותו של מרן שליט"א עם הרבי זי"ע, היה בשנות בחירותו הצעירות בעודו גר ברחובות בבית אביו הגה"ח רבי טוביה יוסף לנדא צ"ל, שהיה בן דודו היחיד של הרבי זי"ע בארה"ק. הרבי זי"ע היה מגיע לעיתים תכופות לשבות בביתו של רבי טוביה צ"ל ברחובות, ובטביעות עינו החדה הכיר מיד בכשרונותיו המופלגים של הבחור הצעיר אשר עדיו לגדולות. הודות לקרבתם אף נשתמר מכתב נדיר ממרן ה"חזקן איש" זי"ע אל כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע בענין השידוך של הגר"ד

שליט"א עם הרבנית תליט"א [הובא בקובץ אגרות חזון איש ח"א אות קמ"ה].

סיפר מרן שליט"א כי בתקופת אירוסיו התלווה אל הרבי זי"ע בביקורו אצל מרן גאב"ד טשעבין זי"ע, ואז נכח לראות את עוצם גבורתו של הרב מטשעבין כשעסק במלחמתה של תורה עם הרבי זי"ע, הם החלו לדבר בסוגיה מסויימת ועברו מגמ' לגמ', ובתוך הדברים התבטא הרב מטשעבין "ס'איז דאך א היימישע גמרא". "במחזה שראיתי באותה שעה" - מפטיר מרן הגר"ד שליט"א - "תיאירתי לעצמי איך היו נראים גאוני גליציה ה'ישועות יעקב' וה'שואל ומשיב' כשדיברו בלימוד".

על קשריו ההדוקים של הגר"ד שליט"א עם הרבי זי"ע ניתן ללמוד מהמעשה דלהלן:

בדרכו ל"שוויץ" לשהות בצל רבו מרן הגר"ח מברסק זי"ע, בחדשי הקיץ בשנת תשט"ז, נסע הרבי זי"ע דרך "לונדון" לצורך צדקה עבור ענין מסויים. מכתב מעניין בכת"ה הגר"י אברמסקי צ"ל בעל ה"חזון יחזקאל" וגאב"ד לונדון בענין זה, נשתמר אצל תלמידו הגר"מ שולזינגר צ"ל בעל ה"משמר הלוי", בו כותב למקורבו הגר"ע זקס צ"ל ראש ישיבת סלבודקה, בתאריך "כ"ב תמוז תשט"ז לונדון" בסיום המכתב "ימסור נא ידידי רבי דב לנדא כי ש"ב הסטריקוב'ע רבי היה כבר פעמיים בביתו וב"ה שלום לו".

על חיבתו הגדולה לתורתו של בעל ה"שאגת אריה" סיפר פעם מרן הגר"ד שליט"א: "זכורני כשלמדו בישיבה מסכת 'יומא' היתה לי משיכה גדולה ללמוד מסכת 'חגיגה', בשל חיבורו של ה'טורי אבן' על מסכת זו. מאד אהבתי ללמוד את הספר הזה, ועל כן היה לי חשק מיוחד ללמוד את המסכתות שעליהן הוא חיבר את ספרו. לימים סיפר לי שאר בשרי כ"ק מרן אדמו"ר מסטריקוב זי"ע שהוא הכיר בפולין אחד שאהב ללמוד מסכת 'יומא' בשל חיבורו של ה'גבורת ארי' על מסכת זו. "כנראה שזו תכונה פולנית..." מפטיר מרן שליט"א בצחות.

על הערצתו המופלגת של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע לתורתו של מרן הגר"ד שליט"א, שמעתי מפי אאמו"ר הגר"י שיינבך שליט"א, כי בעת שיצאו

כ"ק מרן אדמו"ר מסטריקוב זי"ע עם הגר"ד לנדא והגר"ב פוברסקי שליט"א

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת כי תצא תשפ"ד (46)

ראיית הלב וראיית העין

מחסורו, ודקדקו חז"ל כמה פעמים בלשונם ואמרו המעלים עיניו מן הצדקה, וביאר בזה מה שנאמר באברהם אבינו ע"ה בריש פרשת וירא (בראשית יח) וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וגו', כפלה התורה ב' פעמים 'וירא', שאברהם אבינו הרגיש בהם וראה אותם, תחילת המעשה שהרגיש באורחים וזהו חסדו של אברהם עצם מה שראה אותם, והמשך המעשה שהכניס אותם לביתו והאכילם והשקם - זהו כבר תוצאה מהראי' הראשונה.

ונראה דזהו ג"כ כוונת התורה 'לא תוכל להתעלם', צריך אתה להתרגל ולהרגיש שממון חבירך יהי' חביב עליך כשלך ואז תראה את אבדתו ולא תתעלם.

וְכִן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אֲחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאָתָהּ לֹא תִוָּכַל לְהִתְעַלֵּם (כ"ב, ג)

פירש"י לכבוש עינך כאילו אינך רואה אותו עכ"ל, והיינו שהרי במציאות תראה אותם, לכן אל תעשה עצמך כאילו אינך רואה. אמנם הנראה בזה, שאכן ללא שימת לב מיוחדת, לא יראה האדם כלל את שורו וחמורו של חבירו הנידחים, ואף שיעבור על פניהם, אבל לא ירגיש כלל שרואה הוא אותם, כי בלי ראיית הלב, לא יראה גם בעיניו ולא ישים דעתו כלל לזה.

וכן שמעתי כמה פעמים מכבוד מו"ח רבינו הגדול ראש הישיבה זצ"ל שעיקר מצות צדקה וגמ"ח היא בראיית מצוקתו של העני, ובלי רצון מיוחד והרגשת האחר, אינו רואה כלל במציאות את

איסור להתעלם וחוסר יכולת להתעלם

בלשון 'לא תוכל להתעלם', כוונת הדברים שיהי' ממון חבירך חביב עליך כשלך שלא יהי' יתכן ההעלמה כלל, וכמו שאם אתה רואה ממוןך הולך לאיבוד, שלא יתכן העלמה כלל כי בהכרח אתה נותן דעתך לזה, ה"נ לא תוכל להתעלם בשל אחיך, ולכן הי' קשה לחז"ל לשון הכתוב 'לא תראה' - והתעלמות' דמשמע מזה שיתכן העלמה ורק מוזהר אתה באיסור שלא להתעלם, ודקדקו מזה שפעמים שאתה מתעלם.

לֹא תִוָּכַל לְהִתְעַלֵּם (כ"ב, ג)

כאן כתבה תורה לא תוכל להתעלם, ובפר' משפטים 'לא תראה את שור אחיך וגו' נדחים והתעלמות מהם השב תשיבם לאחריך', ובגמ' ב"מ ד"ל דרשו פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאין אתה מתעלם, וצריך מובן דרשת חז"ל, כי הרי בפשוטו ציוותה תורה גם שם 'לא תראה' - והתעלמות' וכמש"כ רש"י שם. והנראה בזה, שהרי את הציווי של איסור העלמה כתבה תורה

חינוך הבנים לגמילות חסד

גדול, אך הוא מוכיח על המדות הרעות של עמון ומואב. מי שלקוי במדותיו ימשיך ליפול דרגה אחר דרגה, ולבסוף ייעשה אכזרי, שכן דרכו של האדם - אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה' (משלי טו), אם אינו מתעלה במדותיו, ממילא יורד ונופל יותר ויותר, עד שנעשה אכזרי. מהלך זה של מדות הרעות לימדתנו כאן התורה, בתחילה באו המדות רעות של עמון ומואב לידי ביטוי במעשה קטן של 'לא קדמו אתכם בלחם ובמים', אך סופם היה 'אשר שכר עליך את בלעם לקללך'.

ולפי"ז מבואר כאן שהבדל זה בתכונות ובמדות של עמון ומואב לעומת בני ישראל עובר בתורשה ולכן אסור להתחתן בהם אפי' בדור עשירי, והנה כלל ישראל זרעו של אברהם אבינו שעסק כל ימיו בחסד ולכן אף הם בעלי חסד, וצריך ביאור שהרי באותה פרשה בתורה שבה מסופר על מעשי החסד של אברהם בתיאור גדלותו במצות הכנסת אורחים, מצינו ג"כ הכנסת האורחים שעשה לוט במסי"נ למרות שהסתכן בכך מפני בני עירו, ולמוד זה מאברהם כמו שדרשו חז"ל עה"פ (בראשית יט) 'לוט ישב בשער סדום, וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה', וכתב רש"י: מבית אברהם למד לחזור על האורחים ע"כ, וא"כ מדוע איך זרעו של לוט בעלי מדות רעות, ולא ירשו ממנו את מדתו לגמול חסד.

לֹא יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱלִי ה' וגו' עַל דָּבָר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בִּלְחֶם וּבְמִיִּם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת בָּלְעָם בֶּן בְּעֹר וְגו' (כ"ג, ד - ה)

כבר עמדו המפרשים על התמיהה שיש בפסוק זה, שבתחילה נזכר הטעם שהרחיקו את עמון ומואב מקהל ישראל הוא משום ש'לא קדמו אתכם בלחם ובמים' שלכאורה הוא עוון יותר קטן ממה שנכתב אח"כ שג"כ שכרו את בלעם שיקלל את כלל ישראל ויאבדו מן העולם.

ונראה ביאור דבר זה, שכדי שנכרים יוכלו להכנס לקהל ישראל, על מנת שתהיה אפשרות לכלל ישראל להדבק בהם ולהתחתן עמם, צריכים הם להיות בעלי מדות טובות כמו כלל ישראל, כע"ז מ"ש הרמב"ם (פי"ט מאיסורי ביאה ה"ז): כל משפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהן לכתחילה, ואעפ"כ אם ראית וכו' איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר, חוששין להן וראוי להתרחק מהן שאלו סימני פסלות הם וכו' וכן כל מי שיש בו עזות פנים או אכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד, חוששין לו ביותר שמא גבעוני הוא, שסימני ישראל האומה הקדושה ביישנין רחמנים וגומלי חסדים עכ"ל. ומעתה אפשר שעצם הטענה של 'לא קדמו אתכם בלחם ובמים' אינו חטא כ"כ

ועשי עוגות', ועוד בדעת זקנים מבעלי התוס' פר' תצוה (שמות כט) שאף להגר ציוה כן. וכיון שבני ביתו עסקו בפועל בעשיית חסד, התעלו ע"ז במדת החסד והשרישו זאת לזרעם אחריהם. אבל לוט עסק בעשיית חסד לבדו ולא חייך בזה את בני ביתו, כמו שכתב רש"י עה"פ ותהי אשתו נציב מלח' (בראשית יט): במלח חטאה ובמלח לקתה, א"ל תני מעט מלח לאורחים הללו, א"ל אף המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום הזה ע"ש, וכיון שלא חייך זרעו אחריו לעסוק בעשיית חסד, לכן נעשו במשך הזמן אכזריים ואף הורישו טבע זה לבניהם אחריהם.

ונראה ההפרש הגדול בין אברהם ללוט, שאברהם לא הסתפק בכך שהוא עצמו עסק בחסד, אלא לימד זאת ג"כ לבניו ולבני ביתו אחריו, כמו שהעידה עליו התורה (בראשית יח) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, וכתב הרמב"ם (הל' דעות פ"א) ש'דרך השם' הכתובה כאן היא ההידבקות במדותיו של הקב"ה 'מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון' וכו'. וכך רואים בפרשת עשיית החסד שלו, שחייך את כל בני ביתו להיות שותפים עמו במצוה זו: 'ואל הבקר רץ אברהם וגו' ויתן אל הנער', נתן לישמעאל לעסוק בחסד כדי לחנכו בזה, 'וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר וגו' לוישי

מלחמת עמלק ומחית 'זכר עמלק'

וכו' היא אינה נוהגת עד ימות המשיח, ובאמת גם דעת רש"י כן שחייב מחית 'זכר עמלק' הוא רק לימות המשיח אבל מ"מ יש חייב להכרית העמלקים עצמם דהיינו האנשים, ורק מצד זה אמר שמואל לשאול שעכ"פ באותה שעה הי' צריך להמית גם את הבהמות כיון ששינו עצמן ע"י כישוף אבל אה"נ לא הי' אז חייב מיוחד על הבהמות.

ובזה נוכל ליישב הדו"ד שהיה בין שמואל לשאול, דהוה ס"ל לשאול שכיון שאין על הבהמה עצמה דין הריגה, וכל החיוב רק ספק שמוא עמלקי הוא, ממילא כיון שהעם כבר הקדיש הבהמות לקרבנות א"כ א"א כבר לחלל קדשי מזבח משום ספק, אבל שמואל א"ל שכיון שכבר נצטוה מקודם להחרים משור ועד שה, א"כ אף שיעקר הטעם היה כדי להרוג את האנשים, אבל עכ"פ משום אותו ספק כבר נצטוה באופן ודאי להרוג כל בהמה משום ששייך בה ספק זה.

תמקה את זכר עמלק מפתח השמים (כ"ה, י"ט)

וברש"י: תמחה את זכר עמלק מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה, שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה עכ"ל.

לשון רש"י הנז' משור ועד שה וכו' הוא לשון הנביא שמואל אל שאול, ואמנם רש"י שם (שמואל טו) כ' טעם אחר מה שציוה שמואל את שאול להמית משור ועד שה משום שהיו בעלי כשפים ומשנין עצמן ודומין לבהמה, ולפ"ז לא היה חיוב הריגה מיוחדת על בהמת עמלק מדין 'זכר עמלק', אלא רק מספק שמוא באמת הוא אדם עמלקי ששינה עצמו לשור ושה ע"י כישוף.

ונראה, דהנה כ' בהגמ"י על הרמב"ם (פ"ה ממלכים) שמצוה זו אינה נוהגת עד ימות המשיח, והשיג עליו הרדב"ז שפרשת שמואל ושאול היא תיובתיה, וי"ל שהמצוה להלחם בעמלק נוהגת מיד שנכנסו לאר"י והעמידו להם מלך, אבל המצוה למחות את 'זכר עמלק' שלא יאמרו בהמה זו של עמלק היתה

סגולת ימי האלול - לא להחמיץ את הרגע

לכל אדם במהלך חייו יש בס"ד רגעים מיוחדים של התעוררות רוחנית, רגעים בהם נפתח לבו ומרגיש את אפסיותו שלו, כלפי המלך הגדול בורא העולם. רגעים אלו הם אחד מן הטובות והחסדים של הקב"ה שלא חפץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחיה, ולכן הוא מזמין לכ"א רגעים שיסייעו בידו להתחזק ולהתעלות. רגעים אלו מגיעים לאדם ע"ד כלל רק מתוך עמל גדול בלימוד מוסר בהתבוננות על מעשיו, או כשהוא שומע הערת מוסר ותוכחה נוקבת המעוררת לו את נקודת האמת הפנימית.

ידוע המעשה וגם שמעתי בעצמי מהראש ישיבה דמיר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, על ת"ח מגדולי העיריה וואלווין שהי' ידוע לבקי גדול בש"ס ופוסקים ומעולם לא אישתייט מיני' שום ידיעה שאיזה בן תורה הי' מבקש ממנו, ורק פ"א בעת הסעודה ושוחחו הלומדים בד"ת ונעלם ממנו תוס' מפורש, ובגדול ההלם והעזוזה שהי' לו באותו הרגע שנעלם ממנו תוס' מפורש, מיד נמלט משם בבהלה ועזב את הסעודה עוד קודם ברכת המזון וברח לעיריה קטנה ומרוחקת, שם ישב והשקיע עצמו בעולמה של תורה ממש בלא הפסק למשך כשבע שנים, ולימים נודע גדול בישראל. וידוע, כי לימים אמר ע"ז אבי הישיבות רבינו מוה"ר מוואלווין זצ"ל, כי ודאי שלא נהג כדן במה שיצא קודם לברכת המזון, אבל ברור הדבר שאם אותו ת"ח הי' שוהה וממתין עד לאחר ברכת המזון, רוח ההתעוררות הי' חולפת וכבר הי' נרגע ולא הי' עוזב ונמלט משם להשקיע את כל כחו בעמל ושקיעות נוראה בתורה.

נמצאים אנו בימים גדולים, ערב ימי הדין והמשפט, ימים שהאדם מוכרח להתבונן במעשיו ולעורר עצמו ולשנות דרכיו לטובה אפי' במשהו. כל אחד מוכרח לעשות איזה שהוא שינוי, לקבל על עצמו איזה קבלה, ולא לזלזל אפי' בקבלה היותר קטנה. אדרבה, למדנו מרבתינו נ"ע כי עדיף לאדם לקבל קבלה בדבר קטן שהוא יוכל לעמוד בו לאורך זמן, מאשר קבלה בדבר יותר חשוב שלא יוכל לעמוד בה יותר מזמן מועט, ע"ד שאחז"ל 'תפסת מרובה לא תפסת'.

נתבונן ונשים אל לבנו כוחה של התעוררות פנימית, ומיד כשנחוש שהיא מופיעה אצלנו, ניהרר שלא לאבדה ח"ו, הן זו מתנה מן שמיא, חובה עלינו לפעול בו ברגע מיד ע"י איזה מעשה, וע"ז אמרו יש קונה עולמו בשעה אחת.

ימים אלו, ימי האלול, ימים מסוגלים להתעוררות הלב, מתנה שהקב"ה נתן לכלל ישראל. צריך כל אחד לראות איך יגרום לעצמו רגעים של התעוררות, והעצה לזה היא להשקיע בלימוד המוסר ברגש ובהתפעלות שע"ז האדם מתעורר, וכלשונו הק' של רבינו יונה ז"ל אם האדם לא יעורר את עצמו מה יועילוהו המוסרים. הבה ננצל אותם רגעים, נתפוס אותם בטרם יחלפו ויברחו מאיתנו, וה' הטוב יערה עלינו רוח טהרה ממרום להשיב אותנו בתשובה שלמה ונוכה לכוח"ט ולנחת מכל צאצאינו.

(כינוס התעוררות לאברכי הכוללים במודיעין עילית - אלול תשס"ה)

מבית דבד

ממדרן ראש לראשי הישיבות רבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

אין התורה מניחה ליפול לזרועות הייאוש

כי תצא למלחמה. (כא. י.)

אדמוח"ז מרן המשגיח רבי ירוחם זצ"ל ביאר דבאה פרשה זו ללמדנו דרכי המלחמה ביצר, שבכל זמן שהוא אפילו בזמן מלחמה שהאדם אינו במוצבו הקבוע ובדרגתו אלא בטרדה גדולה ואין לבו פנוי למלחמת היצר, ואף על פי כן כשחשק לבו בפת תואר הדריכתו תורה אין לנהל את המלחמה ביצרו שלב אחר שלב, והבאת אל תוך ביתך ועשתה את צפרניה ובכתה וכו' ובזה פירש את העניין לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע שנתנה לו תורה את העצות איך להתמודד כנגד הפיתויים שמציב לו יצרו, וגם אחרי שנכשל אין התורה מניחה לו ליפול לזרועות הייאוש, ומנסים עדיין כל מה שאפשר להצילו מחטא זה, ומזה חייב כל אחד ואחד ללמוד שאין לו להקל לעצמו בימים שאינו בין כותלי הישיבה ואין בידו האפשרות להתפלל וללמוד כראוי, והוא נכנע מתחילה לזה ואינו מנסה לחפש דרכים לשפר מצבו בזמנים אלו, אלא אומר אמתין עד שיעברו ימים אלו ואשוב למקומי ומעמדי הראשון, אלא חייב האדם בכל מצב שהוא לעשות כל טעדיקי ולהתעסק תמיד כנגד היצר לחזק עצמו כראוי.

יסוד בן סורר ומורה מתחיל בחינוך

וכל ישראל ישמעו ויראו. (כא כא)

הנה זמן בן סורר ומורה הוא ג' חדשים משהביא שתי שערות, ואם כן מהו ענין וכל ישראל ישמעו ויראו הרי אין פרשה זו שייכת לכל ישראל אלא לנערים בלבד, והיה צריך לכתוב וכל הבנים ישמעו ויראו, ויזמנו בית דין בעת הריגתו כל תינוקות של בית רבן כדי שישמעו ויראו.

ונראה דאין בן סורר ומורה נעשה מעצמו, ויסודו מתחיל בחינוך שמקבל בביתו, ואם אנו רואים נער שנעשה בן סורר על כרחך דכבר בשורשו לקה, וגם הוריו צריכים תיקון וכמו שביארו חז"ל (הובא ברש"י פסוק יא) סמיכות הפרשיות שאם לקחת יפת תואר סופו לשונאה ולחוליד ממונה בן סורר ומורה דבזה שהוא לקח זיווג שאינו הגון לו, בזה גרם שיצא ממונו בן סורר ומורה, ולכן אמרה תורה וכל ישראל ישמעו ויראו.

יפת תואר כבנעני

הנה בגמ' סוטה (ל"ו:) א': ושבת שביז לרבות כנענים שבתוכה וכו' כמאן כר"ש וכו', וע"ז ברש"י ובתוס' מש"כ וברא"מ כאן. והנה בספר המקנה חידש דלאו דוקא כנענים מותרים בפי"ת אלא ה"ה מצרית ואדומית שאסורים בקהל הותרו בכלל יפ"ת, שהרי בפסוק לא נאמר מפורש דלרבות כנענים אלא שנקטה הברייתא אחד מאיסורי קהל שבאומות, וא"ה ה"ה מצרית ואדומית, ואמנם כתב לפי"ז דלר"י דל"ש לאוקמי כנענים שה"ה בכלל לא תח"י וגו', מוקי לה קרא למצרית ואדומית גרידא יעו"ש, ע"כ.

והעיר בזה הגאון ר' ברוך דב פוברסקי שליט"א: לפי"ד יש לעי' הדנה הרמב"ם השמיט ברייתא זו, ובפשוטו י"ל דכיון דמוקי לה בגמ' לר"ש, והרמב"ם פסק בזה כר"י שלא חילק בדין לא תח"י וגו' בין כנענים שבחו"ל, ולכן השמיטה, וכן גם דעת הרמב"ם דאיסור נתינים אינו מן התורה וקרא דלא תתחתן הוא בגיותו וכמבואר בפ"ג מהל' איסורי ביאה יעו"ש, אבל לד' המקנה הרי עדיין נפ"מ במצרית ואדומית, וע"ז הוא דנתרבה מקרא ושבת שביז וגו' כנ"ל וע"ע.

והנראה בזה הדנה בקידושי כ"א אי' בדין כהן מהו שיהא מותר בפי"ת שהרי אסורה היא לו גם באיסור זה, ופליגי בה רב ושמואל וע"ז תרי לישני בגמ' ולל"ק בביאה ראשונה לכו"ז מותרת דחידוש הוא להתירה שלא דברה תורה אלא כנגד יצר"ה, וה"ה לכהן, אבל בביאה שני' כבר לא נאמר בה חידוש היתר ביאה, אלא דלרב מותרת גם בביאה שני' הואיל ואישתרי, ולל"ב שם בביאה שני' לכו"ז אסורה ולא נחלקו אלא בביאה ראשונה ושמואל ס"ל דכל דלא קרי' בה והבאת וגו' לא קרי' בה ובאת וגו' יעו"ש, ולכאורה יש לתמוה שהרי נתבאר שהתירה תורה להדיא גם נתניה בכלל יפ"ת, וע"ז קאי כל הפרשה, ומבואר שתהא מותרת גם בביאה שני', וכן צ"ל לל"ק דלרב מותר כהן בפי"ת אף דגם זונה היא, מסברא דחידוש הוא, וממילא שמותר גם בביאה שני' הואיל ואישתרי, א"כ למה צריך קרא להתיר כנענית.

ונראה בזה עפ"י מ"מ שכתב במאירי בר"פ אלו נערות, דאף דנאסרו נתינים מן התורה, וגם בניהם אסורים לבא בקהל, מ"מ כל שנתגיירו בניהם שוב, הרי הם מותרים מן התורה ורק דוד גזר עליהם וכדאי' ביבמות ע"ט יעו"ש, וע"ב טובא הרי כל איסור נתינים הוא לאחר גירות וכבר נתגיירו אבותיהם ומ"מ אסורים, ומה שייך עוד ענין גירות בבניהם, ובח"י הרמב"ן ביבמות ע"ה הובא גם דעת הרב אב"ד שגם הנתינים עצמם כל שנתגיירו אח"כ שנית הותרו לבא בקהל מה"ת, ואשר מבואר להדיא בזה דאיסור נתינים אינו כאיסור עמוני ומואבי או מצרי ואדומי, שהוא שם פסול קהל, ואסורים אף שגרים גמורים הם, אלא יסוד איסור נתינים הוא שהחמירה בהם תורה בדין גירות, וע"ז בד' הרב אב"ד שם שכתב שלא נתגיירו בלב שלם, ומעתה י"ל שנתחדש בתורה מיעוט בדין גירות שאינו מועיל להתיר איסור חיתון מחמת עכו"ם, ובאמת יסוד האיסור הוא לכו"ע שלא להתחתן בעכו"ם אלא שבגיותו הרי לית להו חתנות, ול"ש לעבור על לאו זה, וע"כ דקרא מיירי בשבעה אומות לאחר גירותן ואף שגירותן מועלת לכל דבר וגם לגבי תפיסת קידושין, מ"מ עדיין פסול עכו"ם בהם לגבי איסור חיתון, ובזה הוא דס"ל להרב אב"ד שלא החמירה תורה אלא בגירותם הראשונה אבל כל שנתגיירו אח"כ בלב שלם ה"ה גרים גמורים ומותרים, ולדעת המאירי הרי נאמר מיעוט בדין גירות בדור הראשון לעולם, ורק לגבי בניהם לא נאמר המיעוט, ולכן מהני בהם השלמות הגירות, ודו"ק.

ואשר לפי"ז נראה דמה דנתרבה בפסוק ושבת שביז לרבות כנענית וגו' ענינו הוא שחידשה תורה בדין גירות של יפ"ת דמהני אף לענין הפקעת איסור עכו"ם לגמרי אף בנתינים, והרי דעת רש"י דמהני גירות דפי"ת אף בע"כ, הרי דשוב אינו תלוי בדעתה כלל וענין גירות מחודשת היא בפי"ת, ונראה דאף לדעת הרמב"ם דצריך דעתה לגירות, מ"מ זהו עכ"פ דנאמר חידוש דין בפי"ת שתהא גירותה מועלת לגמרי אף בכנענית, ושוב תהא מותרת ממילא אף בביאה שני', וכן נראה לפי"ז שתהא מותרת כבר לכל אדם גם לאחר שנתגרשה, וא"ש מה דצריך קרא למ"ד שכהן מותר בפי"ת גם בביאה שני' הואיל ואישתרי וכנ"ל, אבל בנתינים חידוש דין הוא בגמ' גירות, ומהני זאת להתירה לכל אדם, ומעתה מיושב היטב דל"ש כל דין זה אלא בנתינים, אבל במצרית ואדומית דאסורה בקהל לעולם מחמת שם פסול שבה, לא נאמר ע"ז קרא דושבת שביז וגו' ולכן השמיטה הרמב"ם, עכ"ד הגרב"ד פוברסקי שליט"א ודפח"ח. (פרדס יוסף כאן)

אמאי באונס צריך גט

אין לנערה חטא מות. בתרגום יונתן כתב: אלהן גברא יפטרניה מינ' בגיטא ע"כ. ולכאורה הדבר פלא שהרי אנוסה בישראל מישרי שרי, ואמאי מוצרך בעלה לפטרה בגט, ובפני יחושע בח' לכתובות (נ"א:) כתב ד"ל דהתרגום יונתן ס"ל כאבוא דשמואל דס"ל (בכתובות שם) דאשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה דשמואל סופה היה ברצון ע"ש בפנ"י. וראה עוד שם בחדושי הפלא"ה מש"כ ובשול"ע אבה"ע (ס' ס"ח ס"ז) ובשו"ת נוב"י מהד"ת אבה"ע (ס' כ"א) ודו"ק. וכן ביארו הפ"י בתרגום יונתן דס"ל כאבוא דשמואל הפרמ"ג באגרת ג' א - ב השלישי אות ע"ש היטב וכן בספר בית האוצר להגר"י ענגיל ז"ל (מערכת א - ש כלל ר"ח) בפרדס שאול עה"ת בהערות בסוה"ס (עמ' קפ"ז) וראה גם בספר משאת המולך עה"ת (עמ' קפ"ה). ובשו"ת עמק הלכה - בוימל (ח"ב ס' י"ט) האריך הרבה בביאור דברי התרגום כאן ע"ש וראה גם בדברי הגאון הכלי חמדה זצ"ל בקובץ הדנו קיץ תרצ"ה ניו - יורק (עמ' י"ז הערה כ"ה) ע"ש היטב.

וכתב בענין זה על הגיל' הרה"ג ר' יעקב רפאל מורסיאנו שליט"א בקונטרס שמי ושם אבותי וז"ל: בשם הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א הסבר נפלא בענין עפ"י מה דפליגי קמאי במס' סנהדרין (דף ע"ד:) בדעת רבא אם חולק על הא דאמר אביי דאשה קרקע עולם ואינה צריכה למסור את נפשה. וכתב רבינו הגר"ח הלוי זצ"ל בהלכות יסודי התורה (פ"ה - ה"א) בשיטת הרמב"ם שאף האשה חייבת למסור את נפשה ולא לעבור בעריות, מודסתם הרמב"ם ולא הביא חילוק בזה. עיי' שם. [ויש בשם הגר"ז זצ"ל דהוא מפורש בדברי הרמב"ם (שם ה"ד) דכל שהיה דינו שיהרג ואל יעבור אם עבר ולא נהרג "הרי זה חילל את השם רבים ובטל מצוות עשה שהיא קידוש השם ועבר על מצוות לא תעשה שהיא חלול השם. ואף על פי כן מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין אפילו הרג באונס וכו' ובעריות הוא אומר - ולנערה לא תעשה דבר". עיי' שם.

דמה דא' בירושלמי שם, דבין השמשות הוא ספק גם לגבי קריאת שמע, הרי לדעת הבבלי אינו כן, ומושם דביה"ש הוא ספק יום ספק לילה, אולם בברכות ח' אי' בגמ' שהקורא ק"ש לאחר עלות השחר בדיעבד יצא דאיכא אינשי דגנו בהאי שעתא, הרי לד' הבבלי זמן ק"ש אינו תלוי בשם יום ולילה, אלא בזמן שכיבה, ומעתה הרי כמו שכל זמני ק"ש השנויים בריש ברכות, ל"ש בהם ספיקות וכל התנאים שנחלקו שם קבעו זמן ק"ש כי אם לפי אומד דעתו על זמן שכיבה, וא"כ גם לדעת תנא דמותי"א זמן ק"ש הוא מצוה"כ, הוא מושם דס"ל שהוא זמן שכיבה, וא"כ ל"ש לדון בזה ספק ביהמ"ש קודם לכן, עכ"ד הגר"א זצ"ל.

אולם לפי המבואר יש לדון בזה ולומר, דלתנא דמותי"א שקבע זמן ק"ש מצוה"כ, הוא מושם דיליף לה מקרא הנ"ל דבא השמש הוא זמן שכיבה, והרי גם בזמן טהרת הערב שמש לאכילת תרומה כתוב בתורה ובא השמש וטהר, ובזה הוא דנאמר גם עיקר ספק דביה"ש מהו זמן בוא השמש אם בשעת שקיעה בתחילתה, או בזמן צאת הכוכבים והוא הנקרא גמור ביאת השמש, וא"כ חזר הדין דגם לגבי זמן ק"ש הרי זה בספק ביה"ש וכמו"כ, עכ"ד ודפח"ח. (פרדס יוסף)

הנה דבפסוק ד' ולנערה לא תעשה דבר" לנוד שהוא כשהאנס אומר להרוג אותה אם לא תשמוע לו, ואין מויתרין אותה מושם שהוא באונס וילפינן מינה גם לגבי האיש, הרי שלא סובר כלל לחלק לקרקע עולם]. ולפי זה אמר דתרגום יונתן בן עוזיאל ס"ל כשיטה הנ"ל, וכל זה אינו אלא לחיוב מיתה דמוכח מקום הוא באונס, אבל לבעלה לא מוהני מה שהיה באונס שהרי היה לה ליהרג ולא לעבור, ומה שחזרה לעבור נחשב לרצון ואסורה. [ואולי הכונה כנ"ל דבכל זאת היא בזה מעלה מעלה בבעלה]. עכ"ד שם ודפח"ח.

מהו הלשון כבא השמש

השב תשיב לו. והנה בספר עטרת ראש על ברכות מביא בשם הגר" שאלו מאמסטרדם זצ"ל, דבפסוק כאן הוא מקור הדין דתנן במושנה ריש ברכות דזמן ק"ש הוא מצאת הכוכבים, שהוא זמן שכיבה, שהרי כאן נאמר: כבא השמש ושכב בשלמותו עכ"ד.

והעיר בזה הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א, דהנה בחי' הגר"א על ברכות כתב

כבוד מרבים

כ"ק מרן האדמו"ר מסטריקוב זי"ע נלב"ע ט"ז אלול תשס"א

וכשהבאתי לפני מרן שליט"א את הקובץ 'זכור לאברהם' שכתבתי על הרבי זי"ע [אדר תשפ"ד], וראה שכתבתי אודות ענוותנותו, נענה בערגה "איי... איך היה הרבי אומר... כשקראוהו לעלות לתורה במקום כהן" [אין כאן כהן, יעמוד אדוננו מורנו ורבנו], הגיב הרבי באותו ניגון "אין כאן אדוננו מורנו ורבנו..." וכאשר נח נפשיה דרבי - בט"ז אלול תשס"א, ראיתי את מו"ר מרן הגר"ד שליט"א מיד בבוקרו של אותו יום מר ונמר בשעה מוקדמת מאד מופיע בהיכל בית מדרשו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, ונעמד על יד המיטה, כשהוא פורץ בבכי תמורים, ובקול נחי ותוגה תינה בפני ידידו מרן הגר"ד לנדא שליט"א שעמד על יד את גודל יגונו על הסתלקותו של הרבי שהאיר את כל העולם בתורתו.

מועט מהערכות המופלגות של מרן ראש הישיבה שליט"א אל תורתו של הרבי זי"ע, אפשר לראות במכתב נלהב שכתב לפני שנים אחדות, בעת שעמדו לבנות את בנין בית המדרש הגדול דחסידי סטריקוב: "בית המדרש של חסידי סטריקוב עליו נאמר הכתוב אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב ומבואר בגמ' (ברכות ח') שהם שערים המצוינים בהלכה וע"ז נאמר משהחבר בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, והמקום הזה הוא כולו ד' אמות של הלכה יום ולילה, חסידי סטריקוב שהם תלמידי האדמו"ר זצוק"ל שהיה מגדולי הדור בתורתו ויראתו".

וכדברים האלו אף דרש מרן שליט"א במשאול לפני קהל חסידי סטריקוב בר"ח חשוון תשע"ח, במועמד הנחת אבן הפינה לבנין בית המדרש: "כתוב בגמ' במסכת ברכות דף ח' 'נא' דכתיב (תהלים פ"ב) אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערי המצוינים בהלכה יותר מובתי כנסיות ומבתי מדרשות, והיינו דאמר ר"ח ב"א משמיה דעולא מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד".

הנה בכל בית הכנסת יש רק את המעלה של משכנות יעקב, אבל בבית הכנסת של חסידי סטריקוב - קרא מרן שליט"א בקול נרגש - יש מעלה מיוחדת כי נוסף על כך יש להם גם את המעלה של שערי ציון שהם שערים המצוינים בהלכה שעליהם אומרת הגמ' אוהב ה' שערי ציון יותר מכל משכנות יעקב, וזאת מושם שלחסידי סטריקוב היה רבי גדול מאד בתורה, שהשריש בתלמידיו את כח תורתו". (מורשימות הגר"ח צ' שיינבר שליט"א)

האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל מוזג לחיים לרבינו שליט"א ולמרן הגר"ד רוטנברג זצ"ל

בקשרי הערכה וידידות מופלאים עמד מרן ראש הישיבה שליט"א כל הימים עם כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מסטריקוב זי"ע, היה זה קשר של תורה באהבה עצומה ומופלגת, כאשר בכל פעם שנפגשו ראו כבוד התורה מה הוא שהיו מכבדים זה את זה בהערצה מופלגת, ובעיקר כאשר עסקו במלחמותיה של תורה.

על ראשית היכרותו עם כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, שמועתי מפי מו"ר מרן ראש הישיבה שליט"א בעצמו [בדרך מניחים אבלי' אצל מרן אדמו"ר מסטריקוב שליט"א - טבת תשס"ג]: "בהיותי כבן עשר בשנת תש"א, ראיתי לראשונה את הרבי זי"ע באניה בעודו בבחורות, היה זה בעת שברחנו עם אבי [מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל] וכל משפחתנו מפולין הובערת בדרכנו לארץ ישראל, באניה שהפליגה מאודסה לכיוון טורקיה דרך סוריה ולבנון.

"זה היה ממש אניה של גדולי ישראל - מציין מרן שליט"א - ומספר כי באניה זו אף נסעו גדולי תורה נוספים כמו הגאון רבי שמואל וינטרוב זצ"ל ראש ישיבת נובהרדוק, הגאון רבי חזקיהו מישיבסקי זצ"ל הרב מקריניק, הגאון רבי משה ברנשטיין זצ"ל ראש ישיבת קמנצין וגיסו הגאון רבי יעקב משה ליבוביץ זצ"ל, הגאון רבי אריה שפירא זצ"ל הרב מביאליסטוק, והגאון רבי שרגא גרוסברד זצ"ל".

לבד מגדולתו העצומה בתורה נודע הרבי זי"ע בפי כל בענוותנותו המופלגת ובנסיגותיו המופלאה עבור כל יחיד ויחיד, והעיד בזה מרן הגר"ד שליט"א, שיש לו לספר על

הרבי זי"ע סיפורי מופת רבים, "אבל המופת הכי גדול אצלי הוא, איך שהיה מוכתת רגליו לפני שנים מוביתו בתל אביב לבקש מראשי ישיבות שיקבלו איזה בחור לשיבתם".

ובאותו ענין סיפר לי אחד מנכדי מרן שליט"א, שלפני שנים רבות התקשר הרבי לביתו של מרן שליט"א וחיפש אותו, ואמר "כאן מדבר לנדא מותל אביב". אחד הנכדים שהיה ילד רך בשנים הרים את הטלפון, ולא הבין במי המדובר, רק כעבור זמן כשראה את הסבא נזכר לספר לו בתמימות כי התקשר לכאן לנדא מותל אביב... מרן שליט"א שתפס מיד במי המדובר נענה "הלא זה הרבי מסטריקוב...". זכוניו כאשר הגיע מרן הגר"ד שליט"א לניחוח אבלי' בימי השבעה על הסתלקותו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, סיפר כי הרבי היה רגיל לומר בצחות כי הוא הרבי הכי גדול, שהרי נסע תמיד באוטובוס שהוא הרכב הכי גדול...

המשגיח הגה"צ רבי אליעזר גינזבורג זצ"ל – נלב"ע י"ח אלול תשע"ז

זה אני אומר לכם כעת, השטן התערב כאן, הוא לא יכול לראות איך פוניבו' מתפתחת, מוחפש כל מיני עיצות כך וכך ועוד הפעם, וכעת לקח את המשגיח, מה יהי? מה יהי?, היתכן פוניבו' בלא ר' לייזר?, בלי משגיח? הרי שמענו את השיחות שלו.

ביום שלישי האחרון עוד השתתפתי, איי! איי! כל שיחה שלו, בורא עולם! בורא עולם!, ביום רביעי עוד אמר ועד, ונחטף מאיתנו, מה זה?.

לפני חופת בת תלמידו המשגיח הגר"א גינזבורג זצ"ל

מילדותו היה קשור המשגיח רבי אליעזר גינזבורג זצ"ל לרבינו שליט"א, בהיותו נצר לבית תלמידי מיר, רבינו שליט"א ראהו כלי מחזיק ברכה וקבע עמו סדרי לימוד בזמנים מיוחדים, על אחד כורם שמענו פעם מרבינו שליט"א כי בלילות שלפני הבריתות של בניו שליט"א היה ניעור כל הלילה ללמוד על יד מיטתם והיה לומד בחברותא עם רבי אליעזר גינזבורג זצ"ל.

לפנינו קטע מהמספר רבינו שליט"א לפני מיטתו אתם יודעים מה היה המשגיח רבי אליעזר?, אני מכיר מילדותו, כזה ילד נקי, ידע טוב ללמוד, תלמיד חכם אמיתי, כמוש תלמיד חכם אמיתי, ואיזה צדיק, איזו נקיות, איזה חסיד, הרי גם אתם ראייתם, האם מציאתם בכל הזמן איזה פגם עליו? אני במושך כל השנים לא ראיתי שום דבר.

נו אז יש לנו קושיא איך עשה ה' ככה לנו? איכה יועם זהב? יש קושיא נישאר עם הקושיא, אבל הקב"ה משיב תשובה תפסיקו לדבר, אם תשאלו כאלו קושיאות אין עולם, בראתי את העולם בשביל שיהיה מישהו שיש לו כח לשבור.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ד

הוראת שעה

תומכי התורה מכבדים את הקב"ה

מתוך כינוס קרן עולם התורה - סאו פאולו ברזיל

ברשות ראשי הישיבה מארץ ישראל, ברשות ראשי הישיבה ורבנים מסאו פאולו, ברשות העסקנים שהכינו את המעמד הזה, ברשות כל הקהל.

אנו עומדים כעת בחודש אלול, לפני הימים הנוראים, ומחפשים דרכים ואופנים שהקדוש ברוך יתן לנו סייעתא דשמיא, שנוכל להתעלות בתורה.

משה רבינו קיבל את התורה מהקב"ה. מה עשה מרע"ה שבגלל כן זכה לקבל את התורה? מצינו בחז"ל, על הפסוק 'ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוקים' (שמות ג'), שהטעם שמשה הסתיר את פניו מאחר וסבר שאינו ראוי לקבל את פני השכינה, להיות כל כך קרוב להקב"ה. אמר לו הקב"ה, אני באתי להראות פני אליך, ואתה כיבדת אותי בכך שהראית שאינך ראוי, נשבע אני שתהיה עמי בסיני ארבעים יום וארבעים לילה, ללא אכילה ושתיה. וכן זכה בגלל זה לקרני ההוד, והכל בגלל שכיבד להקב"ה.

איך אנחנו יכולים לכבד את הקב"ה? רבינו יונה מלמד אותנו שאדם מחויב להראות שתכלית החיים היא יראת ה', לימוד תורתו, והעסק בעבודתו ית"ש. ודבר זה צריך האדם להראות בכל תהלוכותיו והתנהגותו, שאם מתנהג כראוי הרי הוא מראה בכך שתכלית חייו להיות קרוב להקב"ה, ובזה גופא הוא מכבד את הקב"ה, ומי שמתנהג כך יכול לזכות על ידי זה למדרגות בתורה, ולסייעתא דשמיא נפלאה.

מורי ורבותי, באנו מארץ ישראל לסאו פאולו כדי לבקש מכם לכבד את הקב"ה! להראות לו כמה התורה חשובה בעינינו! בחודשים האחרונים איבדנו את התקציבים מהממשלה, ובלי התקציבים הללו כמה ישיבות וכוללים יכולים להתבטל חלילה! שכל הישיבות והכוללים עומדים בסכנה! ועל ידי שאנו נראה לכל שחייבים לעזור ולתור כדי שלא יחסר כסף ללומדי התורה, זהו כבוד השי"ת! ועל ידי זה יתברכו כל הנותנים בכל הברכות שמתברכים מכבדי התורה, ויזכו לסייעתא דשמיא בלימוד התורה, ובכל תהלוכות החיים, בריאות, נחת מהילדים, פרנסה, שלום בית, שכן הכל בכלל הסייעתא דשמיא של מכבדי התורה. השי"ת יעזור שמאסיפה זו בסאו פאולו יצא כבוד התורה, וזה יהיה תחילת הכבוד שמים להביא את הגאולה השלימה בב"א.

אופן ההכנה באלול לימי הדין (ב')

(סי' מא) 'אמנם הדבר ידוע הוא, שקשה מאד להסיר מלבו הרהורי התורה, אפילו במקום הטינופת, מי שלבו נבהל ולהוט לעיין בפלפול הלכה'. כך צריך להיות! שיהיה קשה מאוד לאדם להסיר דעתו מהלימוד.

החלק השני, שכאשר לומדים צריך להתאמץ להעמיד ולהבין את הלימוד עד הסוף, לא רק 'בערך', אלא להבין באמת. פעמים מגיע אלי בחור ושואל קושיא, ואני עונה לו תשובה, ומחכה שהוא ישאל על התשובה, שכן התשובה עדיין לא מושלמת, אבל הוא כבר הולך, הוא כבר יצא ידי חובת ה'מצוה' לשאול את הראש ישיבה... לא אכפת לו באמת מהקושיא, צריך שיהיה אכפת כשיש קושיא! וכן צריך ללמוד את הסוגיא עד הסוף, לחשבון את הרמב"ן כאן עם הרמב"ן בסוגיא האחרת, לחשבון את הרמב"ן לפי כל מהלך הסוגיא. אדם אומר ווארט על הרמב"ן, ואומרים לו 'יפה מאוד, אבל איך זה מסתדר עם כל הסוגיא? והוא עונה 'פעם אחרת אני יגיד על זה תירוץ'... ופעם אחרת זה אף פעם לא... זה נקרא ביטול תורה באיכות!!!

והחלק השלישי בזה הוא, כמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות (מ"ע ה) 'ולשון ספרי ולעבדו זו תפילה. ואמרו גם כן ולעבדו זה תלמוד'. וביארו בזה הגר"א והמהר"ל, וכן ביאר מו"ר הגר"א קוטלר זצ"ל, שעבודת התפילה היינו התבטלות מוחלטת לקב"ה, שאין לי כלום מעצמי, אלא אני חייב לעבוד את הקב"ה בכל כוחי. וכך צריך להיות גם הלימוד, גם כשקשה תמיד חייבים ללמוד, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ק) 'כל המשחיר פניו על דברי תורה בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא מבהיק זיויו לעולם הבא', והשחרת פנים זו אינה מחמת רעב [דהו כתוב שם לאחמ"כ], אלא מחמת עמל התורה, וזה מה שנדרש מאיתנו.

אמנם צריך לדעת איך מגיעים לכך, להתחזק באימת הדין, במידות ובתורה, איך אפשר להתחזק בכל זה? והתשובה לזה היא על פי מה שכתוב הר"ן בדרשותיו (הדרוש העשירי), לבאר מה שאמר משה לישראל 'מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה' (דברים יב), וביאר שיש באדם שני כוחות, 'כח השכל' ו'כח הדמיון'. בכח השכל קל מאוד להגיע ליראת ה', אבל מה שמפריע זה כח הדמיון, והיינו מה שדמיונותיו מושכים אותו לענייני העולם. ונמצא שמצד השכל קל מאוד להתחזק, שכן כל אדם מבין בשכלו שצריך לפחד מהדין, ולתקן את המדות. וכן כל אחד מבין בשכלו ש'תלמוד תורה כנגד כולם', וזה כל התכלית שלנו, אלא שהבעיה היא מצד כח הדמיון, הנובע מכך שהאדם מגושם, ועל ידי זה הוא רחוק מהקב"ה, וממילא הוא רחוק מרוחניותו. ולכן כדי להצליח צריך להתרחק מגשמיים! אינני אומר להתנזר לגמרי, אבל למעט את הגשמיים וה'עולם הזה' שמרחיקים אותנו מהקב"ה.

הקב"ה יעזור שנוזה להתרחק מגשמיים ולהתקרב לקב"ה, וכח השכל ישלוב בנו, ונוכל להתחזק באימת הדין ובמידות טובות ובתורה, ובזכות זה נזכה בדין. אכ"ר.

כבר נתבאר [במאמר הקודם] שימי אלול הם ימי הכנה ליום הדין בב' בחינות, בענין חזרה בתשובה ותוספת מעשים טובים, ובענין ההתעוררות לפחד מיום הדין. והחשוב העיקרי לעשות תשובה אצל בני תורה הוא בענין תלמוד תורה, שכן לבני תורה יש יותר יכולת לעסוק בתורה, וממילא גם התביעה עליהם גדולה יותר.

ובביטול תורה יש שני ענינים, יש ביטול תורה בכמות, ויש ביטול תורה באיכות. ובענין חומר עוון ביטול תורה בכמות, כתב החפץ חיים (פתיחה, עשין, אות יב) 'ועל כולם, עובר בזה הזמן [של סיפור לשון הרע ורכילות] על מצות עשה של לימוד תורה, שהיא מצות עשה גמורה וכו' [דבמה שאינו מוקיים עשה בעת שצריך לקיימה נקרא עובר על העשה, כמו שמצינו במנחות (מד), כל מי שאינו מניח תפילין עובר וכו', ואין לו לפטור עצמו מעשה דתורה במה שיקיימה אחר כך, כי כל רגע ורגע היא זמנה'. באר מים חיים שם], ואין קץ לשכר מצות עשה זו, שהיא שקולה כנגד כל המצוות, כמו שמופירש במשנה דפאה ובירושלמי פרק א' דפאה, שכל המצוות אינן שוות לדיבור אחד מן התורה, ולהיפך, עונש ביטולה שקול כנגד כל העונות, כמו שאמרו חז"ל, ויתר הקדוש ברוך הוא על עון עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, ולא ויתר על עון ביטול תורה' וכו'.

אמת, זה לא קל לדרגה שלנו, אבל גם אצלנו מי שמדבר שעות דברים בטלים זה ודאי ביטול תורה, וכל רגע מבטל עשה, ועל זה הקב"ה לא מוותר. אינני אומר שלא לדבר כלל, ודאי מותר שיהיה 'מיעוט שיחה', אבל מי שמדבר בלי גבול אין לזה שום היתר.

עוד כתב החפץ חיים בספרו שם עולם (פ"א), שכל אדם מישראל יש לו חלק בתורה, וזה מה שאנו מבקשים 'ותן חלקנו בתורתך', והקב"ה חישב לכל אחד כמה יספיק ללמוד עם כל הקשיים והטרדות שיש לו, וכשאדם מבטל תורה הוא מאבד את חלקו, הקב"ה נתן לו מטמון והוא מאבד אותו בידים, אי אפשר להחזיר את זה.

יש מעשה על הגר"א, שפעם נגנב מבן משפחתו סכום כסף גדול, ואותו אדם הלך מעיר לעיר לחפש אחר הגנב, עד שהגיע לוויילנא, ונכנס אצל הגר"א. ואמר לו הגר"א 'לא האמנתי שבמשפחתנו יהיה אדם שיבזבז זמן ויבטל תורה בשביל כסף'.

אנו מאוד רחוקים מזה, כל כך רחוקים שזה אפילו נראה לנו מוזר... אמנם אצל הגר"א זה היה דבר פשוט, שהרי תורה זה נצחיות, ואם כן פשוט הדבר שאין להפסיד נצחיות בשביל כסף. ואף שכאמור אנו רחוקים מאד מזה, מכל מקום אנחנו צריכים להבין איך צריך להיות האידיאל, להיכן צריך להגיע, וגם אחרי שנוריד מזה כמה דרגות עדיין יש לנו הרבה מאוד על מה לחזור בתשובה. וכל זה לענין ביטול תורה בכמות.

אבל יש גם ביטול תורה באיכות, ויש בזה שלשה חלקים. האחד, להיות שקוע בלימוד, וכמו שכתב בתרומת הדשן

מדוע הוצרך המקרא 'לא יוכל לבכר'

כוחו לגבי דין 'ראוי', מכל מקום לא מצינו שהפקיעה את

כוחו לגבי מה שהוא מוחזק.

ב. בעיקר דין ירושה בבכור יש לתמוה, איך יש לאב בעלות ושלטיה לשנותו, דבשלמא אם נאמר שחלק בכורה הוא חלק בפני עצמו, ואינו בכלל הירושה, היה מובן שהאב יכול לעקור ולבטל את החלק בכורה, ע"י שאומר שבניו יירשו את כל נכסיו בשוה, וממילא לא יהיה חלק מיוחד לבכור. וכמו כן אילו היינו אומרים שחלק הבכורה הוא מתנה מהאב לבכור, ממילא היה מובן שהוא יכול לומר שאינו חפץ ליתן לו מתנה זו. אבל התוספות הרי סוברים שחלק הבכורה הוא חיוב המוטל על היורשים, לתת לאחיהם הבכור פי שנים [כביאורו של ר"ת 'הנתיבות' (סי' רצ"ח סק"ט)], שכן משמע מדבריהם (ב"ב יב: ד"ה גנון), שהקשו מדוע צריך פסוק ללמד שהבכור מקבל את שני חלקיו במיצר אחד. הרי בכל חלוקת שותפים הדין כן. שצריך לתת לכל אחד את חלקו במיצר אחד. ויתרצו, שמאחר וחלק בכורה 'מתנה' קרייה רחמנא, ממילא סבורים היינו לומר שאין לכוף את הנותן ליתן במיצר אחד בדוקא. ומתבאר מדבריהם שהאחים הם שנותנים לבכור את חלק הבכורה, שהרי הוא חולק עמם את הנכסים, ועליהם כתבו התוספות שהיה מקום לומר שאין לכוּפם ליתן לו את חלקו במיצר אחד. ואם כן קשה, מה היהוה אמינא' שהאב יכול לבטל את חלק הבכורה, הרי זה חיוב המוטל על האחים, ואינו מגיע ממנו כלל.

הגדר ב'מתנה ע"מ שכתוב בתורה'

ונראה ליישב הקושיא הראשונה, מדוע היה מקום לומר שהאב יכול לשנות את חלק הבכור, ואינו נחשב 'מתנה על מה שכתוב בתורה', מאחר והורע כח הבכור ב'ראוי', על פי מה שכתב בחידושי מרן ר"י הלוי (נחלות פ"ו ה"י), בגדר 'מתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל', שאין הביאור בזה שאדם אין בכוחו לשנות מדין התורה, אלא שבעצם יש לו כח להחיל חלות גם כשהו סותר את דיני התורה, אך מאחר ודבריו הם נגד התורה ממילא יש הפקעה וביטול על תנאו. ועל פי זה אפשר לבאר, שהסיבה שאפשר להפקיע את דין הירושה של הבכור, ואין בו נחשב כ'מתנה ע"מ שכתוב בתורה', הוא בגלל שהורע כוחו שאינו נוטל ב'ראוי' כבמוחזק, שמכך שהורע כוחו לענין זה מוכח שחלק הבכורה אינו חשוב, וממילא יש מקום לומר שכאשר האב מבטל בדיבורו את חלק הבכורה אין זה נחשב דיבור נגד התורה, ולפיכך הדיבור אינו בטל, ומעתה הוא יכול גם

"והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בני האהובה עלי פני בן השנואה הבכר" (דברים כא טז).

המשנה במסכת בבא בתרא (קל:) מביאה מחלוקת תנאים, בדין אב שחפץ לשנות את סדר הירושה של בניו. לדעת חכמים אינו יכול לעשות זאת, מפני שהוא 'מתנה על מה שכתוב בתורה', ואילו לדעת רבי יוחנן בן ברוקה, 'אם אמר על מי שראוי ליורשו, דבריו קיימין', ועל מי שאין ראוי לו ליורשו, אין דבריו קיימין'. כלומר, הוא יכול לשנות את סדר הירושה בין היורשים, אך אינו יכול לתת למי שאינו יורש. ומבואר שם בגמרא, שרבי יוחנן בן ברוקה לומד מן המקרא 'והיה ביום הנחילו את בניו' שרשאי אדם לשנות את סדר הירושה של בניו. עוד מבואר שם, שהכל מודים שאין האב יכול לשנות את חלק הבכורה, שכן נאמר 'לא יוכל לבכר'.

ובתוספות שם (קל: ד"ה תלמוד לומר) הקשו על שיטת חכמים, הסוברים שאדם אינו יכול לשנות את דיני הירושה של בניו, מפני שהוא 'מתנה על מה שכתוב בתורה', מדוע אם כן הוצרך המקרא 'לא יוכל לבכר', הרי לשיטתם יודעים אנו זאת בפשיטות, שכשם שאין אדם רשאי לשנות את חלקו של הבן הפשוט, כך אינו יכול לשנות את חלקו של הבכור. עוד הקשו התוספות לאידך גיסא, על שיטת ר"י בן ברוקה, מדוע הוצרך המקרא 'והיה ביום הנחילו את בניו', ללמד שיכול אדם לשנות את ירושת בניו, הרי מכך שהוצרך ללמדנו [בפסוק 'לא יוכל לבכר'] שאין אדם רשאי לשנות את חלקו של בנו הבכור, יש ללמוד שאת חלקו של הבן הפשוט הוא כן יכול לשנות, שאם לא כן מדוע הוצרך המקרא 'לא יוכל לבכר', הרי מסברא היינו יודעים שאינו רשאי לשנות כלום, מאחר והוא 'מתנה על מה שכתוב בתורה', וכשיטת חכמים. ויתרצו התוספות, שלולי המקרא 'לא יוכל לבכר' סבורים היינו שרשאי אדם לשנות את חלק הבכורה של בנו. מאחר והורע כוחו של הבכור, שאינו נוטל ב'ראוי' כבמוחזק.

גדר 'חלק בכורה'

אמנם לכאורה יש להקשות על דברי התוספות ב' קושיות: א. מדוע מה שאין הבכור נוטל ב'ראוי' כבמוחזק הוי סיבה לכך שאפשר לבטל את הירושה, ולא נחשב 'מתנה ע"מ שכתוב בתורה', הרי אף שמצינו שהפקיעה התורה את

משנת הישיבה

חיוב התשובה על מידות רעות

ה"א, 'הנוקם מחברו עובר בלא תעשה, שנאמר לא תיקום. ואף על פי שאינו לוקה עליו דעה רעה היא עד מאוד, אלא ראינו לו לאדם להיות מעביר על מידותיו על כל דברי העולם, שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי, ואינן כדאי לנקום עליהם'.

ומבואר ברמב"ם שנקמה היא מדה רעה מאוד. חז"ל הביאו דוגמא לנקמה, כשאחד מבקש מהשני קרדום, ואינו חפץ ליתן לו מאחר והלה לא השאילו בעבר כלי שהיה זקוק לו. אבל ישנה נקמה שהיא מצויה הרבה יותר, כגון באופן שאדם עונה לזה שפגע בו, ופוגע בו בחזרה, זו נקמה! רגילים לשמוע מאדם שנעלב מחברו 'הוא כבר ישמע ממני'... כאילו זה בסדר. אני רגיל לשמוע מאנשים, שיש להם הרגשה שאם מישהו פגע בהם יש להם את הזכות לפגוע בו גם כן, אבל זה הרי איסור תורה גמור! על זה גופא התורה אומרת לא תיקום! ולפעמים אדם אפילו לא יודע שהוא נוקם, שכן נדמה לו שהוא כבר שכח לגמרי שפגעו בו, אבל האמת היא שיש לו עדיין טינה עמוקה בלב, ובלא יודעים הוא עושה איזה דבר שיש בו שום נקמה. אם האדם אינו עובד על ענין הנקמה הוא עלול להיכשל, מבלי לדעת בכלל שהוא נוקם.

ואיך עושים תשובה על נקמה? באופן פרטי צריך כל אחד לחשוב ולהתחרט על מה שנקם במשך השנה, ולקבל על העתיד. אבל באופן כללי כדי להתגבר על נקמה צריך ענווה. כדאיתא בחובת הלבבות, שהנהגה של עניו היא שמתאזר באיך רוח, וסובל את הדברים השנואים עליו, והוא מכלל 'הנעלבים ואינן עולביין'. ועליו אמרו חכמים (ר"ה יז.) 'המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעי'. וקודם ד"ה אנו צריכים להשתדל ביותר להיות 'מעביר על מידותיו', שאז הקב"ה מתנהג עמו ב'מידה כנגד מידה', וכדברי חז"ל, ועל ידי כך נזכה לצאת זכאים בדין. אמן.

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז ה"ג), 'ואל תאמר שאין התשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון זנות וגזל וגניבה, כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות [מידות] רעות שיש לו ולשוב מהן, מן הכעס, ומן האהבה, ומן הקנאה, ומן התחרות, ומן ההתל [שעושים ליצנות מאדם אחר], ומרדיפת הממון והכבוד, ומרדיפת המאכלות, וכיוצא בהן, מן הכול צריך לחזור בתשובה. ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם. וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו, ואיש און מחשבותיו'.

ומבואר, דהרמב"ם מפרש ש'יעזוב רשע דרכו' היינו עוונות שיש בהם מעשה, ו'איש און מחשבותיו' היינו מדות רעות. ותשובה זו קשה יותר, כיון שיותר קשה לתקן מדות רעות מלתקן מעשים רעים.

ויש חידוש בדברי הרמב"ם הללו, כי בדרך כלל חושבים שמי שהוא כעסן או נקמן או עקשן חסר לו בשלמות של האדם, אבל ברמב"ם מבואר לא כך, אלא שהם עוונות שחייבים לשוב עליהם בתשובה. גאווה היא איסור מפורש, ולהיות עניו זו מצות עשה, וכן לגבי כל המדות נצטוונו 'והלכת בדרכיו', שכשם שהקב"ה מתנהג במידות טובות, כך מוטל על האדם חיוב מן התורה להימדות אליו. ועל כן צריכים לחזור בתשובה גם על מדות רעות.

רבי חיים ויטאל כותב [מובא באבן שלמה], שהטעם שאין המידות מפורשות בתורה, מפני שהן שורש של כל הפעולות, ולפיכך התשובה על מידות חשובה יותר מהכל, כי אם המידות אינן כראוי אזי ממילא כל המעשים פגומים.

אחת המידות שצריכים לשוב ממנה היא 'נקמה', וכמו שכתב הרמב"ם (דעות פ"ז

דבריו חמדי

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

האם השיעור יעבור, כדי שהמניין יתפלל עם מזגן

שאלה. בבית הכנסת אצלנו מתקיימים שני מניינים קבועים כל שבת בשחרית. המניין הראשון בשעה 8:00, כאשר מיד לאחר התפילה מתקיים שיעור קבוע בהלכות שבת ע"י אחד האברכים. השיעור נמשך כערך 25 דקות. המניין השני מתחיל כערך בשעה 8:30 [לפי זמן ק"ש של הגר"א]. השבת אירעה תקלה במנין השני, ולפני שהיו צריכים להתחיל להתפלל תפילת מוסף, קפץ החשמש לבית שני ונכחו המזגנים. הם נכנסו לבית הכנסת המרכזי באמצע השיעור, ובקשו ממשותפי השיעור לתת להם להתפלל מוסף, בטענה שהם מניין גדול של כ-50 מתפללים, ומשתתפי השיעור הם מועטים כ-15 לומדים. נשאלת השאלה, האם היו צריכים לבטל את השיעור כדי לתת למניין השני להתפלל עם מזגן. ומה הרין אם יש למשתתפי השיעור איזה חדר שיעורים סמוך שיש שם מזגן, האם הם מחויבים לעבור לחדר שיעורים כדי שהמתפללים יוכלו להיכנס ולהתפלל בבית הכנסת.

תשובה. יתכן ששיעור תורה חשוב יותר מתפילה בציבור, וח"ו מלבטל את השיעור הקבוע, וגם אם יש חדר שיעורים אינם צריכים לעבור, כי הם קבועים במקום, ויש חשיבות ללמוד במקום קבוע, אולם אם יעברו יקיימו תורה עם חסד.

מקורות ונימוקים

נראה מהשאלה שהמתפללים בטוחים שהתפילה שלהם חשובה יותר, רק השאלה היא בגלל שלשיעור יש קביעות, אבל באמת כלל לא בטוח שתפילה גם אם היא בציבור חשובה יותר משיעור תורה. או אולי בדרך שונה, ששיעור תורה חשוב יותר מתפילה בציבור, ובפרט שגם השיעור הוא של רבים. וראיה לכך, שאמרו במסכת ברכות (דף ח ע"א) מאי דכתיב 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב', אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי מריש הוה גרסינא בגו ביתא, ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא דאר"ח בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב ביהמ"ק אן לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד, לא הוה מצלינא אלא היכא דגרסינא, רבי אמי ורבי אסי אע"ג דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריא, לא מצלו אלא בני עמודי היכא דהוה גרסי. ונחלקו הראשונים אם הכוונה שהתפללו בבית המדרש ביחידות, או שגם בבית המדרש היה מניין, אבל הפסידו מעלה ברוב עם. דעת הרמב"ם (פ"ח מתפילה ה"ג) שאין להתפלל בבית המדרש אלא אם יש שם עשרה. וכתב בכסף משנה בשם ה"ר יונה ז"ל, דאפילו לדעת הרמב"ם דבעי עשרה בבית המדרש, הגימלי למי שדרכו ללכת מביתו ללמוד במקום אחר, שכיון שדרכו להתבטל מלימודו בשעה שהולך ללמוד יש לו להתפלל בעשרה, אבל מי שלומד בביתו כל היום במקום קבוע ותורתו אימונתו, אין לו ללכת לבית הכנסת בשביל להתפלל בעשרה, לפי שמתבטל מלימודו בשעת הליכה.

אבל הרא"ש כתב, טוב להתפלל עם הציבור כי זמן תפילה לחדר וזמן תורה לחדר, וגם אין תורתנו כ"כ אומנותנו, ובהרבה שעות ביום אנו מתבטלים, נבטל תורתנו בשעת התפילה ונשלים אות בשעות אחרות ונצא ידי חובה בתורה ובתפילה, וגם שאם אין ת"ח מתפלל עם הציבור, ילמדו אחרים ק"ו ממנו ולא יחושו על התפילה כלל, ונמצאו בית כנסיות בטלות, כי לא ידעו אותו לכך זכות שאינו בא בשביל לימוד. הרי שלימוד תורה עדיף מתפילת הציבור, ואם כן כל שכן כאן שהם כבר התפללו מוקדם, שח"ו לבטל להם את השיעור כדי שיוכלו המניין השני להתפלל עם מזגן, ואם קשה להם להתפלל בלי מזגן, שיצטרפו לשיעור, ויתפללו מוסף לאחר השיעור.

ואולם לעבור למקום אחר אינם חייבים, כי אמרו בגמרא שכל הקובע מקום לתפילתו [ורבינו יונה (ברכות דף ד ע"א) גרס כל הקובע מקום לתורתו], אויבו נופלין תחתיו, שנאמר ושמתי מקום לעמי ישראל וגו', פי' זה הפסוק נאמר על בית המקדש שהקב"ה היה משרה שכינו שם, ובזכותו היו ישראל יושבים לבטח, ולא היו מפחדים מהאויבים, ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים מקום התורה במקומו... ואפילו מי שאינו יודע אלא מעט, יש לו לקבוע באותו מקום וללמוד במה שידוע, כדי שיוכה לזה, יעו"ש.

ובפרט שידוע שאם מקימים שיעור באמצע הלימוד, וצריך לעבור למקום אחר, זה מאוד מפריע את הלימוד ואת הריכוז, ולכן המניין יתפלל במקומם, ותפילת המוסף זה לא נורא להתפלל בלי מזגן, או שימתינו לאחר השיעור.

אולם אם השיעור רוצה לעבור, והם לא יתבטלו מלימודם, זה מצוה גדולה כי אז זה תורה עם חסד, והמצוה חסד שיקיימו תעזור להם להבין טוב יותר את התורה.

והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירה ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה (דברים כא, יג). והקשה הרש"ש (קידושין דף ט ע"ב), מדוע לא לומדים קנין ביאה באשה מהאי קרא, דמבואר שאחרי שבועלה, נהפכת היפת תואר לאשתו. ושמעתי ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל לתרץ על פי דברי הרמב"ן (שם) שהביא את דברי הספרי 'ובעלתה' אין לך בה אלא מצות בעילה. וביאר שכוונתו לומר, שאין קידושי כסף ושטר תופסים בה, וכן הבעילה לא לשם קידושין היא, שהרי היא עדיין עובדת כוכבים, דאין קידושין תופסים בה, אלא שהתיר לו הכתוב בעילתה. ולפי"ז אתי שפיר שא"א ללמוד מיפת תואר לקידושי ביאה, שהרי לא מיירי שם כלל מקידושין [ויעוין מש"כ לתרץ בשו"ת צנפת פענח החדשות (סימן כד)]. אכן יעוין ברמב"ם (פ"ח ממלכים ה"ו) שמבואר בדבריו שאחרי הביאה הראשונה היא אסורה, ואחר כך מקדשה בכל קידושי בת ישראל [וכללם משנה שם העיר על הרמב"ם מדברי הספרי הנ"ל]. ובביאור המלבי"ם (התורה והמצוה בדברים שם) כתב עה"פ 'ואחר כן תבוא אליה ובעלתה', ע"פ הרמב"ם הנ"ל, שה"ה שיכול לקדשה בכסף ושטר, יעו"ש. וא"כ לדבריו צ"ל כתיובן הרש"ש דהתם נמי איכא לפירושי עד דבעיל והדר קדיש, כדכתיב והייתה, דהיינו הוייה דקידושין.

לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמות מהם השב תשיכם לאחריך (שם כב, א). במסכת בבא קמא (דף נד ע"א) מבארת הגמ' מדוע התורה היתה צריכה לפרט בהשבת אבידה בנפרד שור, חמור, שה ושמלה, ונשארה הגמ' בקושיא מדוע פירטה התורה 'שה'. וכתב רבינו המשך חכמה (כאן), דקמ"ל דאף אם מגדל בהמה דקה בארץ ישראל, שזה אסור, עד שאמרו שרועי בהמה דקה לא מורידין ולא מעלין, וסד"א שאינו מצוה להשיב אבידתו, קמ"ל קרא דמצוה להשיב אבידה דשה, ואפילו ברועה נראה דחייב להשיב אבידתו, עכ"ל. ומבואר בדבריו שאדם שמצא בהמה דקה, אע"פ שבעילה מחזיק אותה באיסור, שהרי הלכה בדינו שאין מגדלים בהמה דקה בא"י [מפני שדרכה לרעות כשדות של אחרים, והיאקה מצוי (שו"ע חו"מ סימן תט ס"א)], מ"מ מצוה על המוצא להשיב את הבהמה לבעליה. והנה עצם דבריו צ"כ, שהפסוק בא להשמיענו להחזיק אבידה שמן התורה מותרת, ורק רבנן גזרו על בהמה דקה בא"י. ועכ"פ עיקר חידושו לדינא צ"ע, דאין מותר להשיב אבידה כזו שתזיק, הגע עצמך, מצא סם המוות, שיכול להועיל לחולים מסוכנים (כגון סמים משככי כאבים), אך בעליהם של הסמים מעוניינים להשתמש בהם לתאוות, שבסופו של דבר יגרמו לו נזק ונזק, האם מותר להשיב?? ואולי י"ל דכוונת המשך חכמה היא, שצריך להשיב לו, אך יחד עם זאת ינקוט פעולות שלא יחטא, כגון שידאג לכך שהשה תשחט מיד, או יביאנה למקום שיהיה ברור שלא תזיק [וראה מה שכתבנו בחשוקי חמד (נדדים דף לד ע"א) בענין מצא מכשיר אייפון האם יחזירונו לבעליו, וכן בחשוקי חמד (עירובין דף סג ע"א) בענין השבת אבידה בארונות שבעליה מתעללים בה].

לא יהיה כלי גבר על אשה וגו' (שם כב, ה). הנה דנו הפוסקים האם תפילין נחשב לבגד או לא [ונפק"מ כמי שנדר להלביש ערומים, האם יכול לקנות מזה תפילין לעני שאין לו תפילין], ויעוין בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן קמח) שדייק מדברי הרשב"א שכלשון תורה תפילין הם בכלל בגד, אך הביא דיש מהראשונים שחולקים ע"ז. ושוב כתב בהשטות שהראוהו דברי הכסף משנה (פ"ה משבועות ה"ח) שכתב דתפילין הם בכלל 'לבוש' אך לא בכלל 'בגד', ע"כ. והנה יש להביא ראיה לנידון זה מדברי התרגום יונתן בן עוזיאל (כאן) שתרגם הפסוק 'לא יהיה גליון' [מלבוש] דציצית ותפילין דהיונו תקוני גבר על איתתא, ומפורש דציצית ותפילין נחשב למלבוש. אכן יש לחלק, דבפסוק לא כתוב 'בגד' או 'לבוש' אלא רק 'כלי גבר', וזה יכול לכלול גם בגד וגם תכשיט, ודר"ק.

לאור הוראתו של רבינו בפרוץ המלחמה ביים שמחת תורה, להתחזק בלימוד הלכות שבת מדי יום, וכפי שהבטיח שמי שיעשה כן מובטח לו שינצל מכל פגע רע. נוסד באסרו חג סוכות תשפ"ד שיעור יומי מתומצת מתוך הספר 'ארחות שבת', שנמסר בקו 'שיח יצחק', כאשר אורך השיעור 5 דק' בדיוק. בשבוע זה, לאחר למעלה מ- 330 שיעורים, סיימו אלפי המאזינים את הלימוד בארחות שבת חלק א', עם הספק נכבד של הלכות: בישול, בורר, טוחן, ליש, בונה וסותר, קושר ומתיר, תופר קורע ומחתך, פתיחת ארזות, מלבן, צידה, כותב, מוחק וצובע, מבעיר ומכבה, גוזז ממחק וממרח, זורע, חורש קוצר ומעמר.

בהקלטה מיוחדת שהתפרסמה לרגל הסיום, ולכבוד תחילת חלק שני, שוחח רבינו עם נכדו מגיד השיעור הרב חיים מלן שליט"א, והתבקש לברך את כל השומעים והמאזינים, בדבריו אמר רבינו כן: 'למאזינים הנכבדים העוסקים בהלכות שבת מדי יום ביומו, נועם ה' עליכם. רבינו הגדול האבן עזרא חיבר שיר, כי אשמרה שבת קל ישמרני, אות היא לעולמי עד בינו וביני. זה אות לעולם שלא יכרת, כל מי שלומד ידע שהוא עושה לעצמו מחסה מעת צרה, כי אשמרה שבת - האלוקים ישמור אותו. אני רוצה לברך אותם שימשיכו וימשיכו, ויגנו על כל עם ישראל, שזכותם של אלה שלומדים תורה תגן בעד כל עם ישראל, ואשרי מי שמשותף בשיעור הזה, ושנה טובה ומבורכת, מברככם, יצחק זילברשטיין'.

לאחר מכן נשאל רבינו, בימים אלה של חודש אלול, שרבים מקבלים קבלות להתחזק במצוות ומעש"ט, יש בשמירת הלשון, ויש בלימוד תורה ברציפות, האם חיזוק בשבת קודם? רבינו השיב: 'ברור ששבת זה מעל הכל, ובפרט בזמננו שיש לנו עסק עם הגויים, שכל אמונת העולם רוצים להרוג אותנו, והשבת זה אות לעולם בינינו להקב"ה, שמי שישמור שבת הקב"ה ישמור אותו. ולכן להתחזק בשבת זה החיזוק הכי גדול! מי שכושר בשבת נחשב כגוי לכל דבריו, ולהיפך מי ששומר שבת - מידה טובה מרובה ממידת פורענות, זה מהמצוות הנדירות שכל כך הרבה דברים נאמרו בה, כל טוב יהיה לו למי ששומר שבת'. [ניתן להאזין להקלטה המיוחדת בקו, שלוחה 4 ולאחר מכן 2].

כפי שהתפרסם בגליון 'קול ברמה' (גליון 396), מדברי החיזוק שנשא רבינו לאחר תפילת הניץ לפני כמה שבועות, שם חיזק את הקהל ללמוד ולהתעמק בהלכות שבת, והביא מדברי השערי תשובה (שער ג אות עה): 'כי יש אזהרות רבות, אע"פ שהם שומרים מקצת האזהרה, מבטלים הם מקצתן, כגון איסור מלאכה בשבת, שהם שומרים שבת מחללו ברוב, ויש מלאכות שאין מקצת העם נזהרים בהן לפי שאין ידועות אצלם, ותלין אתם משוגתם תחת אשר לא ילינו בקרב חכמים, ותורה לא יבקשו מפיהם, עכ"ל קדשו. ואמר רבינו, אם לא לומדים לא יודעים, וקרוב הדבר שנשכחים רח"ל.

הופיע ויצא לאור הספר החדש 'אחת שאלתי' חלק ו', הגדוש בשאלות ותשובות אקטואליות ומרתקות מאוצרותיו ומעיינותיו של רבינו, כפי שערך תלמידו הותיק הרה"ג רבי ארז חזני שליט"א, מתלמידי כולל 'בית דוד', מחבר סדרות הספרים הנפלאים 'הערב נא', 'ופדיו מתוק', ועוד. ניתן להשיג את הספר בכל חנויות הספרים המובחרות, הפצה ראשית 'פה נוף' - פלדהיים. כמו"כ ניתן להשיג את הספר החדש, וכן את שאר ספרי הרב חזני, ברמת אלחנן, בטלפון 052-7146105.

אחורה נא חידה

מתי מצינו שמותר לעשות פעולה מכוונת לצער בעל חיים? (מלבד שילוח הקן)?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידיו הרב ארז חזני שליט"א)

הידענות? מדוע נוהגים בחודש אלול קודם לתקוע בשופר, ורק אח"כ אומרים 'לדוד ה' אורי וישעי', הרי תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם, ואמירת 'לדוד' תדירה יותר מתקיעת שופר, שאומרים אותו גם בשבת וגם אחרי ר"ה. וביאר רבינו, דכיון שתקיעת שופר הוא מנהג קדום יותר, ומקורו מהטור (סימן תקפא) בשם הפרקי דרבי אליעזר, ואילו אמירת 'לדוד' מקורו רק מתלמידי הארז"ל, ממילא המנהג היה קודם לתקוע בשופר, ורק בדורות מאוחרים יותר הוסיפו את המנהג לומר 'לדוד' [מתוך הספר החדש 'לשוח בשדה' (סימן כד, הערה תקב, עמוד תרצד)].

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א, ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הני"ל, או בכתיבת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

בבא בתרא דף עט ע"א

אשפות מלאות זבל

קניית ספר תורה מכסף שהגיע מאשפה

שאלה. אחד שכמשך שנים רבות אסף מפחי האשפה ברחובות פחיות ריקות, והיה מוסר אותם לחנויות, ומקבל על כל פחות דמי פקדון בסך 30 אגו', והרוויח מכך אלפי שקלים, עד שכתב ספר תורה מכל הכסף שהרוויח, ושאל האם יש בזה חסרון של כבוד התורה שהקלף של הס"ת נקנה מכסף שהגיע כתוצאה מפחיות שזרקו לאשפה, או שיש עירוב של רגש עם הלכה, וע"פ האמת אין בזה כל טעם לפגם. כמו"כ אדם שמתפרנס מאשפה ומכירתה לזיכול, האם יוכל לקנות בכסף שמקבל ממכירת האשפה, ס"ת.

תשובה. נאמר במסכת ב"ב (דף עט ע"א) כל שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית, כגון אשפות מלאות זבל, מועלין בהן וכמה שבתוכן. וכתבו הר"י מיגאש (בדף עט ע"ב), והשיטה מקובצת (בדף עט ע"א) בשם הרא"ם: אף על פי דאפשר למכור לאותו זבל, ולהוציא דמיו לבדק הבית, אפ"ה כיון שיש בו בזיון, גם לבדק הבית אינו ראוי, דהו"ל כמחיר כלב שיש בו בזיון, עכ"ל. [אמנם יעויין ברש"י (מעילה דף יג ע"א) שכתב, אשפה מליאה זבל - היא עצמה אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית, ומשמע שלא כדברי הר"י מיגאש, שדווקא היא עצמה אינה ראויה, אבל דמיה ראויים].

לכאורה מבואר מדברי הר"י מיגאש, דזבל לא ראוי אפילו למכור לבדק הבית משום בזיון, דומיא דמחיר כלב. ואם כן לכאורה יש לפשוט מכאן, דלדעת הר"י מיגאש אסור למכור אשפה ולקנות בדמיה ספר תורה או בית הכנסת, וכמו שכתב הרמ"א (או"ח סימן קנג סעיף כא) וז"ל: 'אסור לעשות מאתן זונה, או מחיר כלב, דבר של מצוה כגון בית כנסת או ס"ת, יעו"ש. וכיון שהר"י מיגאש כתב דהזבל שבאשפה הו"ל כמחיר כלב שיש בו בזיון אסור לתרמו לבדק הבית, נראה דה"ה לבית כנסת ולס"ת וכו"ל.

אלא שיעוין בדבר אברהם (ח"א סימן לח) שהקשה על דברי הר"י מיגאש מהמבואר במסכת מעילה (דף יב ע"ב) הוזל והפרש שבחצר אין נהנין ואין מועלין, ויפלו דמיה ללשכה. הרי שמשמשים ברווחים מהזבל לצורך הלשכה. ומיישב שע"כ הר"י מיגאש יסבור שהכוונה לשיירי הלשכה, שמהו קנו גם צרכי חול, והיו משתמשים בכסף מהזבל רק לצרכי החול. ולפי זה בענינו, נראה שאף לפי הר"י מיגאש אפשר יהיה להשתמש בכסף לצורך בניית בית הכנסת של בית הכנסת.

אמנם הדבר אברהם הוסיף להקשות, שהרי באתנן ומחיר כלב עצמם, אינו אסור אלא גופם, אבל אם נתן לה מעות והיא קנתה קרבן הרי זה כשר כמבואר בתמורה (דף ל ע"ב), ואם כן מדוע שיהיה בזיון כמה שקונה צרכי בדק הבית בכסף שקיבל בתמורה לזבל, ולא בזבל עצמו, דלא יהיה מחיר אשפה חמור ממחיר כלב.

ומסיף הדבר אברהם, שבדוחק היה אפשר לומר שאין כוונת הר"י מיגאש שיהיה בזיון כמה שיהיה להקדש דבר שנעשה מאשפה, דזה באמת לא חמור ממחיר כלב, אלא כוונתו דמעשה מכירת הזבל גופא על ידי גזברי ההקדש הוא בזיון להקדש בשעת המכירה, ולכן אין מוכרים כדי למנוע בזיון זה. אלא שקשה לפי זה איך מבואר בגמ' הנ"ל שדמי הזבל יפלו ללשכה, ודוחק לומר דהיינו רק אם מכרו כבר אבל לכתחילה אסור למכור משום בזיון, ונשאר הדבר אברהם בצ"ע.

מבואר בדבר אברהם, שיתכן שכוונת הר"י מיגאש שכל האיסור הוא רק אם ההקדש צריך למכור את הזבל, ולפי זה בענינו, שהבעלים מוכר את הזבל, ומביא להקדש רק את הכסף, יתכן שאין כל איסור, אף לפי חידושו של הר"י מיגאש, וע"ע.

אולם למעשה אין בזה שאלה הלכתית, כי להלכה אתנן זונה ומחיר כלב, אסור רק אם נתן לה את הקלף עצמו באתננה, או שהחליף את הכלב בקלף, אבל אם נתן כסף, ובכסף קנו קלף אין איסור, כמבואר ברמ"א (שם), וכל שכן שאין איסור כאשר מוכר האשפה, ובאשפה קונה ספר תורה. [ובפרט שיתכן שדברי הר"י מיגאש אמורים באשפה מלאה זבל מאוסה, כמו שהיה נהוג בימיהם שהיו מתפנים באשפה, אבל לא בפחיות שהן מונחות באשפה שבדרך כלל אינן מאוסות].

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א,

וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 072-380-9348 וא 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

משנת יושר

**האם יש ממש בדברי הטוענים
שהחזו"א חזר בו מדבריו
שכתב בספרו**

השבוע עלה למוענו של רבינו ר"י מיר הגאון הגדול רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א להתברר לקראת חתונת בתו.

במהלך השיחה שאל הגרא"י את רבינו לגבי מה שיש הטוענים שהחזו"א חזר בו מלפסול צד"י הפוכה, האם אמנם כך הדבר, וענה על כך רבינו שהחזו"א (בקונטרס השיעורים או"ח סי' ל"ט) כבר הביא את דברי הנודע ביהודה שכתב דאפי' ת"ח אינו נאמן לומר שחכם פלוני חזר בו ממש"כ בספרו, כיון שזה נגד חזקה ועד אחד לא נאמן נגד חזקה, עד שיכתוב מפורש בספרו שחזר בו יעו"ש, וממילא בודאי החזו"א לא חזר בו מלפסול את הצד"י הפוכה, דא"כ היה מתקן את זה בחזו"א, והדבר נכון לגבי כל הדברים שיש הטוענים שהחזו"א חזר בו ממה שכתב בספרו, כגון לגבי אמירת ויכולו ביחיד ועוד.

שאלה נוספת העלה ר"י מיר שליט"א לגבי ספר תורה שכתבו א' מבני חוג המזרחי האם פסול כדין ספר שכתבו מין, והשיב על כך רבינו שזו שאלה רחבה כיון שיש בהם סוגים שונים ודרגות שונות, ולא ניתן לענות תשובה כוללת לגבי כולם אלא יש לדון כל יחיד בפני עצמו.

והוסיף עוד שהרי החזו"א כבר כתב (ביו"ד סוף סי' ב') שמי שלא נתחנך ונתגדל בחינוך הראוי הוא בכלל תינוק שנשבה.

תורת יושר

השבת אבידה

השב תשיבם לאחיק כ"ב א'

בהא דמבואר בגמ' בב"מ כ"א ב' שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה והוי יאוש מדעת, הקשה רבינו דלכאור' רואים שאינו כן שאין אדם יודע כמה היה בכיסו וכמה יש וכ"ש בכספים קטנים, ואמר רבינו שזכור לו שמרן החזו"א תירץ על קושיא זו שמספיק ידיעה שאדם יודע שזה שיש לו זהו רכושו ואין לו יותר.

ועוד ציין רבינו לדברי אחיו בס' חידושים וביאורים עמ"ס מעילה בדף י"ד ע"ב לענין מש"כ שם שסתמא אין אדם יודע אם ניטל קיסם מעצו, שאין ראה שאי"צ ידיעה ד"ל שזה שרואה עצו חשיבא ידיעה שאין בו יותר וכיאוש מדעת חשיב, וכן צ"ל במעות דחשיב יאוש מדעת מסברא דאדם ממשמש בכיסו, אף שלא מנה מעותיו, ואף באינו יודע כמה היה.

[א"ה, וי"א תירץ אחר בשם החזו"א שאף שהמציאות השתנתה מ"מ הדין לא משתנה כמו לגבי הרבה דברים].

השבת העבט

אמר רבינו ששמע מהחזו"א כשמוקיים מצוות השבת העבט לא מקיים בזה גם שאר מצוות דבין אדם לחבירו, כיון דהתורה קבעה עשה מיוחד לדבר זה, והחזו"א אמר לרבינו שהיה לו ראיות על יסוד זה דליכא רק הדבר המיוחד שהתורה קבעה לה שם בפנ"ע.

והוסיף רבינו בספרו על מסכת מגילה שיסוד זה אינו סותר לדברי הגר"א הידועים על דין וחשבון, דחשבון היינו מה שהי' יכול לעשות תורה ומצוות בזמן שעשה העבירה, דיש לחלק דאח"נ דבדיני שמים שייך תביעה על האדם אף על זה, אך דברי החזו"א היו במה שנוגע להלכה. (ועיון עוד בהרחבה בביאור יסוד זה בספר אמרי יושר על מסכת מגילה ג' א').

איסור משקלות

אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק

יהיה לך כ"ה ט"ו

רבינו דן בענין המשקל הביתי אם יש בו איסור להחזיק בבית משקל לא מכוון ולפעמים המשקלות אינן מדוייקים, ואמר רבינו שדיברו בזה הרבה פעמים ויצא ב' עצות או לכתוב על המשקל שזה לא מדוייק

או להפקיד את המשקל, ודן רבינו האם אפשר להפקיד בתוך הבית, ואמר שבשו"ע אין כזה דין שא"א להפקיד בתוך הרשות, ולמעשה רבינו מוציא לרה"ר ומפקיד בפני ג' וגם כותב ע"ז שאינו מדוייק.

והיה מחנך קדוש כ"ג ט"ו

מעשה שהיה בביה"כ "אהל תמר" הסמוך לביתו של רבינו, שהיה שם בתחילה בית ששימש לדירה, ובו בית הכסא ובית המרחץ, וקבעו את זה לבית הכנסת ולבית המדרש, ועקרו את מושב הביה"כ [וגם החליפו כמה מוצפות] וכן את כלי בית המרחץ, וכן סתרו את כל הכתלים הפנימיים של חדרי הביה"כ ובית המרחץ, אבל הביה"כ ובית המרחץ היו סמוכים לכותל החיצוני של הבית שהוא משמש גם לשאר החדרים וכותל זה לא סתרוהו ונשאר כמקודם.

ורבינו כתב ע"ז תשובה ארוכה אם מותר ללמוד שם ולהתפלל שם, ואלו תוכן דבריו, נראה לכאור' דשפיר דמי, עפ"ד הפנים מאירות ח"א סי' פ"ז שמועיל עקירת השם ובפרט בשינוי מעשה, ואע"פ שאמרו בברכות כ"ו א' שביה"כ שאמרו אע"פ שאין בו צואה, היינו דוקא כשלא עקרו שם ביה"כ ממנו, והמ"ב בס"פ פ"ד סק"ג הביאו, אך בביאור"ל בס"פ ג' ד"ה ויראה הקשה עליו עמש"כ שזה רק איסור דרבנן שבראשונים מפורש לא כן.

ואמנם בנידון דידן שעוקרים לגמרי המקום מלהיות ביה"כ וביהמ"ד לעולם וגם עשו שינוי להוציא הביה"כ ועניני הביהמ"ד משם ולקבעו לבית, אף שלא נעקרו כל מחיצותיו, אי"צ עקירת הכתלים וסגי שינוי מעשה שהוציא מושב הביה"כ,

ונוסף לזה יש גם ספק אם ביה"כ דידן יש לו דין ביה"כ, שהחזו"א מסתפק אם יש לו דין ביה"כ דפרסאי,

ומש"כ בחזו"א בדינים העולים שצריך לפנות העפר המזוהם וגם לסתור את כל הבית, י"ל דהיינו בשימוש ע"ג קרקע על העפר דאז לא מהני לפנות עפר המזוהם וצריך שינוי דסתירה ובנייה לתשימיש אחר שאז מתחדש וניכר שנעקר הקודם

ולכאור' נראה דעקירת מושב הביה"כ של דידן שכל השימוש הוא רק במושב ביה"כ והצריך לו, ועכשיו הוציאו את כל הגרף הוי עקירה ושינוי ממש, וה"ה לגבי מרחץ דידן כשמוציאים כלי ביהמ"ד שנעקרו כל הכלים המשמשים לזה, ואף בלי שינוי אחר.

ביאור ענין השגחה פרטית

הגמ' אומרת אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, אם אדם מקבל מכה מסטנדר היה על זה הכרזה מלמעלה שעכשיו יקבל מכה באצבעו ע"י הסטנדר. **התוס'** בפ"ק דע"י רוצים להוכיח שהמילה דימוס הכוונה רחמים, ומביאים ירושלמי במעשה דר"ש בר יוחאי אחרי שיצא מהמערות וראה אחד צד עופות וכששמע בת קול שאמרה דימוס היה העוף נמלט מהפח, וכאשר הבת קול אמרה ספקולא היה העוף נלכד בפח, וזוהו רואים שדימוס זה לשון רחמים. ומסיים הירושלמי ושמעת מן הדא אפילו ציפורה קלילה מבלעדי שמעיה לא מתצדא, כל שכן בר אינשי, וזה נוגע לבן אדם עשרים וארבע שעות שמושגח מהש"ת בכל צעדיו עם הכרזות ובת קול.

ועובדה הוי באחד שהיה עשיר גדול והיה נותן צדקה וחסד והיה אדם טוב וירד מנכסיו, והכרתי את אותו האיש. וסיפר לי מרן החזון איש בעת שטיילתי עמו שאותו אדם התייעץ על עסקיו, ואמר לו שלא יעשה פעולה מסוימת בגלל ריבית, אומנם אותו האיש לא שמע לו וכן עשה העסק, והרי אמרו חז"ל העוסק בריבית נכסיו מתמוטטים, ולכן נהיה עני בגלל שעסק בריבית ואם רואים יהודי יורד מנכסיו אז מסתכלים בגמרא מה הטעם לזה, אם חס ושלום רואים שיש דבר אז לא פותחים עיתון לראות את הסיבה אלא פותחים פרקי אבות פרק ה' משנה ח' וט' על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין על מעשר עני שלא נתנה ועל גזל מתנות עניים.

אם חס ושלום מתים בנים קטנים אין לנו סטטיסטיקות וחיושבים, יש לנו מסכת שבת זה העיתון שלנו פרק במה מדליקין דף ל"ב יש שם כמה שיטות ולחד מ"ד בעוון מזוזה, דכתיב וכתבתם על מזוזות למען ירבו ימיכם וימי בניכם, והיינו אם אין מזוזה או שיהא לא מחובר כדן או לא קבוע במקום הנכון או שחסר עוקץ דרבנו תם באחת מן היוד"ן שבמזוזה שאז כל המזוזה פסולה, אז מתים בנים קטנים, ומה העצה? לבדוק את המזוזה.

הנה אני נסעתי באוניות אחר כך התחילו האווירונים, ומדי פעם היה נופל אווירון והיה פחד לנסוע באווירון ואבי ז"ל שהיה גיסו של מרן החזון איש שאל את החזון איש האם אפשר לנסוע באווירון, וענה לו מרן זל"ה אנשים נופלים לא אווירונים נופלים מי שצריך ליפול נופל (ויתכן שהוא סוחב עמו גם את האווירון) הכל בהשגחה פרטית.

וכתב הרמב"ן בסוף פרשת בא, שכל מעשינו ומקרינו כולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל וביציאת מצרים בכל הניסים וקריעת ים סוף ובמעמד הר סיני ראו את כל יסודות האמונה ונצטוו להזכיר זה בבוקר ובערב בקריאת שמע ועוד מצוות רבות, ואז ראו שהבורא עולם מנהיג הבריה, וגם עכשיו כל מה שקורה עמנו כל דבר הכי קטן זה ניסים כמו יציאת מצרים וקריעת ים סוף, זה הכל בניסים נסתרים שהקדוש ברוך הוא מנהיג את הבריה.

נאמר במעמד סיום ישיבת בין הזמנים בכולל 'רצופות' מודיעין עילית

הרבנית הצדקנית חנה דבורה גריינמן ע"ה אשת מרן הגר"ח זצ"ל גלב"ע ט' אלול תשע"ח

הספד שנשא רבינו בהלוייה

הנה ידוע שהחזון איש העמיד את העניינים בכל התורה כולה והעבירם לרבינו אחי הגאון ז"ל, והיא היתה שותפה לבעלה שהעביר הלאה את כל התורה כולה מברכות ועד עוקצין ממה שהוא קיבל ממרן החזון איש, אשה של גדול הדור של כל התורה כולה.

אמר ליה אביי מאי דכתיב שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידיו שנה, ואמר רבי יצחק אלו נשותיהן של ת"ח שמנדדות שינה מעיניהם בעולם הזה ובאות לחיי העולם הבא.

שנים על גבי שנים אחי הגאון הגדול היה נוסע מחוץ לעיר לכל השבוע, ומניח את ביתו ואת כל הטרדות ועזב כל השבוע את כל הבית, וזהו מנדדות שינה מעיניהם, כדי שיוכל בעלה לעסוק בתורה כל השבוע וממילא כל החיים.

נשים במאי זכ"ן, באקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גבריהו בי רבנן ונטרן לגבריהו עד דאתו מבי מדרשא, ויש בזה הרבה דרגות וכל אחת לפי הדרגה שלה זה מה שהיא תזכה, אבל לזכות שלמעשה כל התורה כולה ממשיך עם כל הדרך שגדול הדור מרן החזון איש נתן, והוא המשיך את כל הדרך הזו עד שהביא אותנו לדור הזה, ובכל זה היא מקבלת מחצה כמו שאומרת הגמ' שהם חולקין בשכר, שהשכר שהיא תקבל היא מתחלקת איתו ומקבלת מחצה מזכויותיו, ומי יוכל לשער כמה גדול החצי הזה, לימוד התורה של שנים על שנים בעמל וביגיעה, ומכל זה היא מקבלת מחצה.

כל אחד שהיה מגיע לבית לדרוש אלוקים, וכל אשה בדרך כלל שואלת מי היה ומה היה ומתעניינת לדעת מה היה, אבל כאן לא ראו אותה, כל כבודה בת מלך פנימה, מצטנעת לפנים מחדרה, כך עשו וכך עשו ע"י הגדול הדור, אפשר לעשות היום הרבה דברים אבל בדור העבר קשה מאוד להבין ולהמשיך את עומק המאמצים שהיה צריך.

כל הצער שהיה לה זה צער הזולת וזה מה שכאב לה, היא היתה דואגת לזולת, האמא שלנו- חמותה, היתה בביתה כעשרים שנה והיתה מכבדת אותה ודואגת לכל צרכיה ממש כמו שהיתה אמא שלה, וגם בשנותיה האחרונות כשהיתה בחולשה גדולה והיה צריך הרבה טרחה ועמל סביבה, היא עזבה את הכל וטיפלה בה בכל המסירות. קשה לתאר אדם עם כל הדברים והמעלות שלה, הרבה אנשים היו באים להתייעץ עם רבינו אחי הגדול, ולא שאלה את בעלה שום דבר ושום פרט, מה שכל אשה מתעניינת כמה פעמים על כל דבר, והיתה שונאת בתכלית השנאה כל רבב של מחלוקת, וכולה היתה ענווה, וכשישבו התלמידי חכמים אצלו והיתה לפעמים מוכרחה לשאול איזה שאלה לא היתה נכנסת כדי לא להפריע להם, אלא היתה שולחת את אחד הבנים שישאל את השאלה כשהיה הדבר נחוץ.

ופעם היא אמרה שהיא לא יכולה לסבול שעומדים מפניה, הכל יודעים שצריכים לעמוד מפני אשת חבר כחבר, כל הזכויות של התורה שהרבה רבינו בעולם נקף לזכותה, בנין רבנן וחתנן דרבנן מהם גדולי הדור שממשיכים את הדרך של מרן החזון איש, ועל זה עומד כל העולם כולו היום, והיא היתה השותפה בכל הדבר הגדול הזה.

יש הרבה שותפין אבל כאן היא היתה המעמידה ועקרת הבית לכל הדברים העצומים האלה בכל ההנהגה שקיבלה מאחי הגאון ולמעלה בקודש.

שתהיה מליצת יושר על משפחתה הגדולה ועל כל כלל ישראל, ואני אישית חייב לה הרבה במה שבצעירותי שנתיים היתה דואגת למחסורי ונותנת לי מאכלי בכל יום ועושה עבורי את הכל, ישנתי שם וגרתי שם ואכלתי שם, ומי היה שדאג להכלל אם לא היא, והיתה מביאה לי כל מה שצריך.

ושיהא בילע המוות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים.

שיעור מדרן הגאון רבי אשר דייטש

שיעור מצות צדקה

א. ג' שיעורים במצות צדקה, שלישית השקל לשנה, חומש ומעשר

הוא בגמ' בבבא בתרא (ט' ע"א), "אמר רב אסי לעולם אל ימנע אדם עצמו [מלתת] שלישית השקל בשנה, שנא' והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו".

ולכאורה יש לתמוה דמה זה ענין למצות הצדקה, דהלא בספר נחמיה העמידו על עצמם ליתן שלישית השקל בשנה לבנין בית המקדש וצרכי עבודתו. ולכאורה מסתבר היה ללמוד מהא דירמיהו כמה צריך ליתן לבנין בית הכנסת והוצאותיו, אך מה זה ענין למצות צדקה לעניים.

וביותר תמוה לומר דבפחות משלישית השקל לא יצא מצות צדקה, ולכאורה פשוט דכל הנותן פרוטה לעני מקיים מצות צדקה, ובאמת זה לשון חז"ל בכל מקום "הנותן פרוטה לעני" (בב"ב ט' ע"ב, שם י"ע"א). וכן מצינו בגמרא הלשון 'פרוטה דרב יוסף', שהעוסק במצוה נפטר מלינת פרוטה לצדקה, הרי דמצות צדקה היא בפרוטה.

וע"כ צ"ל דאף דפשיטא שקיים בזה מצות צדקה דאורייתא, מ"מ מדברי קבלה צריך ליתן לכה"פ שלישית השקל בשנה. ולכאורה אין הפסוק אלא כעין רמז ואסמכתא בעלמא.

ובריטב"א בב"ב שם הביא דבירושלמי (שקלים פ"ב ה"ג, ט ע"ב) מבואר דיסוד דין זה הוא ממצות מחצית השקל, וכ"ה בשאלות דר' אחאי (שאלתא ס"ד), ומשמע שם דהוי דרשא גמורה וכ"כ בהעמק שאלה. וגם בזה צ"ב מה ענין מחצית השקל לצדקה, והלא נתינת מחצית השקל היא לקרבנות ציבור.

ובמקו"א (מנחת אשר שמות סי' פו) ביארתי בזה, דעיקר גדר מצות מחצית השקל הוא שחייב כל אדם ליתן להקב"ה מחצית השקל בכל שנה, אלא שדין שקלים אלה שקונים מהם קרבנות ציבור, אך ביסודו גדר משותף יש למצוה זו עם מצות הצדקה.

ואפשר עוד דמחצית השקל היא לצרכי ציבור דהיינו עבור קרבנות הציבור וכל צרכי העבודה וגם עבור מלמדי תינוקות ומגיהי ספרים שנוטלין שכרן מתרומת הלשכה כמבואר בכתובות (ק"ו ע"א), וילפינן מיניה דצריך אדם להרים בכל שנה לצרכי הציבור, וילפינן ממחצית השקל דיש חיוב ליתן סכום זה המסוים בכל שנה ושנה, מה שלא ידענו מעיקר מצות הצדקה.

ג. בדינא דאל יבזבז יותר מחומש

והנה מדברי הרמב"ם והשו"ע מבואר דמצוה מן המובחר ליתן חומש, ולכאורה יש לעיין בזה, דעד כאן לא אמרו (כתובות נ' ע"א) אלא שבאושא התקינו שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש שלא

כתב הרמב"ם (הל' מתנות עניים פ"ז ה"א) וז"ל, "מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני, אם היתה יד הנותן משגת, שנאמר פתוח תפתח את ידך לו ונאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך ונאמר וחי אחיך עמך".

ועוד כתב (שם ה"ה), "בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מעשרה נכסיו בינוני, פחות מכאן עין רעה, ולעולם לא ימנע עצמו משלישית השקל בשנה, וכל הנותן פחות מזה לא קיים מצוה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר".

וכן הוא בשו"ע (יו"ד סימן רמ"ט סעיף א' - ב'), "שיעור נתינתה, אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים. ואם אין ידו משגת כל כך, יתן עד חומש נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מעשרה מדה בינונית, פחות מכאן עין רעה. וחומש זה שאמרו, שנה ראשונה מהקרן, מכאן ואילך חומש שהרויח בכל שנה. הגה: ואל יבזבז אדם יותר מחומש, שלא יצטרך לבריות וכו'. לעולם לא ימנע אדם עצמו פחות משלישית השקל לשנה, ואם נתן פחות מזה, לא קיים מצות צדקה".

ולמדנו מדבריהם דשיעורים אלה של חומש ועישור הם מעיקר מצות הצדקה, וכך גם שיעור דשלישית השקל בשנה, ושלש שיעורים יש במצוות צדקה, מצוה מן המובחר ליתן חומש, מדה בינונית ליתן מעשר, ולכל הפחות מצוה ליתן שלישית השקל, ובפחות מכך לא קיים מצות צדקה.

וכעין זה מצינו במצוות התרומה והחלה, בתרומה אמרו (תרומות פ"ד מ"ג) שעין טובה נותן אחד מארבעים, בינוני אחד מחמישים, ועין רעה אחד מששים, ובחלה (פ"ב מ"ג) חילקו בין נחתום שנותן אחד ממ"ח לבעל הבית שנותן אחד מכ"ד, ע"ש. הרי שגם במצוות חילקו חכמים מידותיהם ונתנו שיעורים שונים במצוה אחת. ויתכן דרצו חכמים לקבוע במצות צדקה ד' שיעורים אלו, דומיא דהפרשת תרומה.

אך אכתי יל"ע בכל אחד מהשיעורים הללו שנאמר במצות צדקה, מה גדרו, וכפי שיבואר.

ב. גדר החיוב דשלישית השקל בשנה

הנה מקור הדין דצריך ליתן לכל הפחות שלישית השקל בשנה,

יצטרך לבריות, ומנא לן שמצוה ליתן חומש.

אמנם בירושלמי מס' פאה (פ"א ה"א - דף ב ע"ב) אמרו: "באושא נמנו שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצוה". ומלשון זה משמע שבאושא תיקנו לא רק שלא יבזבז יותר מחומש אלא אף זאת שיתן חומש לצדקה. דהיינו אף דמה"ת אי"צ להפריש שיעור מסויים תיקנו לחייבו להפריש חומש ולא פחות [ומלשון להפריש משמע כמ"ש בשאלת יעבץ (ח"א סוף סימן ג') שהתקנה היתה באופן שהוא מפריש לעניים אבל כשעני לפניו ומבקש לחם לאכול צריך לבזבז אף יותר מחומש ע"ש], אבל בבבלי משמע שהתקנה היתה לקולא שלא יבזבז יותר מחומש, ויש לעיין בבהגר"א בירושלמי שם (ד"ה עד היכן) שכתב דאסור להוסיף על חומש, ומשמע דנקט כן אף בשיטת הירושלמי, וצ"ע. [ולפי"ז צ"ל דגם ר"ג לא הוכיח את ר' ישבב משום שתיקנו שלא יבזבז, אלא דממה שתיקנו שיפריש חומש משמע דאין זה מדת חכמים וחסידות שיבזבז כל ממנו ודו"ק].

ובירושלמי כתובות (פ"ד ה"ח, דף כ"ט ע"א) איתא:

"נמנו באושא שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצות, עד איכן ר' ירמיה ורבי אבא בר כהנא חד אמר כדי תרומה ותרומת מעשר, וחרנה אמר (משלי ג, ט) כבד את ה' מהונך כמראשית כל תבואתך". ונחלקו שם הקרבן העדה והפני משה, להבנת קרבן העדה כונת הירושלמי להביא מקור לשיעור חומש, ולהבנת הפני משה כונתו לשיעור צדקה לפני תקנת אושא, ע"ש היטב. ועיין עוד בירושלמי קידושין (פ"א ה"ז, דף כ' ע"ב) "כבד את ה' מהונך, אם יש לו חייב אם אין לו פטור", ע"ש ודו"ק.

והנה תמוה לכאורה דהרמב"ם לא כתב הלכה זו שלא יבזבז יותר מחומש, ולא כתב (שם) אלא דמצוה מן המובחר ליתן חומש ולא כתב דאסור ליתן יותר, ויתירה מזו כתב בפיה"מ ריש פאה דמדת חסידות היא ליתן יותר מחומש, וקשה דהרי אמרו דאל יבזבז יותר מחומש, ועוד יש לתמוה דמדברי הרמב"ם בסוף הל' ערכין משמע דבאמת יש קפי"א שלא יוציא יותר מחומש, שכתב שם וז"ל, "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב שהרי הוא אומר מכל אשר לו ולא כל אשר לו כמו שבארו חכמים, ואין זו חסידות אלא שטות שהרי הוא מאבד כל ממנו ויצטרך לבריות, ואין מרחמין עליו, ובזה וכיצא בו אמרו חכמים חסיד שוטה מכלל מבלי עולם, אלא כל המפזר ממנו במצות אל יפזר יותר מחומש, ויהיה כמו שצוו נביאים מכלכל דבריו במשפט בין בדברי תורה בין בדברי עולם, אפילו בקרבנות שאדם חייב בהן הרי חסה תורה על הממון ואמרה שיביא כפי מסת ידו, קל וחומר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו שלא ינדור אלא כראוי לו שנאמר איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך". וקשה למה לא כתב כן גם בהלכות מתנ"ע כשהוא מבאר דיני צדקה.

ולכאורה נראה דהרמב"ם הוציא שיטתו מדברי הבבלי והירושלמי גם יחד, וס"ל דכשעני לפניו מותר ליתן יותר מחומש ויש בזה אף מדת חסידות ובכה"ג מיירי הירושלמי, ולפיכך לא אמרו שם שלא יבזבז, וכשאין עני לפניו חייב להפריש חומש ובכה"ג אמרו שלא יבזבז ובכה"ג מיירי הבבלי. [ובשו"ת שבות יעקב (חלק ב' סי' פ"ה) כתב בדעת הרמב"ם דכשאין עני לפניו אינו חייב להפריש כלל חומש, ובאמת לא כתב הרמב"ם דין זה בהל' מתנ"ע אך בפיה"מ שם כתב להדיא דחייב].

והנראה עיקר בדעת הרמב"ם דס"ל דהלכה זו שלא יבזבז יותר מחומש אינה הלכה גמורה אלא מעין הנהגה ראויה, ויש בה יוצא

מן הכלל, וכמ"ש החות יאיר (סי' קפ"ו) דעשיר מצווה להוציא יותר מחומש, וכ"כ בשאלת יעבץ (ח"א סי' ג') בדעת הרמב"ם דמדת חסידות להוציא יותר, וכיון דהלכה זו מדרכי המדות והמוסר לא כתבו הרמב"ם בהל' מתנ"ע אלא בסוף הל' ערכין וכדרכו בהרבה מקומות שמסיים בדברי מוסר וחסידות כדמצינו בסוף הלכות מקואות מעילה ולולב ועוד. ובאחרונים כתבו דכשעני לפניו חייב לבזבז אף יותר מחומש אך בדברי הרמב"ם במתנ"ע מבואר דלא כדבריהם אלא כדברינו, כנ"ל.

ומקור לדברי הרמב"ם דיש מדת חסידות בבזבז יותר מחומש מצינו בתענית (כ"ד ע"א) במעשה דר' אלעזר איש בירתא שנתן לעני את הממון שהכין לנדונית בתו שהאחרונים נתקשו במה שבזבז יותר מחומש ועיין גבורת ארי שם, ונראה דהרמב"ם הוכיח מזה שיטתו. ושוב ראיתי שנחלקו בד"ז שני גדולי הדור, האגרות משה (יו"ד ח"א סימן קמ"ג) והמנחת יצחק (ח"ה סי' ל"ד), עיין בדבריהם.

והנה בספר כתר ראש מנהגיו ותורותיו של הגר"ח ממולוצ'ין (סימן קכ"ג) איתא, "אמר בשם רבו הגר"א שכל השומר מעשר מובטח בכך שלא יבא לידי היזק כלל, והשומר חומש מובטח שיתעשר, ויושרש בזה מדת הבטחון, והלואי כל ישראל היו שומרים מעשר היה מתקיים הפסוק 'אפס כי לא יהיה בך אביון'".

והגר"א בצוואתו (עלים לתרופה אגרת הגר"א) כתב, "ולמען ה' תפריש את החומש כאשר ציוותך ואל תפחות כאשר הזהרתך, כי בפחות עוברים בכל רגע על כמה לאוין ועשין ושקול כאילו כפר בתורה הקדושה ח"ו".

הרי לן דברים נחרצים בשיטת הגר"א דנתינת חומש הוי חיוב גמור, והמבטל מצוה זו עונשו חמור, ולכאורה הדברים תימה גדולה, דמלבד מה דבגמ' בכתובות לא אמרו אלא שלא יבזבז יותר מחומש, אף בדברי הרמב"ם והשו"ע מבואר שאין זה אלא עין טובה ובודאי לא חיוב גמור.

והחפץ חיים נדרש לשיטת הגר"א בשלשה מקומות בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ט, הערות שם, ושם פ"כ) וכתב לפרש שיטתו דכאשר עני עומד לפניו ומבקש צרכיו ואין בידו ליתן כל צרכיו חייב מעיקר הדין ליתן עד חומש, אבל המפריש חומש מנכסיו לצדקה כשאין עני לפניו אין זה אלא עין טובה. אך אין הדברים מתיישבים עם מה שכתוב בעלים לתרופה, דאין נראה כלל מדבריו דמיירי דווקא כשעני עומד ומבקש צרכיו.

ועוד צ"ע דמהיכי תיתי לחדש שני דינים בתקנת אושא, דהלא לא מצינו בזה אלא הא דכתובות שלא יבזבז יותר מחומש, וכהא דירושלמי במס' פאה שנמנו "שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצוה", ומהיכי תיתי לחדש בזה שני דינים.

וביותר צ"ע דלהדיא מבואר בלשון הרמב"ם והשו"ע הנ"ל, דאף כשעני עומד לפניו אין החומש אלא מצוה מן המובחר, וצריך לי עיון גדול בזה.

ד. בדין מעשר כספים

ולגבי שיעור מעשר כספים כבר נחלקו גדולי הפוסקים אם חיובא הוי או מנהג בלבד. אך מדברי הרמב"ם והשו"ע משמע דהוי מעיקר הדין, אף דלא הוי חיוב גמור כמבואר. אמנם באמת יתכן דאף לדברי הרמב"ם והשו"ע אינו חיוב גמור, אטו חיובא הוא ליתן בעין טובה או אף להיות בינוני, ואפשר דמעיקר הדין יוצא ידי חובתו וצדיק הוא אף אם יתן פחות מעישור נכסיו, ואף לכתחלה מותר לו לנהוג

שיעורה בפרוטה ככל שיעור המזון שבתורה, או שהמצוה היא להנות את העני ולהיטיב עמו, ושאי מגמילות חסדים רק בכך שגמ"ח בין לעני ובין לעשיר וצדקה הוי רק לעניים.

ונראה עיקר דמצות צדקה אינה תלויה בשו"פ, אך מ"מ בעינן דבר שיש בו הנאה לעני. ולפ"ז נראה דפרוטה בזמן הזה שהוא שיעור קטן כ"כ שא"א לקנות בו דבר, אין בו הנאה חשובה ואין מקיימין בו מצות צדקה כלל, ולעולם צריך דבר שיש בו הנאה מסוימת, ושיעורה כעין שיטת רב יוסף בקידושין (י"ב ע"א) פרוטה כל דהו, ודו"ק כי קצרת.

כן אלא, שנחשב כעין רעה במצות הצדקה, ויש מגדולי האחרונים שכתבו כן, ועיקר ענין זה נתבאר בהרחבה במנחת אשר (דברים סימן ל"ב)..

ה. צדקה בפחות משו"פ

נסתפק בשו"ת מהרי"ל דיסקין סי' כ"ד אם יש מצות צדקה בפחות משו"פ, ומסיק של שאכן יש בזה מצות צדקה, וכ"כ בשו"ת בית יצחק או"ח סי' כ"א.

ולכאורה יסוד הספק הוא אם הצדקה מצוה ממונית היא, דאז

• דברי אגדה •

כי תצא למלחמה על אויבך

ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר אלהים לא יעזבנו בידו", וכך אמרו עוד (שבת ק"ד ע"א) "בא לטהר מסייעין לו, בא לטמא פותחין לו", גם מי שבא לטמא פותחין לו את שערי הטומאה ומאפשרים לו ליכנס, דהלא מלך כל הארץ נתן ביד האדם לבחור בטוב וברע, ומדויל ידו משתלם ליה, אך הבא לטהר לא זו בלבד שפותחין לו אלא אף מסייעין לו, דמדה טובה מרובה ממדת פורענות חמש מאות פעמים (סוטה י"א ע"א).

וזה שכתוב "כי תצא למלחמה על אויבך... ונתנו ה' אלקיך בידך", אין אתה צריך אלא לצאת למלחמה, ואם כך תעשה באמת ובתמים, בכל הכח והעוז, מובטח לך שיתנו הקב"ה בידך.

ב

הנה ידענו מה שאמרו חז"ל (ברכות ה' ע"א) דג' עצות יש במלחמת היצר, יעסוק בתורה, יקרא קריאת שמע, ויזכיר לו יום המיתה, ויש לתמוה אפוא, דהלא יש בינינו רבים שעוסקים בתורה כל היום כולו, וגם מדקדקים לקרוא קריאת שמע לא רק פעמיים ביום כמצות התורה "בשכבך ובקומך" אלא מקדימים לקרוא לפני תפילת השחר, ומאחרים שוב לקרוא קר"ש שעל המטה, וגם זוכרים יום המיתה בכל יום ויום, ואעפ"כ אינם מלאים מצוות כרימון אלא חלילה להיפך.

אך באמת פתרון חידה זו פשוט בתכלית דהלא כך תחילת מאמרם של חז"ל שם בברכות "לעולם ירגיז

מטבע הדברים שבשלב כלשהו יש בה הכרעה, זה המנצח וזה המובס, אבל במלחמת היצר אמרו חז"ל (אבות ב' ד') אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, הרי שעד זיבולא בתרייתא יצר הרע אורב לפתחנו ללכדנו ברשתו ולהוריד שיבתנו שאולה, ולכן גדולה מלחמה זו וקשה מכל המלחמות שבעולם.

וזה לעומת זה עלינו ללחום בו ולשבור את כחו עד יום המות, וכדבריהם ז"ל "זאת התורה אדם כי ימות באהל אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה" (שבת פ"ג ע"ב), וע"י עסק התורה עד הרגע האחרון יש בידנו להנצל מרשת הרשע של השטן.

ואפשר דמזה הטעם נהגו לומר בימי אלול בכל יום את המזמור (תהלים כ"ז) "לדוד ה' אורי וישעי... אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח", וגם מלחמה זו מלחמת היצר הוא, וכך אמרו חז"ל (מדרש תהלים) "בזאת אני בוטח, דכתיב זאת התורה אדם כי ימות באהל", רק על ידי דבקות בתורה עד שעת המיתה בטוחים אנו להנצל מיצר הרע האורב לנו עד יום המות.

ובמלחמה זו אין ביד האדם קרוץ מחומר לנצח בדרך הטבע את היצר הרע שהוא מלאך המות והוא השטן, אלמלא הקב"ה עוזרו, וכך אמרו חז"ל (קידושין ל' ע"ב) "אמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק

"כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך" (כ"א י').

"וע"ד כי תצא למלחמה על אויבך דא איהו יצה"ר דאנן צריכין למיפק לקבליה במלין דאורייתא ולקטרגא ליה וכדין יתמסר בידא דב"נ כמה דאתמר ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שבינו. א"ר שמעון ווי על דא ווי ע"ד תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם [שם ל'] דהא יצר הטוב אשתבאי בידיה ואיהו מלך עליה. אשת יפת תאר דא היא נשמתא כד"א [שם ל"א] אשה יראת ה' היא תתהלל. דהא בכל יומא ויומא אינון סיען ומנהיגין דנשמתי ואינון סיען ומנהיגין דיצר הרע אינון בקטרוגא [דף צ"ו ע"ב] תדירא מקטרגין אלין באלין וכל שייפין דגופא בצערא בינייהו בין נשמתא ובין יצה"ר" (זוהר חדש פרשת כי תצא דף צו ע"א).

הרי לן מדברי זוהר דמלחמה זו רמז יש בה למלחמת היצר, שהיא הגדולה והקשה שבכל המלחמות וכדברי החובת הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ה') דגבורי חיל חזרו משדה הקרב ופגע בהם חכם אחד ואמר להם חושבים אתם שחוזרים הנכם ממלחמה גדולה ולא היא, ממלחמה קטנה חזרתם ולמלחמה גדולה אתם נכנסים שהיא מלחמת היצר.

ולמה מלחמה זו גדולה היא מכל המלחמות, כי במלחמה שבין אומה לאומה, בין עם לעם, צבא מול צבא, לפעמים ארוכה ולפעמים קצרה,

"שוב יום אחד לפני מיתתך" (אבות פרק ב' משנה י').

ואם כך יעשה יקרא קר"ש ויזכיר לו יום המיתה אז מובטח לו שע"י תלמוד תורה ינצח את יצרו הרע, ועליו אמרו הקב"ה בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין.

ד

יודע כל מי שבקי בתורת המלחמה שכדי לנצח בה ולנחול עטרת נצחון לא די להלחם ולהכריע את חילות האויב, אלא צריך גם ובעיקר לפגוע במקור כחו ובעצם יכולתו לעמוד במלחמה, על כן צבאות פוגעים בעורף האויב, בתחנות כח, מאגרי דלק, מפעלי תעשייה, דרכי תחבורה, ושדות תעופה, כי ללא כל אלה אין ביד אומה לעמוד במלחמה ממושכת. ומלכותא דרקייעא מעין מלכותא דארעא, ומלחמת היצר מעין מלחמות אש וגפרית, אי אפשר לנצח במלחמה נגד יצר הרע אם אך ורק נלחם בו באופן ישיר כאשר הוא בא להסית אותנו לדבר עבירה, אלא צריך להלחם במקור כחו, דהיינו המדות הרעות ותאוות הלב (ועין שנות אליהו להגר"א ברכות פרק ט' משנה ה' דתאוות הלב הן הם היצר הרע), דכל העבירות שבין אדם לחבירו שרשן בהקנאה והכבוד וכל העבירות שבין אדם למקום מקורם בתאוות הלב, ונגד אלה צריך להלחם ורק כך אפשר לנצח את היצר הרע.

הוא שאמרו חכמים הקנאה והתאוה והכבוד מעבירין את האדם מן העולם (אבות ד' כ"א), וכנגדן אמרו כל שיש בו עין טובה = כנגד הקנאה, רוח נמוכה = כנגד הכבוד, ונפש שפלה = כנגד התאוה, מתלמידיו של אברהם אבינו הוא, כי אברהם אבינו הוא זה שהכניע והכריע לגמרי את היצר הרע, וכמו שאמרו בירושלמי (סוטה דף כ"ה ע"א פ"ה מ"ה) "אין לך חביב אלא פרוש מאהבה כאברהם, אברהם עשה יצר הרע טוב... אבל דוד לא היה יכול לו והרגו בלבבו" הרי שאברהם הוא העליון והנעלה במלחמת היצר ותלמידיו הם אלה שיודעים להלחם במלחמה קשה זו כדבעי, עי"ש ודו"ק.

יצרו מתגבר עליו סימן הוא שכלל אינו יודע תורה מהי וכיצד יש לעסוק בה. ושמא יש בו תורה ואין בו יראת שמים, וכבר אמרו חכמים (יבמות ק"ט ע"ב) "דתניא, רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו תורה - אין לו תורה; פשיטא! אלא כל האומר אין לו אלא תורה - אין לו אלא תורה; הא נמי פשיטא! אלא דאפילו תורה אין לו", וברש"י שם "אפילו תורה - אפי' שכר לימוד אין לו". הרי שאין כל חשיבות ואין כל ענין בתלמוד תורה אם תורה זו אין בה יראת שמים וקבלת עול מצוות, ולא זו בלבד שאין אדם זה יוצא ידי חובתו וממלא את יעודו בשמירת המצוות, אלא אף זכות ת"ת ושכרה אין בידו. וכך דקדק רש"י מתוך לשונם אפילו תורה אין לו.

ומשו"כ אמרו שאם לא ניצח את יצרו הרע ע"י תורה יקרא קר"ש ויקבל על עצמו עול מלכות שמים ויחזור לתלמודו, דאין קריאת השמע עצה חלופית במקום התורה אלא השלמה לת"ת כמבואר.

ואם קרא קר"ש ולמד תורה ועדיין לא ניצח את יצר הרע הרי בהכרח שעדיין יש חסר במהות תלמודו. שהרי עוד אמרו חז"ל (אבות ג' י"ז) אם אין דרך ארץ אין תורה". הרי שגם במידות טובות קבעו חז"ל שאם אין האדם נוהג בדרך ארץ אין תורה. ועיין בלשונו הזהב של רבינו יונה החסיד (בפירושו שם) "שצריך תחלה לתקן את עצמו במדות. ובזה תשכון התורה עליו שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות". הרי לן שללא תיקון המידות אין תורה.

ועוד דשמא מלוכלך הוא בעון ופשע, ועליו נאמר (תהלים נ' ט"ז) "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך" ואין להקב"ה נחת רוח בתורתו ח"ו.

ומשום כך אמרו דאם קרא קר"ש וקיבל עליו עול מלכות שמים ועסק בתורה ואעפ"כ לא נצח את היצר הרע ולא שבר את כחו ויזכיר לו יום המיתה, ומטבעה של זכרון זו להביא על האדם רוח ענוה ושפלות ורוח תשובה וכמ"ש

אדם יצר הטוב על יצר הרע, נצחו מוטב, לא נצחו יעסוק בתורה" וכו' ורש"י שם כתב בפשטות סגנונו ונועם לשונו "שיעשה מלחמה עם יצר הרע", כל העצות הללו אינם אלא כלי זיין במלחמה, אך כשאינו יוצא לקרב איך יצפה לנצחון אם לא ילחם מה יועילו כלי מלחמה, אם אינו מרגיז יצה"ט על יצה"ר לא יועילו ולא יצילו לא תורה, לא קרי"ש, ולא יום המיתה.

ג

והנה אמרו חז"ל (שם ברכות ה' ע"א) "אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר (תהלים ד') רגזו ואל תחטאו. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסוק בתורה, שנאמר: אמרו בלבבכם; אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא קריאת שמע, שנאמר: על משכבכם; אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכור לו יום המיתה, שנאמר: ודמו סלה".

ומשמע מדבריהם דיש כמה וכמה עצות להתגבר על יצר הרע. הראשונה הוא תלמוד תורה, ולמעלה ממנה קר"ש, שהרי מדבריהם מבואר דאם לא ניצח את יצר הרע ע"י תורה עדיין יש מקום להלחם בו ע"י קר"ש. ואם לא ניצחו אף ע"י קר"ש יש תקנה לאחריתו ע"י שיזכיר לו יום המיתה.

ויש לתמוה בזה ממה שאמרו בקידושין (ל' ע"ב) "כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל: בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו, שנאמר: (בראשית ד') הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה - אתם נמסרים בידו, שנא': לפתח חטאת רובץ, ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו בך, שנאמר: ואלו תשוקתו, ואם אתה רוצה אתה מושל בו, שנאמר: ואתה תמשל בו". ומדבריהם אלה משמע שאין לך כל תבלין נגד יצה"ר אלא תורה לבדה, ואין זולתה.

ונראה בזה דאכן כך, אין לך תבלין נגד יצה"ר אלא תורה לבדה ואין בלתה. אך אם למד אדם תורה ועדיין

מערכי תורה

כי תצא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'לא תוכל להתעלם'

בדין השבת אבידה כתוב (כ"ב, א' ג') 'לא תראה את שור אחיך וגו' והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיק. וכן תעשה לכל אבדת אחיך וגו' לא תוכל להתעלם'. צריך ביאור מה שכפל הכתוב שתי פעמים, האיסור דלא תוכל להתעלם, דבתחילה כתוב 'לא תראה, והתעלמת מהם', והיינו דעובר בלאו, ואח"כ חוזר ואומר הכתוב 'לא תוכל להתעלם'.

והנה בגמ' בבבא מציעא דף כ"ו ע"א איתא, אמר רבא, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה, דעובר משום לא תוכל להתעלם, ומבואר דגם מי שמגביה מציאה, אם נטלה על מנת לגזולה עובר בלא תוכל להתעלם, ומבואר, דמלבד האיסור להתעלם שמעלים עיניו ונמנע מליטול אבידה כשרואה אותה, עוד יש איסור גם במי שנוטל האבידה, אלא שנוטלה ע"מ לגזולה, שגם הוא עובר באיסור דלא תוכל להתעלם.

וזהו ביאור כפילות הכתוב, דבתחילה מיידי מאופן שמתעלם לגמרי ואינו נוטל האבידה כלל, וע"ז כתוב לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם, שזהו אזהרה למתעלם שמעלים עיניו ואינו נוטל כלל, ומה שכתוב אח"כ 'וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם', הנה איתא בבבא מציעא דף כ"ז אמר רבנאי, ומצאתה, דאתא לידיה משמע, ומבואר דפסוק זה מיידי מאופן שכבר באת האבידה לידו, והיינו שנטלה, ובא הכתוב להזהיר 'לא תוכל להתעלם', דגם כשנוטלה, יהא נוטלה על מנת להשיבה, ולא על מנת לגזולה.

'ואמר אבי הנערה את בתי נתתי לאיש הזה'

בדין מוציא שם רע כתוב (כ"ב, ט"ז) 'ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה וגו'. הנה בתחילת הפרשה כתוב דאביה ואמה לוקחים אותה אל זקני העיר, ופורשין השמלה, וכאן באמירת הטענות, הזכיר הכתוב רק את האב שהוא מרצה הדברים לפני בית דין. וכתב רש"י, מלמד, שאין רשות לאשה, לדבר בפני האיש. ועיין ברמב"ן מש"כ בזה.

ויש לומר עוד, דהנה בגמ' בכתובות דף כ"ב ילפינן מהך קרא ד'את בתי נתתי לאיש', דהאב נאמן לאסור את בתו, והנה דין נאמנות זה, יש רק לאב ולא לאם, וא"כ יש לומר, דלכן אמר הכתוב כאן, דהאב הוא שאומר 'את בתי נתתי לאיש', דבאמת רק להאב הוא שיש את הנאמנות לומר כן.

מוציא שם רע

בדין מוציא שם רע כתוב (כ"ב, ט"ט) 'כי הוציא שם רע על בתולת ישראל'. והנה הרי באמת לא הוכחשו על עצם העדות ולא נתברר שהמעשה אינו אמת, רק הוזמו והוכח שהם עדי שקר, ולמה חשיב שהוציאו שם רע, שזה שייך רק במי שהעיד עדות שגוף המעשה שקר. אכן באמת בפסחים דף ק"ג איתא דהרואה דבר ערוה בחבירו והוא מעיד בו יחידי שם רע בעלמא הוא דמוציא עליו, הרי מבואר דכל מי שאינו נאמן על המעשה ומעיד בו חשיב בכלל מוציא שם רע. וצריך לומר דהוא משום דאית ליה חזקת כשרות, ולפי זה יש לומר דזהו שסיים הכתוב כי הוציא שם רע על בתולת ישראל, ר"ל דכיון דיש לה חזקת בתולה, והם אינם נאמנים לאפוקה מחזקתה ממילא הם בכלל מוציאי שם רע.

'ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר ציויתם'

בדין ראיית נגעים על ידי כהן כתוב (כ"ד, ח') השמר בנגע הצרעת וגו', ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר ציויתם תשמרו לעשות. צריך ביאור מה הכוונה שהכהנים יורו אותם 'כאשר ציויתם'. ועיין ברמב"ן מש"כ בזה. ויש לומר, דהנה בפרשת תזריע (י"ג, ל"ז) כתוב 'טהור הוא וטהרו הכהן', וכתב שם ברש"י, הא טמא שטהרו הכהן, לא טהור. והיינו דאע"פ דהטומאה וטהרה תלויים באמירת הכהן, טמא וטהור, מ"מ באמירתו טהור, אינו יכול לטהר נגע שדינו שהוא טמא, [דוגמת מה שמצינו בקידוש החודש, דמועיל קידוש ב"ד, אפילו שוגגין]. ויש לומר דזהו ביאור כונת הכתוב שהכהנים הלויים יורו אתכם על הנגעים, כאשר ציויתם, דרק בכה"ג שהוראתם היא כאשר ציויתם, הוא דמועילה אמירתם.

נישואין - כתיבת השם וכתיבת ס"ת

בתוס' בריש גיטין כתבו דנוהגין לכתוב גט בי"ב שורות והטעם הוא שזהו כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בארבעה חומשי ספר תורה. ובפשטות ענין הפסק דחומשין לשיעור דגט, הוא רק דמהפסק דארבעה חומשין ילפינן די"ב שורות הוא שיעור הפסק.

ויש להוסיף בזה על פי דברי הגמ' סוטה דף י"ז ע"א דאיש ואשה זכו שכינה ביניהן, וכתב רש"י, דחלק את שמו ביניהן, יו"ד באיש וה"א באשה, נמצא דבנישואין ע"י חיבור האיש והאשה נכתב שמו של הקב"ה, והנישואין הם כתיבת שם ה', והנה התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, ושמותיו של הקב"ה זהו עצמה של תורה, וכמו שכתוב על התורה 'כי שם ה' אקרא', ובגמ' בברכות יליף מזה שזהו מקור הדין של ברכות התורה, הרי מבואר דתלמוד תורה הוא קריאת שמותיו של הקב"ה, וא"כ הרי נמצא דהנישואין של איש ואשה שהוא כתיבת שם ה' הרי זה כתיבת תורה, דשניהם הם שמותיו של

הקב"ה, וממילא נמצא דגירושין שהוא הפסק הנישואין הרי הוא הפסק של תורה, ולפי זה יש לבאר דלכן שיעור הפסק של גירושין נלמד משיעור הפסק של תורה דארבעה חומשין, דשניהם הפסק של תורה הם, ועל כן שיעור ההפסק בשניהם שוה. ונראה לבאר בזה עוד, דהנה פנימיות ענין האשה הוא כנגד התורה, וכמו שמבואר בחז"ל שכל פרק אשת חיל הוא כנגד התורה ורומז לתורה, ואם כן פנימיות ענין הנישואין הוא חיבור של תורה והיינו דקידושי אשה הוא חיבור לתורה, מעתה הפרדת הנישואין הוא כמו הפסק ופירוד של תורה, והוא עשיית הפסק בין שתי ספרי תורה, ועל כן שייך ששיעור הפסק של חומשין שהוא שיעור הפסק של ספרי תורה, הוא שיעור ההפסק של גירושין.

בית חלוץ הנעל

דין חליצה הוא שהיבמה חולצת הנעל מעל רגל היבם. ויש לבאר הענין בחליצת הנעל על פי המבואר ברוח חיים ריש מסכת אבות ובנפש החיים (שער א' פ"ה) דעיקר מדור הנשמה היא בשורשה העליון, ורק מקצתה משתלשל לגוף האדם, והגוף אינו מלבוש אלא לקצה התחתון, ועל כן נקרא הגוף נעל לנשמה, כי כמו שהנעל אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הגוף, כן הגוף הוא אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הנשמה, [ורק בחינת עקביים מהשורש נכנס לתוך גוף האדם, ורק בחינת עקב הוא דיש בגוף האדם]. ובזה ביאר הכתוב של נעליך מעל רגליך, שעניינו הוא שישיל מעצמו הגוף. והנה הרי ענין היבום להקים לאחיו שם, הוא להעמיד גוף בעבור נשמת אחיו כמבואר בזוה"ק, ונמצא דכשאינו מייבם, אינו מעמיד גוף שהוא בחינת נעל בשביל נשמת אחיו, וכנגד זה שלא רצה ליתן לאחיו נעל, חולצים ממנו נעלו. והנה כתוב 'ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל', ובגמ' ביבמות דף ק"ו ע"ב איתא שמצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל. ולפי דברינו הוא מבואר היטב דענין חליצת הנעל הוא מורה על מהות עצם הענין שלא רצה להקים לאחיו שם בישראל.

'ואשר שכר עליך את בלעם'

באיסור קהל דעמון ומואב כתוב (כ"ג, ד') 'לא יבא עמוני ומואבי וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך. הנה יש לדקדק בלשון הכתוב דפתח בלשון רבים, אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וסיים בלשון יחיד וכתב, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור, וצריך ביאור מאי שנא דבטעם הראשון כתוב בלשון רבים, ובטעם של השכירות דבלעם נקט לשון יחיד. ונראה לומר בזה דהנה לפי המבואר בדברי רש"י שבלק היה מנסיכי מדין א"כ אינו מזרע מואב ואינו מואבי כלל אלא מדיני, ומדיני מותר בקהל, וא"כ נמצא דבלק אינו בכלל האיסור דלא יבא עמוני ומואבי. וצ"ע דהרי בסנהדרין ק"ה מבואר דרות הייתה מזרעו של בלק, דאיתא שם שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות, ואע"פ כן מבואר דרות הותרה בקהל רק משום הדין דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הרי מבואר להדיא דגם בלק וזרעו, הם בכלל איסור של עמוני ומואבי, והרי הם אינם ממשפחות מואב אלא מנסיכי מדין. ונראה דבהך קרא נתחדש איסור מחודש על בלק, שאע"פ שאינו מזרע מואב מ"מ לגבי איסור לבא בקהל יהא בכלל מואב, כיון שאיסור זה תלוי הוא במה ששכר את בלעם, וע"כ בלק שהיה עם מואב בשכירות בלעם, בכלל מואב הוא לגבי איסור זה, וזהו דין מחודש דלגבי איסור זה יהא נכלל בכלל מואב. מעתה יש לומר דלכן שינה הכתוב וכתב 'אשר שכר' בלשון יחיד, לאתויי בזה את בלק, דאע"פ דאינו בכלל מואב ומצד הטעם דלא קדמו אתכם אינו נאסר, דזהו איסור על האומה בכללה והוא אינו בכללם, והוסיף דמ"מ יש עוד איסור מחמת שכירות בלעם, וזה שייך גם בבלק, וע"כ נכלל הוא בכלל מואב לגבי איסור זה.

אלול הוא עת רצון להשגת קנייני נצח ומעלות התורה

מתוך משא פתיחת הזמן בשיבת 'תורת חיים' מודיעין עילית בנשיאות רבנו שליט"א

ברוכים הבאים בשם ה' ברכנוכם מבית ה'. ימי חודש אלול עד יוה"כ הם ימי רחמים ורצון, והטעם כי בימים אלו נתרצה הקב"ה אחר שחטאו בעגל, ע"כ יש בימים אלו כח הריצוי והרחמים והוא עת רצון לפני הקב"ה. ועלינו להתבונן עד כמה הרצון של ימים אלו הוא נשגב, ואלו מעלות וקניינים רוחניים אפשר להשיג ולקנות מכח עת רצון זה, הנה אחר שנשברו לוחות ראשונות ניתן לישראל לוחות שניות, הלוחות השניות לא היו באותה הדרגה כמו שהיו הראשונות, ומשמעות הדבר הוא שהלוחות הם לוחות אחרים, הם מציאות מחודשת של לוחות, מפני שישראל לפי מדרגתם אחר החטא לא היו ראויים ללוחות כפי מדרגת הלוחות הראשונות, ולכן גם כשחזרו וקיבלו לוחות, לא היה זה כמו הראשונות, אלא היו לוחות מחודשות, וזה נעשה מכח הריצוי שהיה לישראל, שבשביל הריצוי שהיה להם נתחדש מציאות מחודשת של לוחות המתאמת למדרגתם, הרי אנו למדים את גודל ועוז כח הרצון שיש בימים אלו, שבכח הרצון שיש לישראל לפני הקב"ה מתחדש גם מציאות של לוחות. וענין זה מתקיים אצל כל אחד ואחד לפום דרגא דיליה, שמכח הרצון שיש בימים אלו הקב"ה מחדש לו כוחות והשגות מחודשים, שיוכל על ידם לזכות לקבלת התורה ולקרבת אלוקים. בחורים יקרים אתם עומדים בהתחלת שלב חדש בחיים של התחלת הלימוד בשיבה, כשאדם עובר שלב צריך שידע מה עומד לפניו, מה תעודתו, לא בשביל לגרום ח"ו לפחד ולמורר, אלא להיפך שיהיה מוכן ויתחיל בצורה ראויה, אחד הנקודות הוא, בת"ת הכל היה נעשה ע"י המלמד, לומדים מפי המלמד, מתפללים כולם ביחד, אבל בשיבה הבחור מתחיל לבנות את עצמו, כבר יש סדר של הכנה שהוא מכין לבד, ובשיעור המגיד שיעור מביא את שיטות הראשונים ויסודות האחרונים, וכל אחד צריך לקנות לעצמו ולקלוט מתוך השיעור, כי המטבע והצורה שמעכשיו הוא בצורה שהוא בעצמו צריך לבנות את עצמו בלימוד. עד עכשיו הייתם בגדר אוהזים ביד אחרים, המלמד היו אוהז בידכם ומוליך, אבל מכאן ואילך אתם בעצמכם מוליכים, כמובן הכל בהדרגה מפי רבותיכם בשיבה, אבל המהלך הוא שהבחור בונה את עצמו, משקיע מכווחותיו, ומתגדל לפי השקעתו. כל אחד הולך על משענתו שלו. צריך לדעת שהלימוד של השנים האלה הם במיוחד קנייני נצח, כי בשנים האלה רוכשים את היסודות והעיקרים שמלווים את הלימוד לכל השנים שאחר כך, כל אחד זוכר את היסודות של הקצוה"ח ושל הגרעק"א שהוא שמע מהר"מ שלו בשיבה קטנה גם כעבור עשרות שנים, ולכן חשוב מאוד להשקיע בשנים האלו.

פניני הפרשה

שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ (כב ז)

מדוע מונחת דווקא כאן סגולה לבנים

מובא כאן במדרש (מד"ר כאן) שבשכר מצות 'שילוח הקן', זוכה לבנים, שנאמר "שלח תשלח את האם ובשכר זה 'ואת הבנים תקח לך'". ולכאורה צ"ב מה השייכות בין קיום מצווה זו לבנים זכרים, ומדוע במצווה זו דוקא טמונה הסגולה הלז.

ואפשר לומר שהנה בכדי לזכות לבנים, צריך האדם להכיר ולדעת את הנהגתו של האב עם הבנים, כגון שצריך להיות רחמן עליהם, וזה תנאי סף, ובלא זה אינו ראוי להיות אב, שהרי האב צריך גם לפרנס את בניו, ולדאוג להם צרכיהם, ולא רק להולידם.

ולכן דוקא בכה"ג ששמוכח מתוך מעשיו שבאמת מכיר בכך שהאב הוא רחמני על בניו. דהיינו ע"י כך שלא פוגע בבנים בפני אביהם, אף במקום הצורך מפני שמבין שגורם בכך צער לאב, וצער זה הוא כבר שלא לצורך, דוקא מי שמכיר בזה הוא ראוי לזכות לבנים, דמכיר הוא את חיובי האב, ולכן דוקא בשכר מצות 'שילוח הקן', שיסודה הוא על ההבנה שהאם קשורה ורחמנית על לבניה, ראוי הוא שיזכה לבנים.

וַעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לְנֶגֶד וְלֹא תִשֵּׂים דְּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי

יָפֵל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ (כב, ח)

יש דין וחשבון והשגחה מדוקדקת לכל מה שקורה כאן בעולם

וברש"י כאן כתב וז"ל: "כי יפול הנופל, ראוי זה ליפול ואעפ"כ לא תתגלגל מיתתו על ידך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב", ע"כ.

דהיינו רש"י מדייק מלשון הפסוק "הנופל", דהיינו קוראים לו "הנופל" עוד לפני שהוא נפל, מחמת שראוי הוא ליפול.

ומרש"י זה רואים אנו דבר פלא, הלא אין אנו עוסקים כאן בסיפור דברים בעלמא, [עלונים העוסקים בסיפורי 'השגחה פרטית', או דרשה של אחד מגדולי ה'מגידים', המתאר לשומעים 'מעשה שהיה', עם תוספת נופך בכדי לעוררם לתורה ולשמירת המצוות], אלא התורה בכבודה ובעצמה אומרת, אם משום להגן על הנופל בכדי שלא יפול, לא היה צריך לשים 'מעקה', וזה גם לא מועיל, כי הלא בין כה וכה הוא יפול, כי הלא ראוי הוא ליפול.

ואם בין כה יפול הנופל, מדוע צריך לשים מעקה, אלא מצווה אותך התורה על שמירת המזיק, ולא על שמירת הניזק, דהיינו תזהר שלא תהיה אתה הוא זה שתתגלגל מיתתו על ידך.

ועוד יש לפרש פסוק זה באופן אחר, דהנה אי לא היתה ח"ו מציאות של 'השגחה פרטית' בעולם, וכל אדם היה נפגע רק לפי מידת

הזהירות שנוהג בעצמו, וכששומר את עצמו היטב לא ינזק, א"כ לא חשיבה הנחת גגו בלא מעקה כמעשה 'נתינת דמים' כ"כ, שהרי ניתן להזהר ולא ליפול ע"י ששומר את עצמו בזהירות מופלגת.

אבל מכיון שהאמת היא שאין האדם ברשות עצמו אלא החטא גורם, ואם מחויב עונש למקום לא מהניא ליה זהירותו, אלא יפול מן הגג בלא משים, א"כ נמצא שהנחת הגג בלא מעקה, קרובה טובא למציאות של "תשים דמים בביתך", מפני שהוא הכין מכשול טבעי שהאדם החוטא לא ימלט ממנו.

אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֹתָם בְּלֶחֶם וּבְמִים .. וְאֲשֶׁר שָׁכַר

עָלֶיךָ אֶת בְּלֶעַם בֶּן בְּעֹזַר ... לְקַלְלֶךָ (כג, ה)

מבואר עומק הצביעות של עמון ומואב שכביכול דאגו לעולם ומישראל התעלמו

וכבר ידועה הקושיא דהלא לכאורה מה ששכר עליך את בלעם הינו הרבה יותר חמור מאשר מה שלא קידם אותך בלחם ובמים, וא"כ מדוע כתוב בתחילה דווקא, "על אשר לא קדמו בלחם ובמים".

אלא הביאור הוא כך, דהלא אומות הללו, 'עמון ומואב' מבנות לוט באו, ובנות לוט כשעשו את אותה עבירה של 'גילוי עריות' היתה להם טענה כביכול צודקת, העולם שומם ועכשיו מוטל עליהם לדאוג לכל היקום, מחמת אשר אבינו זקן ואין איש בארץ לבוא עלינו כדרך כל הארץ, וכביכול ייחרב העולם כמו בדור המבול (כמבואר ברש"י שם בשם המדרש).

וא"כ זו איפה הטענה מיניה וביה, אם הנכם 'דואגים' כ"כ לעולם שלא ייחרב ויאבד כמו בדור המבול, מדוע כשעוברים בגבולכם 'אומה שלימה' רעבים וצמאים, אתם לא יכולים לכבד אותם במינימום של 'לחם ומים'.

והתביעה יותר גדולה, מכיוון שהיה לכם גם ממי ללמוד זאת, דהלא גם אצל אבי אביכם 'לוט', כשהגיעו אורחים לביתו כיבד אותם ב'לחם ומים', כדכתיב "ומצות אפה ויאכלו", וביותר, דהלא כל ההצלה של זקנכם 'לוט' היתה על ידי 'לחם ומים', שבהם כיבד אברהם אבינו את המלאכים שבאו לביתו, וכדכתיב ברש"י שם שהמלאך רפאל הוא שהלך להציל את לוט.

ולכן 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים'. חמור יותר מאשר 'שכר עליך את בלעם' וכו', וכמאמר חז"ל (סוטה כ"ב ע"ב) "אל תתיירא מן הפרושין, ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין".

ועוד יש לבאר באופן אחר, ששני הפעולות הללו קשורות זו בזו, דהיינו שביקש לעקור את עם ישראל גם בגשמיות וגם ברוחניות, דחסרון לחם ומים זה גשמיות, ואשר שכר עליך, זה רוחניות, מכיוון שרואים שבלעם

שפה לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו

קופות הצדקה המשקיעים בכספיהם היתומים, והלוואה בריבית בכספיהם הללו אי אריך למיעבד הכי

לאחר שבתקופה האחרונה הובאו בכמה מקומות, כל מיני דעות, בשם אותם הדואגים ליתומים ואלמנות שלא יבטלו חתונות וכדו', וכביכול הפיצו פסקי הלכה בשם רבינו על מגביות הנערכות עבור יתומים, ישבנו קמיהו לדון עמו בהלכות אלו והמסתעף, ובתוך הדברים הוספנו

המשך בעמוד הבא

השלחין לישנא דצחותא היא, דכתיב "ואתה עיף ויגע, ו'ומתרגמינן ואת משלהי ולא, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור גם בלשון הגמ' וכי לא מצאו מהיכן להביא ראיה, ודוגמא ללשון יובש וצחות, רק ממלחמת עמלק.

אלא יש לומר בדרך רמז, דהלא עם ישראל עזב כעת את מצרים, ששם יש מים בלי סוף מהנילוס שמשקה את שדותיהם, וכעת פניו מועדות לארץ ישראל, ששם כידוע "למטר השמים תשתה מים", שהקב"ה חפץ שעיני עם ישראל יהיו נשואות אליו לבקשת מטר, וכמובא בתוס' הידוע (שבת לא א) בשם הירושלמי וז"ל "אמנות זה סדר 'זרעים'. מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזורע.

ובאמונה תמימה ופשוטה זו, רוצה עמלק להלחם, כידוע, וזהו הביאור "ואתה עיף ויגע", כמתרגמינן 'משלהי ולא', שעמלק נלחם באותה אמונה, של עם ישראל, העוזבים את מצרים שהיא 'שדה בית הבעל', לארץ ישראל שהיא שדה 'בית השלחין', ובה רק "למטר השמים תשתה מים" וצריך לשעבד את ליבו לאביו שבשמים, ששם רק מי שמאמין בחי העולמים יכול לזרוע.

וזה הכוונה בפסוק, "זכור את אשר עשה לך עמלק", "ואתה עיף ויגע", "ולא ירא אלקים", על אשר הוא ניסה לקרר בלבך את האמונה הפשוטה והתמימה בחי העולמים.

והריחו ביראת ה'

שח מקורבו של רבינו הר"ר ש. החפץ בעילוי"ש, שפעם אחת הוצרך רבינו להכנס לחדרו באמצע חזרת הש"ץ לנקיות, ולאחר מכן, נשאר בחדרו, ולאחר כמה דקות נכנס למקווה, ולאחר יצא החוצה מהמקווה, והתקרב לדלת החדר מבפנים, והנה לא עברו כמה דקות ואיזה יהודי התחיל לומר חזרת הש"ץ עד קדושה, ויהי לפלא מאחר וכידוע בישיבה זמני התפילה מסודרים מאוד, ואין זה 'שטיבלאך' שכל אחד שרוצה מתחיל באמירת קדושה, ואילו כאן רבינו הרגיש מחדרו שהנ"ל הולך לומר קדושה, והתקרב לדלת החדר בכדי לענות לו.

ובנותן טעם יש להוסיף פלא מה שזכינו לראות בעינינו, שאחד מתלמידי רבינו הקרובים, היה כמה פעמים שקרהו אונס ולא שמע 'ברכו', ומיד כשהגיע לחדרו של רבינו שאל רבינו את הנוכחים, האם יש כאן מישהוא שלא שמע ברכו, ואז אמר רבינו בעצמו קדיש

דעת
הכמה ומוסד

וברכו.

ובאחד הלילות הגיע אותו תלמיד, ואמר בדרך צחות, היום אני יבחן את רבינו אם באמת דואג לי או שמא היה זה באקראי שאמר ברכו בעבר, ולא דווקא בשבילי, מאחר וגם הלילה לא שמעתי ברכו, ובאותו לילה היו בחדר ארבעה אנשים חוץ מרבינו, ורבינו לא התייחס כלל לעניין ה'ברכו', וסמוך לשעה שלוש בלילה, נפתחה הדלת מאחוריו, ונכנסו חמישה אנשים תושבי חו"ל, ובאותו הרגע נעמד רבינו ואמר: "יש כאן עדיין מי שלא שמע ברכו", ואמר לאלתר קדיש וברכו, ויהי לפלא שלא ראה כלל שנכנסו אותם אנשים מאחר וכאמור נכנסו מהדלת האחורית (המכונה בקרב מקורבי רבינו בעגה 'רבי יצחק'), וכל עוד שלא היה מניין, לא אמר רבינו ולא מידי בעניין הברכו, אלא המתין לשעת הכושר ואז אמר ברכו.

מהם הביוקרטיות של רבינו

שח בנו חביבו של רבינו ראש הכולל ה"ה הרה"ג רבי יוסי (אשר רבינו נתן שמו ע"ש רבי יוסי הגלילי) הכהן שליט"א, שפעם אחת הוצרך לסדר דבר מה בסניף הדואר המקומי, וכשהגיע תורו, פנה אליו הפקיד ושאלו, האם אתה בנו של הרב קוק שליט"א, וכשרבי יוסי השיב בחיוב, אמר לו בא ואספר לך מה שאירע עם ביתי שתחי', לפני שלוש עשרה שנה, בעודה תינוקת היתה צורחת שעות ארוכות בלי הסבר טבעי לכך, מאחר ולא היתה רעיבה, או שום דבר אחר שיטריד את מנוחתה, אלא צורחת וצורחת ללא פשר.

ויום אחד רבינו נודע לנו שרבינו אמור להגיע לאיזה ברית, וכששמענו על כך אני ורעייתי הבאנו את התינוקת על הידיים, לאותו אולם בו נערכה הברית, וגם אז היא המשיכה בבכייה ההיסטרי, ורבינו עמד בסמוך אליה ולא הגיב אלא דיבר עם מאן דהו, וממשיך אבי הבת לומר אני קצת הרגשתי כעס בליבי הרי יש כאן תינוקת שצורחת ומדוע הוא לא מתייחס אלינו כלל, ולפתע העביר רבינו את ידו על התינוקת והיא נרגעה מיד, ועד היום ב"ה שלוש עשרה שנה היא רגועה.

והוסיף רבי יוסי דבר זה הוא מוסר השכל בשבילינו כיצד אנחנו ממשיכים בענייננו הגשמיים ובסידור ביוקרטיות, ורבינו הביוקרטיה שלו היא כיצד להיטיב עם הזולת בכל אופן ודרך.

לע"נ האשה הצנו"ח מרת דליה בת מלכה נדבת בעלה כמר ברוך גרטיילוב וילדיה שיחי'

שפה לנאמנים - המשך

בשביעית נותן לו אתרוג במתנה, לפי שאינו רשאי ללוקחו בשביעית, והוינן בה לא רצה ליתן לו במתנה, מאי ואמר רב הונא מבליע לו דמי אתרוג בלולב, התם לא מוכחא מילתא, הכא מוכחא מילתא, ע"כ.

דהיינו מבואר שם בגמרא דגבי יתומים התירו הבלעה, ולא לגבי גדול, והק' שם בגמ' מהיתר הבלעה של אתרוג בדמי לולב, ותרצו דהתם הבלעה דמוכח הוא, ומשמע עכ"פ שאין להשוות צורך מצוה לממון יתומים, גבי היתר הבלעה שלא מוכח אף שאינה אלא איסור דרבנן, ולכאורה זה סותר לדברי הטור והירושלמי שהובא בבית יוסף שאנו משווים בין צורך מצווה דיתומים, להיתר ריבית דרבנן, ולכאורה מהסוגיא בבכורות רואים ההפך.

ותירץ רבינו שדמיון והגדרת צורך מצוה הוא כדברי הירושלמי כעין 'חבורת מצוה' ו'קדוה' ח' הנ"ל, דבעו ממון לצורך קיום מצוותו, וזהו יסוד ההיתר, וגם ביתומים להרבות ממון, וכן הוא היתר הבלעה ביתומים להרבות ממון, ולכן אין להשוות לזה, אלא מצוות של עצם חשיבות הממון, משא"כ בלולב ואתרוג שאין שייכות בריבוי הממון לעצם המצוה, אלא להידור מצווה אבל גוף המצווה יכול לקיים גם בלי להרבות ממון.

שישנם כאלו קופות של צדקה המשקיעות את כספי היתומים בהשקעות של דירות וכדו' בכדי להגדיל את הרווחים, כמבואר בגמרא ובפוסקים, ואמר רבינו דהנה בטור כתב (יו"ד סי' קס) וז"ל: "ומעות של יתומים, מותר להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד, פירוש, שאם יהיה ריוח שיחלקוהו ביניהם, ואם יהיה הפסד שיהיה הכל על המקבל. והוא הדין גמי בכל ריבית דרבנן", ע"כ. דהיינו בטור מביא את ההיתר של ריבית דרבנן לצורך יתומים, ובב"י הביא מהמהרי"ל שיש לדין זה יסוד מהירושלמי, שאמרו שלווים בריבית לצורך חבורת מצוה, וקדוה"ח, ומשמע קצת מזה דבאופן כללי יש להשוות צורך מצוה של יתומים, להיתר ריבית דרבנן, וכעין שכתב הטור להתיר לצורך צדקה וביהכנ"ס.

ואמר רבינו דלכאורה יל"ע, שבגמ' (בכורות לא ב) אמרו וז"ל: "מאי ברייתא דתניא, מעשר בהמה של יתומים, מוכרין אותו, ומעשר בהמה ששחטו, מבליעו בעורו בחלבו ובגידו ובקרניו, מאי קאמר, אמר אביי הכי קאמר, מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו בהבלעה, מכלל גדול בהבלעה לא, מאי שנא מהא (דתניא) הלוקח לולב מחבירו

הדפסת העלוך לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנא זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת כיבאס, הצדיק החכם רבי רפאל כיבאס זצ"ל

אלול - זו ההזדמנות לשנות!

מסופר על המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שכאשר הגיעה הישיבה לשנחאי, היה זה בערב ר"ח אלול, אחר כל התלחה אשר מצאתם בדרך, והפחד מאימת המלחמה היה גדול, הכדורים שרקו מכל עבר וסכנה הייתה להסתובב בחוץ. המשגיח פתח את השיחה בתחילת הזמן ואמר: קול אומר קרא ואומר מה אקרא? ... אלול.

ולכאורה היו שם בחורים שבורים ורצוצים, ככה מתחילים עם הפחד של אלול!... להפחיד אותם יותר... אכן ראוייה שאלה זו למי שהוא בבחינת איש בער לא ידע וכסיל - לא יבין את זאת... אבל מה באמת הפשט שלו?... כתוב בחז"ל, מעשה באשה אחת שהייתה בשכונתו של רבן גמליאל והיה לה בן תשחורת ומת, והייתה בוכה עליו בלילה והיה רבן גמליאל שומע את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו וכיון שהרגישו בו תלמידיו עמדו ופנו אותה משכונתו.

והמפרשים מסבירים, שרבן גמליאל כשהוא ראה את הצער הנורא של האשה הוא התבונן, ממה זה נובע? ... והוא נזכר בסיבת הצער שזה חורבן בית המקדש. ואז הוא נזכר בבית המקדש והוא התחיל לבכות על החורבן עד שנשרו ריסי עיניו.

מה בא רבי יחזקאל לוינשטיין לומר?... אנחנו היום דואגים ומפחדים. אבל עם פחד של שיתוק לא תעשה שום דבר! אתה כעת נמצא ברגעים שאתה יכול לשנות את הכל!!! הרי כל מה שקרה בשנה החולפת זה ממה שנגזר בראש השנה הקודם! קול אומר קרא ואומר מה אקרא - אלול. בא תהיה מעשי... עם בכי ופחד לא יעזור לך שום דבר, כעת יש אלול חדש, ראש השנה חדש, דף חדש וזה בידיים שלך לשנות את זה, אל תבזבז זמן! **כל רגע של אלול וכל יום שעובר באלול יש לו משמעות! השלושים יום האלו הם מדויקים להפליא!...**

ידוע המשל שמספרים שהיה בן אדם שישן בשדה, ולפתע פרצה דליקה בשדה. היו שם אנשים שדנו בבהילות איך לכבות את האש בשביל להציל את אותו אחד, עד שעבר שם פיקח אחד ואמר להם, דבר ראשון תעירו אותו שיברח מפה, ואחרי זה תתעסקו עם האש. אנחנו עושים כל מיני דברים... דבר ראשון תזכיר לעצמך שזה אלול, תתעורר... זה בידיים שלך לשנות... וכך תקבל שנה טובה. השנה האחרונה הייתה שנה שנקראת אחת השנים הכי קשות למדינת ישראל. מבלי לחפש אשמים ומחדלים. הייתה זו שנה קשה, היו הרבה הרוגים! מספרים שפעם הייתה מלחמה קשה ומיד אח"כ היה איזה יום טוב. באו ושאלו את רבי יחזקאל לוינשטיין, איך אפשר לשמוח ביום טוב... אמר רבי יחזקאל זה כל מה שמדאיג אותך?!!! עם ישראל טובעים בים של כל כך הרבה הרוגים וכ"כ הרבה צרות - צריך להיות נושא בעול - ולחשוב על הצער הגדול של כנסת ישראל ובניה.

גם בשנה זו, יש כל כך הרבה קרבנות יהודים שעלו לשמים. הלב נקרע מצער... ואמר מה אקרא - אלול!!! זה בידיים שלנו, בא תתעורר ותברח מהשריפה!! קול דמי אחינו צועקים אלינו מן האדמה - תרחמו עלינו, תתפללו טוב ותעצרו את מלאך המוות. כתוב בחז"ל שיהודה אמר ליעקב אבינו אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחסאתי לאבי כל הימים. וביאור הכפל לשון

מסביר רש"י - והצגתיו לפניך חי ולא מת. סיפר הג"ר מאיר שפירא, אחרון תלמידיו של הטלור הגר"ל בלוד זצ"ל, שהטלורע שאל, מילא יהודה מתחייב להביא את בנימין, אבל איך הוא מתחייב להביא אותו חי ולא מת, הרי אם יקדמו מלאך המוות - מה יעשה?... וכאן הרעים בקולו ואמר, אלא - אמר יהודה - אבא מה אתה חושב שאני סתם גיבור, אני "בן תורה"! אני יודע להילחם עם מלאך המוות! חי ולא מת.

היום קול דמי אחינו צועקים אלינו, הבני תורה, אלול! בואו תעשו כל מה שאתם יכולים! רק אתם יכולים לפעול נגד מלאך המוות. וזה למעשה קול השופר שהוא בא להעיר אותנו מן השריפה לכלל ולפרט במקום לחשוב כל מיני מחשבות ודיבורים שלא יועילו. וכמו שכותב הרמב"ם "הייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו"! זהו תפקידו של השופר. בואו נתעורר ונציל!

ראש השנה זה רציני!...

ואנו רוצים להסביר:

רבי ישראל סלנטר זצ"ל כותב 'מלפנים כל איש מישראל אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול. כולם מכירים את המימרא הזו. ומה זה פלצות, פלצות זה לא למות. אני ראיתי את המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, את רבי אליהו לאפייאן, ומי שראה את הרב מבריסק, הייתה עליהם פלצות. אבל לא זה מה שכותב רבי ישראל... הוא כותב 'כל איש מישראל'! פעם גם הסנדלר והחייט אחזתם פלצות. גם היום בודאי שיש אנשים כאלו שהם יראים מקול הקורא קדוש אלול, אך הם מתי מספר. פעם זה היה אצל כל איש, זו הייתה האווירה הכללית... בן אדם שחי באמונה איך אפשר לא לפחד מראש השנה!... הרב מבריסק אמר שכשהוא נזכר שעוד שבועיים ראש השנה הוא לא יכל לאכול!

אם בן אדם יתבונן שהכל נגזר עליו בראש השנה, חיים, מוות, בריאות, וחולי - הכל נגזר בראש השנה. וי"א גם עוה"ב. כולם יודעים את זה ואף אחד לא חושב אחרת. רק שלפעמים אדם חושב לעצמו, אני לא יותר גרוע משנה שעברה, ואם שנה שעברה עברה בסדר פחות או יותר למה שעכשיו יהי יותר גרוע... וממילא הוא פחות מפחד. אך קודם כל - צריך לזכור מה שאמר רבי איצליה, כתב אמלטה נא שמה הלא מצער היא ותחי נפשי. לוט ברח לצוער וניצל. וכתוב ברש"י שבצוער היו אנשי רשע כמו סדום, רק סדום הייתה נ"ב שנה וצוער רק נ"א. אמר רבי איצליה - עוד שנה - יכולה לשנות את כל הגזר דין!

וחוץ מזה, אמר רבי אליהו לופייאן, וזה דבר מאד פשוט: הגזר דין לא בהכרח שיגזור מיתה על האדם מיד באותה שנה. ייתכן שיש אחד שנגזר עליו לחיות תשעים שנה, ובגלל שהוא לא שב בתשובה נגזר עליו שיתקצרו מחייו עשר שנים פחות. הוא חי עד גיל שמונים והוא חושב שזה מה שנקצב לו, אבל הוא לא יודע שהוא יכל לחיות עוד עשר שנים!!! ובפרט עשר שנים אחרי שמונים שנה - זה כבר חיים הרבה יותר עמוקים, עם יראת שמים, עם שכל והבנה... נגמר לו כבר כל ה"שמח בחור בילדותך"...

ראש השנה זה רציני! בן אדם שמאמין בזה איך זה שהוא לא יפחד... רק פעם היה קול השופר מזכיר. היום לצערינו המצב השתנה, מה יזכיר לנו היום?...

המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל היה אומר לנו, כתוב בטור שאחד הטעמים של השופר הוא, איתא בחז"ל שכאשר משה רבינו עלה

לשמים לקבל לוחות שניות זה היה בא' באלול, והיו תוקעים בשופר להזכיר אל תחטאו בעגל.

והסביר את זה רבי מאיר, השופר בא לומר אל תחפשו תחליפים זולים, אדם חוטא בחטא, והוא עושה איזה 'תיקון קוסמטי' ונרגע... הגעתי חמש דקות למוסר ולמדתי משהו, ברוך ה'... גמרנו להיות עם מוסר. אל תחפשו תחליפים זולים כי עם תחליפים זולים מגיעים לעגל.

אלול קורא לבן אדם - בא תשתנה! כל אחד לפי מה שהוא.

כתוב במדרש, "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". משל למה הדבר דומה, היה אחד שחיפש דרך ליכנס לעיר. אמר לו חכם אחד, זו דרך קצרה וארוכה, בתחילה הכל מישור, אבל אח"כ יש שם קוצים וברקנים, אתה עלול ליפול ולהיפצע חלילה. הדרך השניה היא ארוכה וקצרה, בהתחלה קצת קשה, אבל אח"כ עד העיר היא נוחה וכבושה.

כך אומרים חז"ל, העבירה נראית בהתחלה כל כך נחמד ויפה, משיב לב ונפש... ולא חושב אפי' שזה עבירה, אבל אדם שמתפתה אח"כ מצטער ונאנח... אני אוהב להביא לדוגמא את הפלאפון, [ברוך ה' שמחתי לשמוע שכי"כ הרבה בחורים חתמו שהם לא יחזיקו פלאפון] בהתחלה זה נראה מאד תועלת, 'למען התורה', שנוכל ללמוד ולא נצטרך לבזבז זמן בתור לטלפון. אבל זה קללה... אח"כ זה גורם בטלה בלי סוף... ולעומת זה ברכה זה בדיוק הפוך... בהתחלה זה נראה קשה, אבל מיד אחרי ההתחלות הקשות - איזה ברכה... איזה שמחה... איזה רוממות הלב... להיות רק מונח בלימוד. כל אחד יודע. זה דבר כל כך פשוט.

'האלול הקדוש'

אנחנו צריכים לשמוע את קול השופר, הדורות ששמעו את קול השופר - אחותם פלצות. היום השופר מדבר אלינו חזק חזק, לצערנו.

אמר לי הגאון רבי נתן רוטשילד, שהוא היה מקורב לג"ר יצחק דוד גוטפרב מגדולי ירושלים, ונודע בכח תפילתו. (הרב מבריסק היה שולח חולים אליו בשביל שיתפלל עליהם) באלול - מנהגו של הרב גוטפרב וצ"ל היה להתפלל בבתי נייטין. שאלו אותו מה העניין בזה, אז הוא אמר שזקני ירושלים סיפרו שבבתי נייטין בערב ר"ח אלול רבי איצ'לה היה עולה על הבימה ופותח את ארון הקודש ואומר - אנחנו הבנים שלך מקבלים עלינו את האלול הקדוש שלך באהבה, ומיד היה פורץ בבכי שסחף אחריו את כל הקהל! אז כשאני רוצה להצית בליבי את האש של אלול אני הולך לבתי נייטין, ומסתכל בעיני רוחי על רבי איצ'לה שצועק אלול, ובוכה, וזה משפיע עלי... לנו אין את השופר הזה, אנחנו פה בבני ברק... מה עושים, מה ידבר אלינו?...

אבא בא אלינו הביתה...

הפסוק אומר בשיר השירים (ה, ב) "אני ישנה ולבי ער". יש לשון ברמב"ם בהלכות מזוזה - שיזכור את הבורא ויעור מתרדמת הזמן. יש שינה של 'תרדמת הזמן'. שלאפטצ'... עם עיניים פקוחות. אני ישנה, אבל לבי ער. אומר רש"י: שהייתי שלוה ושקטה בבית ראשון, נואשתי מעבוד לקב"ה כישנה ונרדמת. ומהו לבי ער? זה הקב"ה, שהוא צור לבבי וחלקי, ער לשמרני ולהיטיב לי. **קול דודי דופק... פתחי לי...** המגיד הגה"צ רבי שלום שבדרון וצ"ל שהיה מנגן את המילים הללו ברטט... **קול דודי דופק על פתחי הלב... איך הוא מדבר אלי? פתחי לי, אחותי, רעייתי, יונתי, תמתי, שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה.**

מבהילה לשונו של רש"י הקדוש, פתחי לי - אל תגרמי לי שאסתלק מעליך... שראשי נמלא טל, 'לשון אדם שבא בלילה, דופק על פתח אהובתו אומר כן: בשביל חייבתך באתי בלילה בעת הטל או הגשם. והדוגמא, שראשי נמלא טל, שאני מלא רצון ונחת רוח אברהם

אביך, שערכו עלי מעשיו כטל והנני בא אליך טעון ברכות ושילום שכר מעשים טובים אם תשובי אלי.

אנחנו חטאנו לו, עשינו הכל, והוא בא אלינו טעון ברכות ושילום שכר מעשים טובים! ואיך הוא מדבר אלינו? חז"ל אומרים לא זו מחבבן עד שקראו אחותי, לא זו מחבבן עד שקראו רעייתי, לא זו מחבבן עד שקראו יונתי, לא זו מחבבן עד שקראו תמתי. והיינו תאומתי - כמו שני אחים תאומים!!! זה נורא... כשאני עוד חוטאת לקב"ה הוא בא אלי... זה שופר פנימי.

אנחנו תמיד חוזרים על מה שאמר הגאון רבי מרדכי גיפטר וצ"ל ר"י טל: "לך אמר לבי בקשו פניי". ולא מובן, היה צריך לומר לך אמר לבי - בקשו פניך או בקשו פניי, מהו פניי? אמר הטלור, החלק אלוך ממעל הוא כמו כינור המתנגן בלב האדם, וכשירת בת השמים... **קול פנימי בלב האדם מנגן ואומר לו - הקב"ה אומר לך! בשבילך! בקשו פניי... בא אלי... אני רוצה לעזור לך. אני בא אליך טעון ברכות ושילום שכר.**

הגר"א בשיר השירים מסביר מה זה שהקב"ה בא אלינו: הקב"ה אומר קשה לי לראותך סובלת. וכמש"כ בגמ' (חגיגה טו, ב - סנהדרין מו, א) "בכל צרתם לו צר" כאשר יהודי בצער שכינה מיללת ואומרת קלני מראשי קלני מזרועי... עמו אנוכי בצרה... הקב"ה לא יכול לראות אותנו סובלים, תעשה למעני ותחזור אלי...!!! תעזור לי... פתחו לי פתח כדי ששנינו נצא מן המיצר... ומה אני אומרת?...

בהמשך הפסוקים "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם". אומר רש"י: 'כלומר, כבר לימדתי לעצמי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד'... קשה לי כבר להשתנות. היום אומרים בדור החדש 'זה אני! ככה זה, קבל אותי כמו שאני... "דודי שלח ידו מן החור"... הקב"ה לא מתייאש. כמו עני בפתח ששולח יד. בחז"ל כתוב דבר נורא, חז"ל אומרים מן החור - ששקצים ורמשים רוחשות בו שנאמר: "אני ה' השוכן אתם בתוך טומאתם". נורא לשמוע איך שהקב"ה אוהב אותנו...

דרך אגב סיפרנו פעם, שהייתה מגיפה בעיה"ק צפת וכולם נסתגרו בבתיים (כמו שהיה לאחרונה בקורונה) והרבנים אסרו על כולם לטבול. היו שני אברכים שהלכו על אף האזהרות לטבול, והם מתו. ואמר הבת עין שהקפידו עליהם מן השמים, כי הם כפרו ב"אני ה' השוכן אתם בתוך טומאתם". כשהרבנים אומרים שאסור לטבול אז הקב"ה שוכן איתנו בתוך הטומאה ובגלל שהם לא האמינו בזה - נענשו.

הקב"ה כל כך טוב, והוא מבקש מאיתנו לפתוח לו. "ומעי המו עליו" - נהפכו עלי המון מעי לשוב לאהבתו ולפתוח לו.

"קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור ואצבעותי מור עובר על כפות המנעול", אומר רש"י, "וידי נטפו מור" - כלומר, בלב שלם ונפש חפצה כמקשטת עצמה להתאהב על אישה בריח טוב. "מור עובר" - ריח עובר ומתפשט לכל צד. "פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר" - נסתר ונכסה ממני. "נפשי יצאה בדבר" - ואמר לא אבא אל ביתך ופרש"י כי מתחילה לא אבית לפתוח.

אני לא מבין... כאשר לא רציתי לפתוח אז דודי שלח ידו מן החור וניסה בכל זאת להתחנן שאפתח לו. השתכנעתי, קמתי ופתחתי - אז למה הוא בורח?... אלא, כזכור, מרן ראש הישיבה זיע"א היה מביא את הב"ח ריש הל' חנוכה שאומר לפי שנתרשלו בעבודה נלקחה מהם. וכשמסרו נפשם עליה החזירה להם.

אני באמת רוצה, אבל עכשיו זה כבר לא כ"כ בקלות... בהתחלה באתי אליך יפה, דפקתי... ביקשתי... התחננתי... באיזה מילים... אחותי, רעייתי, יונתי, תמתי... ואז התחכמת איתי... כעת אתה צריך להוכיח במסירות נפש שאתה באמת אוהב אותי.

וכמו שאמר ר"י חברון הג"ר יחזקאל סרנא וצ"ל; יש מגילת איכה

ומגילת שיר השירים הם שונים מקצה אל קצה, שיר השירים זו מסכת אהבה שנרקמת בין חשוק לנחשק, הקב"ה וכנסת ישראל, ואיכה זו מסכת של יסורים. והנה באמצע שה"ש כתוב "הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות", זה פסוק שמתאים יותר לאיכה או לאיוב איך זה נכנס לשיר השירים?...

אמר הרה"י רבי יחזקאל, זה לא סתם שיר השירים, אלא זה מה שבונה את כל השיר השירים!!! בואי תוכיחי את עצמך, הכוני פצעוני, מה כעת יש לך לומר?... עדיין את עומדת באהבתך או שאת מתלוננת על כאב?... ועל זה אומרת כנסת ישראל, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו - - - **שחולת אהבה אני!** אני אוהבת אותך!!! כעת נבנה כל שיר השירים...

תוכיח לקב"ה שאתה אוהב אותו...

הקב"ה עושה שאנחנו נאהב אותו. אבל היום אנחנו צריכים להוכיח את זה... כשאנחנו מדברים על אלול, יודעים אנו שאלול הוא 'מטבע של אהבה'. אמר לי היום מוריני הג"ר יצחק הילדסהיימר שליט"א, מעולם לא שמענו שעושים גימטריאות וראשי תיבות על שמות של חודשים, ופתאום אלול יש עליו כ"כ הרבה ראשי תיבות, אני לדודי ודודי לי, איש לרעהו ומתנות לאבינו... מה ההסבר בזה? ואז הוא אמר, לא זה הפשט... זה לא ראשי תיבות על אלול, אלא השם של החודש זה אני לדודי ודודי לי, רק רוצים שלא יהיה שם כ"כ ארוך אז אומרים בקיצור אלול...!

אלול זה אהבה וחיבה, מזל בתולה, שמראה על חיבה. אין משפט בכלל באלול, מאזני משפט זה מזל תשרי. בקוברין אמרו - אם היינו קולטים מה זה העוצמות של אני לדודי ודודי לי - היינו שיכורים מהאהבה שהקב"ה אוהב אותנו.

מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצ"ל מביא דברי חז"ל, מצד אחד הקב"ה אומר לנו ע"י הנביא - "שובו אלי ואשובה אליכם". תתחילו אתם קודם... מאידך אומר הנביא "השיבנו ה' אליך ונשובה". קודם אתה... והסביר הגר"ח, זה לא שהנביא משנה חלילה מדבר ה', אלא הוא מבין שכוונת הקב"ה שובו אלי זה שתבקשו ממני "השיבנו ה' אליך ונשובה"! זה נקרא שובו... וזו משהו... תרצה באמת להתקרב אלי, תראה לי שאתה באמת מעוניין!

מוסר עושה בן אדם אחר

הדבר הראשון שמדברים עליו להתחזק באלול זה לימוד המוסר. מרן רה"י זיע"א היה מבקש תמיד ואמר שזו הערובה להצלחה - זה חשבון הנפש חמש דקות בכל יום. להתבונן למה באתי לעולם, מה התפקיד שלי, מה אני יכול לשפר, איפה אני מועד... מהם נקודות התורפה שלי... להיות אמיתי! בספר שערי תשובה עם הארות וביאורים למרן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל כתוב בהקדמה: שהוא אמר **אני מבטיח שכל מי שילמד מוסר - יהיה מאושר!!! ואם הוא לא לומד, אז שיתחיל ללמוד והוא יראה בעצמו שהוא יהיה מאושר.** ואם הרה"י רבי גרשון זצ"ל מבטיח - הוא מקיים, אז אם אנחנו עדיין לא מאושרים זה סימן שאנחנו לא **לומדים** מוסר, אם היינו לומדים היינו מאושרים, הוא הבטיח!!!

בספר של הגר"ר שלמה אלשטיין שליט"א (חתן מוריני הגרצי"א שליט"א, ומג"ש בדברי מרדכי) הוא כתב בסוף פרקי זיכרון על הוריו ע"ה דברים נפלאים. אביו הגר"ר משה זצ"ל היה ת"ח גדול ומתמיד. ובתחילת חייהם, הרבה שנים הם לא נפקדו בזש"ק. אביו הלך לבקש ברכה ועצה מהמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. אמר לו המשגיח - אמנם יש גזר דין שלא יהיה לכם ילדים, אבל אם תלמד מוסר, מוסר עושה את הבן אדם **למשהו אחר**, ועל הבן אדם האחר שנהיה פה לא נגזר שלא יהיו לו ילדים, ובעז"ה תוושע. זה מה שנוגע אליך, המשיך המשגיח. אבל מה עם אשתך?... היא תזכיר לך ללמוד מוסר וממילא יהיה לה חלק במוסר שלך וגם היא תיחשב לבן אדם אחר. וכך הוה! הם מיד אח"כ זכו לילדים.

הסיפור עוד לא נגמר... פעם היה משגיח באחת הישיבות שהזכיר את הסיפור הזה בשיחה, היה שם בחור צעיר - שלהוריו למעלה מעשר שנים לא היה עוד ילדים והוא סיפר את זה לאבא שלו. האבא שמע ואמר - אתה יודע מה? אני מתחיל ללמוד מוסר! ואכן הוא התחיל ללמוד מוסר ומיד אח"כ נפקדו... [אני יודע גם במי המדובר]. אדם שלומד מוסר זה בן אדם אחר. בעצם זה שאחד מתחיל ללמוד מוסר בזה הוא צועק השיבנו! אני רוצה להתקרב אליך! אני רוצה לחזור! עם מוסר זה ההשיבנו האמיתי.

להרגיש אהבה, ולו פעם אחת...

ותדעו לכם...

זה לא רק שיש לנו את האפשרות להתקרב לקב"ה מה שחסר לנו כל השנה בגלל העוונות. "הלא עוונותיכם היו מבדילים ביני וביניכם". זה לא רק שאנחנו יכולים להתקרב אליו ולמחוק את החטאים... יש כאלו שאומרים מה זה יעזור שהכל יימחק, גם שנה שעברה הכל נמחק ובסוף אני אחזור למה שהייתי קודם...

קודם כל זה לא נכון! ממש לא! אצל רוב בני אדם זה משפיע ומשפיע, ואולי אח"כ זה קצת נחלש אבל בודאי שההשפעה גדולה מאד גם למשך זמן. אבל אני רוצה להגיד לכם משהו: בערב תשעה באב בא אלי מלמד לתש"ב, (מתלמידי הגאון רבי משה מרדכי חדש זצ"ל) והוא חיבר ספר על חינוך. והוא מספר שהיה לו תלמיד שהיה מאד חלש בכישרון ולא היה מצליח כ"כ, תמיד היו לו ציונים נמוכים. פעם אחת הוא עשה מבחן וקיבל ציון מאה! וזה היה מבחן לא קל... לפי הנתונים זה היה קרוב לודאי שהתלמיד העתיק את התשובות מחבר. המלמד קרא לו ושאל, תגיד את האמת, עשית את המבחן לבד?... והוא עונה, לא. העתקתי... למה עשית את זה? **אמר התלמיד בכנות, רציתי להרגיש פעם אחת איך מרגיש ילד שבא הביתה עם ציון של מאה! איך אבא ואמא שמחים אותו... רציתי להרגיש...** המלמד התרגש, ומאז - הוא מספר - בכל שנה אני עושה כמה מבחנים מאד קלים כדי שכל אחד יוכל לבא הביתה עם ציון של מאה...

גם אנחנו, קודם כל - להרגיש פעם אחת שהקב"ה באמת אוהב אותי, כשיש חטאים זה מונע, וכשהעוונות נמחקים מרגישים קרבת אלוהים, "נפשי חולת אהבתך". את ה"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". וגם בשביל פעם אחת זה שווה מיליארדים! גם אני רוצה להרגיש מה שכתב החינוך במצות אהבת ה' המובא בבה"ל בתחילת המ"ב 'כי כל אהבה שיש בעולם כאשה ובנים הכל הוא כאין וכאפס מול אהבתו יתברך'. ואם אני אתאמץ בשביל זה והקב"ה יראה שאני רוצה - אז מפעם לפעם הוא יתן לי גם להרגיש את זה... הוא ידפוק לי על הלב, קול דודי דופק, אני אוהב אותך... נו, זה לא שווה!...!

הזדמנויות חד שנתית להשתנות!

וכעת נעבור לסיפור שאנו מספרים בכל שנה ושנה, וזה אמיתי... ובכל מקום שאני מספר את זה באים אלי אח"כ עם סיפורים דומים בלי סוף... וגם אם יהיו כאלו שיחייכו, אבל צוחק מי שצוחק אחרון... ראש השנה קובע, ומעשה היה כך היה:

הייתי פעם בכפר גנים בישיבה של הגר"ר אברהם ישעי' גריינימן שליט"א. והרב גריינימן מראה לי בחור מסוים ואומר לי - אתה רואה אותו?... הוא הגיע - יותר טוב שלא תדע מאיפה, והיום הוא לומד חמש שש שעות ברציפות, בגישמאק גדול בלי לזוז מן המקום בניגון מתוק שובה לב... בחור אחד קינא בו ולא יכל לשאת את זה, והוא שאל אותו איך אתה עושה את זה?

אמר לו המתמיד בחיך, מה הבעיה, תעשה את זה גם אתה! התפלא השואל, מה אתה מדבר... כשאני לומד חצי שעה אני מרגיש ואהבת - בכל לבבך, ואחרי שלשת רבעי שעה מקסימום שעה זה

בכל נפשך... ואילו אתה לפני ארבע שעות זה בכלל לא מתחיל לדבר... אמר לו המתמיד - אני הייתי בדיוק כמון! פעם אחת שמעתי בשיחה, שחודש אלול זה הזדמנות חד שנתית להתהפך ולהיות משהו אחר! **'כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו'**, כדברי רבינו יונה. אתה מתהפך ונהיה אדם אחר לגמרי! אבל מה, צריך בשביל זה להשקיע. ארבעים יום.

מה זה אלול?... כתוב בחיי אדם שאלול הם ימי רצון (כלל קל"ח) ונקרא את לשונו: 'באהבת הקדוש ברוך הוא את עמו ישראל, הרבה להיטיב אותנו וצונו לשוב לפניו בכל עת שנחטא, ואף שהתשובה טובה בכל עת, מכל מקום חודש אלול הוא מובחר ומוכן יותר שמקובל תשובתו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת נבחרנו לעם - כאשר משה עלה לקבל לוחות שניות וכו'.

יולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה והם ימי רצון. בימי רצון האלו אפשר להתהפך לגמרי לגמרי ולהיות בן אדם אחר לחלוטין. המשיך הבחור - אני שמעתי את זה ממישהו, והחלטתי לנסות. מה אכפת לי... אין לי חשק ללמוד, אבל במשך ארבעים יום אני מוכן לקרוע את עצמי. ובאמת ארבעים יום למדתי בהתמדה, לא בזבזתי זמן, התפללתי, בכיתי, ביקשתי וצעקתי אל ה' - אני רוצה חשק בלימוד, אני רוצה **אהבה** ללימוד, אני כל כך רוצה לדעת ללמוד... תעזור לי!!! ככה יום יום עד יום כיפור.

הגיעה שעת הנעילה - ופתאום קיבלתי. נהייתי בן אדם אחר וקיבלתי חשק... גם אתה תעשה את זה השנה ובטוחני שתצליח. אני כמובן מספר את זה בכל מקום, ותמיד אני מקבל ד"שים של כאלו שניסו וראו ישועות במוחש. כמובן לא כ"כ השקיעו כמוהו ולא קיבלו כמוהו אבל קיבלו. לפני מספר שנים הייתי בישיבת נתיב הדעת של הרב קפלן וסיפרתי את הסיפור הזה. בסוף השנה הגיע אלי בחור ואמר לי, המשגיח... אני קניתי את מה שאמרתם בשיחה. עבדתי בכל כוחי - לא פחות מהבחור ההוא בכפר גנים! אין ספק. כל כך השתכנעתי, שגם כשהיה לי מאד קשה ניחמתי את עצמי שכשיגיע נעילה אני הופך להיות המתמיד של הישיבה! וכשסוף סוף הגיעה שעת הנעילה - לא הייתה לי אפילו 'פתיחה'... כלום! חשבתי אולי הושענא רבה, אך לא... גם לא בזאת חנוכה... נשארתי אותו דבר, גם בפורים וגם בפסח... כבר רציתי לפנות אליך ולומר - המשגיח... קצת אחריות ציבורית... לא כל סיפור שאתה שומע תמכור הלאה... אח"כ מתאכזבים... אבל התביישתי.

אבל כשהגיע חג השבועות, לא היה שום דבר מיוחד לפני זה, ולפתע הרגשתי שמתחולל בי מהפך... קיבלתי כזה גישמאק וחשק בלימוד משהו לא רגיל... אין לי שום הסבר לדברים. עד היום אני לומד בכזה גישמאק והתמדה, בטוח שזה בזכות האלול רק שלא זכיתי להיענות בנעילה מיד אבל זה נשמר לי לשבועות. זה נכון מאד וכדאי שהמשגיח יספר גם את הסיפור שלי, ואני שומע לו וממשיך לספר... הקדוש ברוך הוא כל כך אוהב אותנו ונותן לנו הזדמנות חד שנתית להיות אחרת - כאשר אין יד טבעם משגת.

פעם הרבי בעל הנהיגות שלום מסלונים סיפר, שהוא חלם שעברו וחלפו להם ימי הרצון של אלול וראש השנה והוא לא עשה בהם כלום. הוא כל כך הצטער ואמר - איפה הייתי... מה עשיתי... למה לא ניצלתי את ההזדמנויות שהיו לי... זה כל כך כאב לו עד שהוא התעורר בבהלה, ופתאום הוא שם לב שזה היה רק חלום וזה היה ערב ר"ח אלול... חבל שנצטער עוד חודש ועשרה ימים, צריך להתחיל לעבוד כבר מהיום...

בין אדם לחברו והארת פנים

אנו חוזרים ומספרים בכל שנה, שמן רה"י זיע"א היה פעם בתחילת הזמן בכרמיאל, והוא לא כ"כ הרגיש טוב, הוא היה צריך לומר שיחה אח"כ פה בישיבה, הוא בא תשוש ואמר - אין לי כח לדבר, אני בא מן הדרך ומסתמא אני כרגע פטור גם מתפילה, רק באתי לבקש דבר אחד... שהבחורים המבוגרים יקרבו את הבחורים הצעירים... ואנחנו מוסיפים, שכשהצעירים יהיו מבוגרים - שיזכרו שגם אותם קירבו, וגם הם יקרב...

הרה"י הג"ר ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל כתב לבני הישיבה שלו, כתוב בסוף הפרשה על עגלה ערופה, שזקני העיר הקרובה אל החלל סמכו ידיהם על ראש העגלה ואמרו "ידינו לא שפכו את הדם הזה". וכי יעלה על הדעת שב"ד שופכי דמים?! אלא שלא פטרנוהו בלא מזון ובלא לוויה.

והדברים נוראים, למה חיסרון אכילה שתיה ולוויה מהווה רציחה?... אלא הסביר הגר"מ: הרבה פעמים בן אדם שמרגיש בודד, והוא לא מעניין את אף אחד, אז אם בא אליו רוצח ורוצה להרוג - הוא לא רואה טעם להיאבק אתו, בין כה וכה החיים שלו לא שווים הרבה... אבל אם בן אדם יודע שמאחוריו עומדים לו הרבה חברים, אוהבים אותו וחפצים בו, אם יקום עליו מאן דהו - הוא לא יוותר לו כל כך בקלות... הוא ישיב לו מנה אחת אפיים והרבה פעמים הוא גם ינצח! הבא להרגך השכם להרגו! אם אתם שלחתם אותו בלא לוויה - אז אתם אשמים על שפיתות דמים!!! המשיך הגר"מ ואמר: כל בחור צעיר שבה לישיבה הוא מחכה ומצפה לחיך, לסבר פנים יפות ולהארת פנים.

רק היום אמר לי בחור בכרך אגב, שבא אליו בחור אחר ואמר לו, אני זוכר שבאלול הראשון שבאתי - אתה קיבלת אותי יפה ועזרת לי להעלות את המזוודה לחדר שלי... איזה הרגשה טובה נתת לי...

הוא אפילו לא זכר... בכל הזדמנות - להתעניין, לחייך, לעזור, את זה הראש ישיבה רצה, ועל זה הוא מסר נפש שיהיה אכפתיות של בין אדם לחברו, לא רק תורה ויראת שמים אלא גם מידות טובות ובין אדם לחברו. אנחנו רוצים לא רק לומר "ידינו לא שפכו את הדם הזה" אלא הפוך, 'הוא גדל בגללי'! הג"ר ברוך בער זצ"ל היה תמיד משתבח שה'אפיקי ים' גדל בגללו, כי הוא החמיא לו ועודד אותו וקירב אותו...

כל הבני עליה שיגדלו פה יכולים להיות שלכם! אל תפספסו את זה... יהי רצון שיהיה "אני לדודי ודודי לי" "איש לרעהו ומתנות לאביונים" שניהם יחדיו. אמן.

לע"נ

הרב הגאון רבי יעקב משה ב"ר צבי קורלנדסקי זצ"ל
מייסד ומנהל תלמוד תורה 'יבנה'
נלב"ע ד' אלול תשנ"ד
תנצב"ה

ניתן להשיג את החוברת
על 'אלול' בישיבה
במחיר מסובסד 2 ש"ח

לע"נ

עזיז בן לולו אציל ע"ה
נלב"ע י"ז מנחם אב
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629
ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729
כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025
כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

"שיהיו כל מעשינו לשם שמים"

לעומת זאת במצוות שכליות, שמובנות לכל בר דעת שיש כאן דבר טוב או רע, כגון כיבוד אב ואם, או לחילופין רציחה, גניבה וגזילה ואשת איש, שם הדרגה האמיתית היא שהאדם יגיע לנפש טהורה, זכה וישרה, עד שמלכתחילה לא תהיה לו תאוה לעבירות כיוצא באלו. הוא אפילו לא יאמר 'אפשי' ו'מה אעשה', אלא כלל לא ירגיש שייכות לדברים כגון דא (ובמקומות אחרים כבר הארכנו שאין הכוונה שהאדם יולד בלי שום תאוה לרע, כי אם כן הוא בעל מום ונח לו שלא נברא, וכל הכוונה היא רק שהאדם יעבוד על עצמו עד שיגיע למדרגה שתעקר ממנו התאוה אל הרע).

על כל פנים, לפי דברי הרמב"ם, כל דברי רבי אלעזר בן עזריה בתורת כהנים מתפרשים רק לענין מצוות שמעיות. גם שעטנז, גם בשר בחלב, וגם ערוה סתם, אינן עבירות שמצביות בהכרח על רוע המידות והשחתת הנפש. לכן האדם אינו צריך לומר 'אי אפשי', אלא יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כך.

עם זאת אין לדמות את 'נפשי קצה בבשר חזיר' האמור שם ברש"י, ל'דם שנפשו של אדם קצה ממנו'. בשר חזיר - יתכן שתהיה זו מצוה שמעית, והאדם יאמר 'אפשי' ויתגבר ויקיים מצוה. אבל בדם, וכן בשקצים וברמישים ובנבלות, יש כאן דברים משוקצים בעצם, שהנפש היפה סולדת מהם. מי שמתאוה לאכול שקץ לא נמצא במצב מתוקן, וכן כל מי שיש לו תשוקה ללעוס עכבר... במקום התאוה הוא היה אמור להתמלא בתחושת גועל וקבס שתבחל בכל דבר מאוס. ממילא מוכרח שאין כאן 'אפשי' ו'מה אעשה', אלא מעיקרא לא היה צריך לצוות את האדם על השקץ ועל העכבר. מדוע בכל זאת צוה אותו הקב"ה? בשביל זה גופא - כדי שיקיים מצוה, ולפיכך הרבה הקב"ה תורה ומצוות.

'מתוך שלא לשמה בא לשמה' - כל מצוה היא מציאות רוחנית עם רוח ממרום:

כאן עומדת השאלה ונשאלת, סוף כל סוף, אם האדם היה נמנע מאכילת דברים מאוסים גם בלי ציווי התורה - מדוע באמת קובע לו הכתוב שכר. הרי אילו יצויר ששקצים ורמישים היו מותרים באכילה, האם היה אדם מן השורה בא ואוכל אותם? אדרבה, אם היתה מצוה לאכול אותם, היה בזה משום חידוש שאין כדוגמתו, והיו כבר את אותם שמוצאים קולות והיתרים כיצד לצאת ידי חובה... כיצד יתכן שהאדם אומר 'אי אפשי', נפשו קצה באכילת מיאוס, ובכל זאת יש כאן מצוה? אמנם לכן הקב"ה חידש את המצוה, כדי להרבות את המצוות, אך היאך יש כאן קיום למצוה אם האדם היה מקיים את אותה פעולה גם בלעדיה?

בדומה לדבר מצינו בגמרא בפסחים פרק מקום שנהגו (ג', ב'), דתנו רבנן 'יש זריז ונשכר ויש זריז ונפסד, יש שפל ונשכר ויש שפל ונפסד', ובמה דברים אמורים, כי הנה הדין הוא שאין לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה. נשי דמחוזא היו מפונקות ולא עבדו כלל במשך כל השבוע, וכך ממילא נמצא שהן אינן עובדות בערב שבת... עליהן אומרת הברייתא 'יש שפל ונשכר' - שהן בכל זאת נוטלות שכר על מה שנמנעו ממלאכה בערב שבת.

ושם בגמרא נראה, וכך פירש רש"י (ד"ה שפל ונשכר), שהוקשתה לה אותה קושיא שהקשינו: 'דלאו לשום מצוה איכון'. הרי אותו שפל לא עובד בערב שבת מחמת המצוה אלא מחמת העצלות, ולו יהי שיש כאן מצוה, מדוע המצוה מתייחסת אליו והוא מקבל עליה שכר? הרי גם אם היה כעת יום ראשון או שני, הוא היה נותר במיטתו...

על כך אומרת הגמרא: 'כדבר יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', והיינו, שאף שהסיבה האמיתית שה'שפל' אינו עובד היא מחמת הרגלו שלא לעבוד, עם זאת ההרגל יוכל להוביל אותו לכוננת המצוה - ש'מתוך שלא לשמה בא לשמה'.

תירוץ זה של הגמרא יוכל ליישב את אותה קושיא וזה שהערנו כאן, כיצד סוף סוף מקיים האדם מצוה בהמנעו משרצים. הואיל ואם כי נפשו קצה מהן, עדיין יש כאן 'מתוך שלא לשמה' שביא אל הלשמה, וסופו שיקיים את המצוה מצד שהיא מצוה, ולא מצד שנפשו קצה.

ברם אין ספק, שעדיין חידוש מופלא יש לפנינו, ששייך כאן מתוך שלא לשמה בא לשמה. בשלמא בקום ועשה - כשהאדם עושה בפועל מעשים טובים - יתכן שהוא יעשה אותם משלל סיבות אחרות, אולם על זה אנו מבינים שההרגל נעשה טבע, והטוב חודר לתוכו ומתחבר אליו עד שהוא באמת יעשה

"אמר רבי חנניא בן עקשיא רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מ"ב, כ"א) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" (משנה י"א).

'לפיכך הרבה להם תורה ומצוות' - גם כמה שהיו פורשים בלאו הכי:

על משנה זו, כאמור, יש שני ביאורים שונים ברבותינו הראשונים, ועד עתה עסקנו בביאורו של הרמב"ם - שרק מצוה אחת בשלימות מזכה את האדם לחיי העולם הבא, ולפיכך הרבה הקב"ה לישראל תורה ומצוות, כדי שמתוכם תעלה בידם מצוה אחת מושלמת.

הפשט השני במשנה הוא פירושו של הריב"ן בסוף מסכת מכות, שהוא הפירוש שמובא כאן בלשון הרע"ב. יסוד הפירוש מבוסס על סדר המשניות שם במסכת מכות, ששם גם מובאת המשנה שלפנינו, ושם נאמר במשנה שלפני כן (כ"ג, ב'): "רבי שמעון בר רבי אומר הרי הוא אומר (דברים י"ב, כ"ג) רק חזק בלבתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש וגו', ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו הפורש ממנו מקבל שכר, גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדותן הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות".

על מאמר זה מסיימת המשנה את אותן מילות הברייתא המופיעות כאן: "רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

וזו לשון הריב"ן שם על הדף: "לזכות את ישראל - כדי שיהו מקבלין שכר במה שמונעין עצמן מן העבירות, לפיכך הרבה להן, שלא היה צריך לצוות כמה מצוות וכמה אזהרות על שקצים ונבלות שאין לך אדם שאינו קץ בהן, אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשין מהן".

פירוש הדברים, שכמה וכמה ממצוות התורה נראות כביכול כאילו הן מיותרות. האם לולי המצוה לא לאכול שקץ ועכבר היה מאן דהו מגעיל את עצמו בשקצים? אף על פי כן צוה הקב"ה את האדם גם על דברים שנפשו קצה בהם, לפי שחפץ לזכות את ישראל.

נמצא לפי זה שכל מימרתו של רבי חנניא בן עקשיא היא המשך למשנה הקודמת במכות שם, שאחרי שנתחדש שדם 'נפשו של אדם קצה ממנו' ואף על פי כן 'הפורש ממנו מקבל שכר', מתברר לפי זה שכל הטעם שהרבה הקב"ה תורה ומצוות, גם בדברים שהיו נמנעים מהם בלאו הכי, היא משום ש'רצה הקב"ה לזכות את ישראל'.

המצוה במניעת השיקוץ מחודשת עוד יותר מ'מצוה שמעית':

אלא שקודם שנרד לעומק הדברים יש להקדים ולחלק, שאינו דומה דם וכדומה שנפשו של אדם קצה ממנו לסתם דברים שהוא לא חפץ בהם. כבר לעיל ובמקומות אחרים הבאנו את נידונו הידוע של הרמב"ם בשמונה פרקים (פרק ישישי), מי עדיף ממי, האם אדם שאין לו כל תאוה לרע, או אדם שיש לו תאוה ובכל זאת מצליח להתגבר עליה.

בתוך דבריו מביא הרמב"ם כמה סתירות מדברי חז"ל, ויחד עם זאת מביא את דברי התו"כ בפרשת קדושים (פרשה ד' פ"ט אות י"ב): "רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם אי אפשי ללבוש שעטנז אי אפשי לאכול בשר חזיר אי אפשי לבוא על הערוה אבל איפשי מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כן, תלמוד לומר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי (ויקרא כ', כ"ו), נמצא פורש מן העבירה ומקבל עליו מלכות שמים" (ואגב יש לציין שכן היא הגירסא שלפנינו, וכעין זה הביא ברש"י שם פרשת קדושים, אך ברמב"ם גופו גרס רבי שמעון בן גמליאל).

על מימרא זו של 'אי אפשי' מחדש הרמב"ם את יסודו, שהכל תלוי באלו מצוות מדובר. יש 'מצוות שמעיות' ויש 'מצוות שכליות'. מצוות שמעיות הן כאלו שמסביר האדם לא היה אמור להבין אותן מעצמו, וגם לאחר שצויתו תורה יש בהם מעין 'חוק' - חוקה חקקתי ואין לך רשות להרהר אחריה, כגון שלא לאכול בשר בחלב, לא ללבוש שעטנז וכו'. במצוות כאלו אין ענין שהאדם יעקור מעיקרא איזו תאוה אסורה. הרי אין איזו סברא שקובעת שיש כאן דבר רע בעצם שלא שייך לאדם. כל הענין הוא רק שהאדם יאמר 'אפשי', ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, כלומר, לא שלא מתחשק לי, כי למה שלא יתחשק, אלא אדרבה, מתחשק לי ואף על פי כן אני כופה את רצוני.

את הטוב מצד שהוא טוב, אחרי 'שכבר הורגל טבעו למלאכת המצוה' (לשון רבינו יונה אבות ד', ב' יעו"ש). אבל כאן לא מדובר על עשייה, אלא על חוסר עשייה. יש כאן עבירות בשב ואל תעשה שהאדם צריך להמנע מהם. האם גם כשהאדם יושב בחיבוק ידיים יש כאן 'הרגל' שמטיב אותו? הוא בסך הכל נמנע מלאכול את מה שהוא קץ ממנו, והיכן יש ריבוי פעולות שימשכו את הלב אחריהן...? אדרבה, האדם רק נמצא במצב של ריחוק ממה שנמצא לפניו, ואיזה הרגל מרגיל אותו.

אך זהו היסוד שמתחדש לנו: 'דבר טוב' הוא לא רק עשייה בפועל, אלא עצם הרוממות והקדושה שיש בקיום המצוה. במצוה עצמה, בין עשה ובין לא תעשה, יש דרגה רוחנית מסוימת שמעוררת את ליבו של האדם ומביאה אותו אל הלשמה. כי "בכל דבר שאדם עושה נותנים לו רוח ממרום, והוא המסייע אותו לעשות עוד דברים כאלה... הן בדבר מצוה והן בדבר עבירה" (לשון הגר"א במשלי, א', כ"ג). ממילא, גם אם אין כאן 'הרגל' בפועל, כתחילת דברי רבינו יונה שם, יש כאן את הטעם הנוסף שכולל את מציאות הטובה שמונחת בתוך המצוה, והיא מעלה את האדם יחד עמה עד שבסופו של דבר מתוך שלא לשמה בא לשמה.

רצוננו לעשות רצונך:

אך מלבד שעדיין אין בדברים די באר, יש להעיר עוד מדברי רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' אות ט') ש"סוד השכר ושורש הגמול חלף העבודה בקיום מצוות עשה... והעבודה היא במצוות התלויות במעשה", כלומר, ששכר המצוות מגיע חלף העשייה בפועל דוקא. אם כן היא יקבל האדם שכר על מצוות לא תעשה, שאין בהן את העבודה שיש רק במעשה? על כך ביאר רבינו יונה בארוכה שגם בלא תעשה, יש את יראת ה' בהמנעות מן העבירה, שאף היא נחשבת למעשה. "כגון אם הזדמן דבר עבירה ליד האיש והתאווה תאווה לדבר ערוה וכבש יצרו, כי זה מעקר יראת הש"ת, וכן מי שהזדמן לידו להתעשר באונאה ותרמית ואין רואה ואין יודע, והתהלך בתומו ובור כפיו, שכרו על זה כזרע לצדקה וטורח במצוה..."

מעתה חוזרת שוב השאלה, כיצד שייך שכר במי שנמנע מנבילות ושקצים ורמשים, סוף כל סוף סיבת המניעה אינה מחמת יראת ה' שנגעה בליבו, אלא מחמת שאי אפשר לו ונפשו קצה, וגם אם תהיה מצוה הפוכה הוא לא יוכל להכניס זאת לפיו... כמו כן הני נשי דמחזא, לא נמנעו מעבודה בערב שבת בגלל קדושת השבת, אלא כך היו מעשית דבר יום ביומו, והיכן אפוא יש כאן 'מעשה' של 'יראת שמים'?

בעל כרחנו צריכים אנו לאותן מילים נודעות שכתב הרמב"ם בסוף פרק ב' מהלכות גירושין: "שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו... אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני - כבר גרש לרצונו..."

כל אדם ואדם מישראל רוצה לעשות את הטוב. יתכן שהרצון יהיה חבוי באין ספור כיסויים, ויתכן שהיצר האורב בקרבו מעכב בעדו מלגלות את הרצון. אך בתוך הלב פנימה - זהו ודאי הרצון האמיתי. יתכן אפילו שהאדם לא יהיה מודע לאותו רצון. הוא יראה שרץ מת, החולד והעכבר והצב, ויחשוב את המחשבה הפשוטה - הסיבה שאני לא אוכל את השרץ, היא רק כי אי אפשר לאכול את השרץ, שמי מסוגל לאכול כיצא בו... אבל באמת האמיתית - זוהי רק סיבה אחת. בתוך הלב פנימה יש עוד סיבה אחרת מדוע האדם אינו אוכל: כי כך אביו שבשמים ציוה עליו.

אין לך נפש יהודית מישראל שאינה מחפשת את הטוב, מבקשת את הטוב ודורשת את הטוב. ממילא, מאחר שיש כאן איסור - הרי יש כאן סיבה חדשה מדוע לשמור על האיסור, בלי קשר לטבע האנושי... אמנם האדם לא חלי ולא מרגיש, ואין לו יכולת לחשוף את מצפוני מעמקי ליבו, אך זה מה שנפשו עצמה דורשת, לעשות את הטוב מצד שהוא טוב.

אפילו נשי דמחזא, שהתרגלו שלא לעבוד במשך כל השבוע, הרי היו נשים יהודיות בעלות לב יהודי, עם רצון ותשוקה לעשות את הטוב. ודאי שבערב שבת הן לא היו עובדות גם מצד ההרגל, אבל בסתר נפשם הצטרפה העובדה שיש כאן מצוה שלא לעבוד, והרצון הפנימי התווסף אל ההרגל הטבעי - עד ש'יש שפל ונשכר'.

על פי זה יובן עומקו של ענין, מדוע חוזר הדין ויש כאן 'מתוך שלא לשמה בא לשמה'. הרי השאלה נשאלה, היכן יש בשב ואל תעשה 'הרגל' שמרגיל את האדם אל הטוב. אולם זאת היא המציאות שעושה רושם בלב כל איש יהודי בשעה שהוא נמנע מעבירה. אולי הוא לא מודע לכך שהוא נמנע מהעבירה בגלל שהיא עבירה, אך מלבד השיקוף מעצם השקף, יש בו את הרצון החבוי לקיים את מה שאביו שבשמים גזר עליו - וזוהי סיבה מספקת בשבילו להמנע ולא לעבור. אותו רצון מצטרף לרצון, עד שהאדם מגיע אל הדרגה העליונה - ש'מתוך שלא לשמה בא לשמה'.

לא זו בלבד אלא שכך הדין נותן: הלא כל הסיבה שהאדם לא מצליח לגלות את רצונו האמיתי, הוא מסך החומר שחוצץ בעדו. היכן שנפשו עצמה קצה, ואין לו יצר שמושך אותו אל הרע, ממילא אין אפילו מה שיעכב את הרצון האמיתי - לעשות את רצונו ית'. בא הקב"ה 'הרבה לישראל תורה ומצוות', שדוקא באותם דברים טבעיים שבין כה וכה היו נמנעים מהם - יהיה בידם שכר קיום מצוה, ובהם יהיה נקל להם הרבה יותר לבוא לידי ה'לשמה' של רצונם האמיתי, כשאין שום רצון הפוך שיעכב אותם...

רצון הקב"ה מן האדם הוא לא רק מה לעשות, אלא איך לחיות. שיחיה חיי רוממות, חיים רוחניים שמוקפים במצוות ובמעשים טובים. 'לפיכך הרבה תורה ומצוות' - שגם דברים כאלו שהיו יכולים להיות דברי הרשות, שנעשים בין אם כך ובין אם כך, אף הם ייהפכו להיות חפצי שמים, עם רצון פנימי מצד האדם לעשות רצונו, וכך להתקרב לעבודתו של מקום.

שיחיו כל מעשינו לשם שמים:

היסוד העולה לפנינו אינו נוגע רק לשקצים ורמשים, אלא סובב והולך את כל מהלך חייו של האדם: 'שיחיו כל מעשינו לשם שמים'. האדם יכול לעשות את אותן פעולות במדויק, באותם זמנים ובאותם מצבים, ולהיות אדם אחר. המעשים הם אותם מעשים, אבל אותם מעשים יכולים להיות מעשים שגבים של קודש, ויכולים למצער להשאר פעולות סתמיות של חולין.

לא מדובר כאן על מצוות ועל עבירות, ולא על טוב או רע. מדובר על כל המצב שבו הני הקב"ה את האדם - בתוך גוף ארצי שדורש את שלו, ומחוייב לקבל את מה שזקוק לו. האם שינה היא פעולה חיובית או שלילית? היא לא זו ולא אף זו, גם בעלי חיים הולכים לנוח כשהם מתעייפים, ואין בזה שום עולה... אותו הדבר כלפי אכילה ושתיה ושאר צרכי האדם. צריכים את האוכל, צריכים את השתייה, וכל עוד יש כשרות אין בזה שום פגם... אולם הכל תלוי למה האדם עושה, ולהיכן הוא מכוון. גם כשאין את שאלת ה'מה', יש את שאלת ה'למה', ואם האדם ישן כדי לקום למחרת לעבודת הבורא עם כח ורוב אונים ומתוך צלילות המחשבה, ואם הוא אוכל כדי שיהיה לו כח לעסוק בתורת ה', נמצא שהכל הופך להיות מקשה אחת של הכשר מצוה, בכל פעולה ופעולה.

"פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה" (מנחות צ"ט), ואין ספק שבפעמים כאלו האדם "מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה" (כלשון רש"י שם). כל פעולה שמקריבת את האדם אל התורה, ומביאה אותו לידי קיומה, נחשבת לו כגופי תורה ממש ומזכה אותו בשכר, עד כדי כך שנחשב לו כעידנא דעסיק בה. את הלימוד אמנם הוא לא למד, אבל הוא עשה את מה שיביא אותו אל הלימוד.

אפילו כלפי המצוה להקים בית בישראל, יש רגש טבעי של האדם שהוא רוצה להתחתן כדי להקים בית ומשפחה, ולא תמיד הוא מקדיש רגע של מחשבה - האם יש עוד מטרה אחרת. כל בריה שבעולם רוצה להוליד ולדות, וגם תנים חלצו שד הניקו גוריהם, בלי שיהיה בזה כאמור שום פסול, ואולי אף יש בזה מטרה נעלה. אולם האדם יכול להעלות את המטרה כולה למקום גבוה לאין שיעור: לעמוד ולקיים את מצוותו של מקום, שכלל בנישואין אין ספור מצוות שהאדם יכול לקיים לכל אורך דרכו.

גדולה מזו מצינו בלשון הרמב"ם תחילת פרק ד' מהלכות דעות: "הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדברים המברין והמחלימים..."

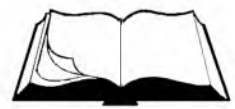
אם נשאל אדם מן השורה מדוע הוא רוצה להיות בריא ולא חולה, הלה יביט בתמיהו ולא יבין את פשר השאלה... אבל הנשר הגדול, כשפותח לפרט את עניני הרפואה, מקדים ואומר סיבה מדוע לשמור על הגוף: "שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה..." זו היתה נקודת מבטו של הרמב"ם: הענין היחיד להיות בריא הוא כי אחרת לא ניתן לעבוד את הקב"ה... אין עוד הסתכלות אחרת ואין עוד מחשבה אחרת. אפילו השמירה על הגוף עצמו היא חלק מעבודת המלך...

על פי זה מובן גם מדוע הכניס הרמב"ם את פרטי הרפואה בתוך היד החזקה של ספר משנה תורה, כיון שגם רפואה - היא חלק בלתי נפרד מעבודת ה', כשם שהתורה כולה באה ללמד את האדם כיצד לעבוד את אלוהים... מזוית ראיתו של הרמב"ם אין לחלק בין התורה עצמה לבין כל מה שמסייע לאדם לשמור את התורה, כי הכל הולך אל מקום אחד: לשמור ולעשות את כל מצוות ה' ומשפטיו וחוקיו.

כמה מעלות טובות למקום עלינו, שרצה לקדשנו במצוותיו ולהפוך את כל חיינו למשחה ולגדולה, לשרתו ולברך בשמו, עד שלפיכך הרבה לנו תורה ומצוות - שגם הדברים הסתמיים, שנעשים בין כך ובין כך, אף הם ייפכו למצוות שמים. על אחת כמה וכמה שאנחנו בשלנו יכולים להפוך את הדברים המסייעים לנו, שכולם יהיו חלק מעבודתו יתברך שמו, על כל צעד ועל כל שעל. במחשבה אחת פשוטה ניתן לשנות את כל מציאותם של החיים, מחיים פשוטים ונמוכים לחיי נשמות, שכולן מצוה מהחל ועד כלה. "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר ה' חפץ למען שדקו יגדיל תורה ויאדיר".

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

9

גליון 537

שאלות המצוות

אלול תשפ"ד

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

שכח לברך על התפילין

שאלה: הניח תפילין של יד ושל ראש ונזכר שלא בירך כלל (היה טרוד מאוד בהנחתו כדי שלא תהא חציצה ולכן שכח לברך), מה עליו לעשות?

תשובה: מיד שנזכר יממש בתפילין של יד ושל ראש, ויברך את הברכות.

הנחת תפילין למי שנקטעה ידו

שאלה: היה רגיל להניח תפילין ביד שמאל, ונקטעה לו כל היד השמאלית רח"ל, האם יתחיל להניח תפילין ביד ימין? ומה הדין אם נקטעה היד הימנית?

תשובה:

א. אדם שהוא ימני, מניח תפילין רק ביד שמאל, ואם נקטעה כל ידו השמאלית פטור מלהניח תפילין של יד אף בימין, ויש מחמירים בזה להניח ביד ימין בלי ברכה (משנ"ב סי' כ"ז ס"ק ו'), **שעה"צ** ס"ק ז'.

ב. אבל אם נקטעה יד ימיו ימשיך להניח תפילין בשמאל, ויבקש מאחרים שיניחוהו (שם).

ג. וכל זה אם נקטעה כל ידו הימנית, אבל אם נקטעה רק כף ידו הימנית, ועכשיו נעשית כל מלאכתו בשמאל, נעשה כאיטר, ויניח תפילין ביד הרצוצה שהיא יד שמאל ידיה (משנ"ב שם ס"ק כ"ב) ולא דמי למי שנקטעה כל יד ימין שממשיך להניח בשמאל, שעדיין נשאר עליו שם "ימני", משא"כ אם נקטעה כף ידו שממילא עובר לעשות עיקר מלאכתו בשמאל, ונעשה איטר, ומניח תפילין בימין (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק ט"ו סי' י"ז, שו"ת "מנחת שלמה" ח"ב סי' ג').

גם באופן שפטור מתפילין של יד, עדיין כשר לכתוב תפילין, דנחשב בר חיובא במצוה אלא שאינו יכול להניח (משנ"ב סי' ל"ט ס"ק ט' בשם "מגן אברהם").

חליצת נעליים של כהנים

שאלה: כאשר כהנים חולצים נעליים לצורך ברכת כהנים, איזו נעל יש לחלוץ קודם?

תשובה:

א. כשחולץ נעליים חולץ של שמאל תחילה (שו"ע סי' ב' סעיף ה'), שזה כבודו של ימין (משנ"ב שם). אבל כאשר חליצת נעליים היא לכבוד ולמצווה כגון חליצת נעליים ע"י כהנים קודם נשיאת כפיים, יש לחלוץ ימין תחילה ("לוח א"י" ראש השנה, "דעת נוטה" עמ' ס"ד).

ב. אמנם כאשר חולץ נעליים בערב יום הכיפורים או בערב תשעה באב אע"פ שחולץ לשם מצוה יחלוץ של שמאל תחילה כיון שהוא משום עינוי ומשום אבילות (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל "הליכות שלמה" בין המצרים פ' א' סעיף ד'). ויש סוברים שגם בערב יום הכיפורים יש לחלוץ ימין תחילה כיון שהוא לכבוד המצוה ("לוח א"י" שם).

הטמנת סיר לאחר שנכבה הגז

שאלה: כבה הגז בשבת, האם מותר להטמין את הסיר במגבות או שמכיות כדי לשמור על חומו?

תשובה:

א. אם חוס הסיר עדיין בגדר יד סולדת בו, אסור מתחילה להטמין בשבת, והעצה היא להעביר את האוכל לכלי שני שאז יהיה מותר להטמינו (שו"ע סי' רנ"ז סעיף ב').

ב. אם חוס הסיר התקרר והוא פחות מיד סולדת בו, מותר להטמינו אפילו כשהוא בכלי ראשון (משנ"ב שם ס"ק כ"ח).

מכונה אוטומטית למכירת משקאות בעיר שרובה עכו"ם

שאלה: האם מותר להניח מכונה אוטומטית המיועדת למכירת משקאות, בעיר שרובה עכו"ם, ויקנו שם גויים בשבת?

תשובה: מותר להניח שם מכונה היות שרק הגויים קונים לעצמם, אלא שיש לכוון שלא לזכות במעות עד מוצאי שבת, וכן יש להתנות

קודם השבת שמכוון להקנות את המוצרים מלפני שבת לאלו שעתידים לקחתם בשבת, שהרי איסור מקח וממכר הוא רק דרבנן, ובאיסור דרבנן מועילה ברירה (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ג תשי"ד).

נקרעה שרשרת בשבת והתפזרו החוליות

שאלה: נקרעה שרשרת בשבת וכל החוליות התפזרו על הרצפה, האם מותר להרימם?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' ש"ח סעיף ח') דלת כלי שהתפרקה בשבת מותר לטלטלה, ומפרש המשנ"ב (ס"ק צ"ה) דמוכנים הן ע"ג אביהן כשנכנסה שבת, ואכתי כלי הוא שראוי להתחבר עם הכלי, ע"י שם. וכמו כן כפתור שניתק מבגד שאינו מוקצה אם דעתו לחברו לבגד לאחר שבת, וכגון כפתור מיוחד ומיועד לבגד מסוים שמקפידים להחזירו (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל).

וכל זה כשעיקר הבגד קיים או עיקר הכלי קיים, ולכן כפתור או דלת בטלה לכלי ומותר לטלטלו, אבל אם אין עיקר הכלי קיים, נחשב כשבור לגמרי ואסור לטלטלו ("מנחת שבת" על קישו"ע סי' פ' ס"ק רמ"ב, "שלמי יהודה" פ"ג ס"ק י"ג בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ולפ"ז בנד"ד שהשרשרת נקרעה לגמרי אף שבדעתו לתקנה לאחר שבת, הר"ז מוקצה. אולם אם יש חשש שילדים קטנים יקחו את החוליות ויכניסו אותן לפה וינקו, מותר לסלקם כמבואר ברמ"א (שם סעיף ו'), שבמקום שיש חשש שיוזקו מותר לטלטל מוקצה, ע"י שם.

וכל זה אם יש כמה ילדים, אבל אם יש רק ילד אחד יש לטלטלו מן הצד כמבואר במשנ"ב (סי' תקי"ח ס"ק כ"א) שאם אין זה היוזקא דרבים יש לטלטל מן הצד, ע"י שם.

טלטול מן הצד לצורך שימוש במוקצה

שאלה: שולחן שהיו מונחים עליו חלות ונרות שבת מלפני שבת, ולא נעשה בסיס לדבר האסור, האם מותר לטלטלו בשבת כדי להשתמש לאור הנר?

תשובה:

א. שולחן שמונחים עליו חלות ונרות מותר לטלטלו, אף שע"ז מטלטל את הנרות משום שזה נחשב טלטול מן הצד (משנ"ב סי' רע"ז ס"ק י"ח).

ב. אולם טלטול מן הצד מותר רק אם זה לצורך דבר המותר, כגון להשתמש בשולחן במקום אחר, או שצריך להשתמש במקום שבו היה השולחן, אבל אין לטלטל השולחן לצורך דבר האסור כגון שלא נגב או יאבד המוקצה (שו"ע סי' ש"א סעיף ח').

ג. אם מטלטל השולחן לצורך שימוש באור הנר יש מתירים, שסוברים שזה נחשב לצורך דבר המותר, דשימוש במוקצה הוא דבר המותר ("מגן אברהם" סי' רע"ט ס"ק ט', פמ"ג סי' ש"ח ס"ק י"ח, ספר שש"כ פרק כ' הערה קס"ח בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל).

ויש סוברים שגם זה נחשב טלטול מן הצד לצורך דבר האסור, היות שכונתו לטלטול הנרות (ע"י ספר "ארחות שבת" פרק י"ט סעיף רמ"ד).

המסת קרח בשבת

שאלה: האם מותר לרסק קוביות קרח בתוך כוס או שצריך להמיסן בתוך מים משום נולד?

תשובה: אסור לרסק קרח בידיים ולשבור אותו לחתיכות קטנות, כי דמי למלאכה ואסור מדרבנן, אבל אם מכניס לתוך כוס יין או מים, והוא נימוח מאליו, יש מתירין לרסק בידיים לתוך הכוס (שו"ע סי' ש"ב סעיף ט', משנ"ב ס"ק ל"ג-ל"ד), וטוב להחמיר (שעה"צ סי' ש"ח ס"ק קמ"ו).

אבל אין להניח קוביות קרח בכוס בלי מים כדי שיפשירו מעצמם, משום שנחשב נולד, ורק כשנמסים בתוך מים מותר משום שהמים הנולדים מעורבים במים ואינם ניכרים (משנ"ב סי' ש"ב ס"ק ל"ה). כל זה במים שקפאו לפני כניסת השבת, אבל אם הכניס מים למקפא סמוך לשבת אין זה נחשב לנולד, כיון שבכניסת השבת הם היו עדיין מים (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מובא בשש"כ פרק י' הערה 6).

תשלום לפני קניית החפץ

שאלה: נכנס לחנות כדי לקנות חליפה או כדי להזמין קייטרינג לבר מצוה שיערך בעוד חודש, ואמר לו המוכר שאם ישלם עכשיו המחיר ישאר ולא יצטרך להוסיף כסף גם אם הדברים יתייקרו, האם יש בה "הקדמת מעות" שיש בה איסור רבית, שהרי אח"כ מקבל יותר כיוון שהמחיר עלה (והקדמת מעות זה כמו הלואה)?

תשובה:

א. ב"הקדמת מעות" כדי לקנות מוצר ולקבל לאחר זמן, כיוון שהמחיר עלה יש בזה איסור רבית, דסו"ס בגלל "הקדמת מעות", שהיא הלואה, מקבל יותר ממה ששילם.

ב. יש בזה שני היתרים:

1. אם יש למוכר כבר עכשיו את המוצר שרוצה לקנות, אין בזה משום רבית (וכאילו קנה כבר מעכשיו).

2. אע"פ שאין לו את המוצר, אבל אפשר להשיגו במקום אחר מותר (אע"פ שאין לזה יש לזה), וזה רק בתנאי שהמחיר הוא קבוע למשך כמה ימים.

לכן, בקנית אוכל אם רוצה לקנות דוקא מחנות מסוימת שידוע לו ששם המוצרים איכותיים, כיוון שאי אפשר להשיג זאת במקום אחר אין זה נחשב "יצא השער" וצריך דוקא אם יש לו עכשיו כמות של אוכל.

ג. וכן אם נכנס לקנות חליפה שצריכה להגיע בעוד חודש, ואומר המוכר שאם הוא רוצה את המחיר של היום, יש לו לשלם עכשיו. אם אפשר להשיגה במקום אחר קיים ההיתר של "יצא השער" (אע"פ שאין לזה יש לזה), אבל אם זו חליפה מסוימת שקיימת רק בחנות אחת, ולא נמצאת בשאר חנויות, זאת אומרת שמה שהוא רוצה עכשיו (במידה שלו) אין להשיג אלא רק בעוד חודש, וגם אי אפשר להשיגה בחנות אחרת, אין היתר של "יצא השער" ויש בזה משום איסור רבית.

כתובת קעקע של שם השם

שאלה: בעל תשובה שעשה לעצמו בעבר כתובת קעקע על גופו, וכתב שם את שם השם, וכעת זכה לחזור בתשובה, האם מותר למחוק ע"י ניתוח, או יש בזה איסור משום מחיקת השם?

תשובה:

א. כיוון שנעשה באיסור חמור מן התורה, י"ל דלא חלה עליו קדושת השם כלל (עי' רמ"א יו"ד סי' ע"ג סעיף ב'), ולא דמי לגמרא (שבת ק"כ.) שאם היה שם היה כתוב על בשרו, אסור למחוק ואסור לרחוץ, דהתם לא היה בכתובת קעקע ולא נעשה באיסור.

ב. כיוון שזה נכתב ע"י אפיקורס ופורק עול, אין עליו קדושת השם כלל, כמבואר ב"חזון איש" (יו"ד סי' קפ"ב סי"ק ג') וע"ע שו"ע (שם סי"ק י"ב).

ג. לכן, יש להסיר את הקעקוע ע"י גוי, וכמ"ש ח"ת סופר (חי' תשי"ח) במעשה שהלך רשע והדביק שם השם בפתח בית הכיסא, ע"י שם. ואם אי"א לעשותו ע"י גוי יעשה ע"י ישראל בעזרת קרני לייזר (שו"ת "אמרי יעקב" יו"ד סי' קכ"ב).

אונן שאכל

שאלה: אונן ר"ל שאכל או עשה צרכיו, האם לאחר הקבורה צריך להשלים ברכת המזון או אשר יצר?

תשובה: אונן שאכל, ולאחר הקבורה לא עבר כדי זמן עיכול, חייב לברך ברכת המזון, וכן אם עשה צרכיו חייב לברך אח"כ ברכת "אשר יצר" ("ביאור הלכה" סי' ע"א ד"ה מי שמת).

הזמינו טנדר ולבסוף לא נסעו בו

שאלה: קבוצת אנשים חיכו לאוטובוס בתחנה, האוטובוס לא הגיע, והזמינו טנדר שישע אותם לביתם, בינתיים לפני שהגיע הטנדר כבר הגיע האוטובוס והם עלו ונסעו בו (לחסוך לעצמם את התשלום על הטנדר), האם חייבים לשלם לנהג הטנדר עבור הגעתו לתחנת האוטובוס לחינם?

תשובה: היות שהוא התחיל בעבודתו הם התחייבו לשלם לו, וא"א לחזור מהנסיעה, ואם מבטלים צריכים לשלם דמי פועל בטל (שזה בין חצי מהמחיר לשליש) (הגר"י סילמן שליט"א).

פתח בלון חברו ויצא הגז מתוכו

שאלה: לאחר ויכוח כעס על חברו, פתח את בלון הגז שלו וכל הגז יצא ממנו, האם נחשב 'גרמא' בנזיקין שאי אפשר לחייבו בדין אדם המזיק, או שנחשב לגרמי וחייב?

תשובה: ישנן כמה שיטות מהו 'גרמי' בנזיקין ומהו 'גרמא':

א. יש סוברים שאם הוא 'ברי הזיקא' נחשב 'גרמי', ואם לא ברי הזיקא נחשב 'גרמא', ולפ"ז כיוון שהיה נזק ברור אפשר לחייבו כדן 'גרמי'.

ב. יש סוברים שאם הוא ע"י כוח ראשון הוא 'גרמי', גם לפ"ז אפשר לחייבו.

ג. יש סוברים שאם היה במזיד חייב, ואם היה בשוגג פטור ('ימאריי'), וא"כ בזה ג"כ שהיה במזיד אפשר לחייבו.

ד. יש סוברים שכל דבר שהוא שכין ורגיל קנסו לחייב, ומה שלא שכין אין לחייב, (רמ"א סי' שפ"ו סי"ג).

ה. וי"א שרק מה שמבואר בגמרא יש לו דין 'גרמי' (שו"ע חו"מ סי"ט שפ"ו משום שהוא קנס וא"א לחייב מה שלא כתוב בגמ'), א"כ בזה אי אפשר לחייבו.

ו. ולמעשה, כיוון שזה לא שכין שפותחים בלון של אחרים ומרוקנים את הגז, וגם לא מובא בגמ', עפ"י דין אי אפשר לחייבו לשלם, אבל בדיני שמים בודאי חייב (הגר"י סילמן שליט"א).

ביאורי תפילה

"ברוך... מקדש השבת וישראל וראשי חדשים"

שאלה: 'ראשי חדשים' אומרים בלשון רבים, א"כ מדוע לא אומרים 'מקדש השבתות' עבור כל השנה?

תשובה:

א. כך הוא גם בפסוקים שבשבת כתוב (במדבר כ"ח, ט'): "וביום השבת" לשון יחיד, ובהמשך כתוב (פס' י"א): "ובראשי חֲדָשִׁים" לשון רבים. וביאר הנצי"ב ("העמק דבר" שם) משום שהרבה פעמים יש שני ימים ראש חודש, לכן כתוב בלשון רבים, משא"כ שבת שהוא רק יום אחד בכל שבת.

ב. קדושת שבת זו אותה קדושת שבת לכל השנה, ולכן כתוב בלשון יחיד, משא"כ ראשי חדשים, שבכל חודש צריכים ב"ד לקדש את החודש ע"פ עדות על ראיית הלבנה, ולכן זה בלשון רבים.

הלכתא למשיחא

מצורע שראה עדות החודש

שאלה: בקרוב יבוא משיח צדקו ויחזרו לקדש את החודש עפ"י עדות על ראיית הלבנה, מה הדין מצורע שעומד מחוץ לשלוש מחנות, האם מותר לו להיכנס לירושלים להעיד על ראיית הלבנה, או שמא כיוון שהוא מצורע שאסור ליכנס לירושלים, ואם נכנס הוא לוקה (כמבואר ברמב"ם הל' ביאת מקדש פרק ג' הל' ח'), א"כ אסור לו להיכנס?

תשובה: מבואר במשנה (ראש השנה כ"א:) שמחללין שבת כדי לבוא להעיד, ובגמרא דרשו משום דכתיב 'במועד', אפילו בשבת, ע"י שם, א"כ כל שכן שמותר לעבור רק לאו כדי להעיד (הגר"י לנזי' שליט"א). [ולא מבעיא לדעת הסוברים שכל מלאכות שבת הותרו לחלל בשביל עדות החודש, אפי' שיש בהם כרת ('המאריי' והר"י מלונל כתבו כן להדיא, וכן מוכיח ה"אור שמח" פרק ז' מתמידין ומוספין הל' א' מירושלמי, ע"י שם, וכן דעת רוב האחרונים), א"כ כ"ש מצורע בירושלים שהוא רק לאו, אלא אף לדעת ה"פני יהושע" (ראש השנה כ"א:) שרק מלאכת מחמר ותחומין נדחו בשבת ולא שאר מלאכות, מסתבר שה"ה לענין מצורע].

פסול איטר לעתיד לבוא

שאלה: איתא בגמרא (בכורות מ"ג.) שאיטר יד פסול לעבודה בבית המקדש, האם לעתיד לבוא כשכל החולים יתרפאו ("מדרש רבה" במדבר פרק ז'), יתהפך האיטר להיות "איש ימיני"?

תשובה: י"א שבזמן שכל החולים יתרפאו, גם איטר יתהפך להיות ימיני, משום שגם זה בכלל מום, וממילא גם כהן איטר לא יהיה איטר ויוכל לעבוד בבית המקדש (מנחם הסטייפלר זצ"ל, מובא ב"פניני רבינו הקהילות יעקב" ח"א עמ' קכ"ז).

וי"א שאולי על זה לא אמרו שיתרפא לעתיד לבוא, כי מבואר בגמרא (שם) שאין זה פסול מום רק בגדר "אינו שווה בורעו של אהרן" (ולכן מבואר בגמרא שם שלא פוסל בדיעבד)..

ועוד דמבואר בירושלמי (מעשר שני פ"ה ה"ב) שביט המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד, והיינו שיבנה קודם שיבוא מלך המשיח, ע"י שם. וא"כ גם אם איטר יד יתרפא מ"מ רק כשיבוא המשיח ולא מיד כשיבנה בית המקדש (הגר"ח קניבסקי זצ"ל "שיח הפסח" עמ' ל"ד).

חידה:

איזה עבירה אסורה רק לחילונים, ומותרת לחרדים?

תשובה לחידה מגיליון 536

חידה: איזה מלאכה בשבת מותר לאדם לעשות בעצמו ואסור ע"י בהמתו?

תשובה: מותר לצאת ברשות הרבים עם דבר העשוי לנוי משום שהוא תכשיט (ע"י שו"ע ס' ש"א סעיף ז' וביה"ל שם), אבל לבהמה אסור לצאת עם דבר העשוי לנוי, משום שאין תכשיט לבהמה (שו"ע ס' ש"ה סעיף א').

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכרטיס
היצאות ההדפסה.
להנחות
לע"ג וכו' ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
אי בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת כי תצא - אלול

בשבועיים, עד שהיום הוא מנותק לגמרי מקריאת עיתונים, והוא מרוויח עוד זמן רב שהיה הולך לו לאבדון בקריאת העיתון.

איסור כלאי בהמות - להיזהר לגרום צער לזולת

"לא תחרש בשור ובחמור יחדו" (כ"ב - י').

כתב הדעת זקנים, לפי שהשור מעלה גרה ומצטער החמור כשישמע השור אוכל.

והיינו מפני שהשור מעלה גרה והחמור אינו מעלה גרה, נמצא שאחרי שגמרו מלאכול, עדיין השור מעלה גרה ואוכל, והחמור שאין לו כבר אוכל מתענה ומצטער, ולכן הקפידה התורה לכתוב דווקא לא לחרוש בשור וחמור יחדו, משום שיש בזה צער לחמור, וכ"ה בחזקוני כאן.

והנה הרמב"ם (פ"ט מהלכות כלאים ה"ח) כתב שמדברי תורה האיסור כלאי בהמה הוא רק כשמין אחד טהור ומין אחד טמא, ומדברי סופרים אפילו כששניהם טמאים או טהורים.

אמנם הרא"ש (הלכות כלאים ה') כתב שאין חילוק בזה, וחייב דבר תורה גם על שני מינים טהורים או טמאים, וכן שיטת רש"י והחזקוני כאן, וכן נפסק בשו"ע (י"ד סימן רצ"ז).

והנה לפי דברי הדעת זקנים והחזקוני הנ"ל שיטת הרמב"ם מבוארת היטב, כיון שרק כשמין אחד טהור ומין אחד טמא, יש צער לבעל חי הטמא כיון שהוא אינו מעלה גרה, אבל אם שניהם טהורים או טמאים אין צער זה. אכן לדעת הרא"ש ושאר ראשונים צריך לומר דהטעם הנ"ל הוא לבאר מדוע התורה כתבה דווקא שור וחמור ללמדנו ענין זה, אך מכל מקום האיסור הוא אפילו כששניהם טהורים או טמאים.

אלא שיש להעיר בזה, שאם זהו טעמא דהרמב"ם, יצא הדין שגמל יהיה דינו כבהמה טהורה [מדבר תורה], כיון שהוא מעלה גרה, ויהיה הדין שהוא אסור עם בהמה טמאה, ומותר עם בהמה טהורה, והרי היה לרמב"ם לפרש דין זה אם כן הוא הדין, וצ"ע.

ובעיקר מה שכתבו הדעת זקנים והחזקוני לפי שהשור מעלה גרה ומצטער החמור כשישמע השור אוכל, יש להתחזק מזה שעל אחת כמה וכמה לא לגרום צער ועגמת נפש לבן אדם אחר, וגם במקום שצריך להוכיח יש להיזהר שיהיה בעדינות ובכבוד לשני, שלא יהיה ח"ו צער וכאב.

עמוני ולא עמונית

"לא תדרש שלום וטבתם כל ימך לעולם" (כ"ג - ז').

דרש הספרי, 'כל ימך לעולם' לעולמי עולמים.

והיינו שהמילה 'לעולם' מיותרת, כיון שכבר כתוב 'כל ימך', ולכן זה בא לרבות 'לעולמי עולמים' [עיין תורה תמימה].

והנה מבואר שיש ב' איסורים,

א. לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', שזהו איסור להתחתן בהם,

ב. איסור שלא תדרוש שלוםם וטבתם.

וכתב המנחת חינוך (מצוה תקס"ב) דלא דווקא דרישת שלום נאסר, אלא כל איזה שהוא מעשה חסד אסור לעשות עמהם, ומביא ראיה מהמדרש (במדבר ס"א) שכתוב שהקב"ה הוכיח את דוד המלך על כך שניחם את חנן בן נחש, ומוכח שאפילו נחום אבליים שזהו בכלל חסד נאסר לעשות להם.

והנה בגמ' (ירושלמי יבמות פרק ח' הלכה ג') מובא שחז"ל דרשו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והיינו שלגבי איסור שלא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', שאסור להתחתן בהם, זה נאמר רק על הזכרים ולא על הנקבות, וכתב המנחת חינוך שם שנראה שלגבי איסור שלא תדרוש שלוםם וטבתם זה בין על הזכרים ובין על הנקבות ועל סברתו, אמנם בהגה' שם ציינו למש"כ היראים (ר"נ) שאף איסור שלא תדרוש נאמר רק על הזכרים ולא על הנקבות.

ופעם שמעתי לפרש [בדרך צחות] הפסוק במגילת רות (ג' - ב') על רות, "ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחרי הקצרים", ופי' רש"י בשם המדרש 'שהיתה מסמנת הדרכים קודם שנכנסה לשדה, והלכה ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימנים וציונים, שלא תטעה בשבילים ותדע לשוב', והנה הטעם שהפסוק השמיענו דבר זה י"ל בפשוטו להראות את גודל צניעותה,

חרם רבנו גרשום

"כי תהיין לאיש שתי נשים" (כ"א - ט"ו).

הקשה השואל לחתם סופר (ח"ו תשו' נ"ב) על דברי הט"ז (או"ח סימן תקפ"ח סק"ה ועוד) שאמר שדבר המפורש בתורה להיתר, לא רצו חכמים לגזור לאסור על זה, ולהכי לא אסרו מילה ביום השמיני כיון שהוא מפורש בתורה להיתר 'וביום השמיני - ואפילו בשבת', ומשא"כ לולב ושופר שלא מפורש בתורה שגם בשבת, שהרי אפשר להעמיד הקרא דאיירי בשאר שנים כשלא חל בשבת, ולכן גזרו חכמים בשבת על שופר ולולב [כ"כ המאירי במגילה דף ד' ע"ב ע"ש], ולפי דבריו יש להקשות על מה שגזר והחרים רבנו גרשום לישא שתי נשים [ונפסק בשו"ע אהע"ז ס' א' ס"י], שהרי דבר זה מפורש בתורה להיתר - 'כי תהיין לאיש שתי נשים', ואיך גזר רבנו גרשום על דבר המפורש בתורה להיתר.

וכתב לו החת"ס, שכוונת הט"ז שבתורת תקנה לא תקנו חכמים הלכה לאיסור בדבר שהוא מפורש בתורה להיתר, אך כמו שכל אחד יכול לאסור על עצמו בשבועה או בנדר דברים המפורשים בתורה להיתר, כך בכח החכמים בכל דור ודור לגזור ולהחרים את כל בני דורם על דברים שנראים להם, ובכ"ה ג לא איירי הט"ז, ע"ש.

ועוד יש ליישב, ע"פ דברי הגר"א בקול אליהו כאן, שמכח כמה קושיות על הפסוקים מעמיד הפרשה, דאיירי שנשא אשה ראשונה ומיד לאחר כמה שבועות גירשה, ונשא אחרת, ונולד לשניה בן לאחר שבעה חודשים, ואח"כ נולד בן הראשונה לתשעה חודשים, שע"ז אמרה התורה לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור, ומשום שהולכים אחרי זמן ההריון ולא אחרי זמן הלידה, והרי הראשונה נתעברה בתחילה, ולכן בנה הוא הבכור, וע"ש בכל דבריו, ועכ"פ לפי דבריו לא איירי כאן הכא שהיה נשוי ב' נשים בבת אחת אלא בזה אחר זה, ולק"מ על הט"ז.

ושמעתי מידידי הרב יוסף שטרן שליט"א ליישב עוד, שבגמ' בקידושין (דף ס"ח ע"א) מעמידה דאיירי כאן באשה ששנואה בנישואיה, והיינו שהיא חייבי לאוין ואע"פ"כ הוא נשא אותה, ומבואר שאיירי כאן בנישואי עבירה, וא"כ לא מפורש כאן דבר זה להיתר.

הרגל נעשית טבע

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" (כ"א - י"ח).

כתב רש"י, וכן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

הנה בן סורר כעת הוא רק אכל את תאוותו אשטיקלע' בשר וכוס יין, מכל מקום ירדה תורה לסוף דעתו שהוא יעמוד וילסטס את הבריות, והיסוד שהתורה באה ללמד אותנו מפרשה זו, להיזהר מהרגלים לא טובים, מפני שאדם שמתחיל בהרגל לא טוב, הוא בסוף נהיה מכור לאותו הרגל עד כדי כך שעלול להיגרר אחרי זה לשנות את כל אורח חייו.

ויש דוגמא מאוד חזקה לזה, שיש אנשים שאומרים לעצמם שהם יעשו רק סיגריה אחת ליום, והרי לאחר כמה חודשים הם מעשנים כבדים..., וכל זה התחיל מהרגל לא טוב, או שיש אנשים שהרגילו את עצמם שמיד שקמים בבוקר רצים לקרוא את העיתון, ואח"כ חוזרים על זה כמה פעמים מדין 'שתיים מקרא ואחד תרגום' רח"ל, וזהו הרגל רע, וכן יש אנשים שאמרו לעצמם שהם יקשיבו רק פעם בשבוע לקווי חדשות, ולאחר תקופה הם נהיו מכורים לצריכת חדשות, וכן כהנה וכהנה, והכל מתחיל מאיזה הרגל כל שהוא רע, שעל ידי זה הוא נגרר אחר היצר הרע שלוכד אותו ברשתו.

והעצה הוא להיזהר מאוד מכל הרגל של מעשה לא ראוי, ואדרבה לאמץ לעצמינו הרגלים טובים וראויים, ובזה נתחזק בעבודת ה'.

ופעם דברתי באיזה מקום על ההרגל הרע של אנשים שמכורים לעיתון, ואמרתי שם שמי שנגוע בזה, יש פתרון על ידי שיקבל על עצמו שבועה אחת הוא לא נוגע בעיתון או לחילופין שבמשך תקופה הוא קורה רק פעם בשבוע את העיתון, וכך יוכיח לעצמו שאפשר להסתדר בלי עיתון, ולאחר שנתיים ניגש אלי אחד ששמע את הדברים, ואמר לי שהוא היה קורא את העיתון בעיון רב כמה פעמים, זה היה גזול ממנו זמן רב כל יום, והוא ניסה את העצה ששמע, בהתחלה הוא היה קורא רק פעם בשבוע ואח"כ פעם

שחששה שמה לא תדע לחזור לביתה, ותצטרך לשאול לעובדי אורח, ומפני כך עשתה לעצמה סימנים שלא תצטרך לשאול ולדבר עם בני אדם. אמנם לפי דברי המנחת חינוך הנ"ל, שהאיסור שלא תדרוש שלומם נאמר אף על הנקיבות, ו"ל דרות חששה מאחר שהיא מואביה לא יעזרו לה בני אדם, כדי שלא לעבור על הלאו שלא תדרוש, ולכן הוצרכה לעשות סימנים לדרכה.

ויש להוסיף, שלענין הלכה כתב החינוך שסנחריב בבל את כל האומות כמבואר בגמ', וכל דפריש מרובא פריש, ולכן היום לא נוהג איסור זה.

מצות שילוח הקן

"כי יקרא קן צפור לפניך בדרך... לא תקח האם על הבנים, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח..." (כ"ב - ו', ז').

נחלקו הפוסקים, אם נקרה לפניך בדרך קן ציפור אך אינו רוצה את הבנים, האם מחויב לקיים מצות שילוח הקן, או שרק כשרוצה לקחת לעצמו את הבנים מחויב במצוה זו.

והרעק"א בגליון שו"ע (י"ד סימן קצ"ב) והפתיחי תשובה שם הביאו לחוות יאיר (תשובה ס"ז), שכתב שחייב אף כשאינו רוצה את הבנים, והביא הרעק"א שכן פסק החכם צבי (תשובה פ"ג).

והביא החוות יאיר ראייה לדבריו, שבגמ' בחולין (דף קל"ט ע"ב) איתא "כול יחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן, ת"ל כי יקרא - במאורע לפניך, והרי מבואר דווקא לחזור בהרים וגבעות כדי למצוא קן אינו חייב, אבל אם נקרה לפניך בדרך הרי הוא מחויב במצוה זו.

והביא עוד לדברי הוזהר שכתב על מצות שילוח הקן, שהוא כדי שהעוף תצטער ותתרחק ממקום למקום לבקש את בניה, וע"י כך יתגללו רחמי המקום ב"ה על בניו שבגלות ע"ש, וא"כ ודאי שיש חיוב לקיים מצוה זו.

ובגליון מהרש"א שם הביא את דברי המדרש (דברים פרשה ו' אות ג') שבשכר מצוה זו אדם זוכה לבנים, ע"ש עוד.

אמנם מאידך דעת החתם סופר (אור"ח תשובה ק') והחזון איש (י"ד סי' קע"ה סק"ב) שאין חיוב כלל לקיים מצוה זו אם אינו רוצה את הבנים.

והחתם סופר כתב להוכיח כן מהמשנה בסוף חולין (פרק י"ב משנה ה'), דשם אמרינן 'ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר על מצות חמורות שבתורה', ומבואר במתני' דיש הפסד איסור בקיום מצוה זו, והיינו מפני שהוא רוצה לזכות אף באם והתורה אמרה לו לשלח את האם וזהו הפסד איסור, ואם היה חיוב לקיים מצות שילוח הקן גם אם אינו רוצה כלל את העופות, א"כ אפילו הפסד איסור ליכא, שהרי הוא כלל לא רוצה את העופות ואפ"ה הוא מחויב לקיים המצוה, והיה על המשנה לכתוב שאפילו במקום שאין לו הפסד כלל זוכה להבטחת התורה, ואע"כ רק במקום שהוא רוצה את העופות אז הוא מחויב במצוה, ולכן יש לו הפסד איסור בכל שמחויב לשלח את האם ולא לקחתה לעצמו.

ועל ראיית החוות יאיר שהוכיח מלשון הגמ' יכול יחזור בהרים וכו', שלכאורה מוכח שאם נקרה לפניו מחויב בזה, כתב החזון איש שכוונה הגמ' שלולי הקרא היינו אומרים שהיה כל אדם מחויב פעם אחת בחייו לקיים מצות שילוח הקן, והקרא בא למעט שאפילו זה אינו חייב, ורק אם רוצה את הבנים.

ויש לציין למש"כ מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספר ארחות יושב (כ"ז) ז"ל 'ונהג כתב מרן החפץ חיים זצוק"ל במאמר תורה אור (פ"ד) שצריך אדם להשתדל לקיים כל התרי"ג מצות אפילו אותן דלא שכיחי [חוץ מאותן שאין נוהגין בזה] שבהן יוצאין ע"י הלימוד בעניניהם], כדי לתקן נפשו ורמ"ח אבריו לעת"ל, שכן כל אבר כנגד מצוה ואל"כ יישאר בעל מום לעת"ל, (ומקורו בשערי קדושה הרח"ו), וכ"כ בחזון איש (ביו"ד סי' קע"ה סק"ב) שכל מצוה חייב כל אדם ע"כ פעם א' בחייו לקיימו (חוץ משילוח הקן שמיעטו קרא ע"ש), ולכן ראוי לירא שמים להשתדל לקיים גם המצות שאין שכיחות כמו ראשית הגז ומתנות ופדיון פט"ח ופאה ולקט ושכחה פרט ועוללות וכל כה"ג... ע"ש.

ומבואר שסבר שמרן החזון איש זצ"ל, שאע"פ שצריך להשתדל לקיים גם המצוות שאינם חיוניות כמו ראשית הגז וכו', אבל מצות שילוח הקן אינו בכלל שלהיה מיעוט התורה

ובענין זה שמעתי להעיר מידידי רבי יצחק זאב הכהן חרך שליט"א, שברמב"ם (פ"א מהלכות ברכות ה"ב) כתב ז"ל 'יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה, כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות, ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה, אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה'. ומשמע קצת ברמב"ם ששרי לכתחילה לאדם לדור כל חייו בספינה או לא לבנות לעצמו בית, ואע"פ שע"ז נמצא שלא קיים מצות מזוזה ומעקה, וי"ל.

'אין אדם שומע לי ומפסיד'

"שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח על"ך למען ייטב לך והארכת ימים" (כ"ב - ז').

במדרש רבה כאן איתא, 'ומה מתן שכרה של מצוה זו, שאם אין לך בנים אני נותן לך בנים...', ועוד איתא שם, 'אם קיימת מצוה זו את ממנה לבוא מלך המשיח...', דבר אחר אמר רבי נתנחומא אם קיימת המצוה הזאת אתה ממנה את אליהו הנביא ז"ל שיבוא...'

ובספר מעינה של תורה מביא לפרש בשם ספר אבני אזל, מהו ענינה של מצוה זו שבזכותה זוכים לקירוב הגאולה, ומבאר ששורש כל הרע והקלקולים, הן בעבודת ה', והן בבין אדם לחבירו, הכל הוא משום שאדם חושב על טובת עצמו ועל הנגיעות האישיות שלו, ולא מוותר על כבודו לדברים חשובים יותר, ולדוגמא, יכול להיות שאדם לא ישלח את בנו למסדות טובים מפני שדואג על כספו וממונו, וממילא הבן מתחבר לחברה רעה ח"ו, ויוצא שמפני נגיעות שיש לו הוא פושע בחינוך הבנים, אך אם אדם היה מוותר על הנגיעות שלו לצורך דברים נעלים ורוחניים, ממילא הוא מתבטל כל הקלקולים והרע שבעולם.

ונהג בלשון הקן נאמר שאדם שתפע באם שהיא ציפור גדולה, אע"פ שהוא חפץ בה והיא שווה לו מוון, אמרה התורה שישלח את האם, ומפני שיהיה תועלת לכלל על ידי שהיא תוליד עוד בנים, ונמצא שאע"פ שרוצה להשתמש בה לעצמו אמרה תורה שיותר זאת למען הכלל, ומזה עליו להתרגל לכל אורח חייו, לוותר מעצמו לתועלת דברים נעלים ורוחניים, ואם כן זהו יסוד גדול שמשנה את כל החיים של האדם, ועל ידי זה בניו הולכים בדרך הישר וכל הליכותיו משתנות, ולכן גדולה שכרה של מצוה זו.

לאחרונה שמעתי על יהודי שטס עם בני משפחתו מאנגליה לאמריקה, וכיון שהנחה היתה סמוך לשקיעה, מיד לאחר שעלו למטוס הוא נעמד לתפילת מנחה, לאחר שהתחיל בשימונה עשרה הוא שמע שהטייס הכריז שהיתה טעות בהעלת הנוסעים ועלו נוסעים מעבר למותר ובאופן כזה לא ניתן להמריא, ועל כן כל מי שמוכן לרדת יקבל כרטיס טיסה לטיסה הבאה בעוד כמה שעות בחינם ועוד יקבל אלף דולר פיצוי, ואותו יהודי שמע את הכרוז וחשב בלבו לסמן לאחד מילדיו שירוצו לומר שהם ירדו, והיה לו מלחמה גדולה עם היצר הרע אך הוא קפץ וקיים את ההלכה שבאמצע שמונ"ע אסור לרמז כלום, והמשיך להתפלל בכוונה, ואז שמע שהעלו את הסכום לאלפיים וחצי דולר לכל אחד שירד כפיצוי, ואדהכי והכי הוא סיים את תפילתו ובתורתו, וראה שעדיין אנשים לא מוכנים לרדת, מיד הוא הזדרז לרדת עם משפחתו, ואכן הוא קיבל את הסכום המובטח, והתבונן אז היהודי שהרי אם הוא לא היה מתגבר על הרצונות שלו והיה מסמך מתחילה לאחד מילדיו באמצע שמונ"ע הרי הוא היה מפסיד סכום גדול בהרבה, ומאוד התעורר מזה למה שאמרו חז"ל 'אמר הקדוש ברוך הוא שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד'.

חיזוק לחודש אלול - המלך בשדה

מעשה מבהיל שהתרחש לפני כמה שנים כאן בארץ, שהיה בחור שחלה בעיניים במחלה קשה, ולאחר התייעצות עם ידידיו הרב אלימלך פירר שיח' הוחלט לקבוע תור אצל רופא מומחה בטקס שבאר"ב. התור נקבע לעוד חצי שנה ומחירו היה כחצי מיליון דולר! לאחר כחודש התקיים כאן בארץ כמה ימים של אסיפת רופאים בעלי שם מהעולם, לצורך מחקרים שונים, ובאו שישים רופאים מומחים ביותר בעולם לצורך כך, וביניהם היה אותו רופא מטקסס, למעשה מפני כמה סיבות האירוע הסתיים יום אחד קודם מהמתוכנן, והיו כמה רופאים שהחליטו שיישארו לנו ולטייל בארץ באותו יום, אותו רופא מטקסס לקחו אותו לבני ברק לראות את ישיבת פוניבז' ואת הציבור החרדי, והוא התפעם לראות אף שבשעה מאוחרת בלילה עדיין יושבים בחורים ולומדים עם כל המרץ, וכשהלך ברחוב ראב"ד הוא ראה תור של אנשים ממתינים, וכששאל לפשר הדבר, הסבירו לו שכאן יש גמ"ח של כספים לאברכים, והסבירו לו שמטרת גמ"ח היא ללא רווח כלל, והכל בשביל לעשות חסד, הרופא כל כך התפעל, ונזכר שיש לו בחור מהארץ לנתח עוד חצי שנה, והחליט שגם הוא יעשה חסד, ומחר הוא ינתח את הבחור בחינם, מיד התקשר להרב פירר שייסדר חדר ניתוחים בבית חולים, והרופא עצמו הלך למשפחה של הבחור לבשר להם על כך, וכשהגיע הרופא ודפק בדלת, פתח לו הבחור עצמו שצריך את הניתוח ומיד הרופא הבחין בכך, פונה אליו הרופא שיקרא לאביו, ענה לו הבחור שאבא הלך לישון, אמר לו הרופא, לך תעיר את אבא ותאמר לו שהרופא מטקסס נמצא כאן, הבחור רץ לאביו לבשר לו על כך, אך האבא גער בו וביקש ממנו שיתן לו להמשיך לישון... כשראה הרופא שהאבא לא מגיע הוא הסתובב והלך לדרכו. לאחר תקופה, שפגש הרב פירר את האבא של הבחור ברחוב, בשל אותו אירוע עבר הניתוח ועל הסייעתא דשמיא שהיתה לו, ואז הבין האבא מה שקרה, הרב פירר ניסה להתקשר לרופא לבקש ממנו שוב, אמר לו הרופא שהוא כל כך נפגע מהאבא שהוא לא מוכן לשמוע בנושא הזה כלום.

כעת אנו בימי חודש אלול, ימי הרחמים והסליחות, שהם ימי ההכנה ליום הדין, בשנה הקב"ה נמשל למלך בשדה שיוצא מארמון המלוכה, בורא עולם נמצא איתנו כאן כביכול, ועלינו לנצל את ההזדמנות הגדולה שיש לנו, לא לישון ח"ו, אנחנו עדיין נמצאים בחלק הראשון של החודש, נזדרז לנצל כל רגע ורגע, להתחזק בעבודת ה' הן בבין אדם למקום והן בבין אדם לחבירו, ובעז"ה נזכה כולנו לכתובה וחתימה טובה.

נתרם החפץ בעילום שם לברכה והצלחה בכל העניינים. הוא וכל משפחתו. וכל מיילי דמיטב!

לעילוי נשמת ראש ישיבת 'אהבת אהרן' ומראשי כולל 'מורשה דעת' הגאון הצדיק רבי שלמה בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל
נלב"ע כ"ח אדר א' תשפ"ד. ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת משגיח דיישיבת פוניבז' הגאון הצדיק רבי אליעזר בן הגה"צ רבי ראובן יהושע גינזבורג זצ"ל
נלב"ע י"ח אלול תשע"ו. ת. נ. צ. ב. ה.

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
גאב"ד בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

שימור לאונן

שאלה אונן היוצא מביתו, האם צריך שימור.

תשובה אונן צריך שימור. כיון שאכל בעי שימור (ברכות נה, ב) ופרש"י משום דאיתרע מזליה המזיקין מתגרים בו, ק"ו אונן דאיתרע מזליה טפי. ומה בכך שאין חייב אבלות קודם סתימת הגולל, וכי דיני אבלות הם המצריכים שימור.

הדס והדסה - שמות כלה וחמותה

שאלה לענין שמות כלה וחמות בשידוכים, האם הדסה והדס נחשבים אותו שם? הרי הגמרא מציינת שנקראת הדסה ע"ש ההדס.

תשובה אפשר להשתדך ואין חשש בשמות.

ביאור הדסה הדס והדסה הם שמות שונים לכל דבר ועניין. אע"פ ששורש הדסה הוא מהדס כפי שהבאת מהגמרא (מגילה יג, א), הרי אם יכתוב הדסה במקום הדס תהיה הכתובה פסולה וכן להיפך. וכ"ש לגבי כלה וחמותה. וכך מספרים חסידים מעשה מבעל ה'בת עין' עיין אפריון חתנים מהגה"ק רבי יוחנן סופר מערלוי סי' א'.

לחמניה שאפייתה בשוקולד

שאלה עיסה רגילה ומניחים בתוך כל לחמניה קוביית שוקולד ובשעת האפייה הוא נמס וממתיק את סביבותיו, האם דינה כפת הבאה בכיסנין שברכתה מזוןות.

תשובה ברכתה המוציא לחם מן הארץ ככל לחמניה רגילה.

ביאור הדסה א] קוביה אחת שוקולד הטעם נרגש מעט בפת, וכדי שיהיה נחשב המילוי לעשותו פה"ב צריך שיהיה המילוי כמעט עיקר בפת כמבואר במ"ב (קס"ה, ג) "שגם לציור הראשון 'ממולא' בעיניו שעל ידי זה יהיה נרגש הטעם הרבה מאוד" לכן לא נפקע ממנה שם פת.

ב] כיון שנעשית לאכילת שובע וסעודה לא איכפת לן בטעם כפי שאמר רבינו בחלה מתוקה (לדעת השו"ע) ובמצה שמברכים המוציא כיון שנעשית לסעודה.

אכל ספק פת הבאה בכיסנין

שאלה מי שאכל ספק פת הבאה בכיסנין ושבע, אבל אכל פחות משיעור קביעות סעודה. האם צריך לברך בהמ"ז.

תשובה יעוין בדברי השעה"צ (רש"י) שמצדד לומר שכשאכל כדי שביעה הוא מדאורייתא [מלבד לפמ"ג שמוספק בזה] וא"כ בספק יש לברך ברהמ"ז, יותר מפורש בדברי"י (קס"ה שעה"צ ע"א) דבספק יש לברך ג' ברכות. אכן מדברי מו"ר מרן הגר"ש אלישיב (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות עמ' תמ"ב) נראה שדעתו שחייב ברהמ"ז בפה"ב הוא מדרבנן אף כשאכל כדי שביעה מפני שאינה פת חשונה לפי שלא רגילים לקבוע סעודה עליה. ולפי"ז בספק לא צריך לברך ברהמ"ז.

מהו גדר 'שביעה'

שאלה מה ההגדרה המדויקת של שביעה שע"ז צריך לברך ברכת המזון מה"ת. האם זהו שרק לא רעב הגם שרוצה לאכול

בדרכי ההנהגה הראויה לאב ומחנך

עמו בעלייתו. מאידך, המלמד השותף עמו ונותן תחושה לתלמיד שיש 'עם' מי לדבר, כאשר משוחחים זה עם זה ומלבנים דברים יחד, בס"ד יקבל התלמיד את הדברים ויעלה מעלה מעלה. הדבר נכון בחינוך, בקירוב רחוקים ובכל תחום בו מעוניינים להשפיע על אחרים.

"יזרקו אותך עם הטלית מהחלון"

באחת השנים בעיצומה של תפילת מנחה של יום הכיפורים, נכנס להיכל ישיבת באר יעקב יהודי בן המושב תלמי מנשה, ניגש למשגיח הגר"ש זולבה, ונפשו בשאלתו: אנהנו יושבים בבית הכנסת, אין לנו לא חזן שיתפלל איתנו ואף לא רב שימסור לנו דרשת התעוררות לפני נעילה. לכם ביישיבה יש הרבה רבנים, תנו לנו אחד שיתפלל איתנו וידרוש.

המשגיח ביקש ממנו להמתין והרהר מי מהבחורים מתאים למשימה. לאחר קריאת התורה ניגש לבחור חשוב וביקש ממנו להתלוות לבן היישוב, להתפלל איתם ולשאת בפניהם דברי חיזוק קודם נעילה. הגיב הבחור: להתפלל נוח, אני מוכיר את הנוסח, אך כיצד אדרוש בפניהם דברי חיזוק? וכי אומר להם לשמור שבת, טהרת המשפחה וכשרות? הרי הם לא ירצו להקשיב לדבריי.

אמר לו המשגיח בזה הלשון: אכן כן, אם תעלה לארון קודש כשטלית מכסה את עיניך, ותפתח בדברי תוכחה: תשמרו כשרות! שבת! טהרת המשפחה! מגיע לך שיתפסו אותך עם הטלית ויזרקו אותך מהחלון... אך אם תעלה לארון קודש, תפתח את העיניים ותסתכל על המתפללים בבית הכנסת, תתבונן מי הם, הרי רובם ככולם זיווג שני לאחר שזיווגם הראשון עלה במעלות קדושים וטהורים בכבשני אושוויץ הם וילדיהם,

יש אנשים המתהלכים בעולם ועל פניהם ניכרים מרמור ועצבות. פרשת בן סורר ומורה מלמדת אותנו כי הם אינם ראויים לעסוק במלאכת הקודש של החינוך.

רבי יונתן מעיד (סנהדרין ע"א, א) כי ראה בעיניו קברו של בן סורר ומורה. אכן הוצאה להורג של בן סורר ומורה היתה נדירה ביותר, בשל התנאים הרבים הנדרשים לכך. לא כל נער שזלל בשר וסבא יין, הוצא להורג. רבים הם הפטורים מהעונש (רמב"ם מפרים ג, י). לדוגמה אם אחד ההורים גידם, חירג, אילם, סומא או חרש, כמבואר בגמרא "נאמר ותפשו בו אביו ואמו - ולא גזמין, והוציאו אותו - ולא חגרין, ואמרו - ולא אלמין, בננו זה - ולא סומין, איננו שומע בקולנו - ולא חרשין".

מביא המאירי טעם לדבר "מפני שהאכזריות מצינה באלו". באנשים אלו "אכזריות מצינה" משום שהם מרי נפש כלפי העולם, לשון 'אכזר' מלשון זרות, כך האדם הסובל ממום חריג, מרגיש שונה וזר וממילא דרכו להתנכר אם לא אף להתאכזר לשאר העולם. ילד שגדל בבית עם הורים כאלו שאינם יודעים לחנך כיאות, אין כל כך תביעה שאיננו שומע בקולם, עד כדי שהיידרדר והגיע למצבו החמור, ומחמת כן לא נענש.

עוד מתבאר שכאשר אחד ההורים חרש ואינו 'שומע' את מה שבנו אומר לו, חסר לו בחינוך, ושוב אין טענות כלפי הבן עד כדי שנפטרו מהעונש.

עם פתיחת שנת הלימודים והגידול בתלמידים בלי עין הרע, גובר הצורך במלמדים ואנשי חינוך נוספים. בד בבד עולה השאלה מיהו הראוי לשמש במלאכת הקודש.

בפרשתנו מתבאר שחיסרון גדול הוא למלמד שאינו מתחבר רגשית ואף אינו 'שומע ומאזין' לדברי התלמיד, אלא רק נותן לו 'פקודות' ולא שותף

עוד, או דילמא שנדרש מצב שאינו רוצה לאכול יותר מהפת, או אולי בעינין שיהיה מלא ואינו יכול לאכול יותר מהפת.

תשובה תפוס לשון אמצעי שאינו רוצה לאכול יותר. שהרי הצד השלישי שאינו יכול לאכול יותר כתב הרמב"ם (הלכות דעות) שאין לאכול עד מילוי הכרס מפני שמזיק לבריאות וע"כ שלא זהו שביעה שדיברה עליה התורה. והצד הראשון שאינו רעב אבל חפץ לאכול יותר זו אינה שביעה רק אינו רעב ועל כרחך כהצד האמצעי.

מכתב ששלח מוריני הגאב"ד שליט"א במענה לשאלת דודו ראש ישיבת 'מאור התלמוד' וחבר מועצה"ת הגרא"ה קוק שליט"א אם מותר לערוך דינר בתוך היכל בית המדרש

בן ציון הכהן קוק

ראש בית הוראה הכללי ירושלים
רב דק"ק אבי עזרי פתח תקוה
נשיא כולל להוראה "ציוני הלכה"
מה"ס "ציוני הלכה"

כבוד דודי מורי ורבי ראש הישיבה שליט"א
מה דשאלנו מן קדמונין לעשות סעודת מצוה
לאחזקת הישיבה 'דינר' בבית המדרש, דעתו להתיר.

ביאור הדברים:

רבינו הגרי"א זצוקלה"ה התיר סעודת מצוה ללומדי התורה בבית מדרש משום שחז"ל (מגילה כח, ב) קוראים לבית המדרש 'ביתא דרבנן' ורגיל היה רבינו להביא דברי הירושלמי (מגילה ג, א) המביא בסוגיא קא, ה"ו רבי אמי מפקיד לספריה אילו אתי לגביכון אינש מלולךך באורייתא [פירוש מלולךך בתורה, כלומר שיש לו שמץ תורה – ביאור הגר"ח וכו"ה בר"ן בשם הרמב"ן שם] תהוין מקבלין ליה ולחמריה ולמניה [תנאים ודברים חמורין וכליו לבית המדרש] והיו משום שבת המדרש מיוחד לכל צרכי הלומדים משא"כ בית מנסת. וכאן בוודאי המשתתפים הם בכחית 'מלולךך באורייתא'. ובה"ל אמר לי רבינו "בצירוף כל אלו יחד: בית מדרש [לא בית המנסת], סעודת מצוה, לא משכר [לא משקאות חריפים], מותר" ודינר זה שבאמצעותו מחזקים ומחזקים תורה, אין לך סעודת מצוה גדולה מזו. כמו כן התיר רבינו ללומדים לעשות שבע ברכות בבית המדרש [לא בבית המנסת].

ומה גם כאן שהסעודה היא לצורך בית המדרש וכבר כתב השו"ע (פא, ד) שאפילו בבית מנסת מותר לאכול בתוכו אם הוא לצורך בית המנסת וכתב המ"ב (ג) שהעושים סעודה גדולה בשעת סיום השי"ס בבית המדרש יש להם על מה שיסמוכו ובשעה"צ (ז) כתב דמותר אפילו כשהסעודה היא גדולה ולא רק בפת וקטנית בלבד.

באהבת דהים
בן ציון

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה
0722-133-466
Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:
Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות
מקום בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מוסד ציוני הלכה

לעמוד לפני מחנך שאינו מושלם, לא רק שלא יקבל ממנו תורה וידאה, אלא יתמיד לנחול את המידות הרעות... והמחנך הזה יפרה וירבה תולדותיו כדמותו וכצלמו, ובהיות המחנך דיק מחכמת התורה, הרי הוא נוחל ומנחיל להניכיו את פרי עוונותיו.

מידת הזוללות בירושלים

עוד מבואר בתוספתא (נעשים ו, ב) שאין בן סורר ומורה נעשה בירושלים וביאר המשך חכמה מפני שבירושלים היו מרבים באכילת בשר ויין של מעשר שני תודה ושלמים כדי שלא יבוא לידי נותר, "ואין חטא אם בא הנער הגדל בירושלים אל מדת הזוללות".

כיון שגדל במקום בו מרבים באכילת בשר, אין טענה כלפיו שאכל כמות בשר גם אם אין זה בשר קדשים אלא משל מומן אביו ואמו, ולכן לא מתחייב מיתה.

בגמרא (פסחים נ, א) אמרו עליו על יוחנן בן נרבאי שהיה אוכל שלוש מאות עגלים ושותה שלוש מאות גרבי יין ואוכל ארבעים סאה גוזלות בקינוח סעודה. אמרו: כל ימיו של יוחנן בן נרבאי לא נמצא נותר במקדש.

ואומנם כחלק מעבודת התשובה הנדרשת בימי האלול, יש להתעורר ולתת את הדעת על פעולות שאמנם נעשות לשם שמים, אך לא מן הנמנע שההרגל יכול לגרור אף להרגלים לא רצויים אצל האדם עצמו וביותר אצל הילדים הרבים המבחינים במעשיו ולא יודעים לרדת לעומק כוונתו הטהורה העומדת.

הנה ראינו באותו נער שגדל בירושלים שבין החומות וראה בריבוי אכילת הבשר, למרות שכונתם היתה למנוע איסור 'נותר', אך בשכלו הקט נגרר לזלילת בשר עד שגונב ממון מהוריו בכדי למלא אחר תאוותו.

כן הוא אף כשאב לילדים מדבר בשולחן השבת בכעס ולהט מתוך קנאות טהורה על אודות אנשים מסוימים הנהוגים הנהגות מסוימות, ואף אם הם נשמעים בהנהגותיהם להוראת רבותיהם, כיון שאין זו דרכו, מדבר הוא נגדם בחריפות, ובשמיעת הדברים מחלחלת ההנהגה לליבו הרך של הילד הגדל לכעס וטרוניא כנגד כל מי שלא נוהג כמוותו, ונגרר לשנאת הבריות, תרחור ריב ומחלוקת.

אכן עבודה גדולה היא לשמש דמות חינוכית לתלמידים בכל גיל, בתלמוד תורה או בישיבה, והן כל אב בביתו, שהרי כתב החזון איש על כך "גדולה שימושה יותר מלימודה" והרגליו הרעים של האב או המלמד חלילה חודרים ללב הילד או החניך, והם היותר משפיעים על עיצוב דמותו לטוב או חלילה למוטב.

ואחר שבאו הנה שבורים ורצוצים, התחילו מחדש את חייהם, תפתח ותאמר: מי היה מאמין, לאחר כל התלאות אתם נאספים בבית מקדש מעט ביום הכיפורים ומבקשים להתפלל ולשמוע דברי התעוררות, מי אני לעומתכם?!

סיים הרב וולבה ואמר: אחרי הקדמה זו, כל מה שתגיד להם, הם כבר ישמעו.

"שלא יאכל את הילדים"

אכן לא קל למצוא אדם בר מעלה הראוי לשמש דמות חינוכית ולהשפיע לטובה ולרוממות על תלמידיו. רבות התאונן מרן הגרי"ש אלישיב ואמר כי לא כל הנצרך לפרנסה, כבר יכול לשמש כמלמד, אם הוא רק יודע ללמד אותיות. דמותו של המלמד צריכה לעמוד בפני הילדים ולהדריכם כיאות לעבודה עצמית, והרבה יש ללמוד איך להיות מלמד, שהרי מופקדות בידיו נשמות רכות, ובמילים בודדות הנאמרות מתוך כעס יכול לשנות את כל התנהגותם לעתיד.

מלמד שפוטר ממלאכת הקודש בתואנה שאינו מתאים לתפקידו, קבל על המנהל כיצד יכול לעסוק בחינוך, הרי אין לו לב, והראיה שפיטר אותו כאשר בביתו ילדים הצריכים פרנסה.

נענה רבינו הגרי"ש וסיפר שבבתי אונגרין היה מלמד דרדקי שלא הצליח במלאכתו ופיטרוהו מעבודתו. אף הוא בא להתלונן לפני הגרי"ה זונפלד שאין לו מה לאכול. לאחר שיצא, אמר הגרי"ה לבני ביתו: "אם אין לו מה לאכול, אני אתן לו לחם. אבל שלא יאכל את הילדים..."

גדול שימושה יותר מלימודה

החזון איש (אמונה ובטחון ה, טז) כותב דברים נוקבים עד היכן 'דמותו' של המחנך היא המחנכת הרבה יותר מאשר 'דבריו' ותורתו: מן המפסידים היותר עיקריים היות מלמד בלתי שלם במידותיו... הפסדו כפול כאשר אינו יודע תורת המוסר ואינו יודע על מה להקפיד, ומשגגר בהנהגות מגואלות על פי תורת המדות מבלי משים. ואף אם לקחו טוב ונכון, אחרי שאין תוכו כברו, אין דבריו נכנסין ללב החניך, ולא עוד אלא שלומד ממעשיו יותר משיעוריו.

התייחסות הרב לתלמיד דורשת תכונות תרומיות ומיצוי המידות, וכאשר מייסר את תלמידו בביטוי גם וצעקות רוגז על העוול אשר עשה, מתערב כאן טוב ורע, שאף אם חודרים הדברים אל לבו והתלמיד מקבל על עצמו לשנות את הנהגתו הקלוקלת, בד בבד קיבל את המידות המגוננות הללו מרבו, וגדול שימושה יותר מלימודה.

ומסיים החזון איש: כאשר יתמיד החניך

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
160

הקב"ה צופה ומשיגה ואי אפשר להסתתר מפניו

פרשת כי תצא
תשפ"ד

מה היא מעלת שלמות הבטחון

רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג י"ז) כותב 'ודע כי המעלות העליונות נמסרו במצות עשה', ורבינו יונה מונה והולך את המעלות העליונות, כמו מעלת היראה שנמסרה במצות עשה, ומעלת תלמוד תורה, לקבל על עצמו עול תורה, וצריך לדעת מה זה לקבל עול תורה, להתמסר ללימוד התורה, כמו שמסופר על ר' שמחה זיסל מקלם שהיה לומד כל הלילה בעמידה עד שנחלה ברגליו, ובין כל המעלות האלו מונה רבינו יונה מעלה נוספת וזה לשונו, 'מעלות שלמות הבטחון' מצות עשה להיות בוטח בהשם באמת, ומעלה זו נלמדת מהפסוק שנאמר בפרשת השבוע פרשת שופטים 'תמים תהיה עם ה' אלוהיך', היינו לבטוח בהשם ולסמוך עליו.

ומעלת ביטחון זו היא שיהיה בוטח בלבו על הקב"ה ביטחון אמיתי, וכמו שאמר אדונינו דוד בתהלים (ג) 'אני שכבתי ואישנה הקיצוני כי השם יסמכני', והסברתי את כוונת הפסוק, אני שכבתי לנחת, אבל ואישנה, נרדמתי, ואין הצלחתי להרדם, בגלל שאני סומך על הקב"ה לכן אני נרדם מיד, זה נקרא שלמות הבטחון, שסומך כל כך על הקב"ה עד שרק שוכב והוא כבר נרדם ואינו חושש מכל האויבים שמבקשים אותו.

הדרך להגיע למעלה זו

והנה מעלה זו היא מצות עשה וצריך לעבוד על זה כדי להשיג ולהגיע לשלמות הבטחון, וכפי שסיים הרבינו יונה את דבריו ואמר 'ובעבור המעלות האלה נברא האדם, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, ומה תקות הנברא - אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים שנברא בעבורם', ואי אפשר להגיע לזה תוך רגע, צריך לעבוד על כך בשלבים, השלב הראשון הוא להאמין שיש בורא לעולם, והדבר השני הוא שצריך להאמין שיש בורא עולם שהוא צופה ומשיג, ממכון שבתו השיג אל כל יושבי הארץ, הוא רואה אותך כל הזמן ומשיג על מה שאתה עושה, ואחרי זה מגיע השלב הנוסף שאתה בוטח עצמך וסומך עליו בגלל שהוא רואה ומנהל את הכל, אבל הדבר הראשון הוא להאמין שיש בורא עולם שצופה ומשיג על כל מעשי בני האדם.

יהושע כובש את יריחו ומחרים את העיר

ואני רוצה להסביר זאת, בנביא יהושע (ו) מסופר איך יהושע כבש את יריחו, בכל יום היו מקיפים את יריחו עם ארון העדות ותקיעה בשופרות פעם אחת, וביום השביעי הקיפו את יריחו שבע פעמים, ואז בהקפה השביעית נפלה חומת יריחו תחתיה, והעם נכנס וכבש את יריחו, יושבי יריחו היו בתהדמה רבת כיצד הצליחו עם ישראל להכנס לתוך יריחו, הם היו בטוחים שאף אחד לא יוכל להכנס אליהם, חומת יריחו לא היתה סתם איזה קיר, לשם דוגמה אני ראיתי במרוקו את החומות שעשה המלך מולאי ישמעאל במקנס לפני כמאתיים חמישים שנה, העובי של החומה שהוא בנה היה עבה כל כך בערך כמו הרוחב של סלון ביתי, כך שגם אם מישהו ינסה להרוס את החומה הזו לא יצליח, שכמה שיהרוס יהיה לו עוד ועוד להרוס, אם יש לעיר חומה כזו זה שמירה מעולה, ואז לא היה טילים כמו שיש היום והיו נלחמים רק פנים אל פנים בחרבות, ואם יש לך חומה שחוסמת את האויב מלהכנס להלחם איתך זה הגנה מעולה על העיר, ולכן כשראו תושבי יריחו את היהודים נכנסים לעיר להלחם בהם היו בתהדמה גדולה ולא היה להם כח להתגונן, כך כבש יהושע את יריחו.

וכתוב בנביא שטרם כיבוש יריחו הכריז יהושע שכל העיר חרם להשם, הורגים את כולם ולא לוקחים שום בזה, לא מהבהמות ולא מהנשים, וכך היה ששרפו את כל העיר באש ורק הכסף והזהב וכלי הנחושת והברזל נתנו אוצר בית השם.

אולם היה אחד בלבד שמעל בחרם, קראו לו עכן, הוא לקח מהשלל אדרת העשויה משנער ולשון זהב ומטבעות של כסף, הוא ראה

אותם וחמד אותם לעצמו, מה עשה, לקח שלל זה מיריחו והלך לאוהלו שהיה בגלגל, ושמה חפר חפירה והטמין את השלל באדמה, וכתוב בחז"ל שאותו היום השביעי שהקיף יהושע את יריחו ונפלה החומה היה זה ביום השבת, ונמצא שעכן חילל שבת במה שחפר באדמה, ובגלל זה סקלו אותו (עי' רש"י שם) [ואפשר לומר עוד שנענש מיתה בהוראת שעה, שבגלל נפלו ישראל במלחמה וכדלהלן] וכתוב בחז"ל (סנהדרין מ"ג ב') שלא היתה זו הפעם הראשונה שעכן מעל בחרם, גם במלחמה עם הכנעני מלך ערד שנדר ישראל נדר להשם אם יתן בידם את הכנעני יחרימו הכל להשם (במדבר כא) כבר אז עכן מעל בחרם ולקח מהשלל לעצמו, וכיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר.

עכן חשב שהקב"ה לא רואה את מעשיו

ויש להתבונן כיצד הגיע לחטא זה למעול בחרם להשם, וחשבתי שההסבר בזה הוא שבפעם הראשונה התגבר עליו יצרו ולקח מהשלל רואה שלא קרה לו שום דבר, וגם לישראל לא קרה שום נזק, והתחיל לחשוב בלבו ולומר שאולי יכול להיות שיש זמן כזה שהקב"ה לא רואה מה אני עושה, ויכול להיות שהביא אפי' ראייה למחשבה זו ממה שכתוב בפסוק 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל' ופירושו שהקב"ה לא מביט בעבירות שעושים עם ישראל, כך הוא היה משלה את עצמו שהקב"ה לא רואה אותו ולא יעניש אותו. ויתכן גם שאמר לעצמו סברה אחרת, מה אכפת לו להקב"ה שאני יקח קצת זהב, וכי חסר להקב"ה זהב, מה אכפת לו שליחודי יהיה יותר כסף, ובגלל כל המחשבות האלו הוא מעל בחרם והחביא את זה בתוך האהל שלו כנזכר.

בגלל חטאו של עכן נהרגו מישראל במלחמת העי - עכן נתפס על ידי הגורלות

ומסופר בנביא שאחרי שיהושע כבש את יריחו היה מלחמה עם העי, ועם ישראל לא הצליח במלחמה הזו, יושבי העי נלחמו בהם והרגו מהם כשלושים וששה איש, והגמ' (ב"ב קכ"א ב') מדקדקת שלא נאמר שמתו שלושים וששה איש אלא כשלושים וששה איש, ומפרשת הגמ' שהיה זה יאיר בן מנשה שנהרג במלחמה שהיה שקול כרובה של סנהדרין, היה זה אבל גדול לעם ישראל, וכשמע על כך יהושע קרע את בגדיו ונפל על פניו בתפילה כל אותו היום וגם זקני ישראל התפללו איתו, אמר יהושע להקב"ה איך נלחם עם כל הגויים העצומים האלו בלי שתהיה עמנו ותושיע אותנו, היה עדיף לנו להשאר בעבר הירדן ולא להכנס לארץ, וכתוב בחז"ל (סנהדרין שם) שאמר לו הקב"ה יש מישהו מישראל שמעל בחרם ובגללו נגרמה המפלה הזו, אמר יהושע להקב"ה תגלה לי מי זה שמעל בחרם, אמר לו הקב"ה וכי דילטור אני? לך והטל גורלות!

למחרת בבוקר עשה יהושע גורלות, ראשית כל עשה גורל לדעת מאיזה שבט היה המעילה, ונפל הגורל על שבט יהודה, שעכן היה מזרח בנו של יהודה, ואחר כך עשה יהושע גורל נוסף על בית אב וגורל נוסף בתוך הבית אב עד שהגיע הגורל לעכן, וכתוב בחז"ל (שם) שעכן התחיל לפקפק בגורל ואמר ליהושע וכי בגלל הגורל אתה הולך לתפוס אותי ולהחליט שאני מעלתי בחרם, הגורל אינו ראייה, וכי אם תעשה גורל בין שני גדולי הדור, יהושע ואלעזר ותערבב את הפתקים הרי מכורח לצאת אחד מהם, וכך גם אני מחמת שנמנית בין האנשים נפל הגורל עלי אבל אינו ראייה שאני החוטא, אמר לו יהושע בבקשה אל תוציא לעז על הגורלות שעזיזה הארץ שתחלק בגורל, מיד עמד עכן והתוודה על מעשיו, והתכפר לו בידויו שאמר לו יהושע 'עכרך השם ביום הזה' ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא.

עכן תקן את תפילת על כן נקוה לך

וכתוב בספרים (בסידור יעב"ץ ובסדר היום) שתפילת עליו לשבח תקן יהושע כנגד העבודה זרה, שהם משתחווים להבל וריק אל אל

לא יושע, אבל אנחנו מתפללים לנוטה שמים ויוסף ארץ, ובזה רצה יהושע לחזק את העם באמונה שהשם הוא האלוהים, ותפילת על כן נקוה לך תקנה עכן לאחר שהתוודה, ורמז את שמו בתחילת התפילה על כן נקוה ר"ת עכן, ולמה דוקא עכן חיבר את השבח הנפלא הזה, מפני שהוא חשב להסתתר מהבורא עולם, אבל לאחר מכן ראה בחוש שהקב"ה רואה אותו בכל מקום שהוא ואי אפשר לברוח ממנו, ומכח ההכרה הזו תיקן שבח נשגב זה.

זה מה שאמרנו שבשביל להתחזק בשלמות הבטחון צריך לדעת שיש אלוהים והוא רואה ומביט ולא נעלם ממנו שום דבר, ואי אפשר לברוח ממנו, וכמו שאמר דוד (תהלים קל"ט) 'אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברך' אי אפשר להסתתר ממנו! כשבני מאיר נ"י היה צעיר

למים רציתי להסביר לו מה זה אימת הדין, אמרתי לו בני עוד מעט ראש השנה ואנחנו נעמוד לפני יום הדין, יש לי עצה, בא ונכנס שנינו למקלט והקב"ה לא יראה אותנו... מיד כששמעו זאת כל המשפחה פצחו וניגנו כאחד את דברי אדונינו דוד ע"ה 'פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברך, אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך', ללמדך שהקב"ה צופה ומשגיח על כל מעשי בני האדם ואי אפשר להסתתר ממנו ולברוח מפניו. וכשיש את ההכרה הזו אז אפשר להתקדם הלאה ולסמוך על השם, רק אז אפשר להגיע לדרגה 'אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי השם יסמכני' שהיא מעלת שלמות הבטחון שהיא מהמעלות העליונות כמו שאמר רבינו יונה.

לא תחיה כל נשמה – כדי שלא נלמד מתועבות הגויים

יש לשאול מדוע נצטוו יהושע במלחמת כיבוש הארץ 'לא תחיה כל נשמה', והרי אם למשל ישראל יעשו מלחמה עם איטליה או תונסיה ויכבשו את המקום יגידו להם אם אתם מוכנים לעלות מס אתם נשארים בעי, ואם הם מסכימים לתת מס מכל העבודות שלהם לישראל משאירים אותם בחיים, עושים איתם שלום אבל הם נותנים לנו מס, ואם הם לא מוכנים להעלות מס עושים איתם מלחמה ועושים עליהם מצור והקב"ה עוזר להכניע אותם, וכשנלחמים בהם הורגים רק את הזכרים, אבל את הנשים הטף והבהמות יקחו לביזה, לשפחות ולעבדים ולמקנה. ואילו בארץ ישראל כשנלחם יהושע בשבעת העממים, החתי האמורי החוי היבסי הגרשי הכנעני והפרזי, כאן אמר להם הקב"ה לא תחיה כל נשמה, אסור לקחת ביזה, וצריך להרוג את כולם נשים נערים וזקנים, וכך עשה יהושע, ויושבי הארץ פחדו מכך מאוד, רק נכנס יהושע וכבש את יריחו והעי והגבעונים באו ורימו את ישראל התחפשו ואמרו שהם מארץ רחוקה וישראל עשו איתם שלום, אבל באמת הם היו משבעת עממים אך הם נשבעו להם שלא יהרגו אותם, אמר להם יהושע לגבעונים למה הטעתם אותנו, השיבו לו הגבעונים שמענו שהקב"ה אמר לך לא תחיה כל נשמה, ולכן רימנו בשביל להציל את נפשותינו.

יש לשאול איך יתכן שהקב"ה ציוו ציווי קשה כזה, חוץ מזה שציווי זה קשה לביצוע באופן מעשי, להרוג את כולם, כל אחד ואחד מהם כולל הזקנים נשים וטף, אך הציווי קשה יותר להבין אותו, למה להרוג את כולם? נער וזקן עולל ויונק, מה ההבנה בציווי זה שנראה כמו גזירה אכזרית חסרת טעם חלילה...?

התשובה לשאלה הזאת כתובה בפרשת השבוע, פרשת שופטים, התורה אומרת 'למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם' (כ, יח) לכן נצטוו להרוג את כולם, כדי שלא נבוא ללמוד ממעשיהם הרעים והמקולקלים חלילה, שהיו עובדי עבודה זרה, וכמו שהתורה מזכירה בפרשת ראה (יב, כט) 'השמר לך פן תקש אחריהם אחרי השמד מפניך ג' כי כל תועבת השם אשר שנה עשו לאלהיהם כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם', על כן בא ציווי זה לא להחיות כל נשמה ולא לקחת שום ביזה שלא יהיה לנו אפשרות ללמוד ממעשיהם.

ובזה אפשר להסביר מה שעשה יהושע לחמשת המלכים (יהושע י) כשנלחם בגבעונים ועצר יהושע את השמש ואמר שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, מסופר בנביא שברחו חמשת המלכים והתחבאו במערה ויגד ליהושע לאמר נמצאו חמשת המלכים נחבאים במערה, אמר להם יהושע גולו אבנים גדולות אל פי המערה והפקידו עליה אנשים לשומרם, ואתם אל תעמדו ותפסיקו את המלחמה בשביל זה, המשיכו לרדוף אחרי האויבים ולהלחם בהם, אחרי שסיימו את המלחמה הוציא יהושע את חמשת המלכים והשכיב אותם על הארץ בעודם חיים, קרא יהושע לקציני המלחמה קרבו ושימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה, ויאמר אליהם יהושע אל תיראו ולא תחתו חזקו ואמצו כי ככה יעשה השם לכל אויבכם אשר אתם נלחמים אותם, לאחר מכן הרגם יהושע ותלה אותם על העץ עד הערב.

והדבר אינו מובן, בשביל מה היה צריך יהושע לעשות דבר כזה, שידרכו על צוארם בעודם חיים, ואחר כך לתלות אותם על העץ, מה התועלת והענין בזה. ונראה שיהושע עשה זאת כדי ללמד את בני ישראל קצת אכזריות, הרי בני ישראל מטבעם הם רכים ומעוגגים, הם מכירים רק דברים טובים, והלב רך, ואינו יכול להיות אכזרי על האויב, [וכך אני אומר על מה שרוצים היום לגייס את הבחורי ישיבות לצבא, איך בן ישיבה יוכל להיות חייל בצבא? הרי בחור ישיבה שיושב ולומד הטבע שלו הוא עדינות ורכות, וכיצד יוכל לעמוד במלחמה נגד מחבלים?! אולי יוכל להיות במזכירות...] לכן רצה יהושע ללמד אותם קצת אכזריות, וזאת כדי שיוכלו לקיים את המצוה של לא תחיה כל נשמה, מצוה שיש בה קצת אכזריות, להרוג אנשים נשים וטף, וכל האכזריות הזו כדי שחלילה וחס לא נבוא ללמוד ממעשיהם המגונים ותעובותיהם של הכנענים.

והנה לאחרונה נתפרסם מה שהחמאס עשו לחטופים, שהרגו אותם והתעללו בהם בצורה אכזרית ביותר, חתכו חלקים מגופם והתעללו בנשים בהריון, זו אכזריות בלתי נתפסת, הרי אפילו אבר מן החי של בעלי חיים התורה אסרה, שהבעל חי לא יראה שאתה חותך מבשרו וצולה אותו לאכול, ואם נגד בעל חי התורה אסרה אכזריות כל שכן נגד בני אדם, כשרואים איך הגויים עושים תועבות כאלו, אפשר להבין מה שנצטוונו לא תחיה כל נשמה, הרי גויים שעושים דברים כאלו נוראים ודאי עדיף להרוג אותם ולא יעשו דברים אכזרים כאלו.

האם אשרה היא עבודה זרה עינמה או משמשי עבודה זרה

בפרשת שופטים נאמר 'לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח השם אלוהיך', ופירש רש"י "לא תטע" - לחייבו עליה משעת נטיעתה ואפילו לא עבדה עובר בלא תעשה על נטיעתה. [המשך הפסוק "אצל מזבח השם אלוהיך" פירש רש"י "ז"ל 'אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית', וביאור דבריו, שגם בבנין מצינו לשון נטיעה, וכמו שנאמר בפרשת בלק (כד, ו) 'אכזהלים נטע השם', ואיסור זה אינו משום איסור עבודה זרה, אלא איסור חדש שאסרה תורה לנוטע אילן או לבנות בית בהר הבית].

והנה בפשטות האשרה היא אילן שנוטעים אותו בסמוך לעבודה זרה לשם קישוט ונוי הע"ז, ולכן האשרה אסורה בהנאה משום משמשי ע"ז האסורים בהנאה. וכן משמע מדרש רש"י הנ"ל שכתב שחייבים על נטיעתה אפילו לא עבדה, מפני שהאיסור אינו משום שהיא עצמה עבודה זרה אלא משום שעושים אותה נוי לע"ז.

וויש להעיר שבספר מלכים (א, יח) במעמד אליהו בהר הכרמל מסופר שאלהו ביקש מאחאב ועתה שלח קבץ אלי את כל ישראל אל הר הכרמל ואת נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ונביאי האשרה ארבע מאות, ולאחר כל המעשה שהיה שם וירדה אש מהשמים ואכלה את העולה ויבשה את כל המים ששפך שם אליהו בתעלה, ואז כאשר ראו זאת העם נפלו על פניהם ואמרו השם הוא האלוהים השם הוא האלוהים, אמר להם אליהו 'תפשו את נביאי הבעל ותפשו וירידם אליהו אל נחל קישון וישחטם שם. וצריך ביאור מה הפירוש 'נביאי האשרה', התייחס נביאי 'הבעל' מובן מה הכוונה, שהבעל היתה העבודה זרה שלהם, [חושבני שנקראה בשם 'הבעל' משלשון בעלים לומר שהיא הבעלים על העולם ח"ו] ונביאי הבעל הם אלו שמתנבאים בשמה ואומרים מה היא אמרה להם, אבל אשרה פשוט היא רק משמשי עבודה זרה, ומה שייך לומר נביאי האשרה? ומשמע מזה לכאורה שהאשרה היא עבודה זרה עצמה.

אמנם יש להקשות לאידך גיסר מדוע לאחר שהכירו כולם שהשם הוא האלוהים אמר להרוג רק את נביאי 'הבעל' ומדוע לא אמר להרוג גם את נביאי 'האשרה'? ומשמע מזה לכאורה שהאשרה אינה עבודה זרה. אך יש פסוק מפורש בספר שופטים (ג, ז) 'ועשו בני ישראל את הרע בעיני השם וישכחו את השם אלוהיהם ויעבדו את הבעלים ואת האשרות', הרי בפירוש שהיו עובדים גם את האשרות כעבודה זרה ממש. וא"כ עדיין קשה מדוע לא הרגו גם נביאי האשרה.

גליין זה נכתב על פי הכנת הכותב בלבד, מתוך שיהיה הנאמרת מדי מוצאי שבת בטעה 9:30 בבית מורינו הרב שליט"א רח' מתתיהו 25

ניתן להאזין לשיחה גם בסיידור חי בקו 'עושה אור' 0733-718-148 או במערכת 'קול יהודי מרוקו' 0747-962-335 שמעו ותדי נפסכם:

בכל ענייני הגיליון יש לפנות לטל' 05485-20-936 6747006@gmail.com במז"ב ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com או במייל הנ"ל

ניתן לתרום דרך 'נדרים פלס' בחיפוש 'עושה אור' או בטל' 03-6730-585 שולחה 6465 וזכות התורמים תעמוד להם לזכות בכל מייל דמיטוב:

בדרך

ההבדל בין היהודי לגוי נמצא בהסתכלות על החיים. ההוא רואה בחיי העולם הזה את עיקר ייעודו ותכליתו, והוא רואה את ההיכי תימצא איך להשתמש בחיים בדרך להשיג את התכלית האמיתית

יהודי הולך בעולם הזה עם תחושה של עראיות, בא לזמן קצוב בשביל שיוכל להיכנס לטרקלין, מוטל עליו להכשיר את הדרך ולסדר את המעון סידור. גם כשעוסק במסחר, מוודא שהמסחר לא יפגום את אמונתו, אין אונאה ואין ריבית, אין חילול שבת ואין שאר איסורים.

ואם יאמר לו אדם, הלא במסחר אתה עסוק ומטרתך להרוויח כמה שיותר, ומה לך להציב מכשולים ומעצורים לרווחך. אף הוא ישיב לו בתמיהה, כלום התכלית שלי היא רק המסחר, למה אאבד את עולמי בשביל פרוטה שאינה שלי או עבור פרקמטיא שאינה כשרה??

אלה וכאלה תהלוכות חיייו של היהודי, ולא רק במסחר. כך באכילה ושתייה, כך בלכתו בדרך וכך בשבתו בביתו, תמיד עלמא דקשוט משוש חיייו, ולקראת יום הדין פניו מועדות, לדעת מה יענה בבית דין של מעלה וכמה תורה ועבודה יביא עמו באמתחתו.

הגוי לעומתו לא יבין זאת, כי אין העולם הזה מעבר ודרך עבורו, כטרקלין מרכזי המקודש להנאה הנוכחית, אכול ושתו כי מחר נמות, ועל זאת מושליו יהלילו כי המטרה מקדשת את האמצעים. גוי לא יכול להבין איך אדם יפסיד ממון עבור ערכים שאינם סחירים בעולם המעשה, ולא יכול להבין למה ימנע אדם את עצמו מההנאה המזדמנת. כך היא תפיסת חיייו, הדרך היא התכלית.

לך לך מארצך

זאת ועוד אחרת -

נחלקו רבותינו הראשונים מה הן עשרת הניסיונות של אברהם אבינו שהוזכרו במסכת אבות. הלא אם סופרים את המבואר במקרא, אין לפנינו עשרה ניסיונות. אם סופרים את המבואר במדרשי חז"ל, יש יותר מעשרה.

לא כל מאורע נספך כניסיון. רבינו יונה מונה את רכישת מערת המכפלה כניסיון עשירי, לאחר שהוכטחה לו כל הארץ הוצרך לשלם סכום מופקע על חלקת קבר, וכנגדו רמב"ן מונה

מרבובות הן מצוותיה של פרשת כי תצא, משופעות במצוות עשה ולא תעשה, עד סופה של הפרשה - מצוות מחיית עמלק בקום ועשה, ו'לא תשכח' במצוות לא תעשה.

את מעשה עמלק הצטוונו לזכור בכל יום. ומאחר שדבר משתכח לאחר י"ב חודש, על כן נתקן זמן מיוחד לקרוא את הפרשה הזו פעם בשנה - סמוך לזמן מחיית המן.

וכבר בזה הרווחנו התבוננות ראשונה. אם הגדירו רבותינו שקריאה פעם בשנה עשויה למנוע ממך שכחה, כנראה בכוח האדם לזכור זאת למשך כל השנה, שמרה זאת לעולם.

ומה זאת איפוא, אשר אנחנו כן שוכחים אשר למדנו לפני שבוע ולפני יום?!

יתבונן כל אדם בדנפשיה ויסיק לעצמו את אשר יצטרך להסיק.

בדרך בצאתכם ממצרים

אחר הדברים האלה ניגש לענייננו.

בתוך כל פרשת עמלק, פרשה בה ביארו רש"י והמפרשים היטב הדק, נותרה תיבת 'בדרך' - המוזכרת פעמיים - ללא הסבר. בתחילה 'זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים', ובפעם השנייה, 'אשר קרך בדרך'.

אם מעשה עמלק היה בצאתנו ממצרים, ברור הדבר כי היה 'בדרך', שהרי אם כבר באו לארץ, אין זה 'בצאתכם ממצרים', ומדוע שבה התורה לבאר כי היה זה בדרך, הן נראים הדברים כשפת יתר.

והרי ה'דרך' הזו אומרת דרשוני.

ירמ' הדרך

בכל תהלוכות החיים, שונה הנהגת עם הקודש מאומות העולם, ואב לכולם היא הגישה לחיים.

זו גם הסיבה שבמכת ערוב הגיעו החיות עם 'האדמה אשר הם עליה' (שמות ח, יז ובמפרשים), להרבות כוחם ולפוגג חשש מהמקום הבלתי מוכר, וזו גם חכמתו של רבי יהושע בן חנניה כנגד חכמי אתונה (בכורות ח: והלאה), לבודד אותם מהאדמה אשר הם עליה ולגבור על חכמתם, ורק כאשר הריחו את עפר אתונה שב כוחם אליהם ('העיוו ודברו קשות אל המלך', רש"י שם).

אלה מסעי בני ישראל

הזיכרון שלנו ממעשה עמלק, הוא על הרצון לפגוע בנו בדרך. ידע מלאכו של עשו לפגוע בדרך יעקב ולא בלב, וידע בן בנו של עשו הרשע לפגוע בדרך ולא במרקלין, כי בכוח הדרך למגרל את כוחותיו האמיתיים של האדם.

והתורה תובעת, 'אש תמיד תוקד על המזבח', תמיד - אפילו במסעות ובדרכים (ירושלמי ד, ו).

ההצלחה של עם ישראל היא בדרך, בדיוק כמו שהכישלון שלו ממון שם.

אלה מסעי בני ישראל. המסעות בנו את עם ישראל, הנסיעה והחניה, הנסיעה והחניה.

בערב פסח נהגו ישראל קדושים לקרוא את כל המסעות, כי אז עם נברא, עת יציאת מצרים. זו התאוה של מלאכי השרת לעשות דגלים כמו ישראל, הם התפעלו מההתייחסות של עם ישראל לדרך, להבנה בין עיקר ומפל. מהדיעה של היהודי כי גם כשהוא הולך, הרי זה זמני. לא שם מקומו, משום כך ישמור על צורתו וצביונו.

כל עולם התורה נמצא היום בדרך חדשה, מסכת חדשה, סימנים חדשים, איש לפי מהללו. הדרך יכולה להיות קשה, ואמורה להיות קשה. אבל הקשיים הללו בונים את האדם.

יצאת לדרך, תלמד להכיר אותה!

את ניסיון העקידה בניסיון עשירי, וכך גם נראה פשוטו של מקרא כי לאחר העקידה נאמר לו 'כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה', משמע שעתה סיים לעמוד בכור המבחן.

מה שכן מופיע ראשון בתורה, הוא ניסיון ההליכה לארץ לא זרועה, אל הארץ אשר אראך. ומאחר שזו הפעם הראשונה שבה התורה מתארת ניסיון, מסתבר כי שם מתהווה ראשו ורובו של ניסיון האדם בעולם הזה - היציאה לדרך.

ונבאר דברינו:

ועשית מעקה

אדם ניכר בכיסו, בכוסו ובכעסו (פסחים קיא:). המכנה המשותף לכל אלו, הוא היציאה מן ההרגל והשיגרה. דרכו לשלם על הוצאותיו סכום קצוב, והנה כעת נדרש לשלם כפול. רגיל לצלילות הדעת, והנה כעת היין מערפל את חושיו, וכל שכן הכעס.

היציאה מהמסילה הקבועה חושפת את האדם לעצמיותו, בלי עזרים מן החוץ. האם יוכל ללם דרכו בין הקוצים, או שמא רק כשיש לו את המניין הקבוע והחברותא הקבועה, תשתמר צורת תפילתו. כעת אין לו עוגנים של סדר יום ואין לו עוגנים של חבריו ורבותיו. אין לו את ההגנות הטבעיות שבנה בימי שגרה, כעת חשוף הוא להתמודדויות פתאומיות שלא חשב להיערך אליהן, כאדם הרגיל לקביים, וכעת נסתלקו ממנו.

ומכאן נחלקים המצבים. יש אדם שיפול חלל לפני הניסיון, אבוד ותלוש, ויש אדם שימצא בנבכי נפשו את החוסן לעמוד בפני האויב החדש, יתפעל את כוחותיו ולבסוף ימצא עצמו חסון יותר משהיה קודם לכן.

לא סוד חדש אנו אומרים. דוד המלך ביקש מים מבור בית לחם עיר מולדתו (ש"ב כג, א), כי שם מעוגנים כוחותיו ורישומם טבוע בנפשו, ובכדי להתגבר על אויביו עליו לגייס את כל שיוכל מהמקום שהורגל אליו.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לאפלה השתא בעגלא ובזמן קריב

הרה"ג אלעזר חדר שליט"א
מור"צ נח יעקב
להולדת בתו תח"י למז"ט ובשעט"מ
יזכו הוריה לגדלה עם שאר יוצאי חלציהם
לצניעות ויראת שמים
מתוך רוב נחת והרווחה כל הימים

לעילוי נשמת
הגאון הגדול
רבי אברהם אויערבך זצ"ל
בן מרן הגרש"ז זצ"ל
רב ואב"ד עיה"ק טבריא ת"ו

הגאון הרב יחזקאל אברהם שליט"א - ליקווד
הרב ניסן שלמה אברהם שליט"א - פסיק
לנישואי הבן-הנכד
הבד"ח יעקב משה נ"י עב"ג תח"י
יעלה הזיווג יפה לתפארת המשפחות הכבודות
ותורה וגדולה יתאחדו על שולחנם כל הימים

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת כי תצא

היכי דמי אפיקורס – כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן

יש דבר שחשוב להתחזק בו, והוא ענין החשיבות של בני התורה. היום לדאבוננו הרב הרבה מדברים ארס ושנאה כלפי בני התורה שיושבים ומפקירים את חייהם על לימוד התורה, והרבה פעמים כשאדם שומע דברים כאלו הם עלולים לחדור ללבם, וזה אסון.

בפרשה שלנו על הפסוק (דברים כא, כב) 'כי יהיה באיש חטא... לא תלין נבלתו כתב האור החיים הקדוש דברים נוראים, וזה לשונו: בא לצוות להמון עם, לנו כולנו, שלא יתרחקו אחר החכם. כבר אמרו רבותינו (סנהדרין קי.) 'כל המהרהר אחרי רבו כמהרהר אחרי השכינה, ואסור לאדם להיות מהרהר אחרי הנהגות החכמים. על דרך אמרם ז"ל (ברכות יט.), אם ראתה תלמיד חכם שעבר עבירה ביום אל תהרהר אחריו בלילה שמא עשה תשובה, ואומרת הגמרא, שמא עשה תשובה? – ודאי עשה תשובה. והוא אמרו לא תלין נבלתו, כי החטא יקרא גם כן נבילה. החטא נחשב כנבילה, ועל זה בא הפסוק ואומר 'לא תלין נבלתו של החכם, אל תהרהר אחריו בלילה שהוא הזמן של לינה אחת. 'על הענין, הוא תלמיד חכם. כמו שדרשו בזה הקדוש (ה"ג דק"ס ע"א) על הפסוק שאמר משה רבינו למרגלים ללכת ולבדוק את ארץ ישראל 'אם יש בה עץ אם אין' (במדבר יג, כ), תבדקו אם יש בה תלמיד חכם שמשול לעץ. למה תלמיד חכם משול לעץ? – כי כשם שהעץ נותן חיים לאנשים ומוציא פירות שאנשים נזונים ממנו, כך גם התלמיד חכם הוא עץ שממנו נזונים כולם.

זו אזהרת התורה כאן 'לא תלין נבלתו על העץ', אל כך להגיד על התלמיד חכם שהוא לא בסדר אפילו לילה אחד. למה? – כי קבור תקברנו את אותו החטא תוריד מהעץ ותקבור אותו בו ביום, והטעם 'כי קללת אלהים תלין, שאם אינך עושה כן אתה מחלל שם שמים ואתה נוגע בכבודו יתברך. כשאדם בא ומהרהר אחרי החכם, ומלא טענות עליו 'למה הוא כך', 'למה הוא אמר כזאת' וכוונה וכוונה, דע שאין זה נוגע בכבוד החכם אלא בכבודו של ה' יתברך, מפני שהתלמיד חכם הוא 'דרופתקי דאורייתא', הוא מציאות של תורה וכתלם ממנה ממש.

בגמרא בסנהדרין יש סוגיא ארוכה (סנהדרין ע"ט), 'היכי דמי אפיקורס' – מה ההגדרה של האפיקורסים. יש שם הרבה דעות ושיטות מהו האפיקורס, אבל אחת השיטות שם היא, 'זה האומר מאי אהנו לן רבנן'. אותו אחד שבא ואומר: 'מה אנחנו מרוויחים מהחכמים שיושבים ולומדים? אין מהם שום ברכה. אם היה איזה בנאי, עוד אפשר להבין שהוא עושה משהו, ובונה לנו בנינים. אבל מה הוא עושה? יושב ולומד כל היום בבית מדרשו? מה יוצא לנו ממנו? – אבל אותו אחד שכח שהבנאי האמיתי הוא זה התלמיד חכם, וכמו שאמרו רבותינו (ברכות סד.) 'אל תקרי בניך אלא בוני'. והרבה פעמים אותם אלו שמלעיזים על החכמים ואומרים 'מאי אהנו לן רבנן' הם כאלו שמתפללים את התפילות, והם עצמם אומרים כל יום את מאמר רבותינו הזה שהבנאים האמיתיים הם התלמידי חכמים, אם לא שברחו לפני 'זבא לציון גואל'...

את מה התלמיד חכם בונה? – את החיים שלך הוא בונה. את החיים שלך הוא מחזיק, ואת העולם כולו הוא מעמיד בעסק תורתו. וכך אומרת הגמרא (סנהדרין שם), אם מגיע משהו ואומר: 'מעולם לא התירו את העורב ומעולם לא אסרו את היונה, החכמים לא הועילו ולא חידשו לי כלום והכל כבר ידוע ומפורסם, אחד כזה נחשב אפיקורס ואין לו חלק לעולם הבא. זהו הלשון של אפיקורס – אפיק ריסנא, שהוא מפקיר את עצמו ומוריד מעליו את הרסן, ולכן מאבד את חלקו לעולם הבא.

והוסיף רבי ישראל מסלנט זצ"ל, הוספה נפלאה. אותו אחד שבא ואמר 'מאי אהנו לן רבנן' והפסיד את כל חלקו לעולם הבא, למה הפסיד? בפשטות, זה עונש. בגלל שבא וזלזל בתועלת החכמים, אשר כמו שכתב האור החיים הקדוש זהו זלזול בכבודו של הקב"ה בעצמו, לכן נענש בעונש חמור כל כך.

אבל, אמר רבי ישראל מסלנט, זה לא רק עונש, אלא הסיבה שהוא מפסיד את חלקו לעולם הבא היא גם בגלל שהוא כרת בעצמו את הענף שעליו הוא יושב. למה? – זה פשוט. הרי אם אדם היה באמת מתבונן על כל הפעולות שלו איך הם, ולא מדובר רק על העבירות שיש בידי של אדם, אלא כמו שכבר אמר אחד הגדולים שהוא לא מפחד מהעבירות שלו, מפני שעל זה הקב"ה יעזור לו והוא יעשה תשובה מאהבה או מיראה והקב"ה יסלח לו, אבל הוא מפחד יותר ומתבייש במצוות שלו. הרבה פעמים אדם עושה מצוות בלי מחשבה, ולמרות שהוא אומר 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו' הוא עושה את המצוה בלי שום דעת. כשאדם עושה מצוה בלי דעת – הוא בורא בשמים מלאך בלי דעת. כשהוא יבוא בשמים ויבוא המלאך הזה להליץ עליו זכות, המלאך הזה יבוא כשהוא קשור באזיקים... הרי הוא בלי דעת, ומי יודע איזה חורבן עלול לעשות... וכך זה גם כשאדם מקיים מצוה בלי שמחה אלא בעצבות, כשהוא יבוא לשמים הוא יפגוש מלאך שנמצא במרה שחורה, שכל מי שפגש אותו נכנס גם כן למרה שחורה... אם כן, כשאדם בא ואומר, בטוח יהיה לי חלק לעולם הבא, הרי עשיתי כמה וכמה מצוות, זה לא כל כך בטוח. צריך לבדוק הדק היטב איך היו המצוות שלך.

חוץ מזה, צריכים לבדוק אם לא היית בגדר של אחד שאוכל את כל חלקו לעתיד לבוא בעולם הזה. לפעמים אם רואים אדם שעושה מעשים מכוערים, שלפי מעשיו היה ראוי שיבואו עליו עשר מכות מצרים, אומרים בשמים, לא נביא עליו יסורים, אלא להיפך. נשפיע לו שפע טובה וברכה, כדי שייאכל את שכר הזכויות שלו כאן. וכשהוא מגיע לעולם הבא, הוא מוצא שהוא ריק מכל דבר, ולא נשארו בידי לא הקרן ולא הפירות של המעשים טובים שעשה.

אלא מה? אמר רבי ישראל מסלנט, יש דבר אחד שבשכרו אתה יכול בוודאות להגיע ולנחול עולם הבא. מה הוא? כשאתה מכבד תלמיד חכם ומכבד את התורה שלו, הרי אתה ניזון מכח תורתו, ואם כן נמצא שאת המצוות שאתה עשית, אתה שומר לך לחיי העולם הבא. אבל אם אתה בא ואומר 'מאי אהנו לן רבנן', 'מה הם מועילים לי, אני לא צריך לא אותם ולא את שכרם, אז נמצא אם כן שמהם אתה לא זן ומהם אתה לא מתפרנס, ואם כן מכח מי אתה מתפרנס? מאיפה יש לך את הברכה בעולם הזה? מכח התורה שלך ומכח המצוות שלך, ואם כן עליך לחוש ולדאוג אולי תגיע לעולם הבא ריק ודיקני לגמרי, כי את כל חלקך לעולם הבא כבר אכלת כאן. לכן אמרו רבותינו שמי שאומר 'מאי אהנו לן רבנן' מאבד את חלקו לעולם הבא, לא רק בתורת עונש, אלא גם מפני שהפסיד את כל שכרו שאכל בזה העולם.

למי נושא עוון – למי שעובר על פשע

פשוטו של מקרא של 'לא תלין נבלתו על העץ', שהוא ענין של בין אדם לחבירו, לחוס על כבודו. וזה גם כן ענין שצריך חיזוק גדול בימים אלו.

הג"א זצ"ל לימד אותנו לימוד גדול. אנחנו יודעים שבראש השנה הקב"ה יושב על כסא דין, וכל מה שאנחנו עושים ביום הזה, תוקעים בשופרות ומבקשים בקשות, הכל עולה למקום אחד, שאנחנו מבקשים מהקב"ה, 'דבוננו של עולם, עמוד מכסא דין ושב על כסא רחמים'. היות ואנחנו עומדים במשפט, אנחנו מבקשים מהקב"ה שידון אותנו ברחמים, כי 'מי יצדק לפניך בדין', בכסא דין.

אמר הגר"א, (ביאור הג"א משלי ט"ז, ה. וטובא באבן שלמה פ"ב אות ב' ופ"א אות ט"ז) יש שנים שלא נכנסים אתם לפני משורת הדין ונכנסים אתם בעומק המשפט ודנים אתם על כל קצו של י"ד. מי הם אלו? האחד הוא בעל הגאווה, השחצן וההיר, שלא מוותרים לו על דבר ודנים אותו במשפט ובדין. והשני הוא מי שלא נוהר בבין אדם לחבירו. מפני שאיך אתה יכול לבקש שירחמו עליך אם אתה לא מרחם על אחרים? והרי זהו כלל גדול בידעו, שלפי המידה שאדם מודד, כך מודדים לו (סוטה ה:). וכך אמרו רבותינו (ראש השנה י:), 'למי נושא

עוון? – למי שעובר על פשע. אחד כזה שמתייחס לכולם בתקיפות והולך אתם ביד חזקה ומדקדק אחריהם בכל דבר, גם אתו ילכו כך וידונו אותו במידת הדין בכל חומר הדין. ואבוי למי שהקב"ה דן אותו בחומר מידת הדין בשעת הדין.

ביומו תתן שכרו

והנה לנו, דווקא בפרשה שלנו שחלה תמיד בתחילת חודש אלול, יש הרבה מצוות שנוגעות בזוהרות בענינים של בין אדם לחבירו. למשל, יש את המצוה הזו של 'ביומו תתן שכרו', ויש במצוה היקרה והשכיחה הזו כמה פרטים שרבים לא יודעים, וכך מפסידים את המצוה הזו בידים. מה היא המצוה הזו? – אחד ששכר איזה פועל, כגון שהתקלקלה לו המכנית, והוא הביא אותה למוסר. תקנו לו את המכנית, ועכשיו הוא צריך לשלם. הוא שואל את הפועל, כמה יצא התשלום, כך וכך? – קח שיק דחוי לעוד שבועיים. למה אתה נותן שיק דחוי? וכי אין לך עכשיו כסף בבנק? יש לו. בנק שלם יש לו בתוך הבנק. אבל כל כך הוא אוהב את הכסף שהוא לא יכול להתנתק ממנו עכשיו, ומעדיף שיצא ממנו בעוד שבועיים. וכשעשה כך נותן שיק דחוי – הפסיד בידים מצות עשה דאורייתא זו של 'ביומו תתן שכרו'.

כל כך המצוה הזו שכיחה. הנה עוד דוגמה. אחד הלך לאיזה חתונה בשעות הערב, לקיים מצוה גדולה של שמחת תתן וכלה, וגם אכל שם שני עופות, אחד כנגד החתן והשני כנגד הכלה... מי נשאר בינתיים לשמור בבית על הילדים? הוא הביא לשם מישורי שתשמור עליהם, מה שקוראים 'בייביסיטר'. בחצות הלילה נגמרה החתונה, והאיש מגיע לבית כשהוא כולו שמח וטוב לב. בכל אופן, הרי אכל שני עופות... כשהוא מגיע לבית ויש שם את הילדה ששמרה, הוא מוציא לה שטר של מאה שקל מהכיס ושואל 'יש לך לפרוט?'... 'אין לך'. אז תלכי עכשיו ותבואי ביום אחר ואתן לך את התשלום. הנה אם עשית כך, הפסדת עכשיו מצות עשה יקרה של 'ביומו תתן שכרו'. זה מלבד מה שאולי גרמת לה עגמת נפש, שכן היא יושבת ומחכה אולי היא תקבל הערב את שכרה ותוכל לקנות משהו שהיא צריכה, ולבסוף אתה שולח אותה ואומר לה, 'לא חשוב, אני כבר אעשה את החשבון עם אבא שלך ואעביר לו את הכסף בהזדמנות'.

וכל זה למה קורה? כי אין את שימת הלב ואת הרגישות לזולת. אדם יראה בעצמו, איך הוא מרגיש כשהוא הפועל וכשוכרים אותו לאיזה דבר. האם הוא לא מצפה ומחכה שיביאו לו את שכרו מיד, ואם לא מביאים לו מיד את הכסף ודוחים אותו ואומרים לו לא נורא, 'אם לא נתן לא עיכב'... תבוא פעם אחרת וכיוצא בזה, האם אין הלב שלו מתמרמר? אבל לאחרים הוא עושה את אותו הדבר ואומר להם, 'אני אתן לכם פעם אחרת. כך זה כשאדם לא מתבונן, ולא מנסה להרגיש את צער הזולת'.

אנחנו לא מדברים באחד כזה שבאמת אין לו לשלם עכשיו, ואנחנו לא מבקשים מאחד כזה שילך וימכור את מטלטליו ויפרע לפועל מיד, כדרך שהיו עושים חסידים הראשונים. על אלו שיש להם ורק לא רוצים לתת מיד, עליהם אנו מדברים. למה להפסיד מצוות עשה דאורייתא, בידים? הרי ממילא אתה תשלם בסוף, אז לא כדאי לך לשלם כבר עכשיו ולקיים מצוה? אין זה אלא כי קשה לאנשים להפריד מהכסף שלהם, ובפרט כשצריכים לתת אותו לאחרים, אבל זהו מידה שמצוה לשרש אותה מן היסוד.

שכר המצוה של 'ביומו תתן שכרו'

החפץ חיים זצ"ל כתב חיבור מיוחד לבאר את פרטי המצוה הזו של 'ביומו תתן שכרו', וכך הוא כותב (אהבת חסד פתיחה לתשלומי שכר שכיר): ראיתי לחבר הלכות תשלומי שכר שכיר, מפני שהוא דבר העומד ברומו של עולם, ויש על זה כמה וכמה לאוין מפורשים בתורה, ויש בני אדם בעוונותינו הרבים מזלזלים בהם וקל להם לאחר תשלומים בשביל איזה סיבה קלה. כמו שהזכרנו קודם, לא מדברים על אחד שאין לו לשלם עכשיו ולכן הוא דוחה את זה, אלא אחד שיש לו כסף, אבל בגלל סיבה קלה הוא מפסיד את המצוה הזו, כגון שהוא מתעצל לפרוט את הכסף וכיוצא בזה. ומהדין מחוייב בכל זה אפילו אם הפועל עשיר, אחד אומר, הרי הפועל הזה עשיר יותר ממני, אז מה יש אם יחכה קצת? אבל לא. המצוה היא לתת לפועל את שכרו ואת פעולתו מיד, בו ביום, גם אם הוא עשיר. וכל שכן אם הפועל עני מחוייב בעל הבית לראות לשלם לו בזמנו כדי שיהיה לו במה להחיות את נפשו ואת אנשי ביתו, כמו שכתוב בפרשת כי תצא, הפרשה שלנו (דברים כד, טו), 'ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש', כי עני הוא ואילו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אל ה' והיה כך תטא'.

אומר החפץ חיים, לך נא ראה מה דאיתא בזה על הפסוקים האלו, בחומר המצוה הזו. לא תלין פעולת שכיר, אמאי, למה לא להלין את שכר הפועל? משום דכתיב ביומו תתן שכרו ולא תעבור עליו השמש. מה הכוונה לא תעבור עליו השמש? על מי? דורש זוהר, עליך לא תעבור השמש. איזוהר דלא

תתכנש בגינוי לעלמא עד לא ימטי זימן לאתכנשא בר מינן. תזהר שלא תשקע שמשך ותאסף לפני הזמן. אמנם הכתוב אומר ולא תעבור עליו, אבל דורש זוהר שזה הולך עליך, על בעל הבית, אלא שהכתוב הוציא את זה בלשון נקיה, ואם אתה לא נזהר בדבר הזה, תחוש שחלילה שמשך תשקע קודם זמנה. מהכא אוליפנא, מכאן למדנו, מאן דאשלים לנפשא דמסכנא, מי שדואג ונותן צדקות לעניים ולנזקקים, אפילו דמטו יומיו לאיסתלק מעלמא, אפילו אם הגיע הזמן שלו שהוא צריך להסתלק מהעולם, קודשא בריך הוא אשלים לנפשיה ויהיב ליה חיים יתיר. הקב"ה מאריך את ימיו ונותן לו עוד שנות חיים.

וכך ראינו בגמרא מעשים שכאלו, כמו שספרו (בבא בתרא יא.) מעשה בבנימין הצדיק שהיה פרנס של צדקה, גבאי צדקה, והנה באה אצלו אלמנה אחת בשני בצורת ואמרה לו, רבינו, פרנסני. עכשיו זו תקופה קשה של בצורת, ואם אתה לא תתן לי מה לאכול, אני וכל בני נמות ברעב. אמר לה העובדה, אני נשבע לך שאין בקופה אפילו אגורה שחוקה אחת. אמרה לו אותה אלמנה, אם אין לך מה לתת לי, בסדר. אתה פטור. אבל דע לך שאין לי מה לתת לילדים שלי לאכול, ונמות כולנו.

כיון ששמע בנימין הצדיק את דבריה וראה שניכרים דברי אמת, אמר לה חכי לי. הלך וטרח ונתן לה משלו, והחיה אותה. ומספרת הגמרא שלאחר זמן הגיע זמנו של בנימין הצדיק למות, והיה צריך מלאך המוות כבר ללכת ולטול את נשמתו ממנו. אמרו בשמים, רבנו של עולם, זה שהחיה אלמנה ובניה, ימות? והוסיפו לו עשרים ושנים שנה.

הוא מה שאומר כאן הזהר הקדוש, אם אתה טורח ונותן משלך לעניים ולנצרכים, 'קודשא בריך הוא אשלים לנפשיה ויהיב ליה חיים יתיר'. אפילו אם כבר נגמר זמנו של האדם והוא צריך להסתלק מן העולם, יתן לו הקב"ה עוד שנות חיים ויארך את ימיו בטוב ובנעימים.

עצה נפלאה לימים נוראים

יש ספר שנקרא 'לקט יושר', שנתחבר על ידי גאון קדמון מזמן רבותינו הראשונים, לפני כשש מאות שנה. הוא מביא שם (דף קכ"ב) עצה נפלאה מאד מהגאון בעל התרומת הדשן, שהיה אומר תמיד לפני כל ראש השנה איך אפשר לטכס עצה ותחבולה לצאת זכאי במשפט. הרי אנחנו יודעים מה שלימדו אותנו רבותינו (פסיקתא דרב כהנא פכ"ח) שתפילה וצדקה ותשובה מעבירים את רוע הגזירה, ואלו הם הדרכים המקובלות בידני לצאת זכאים בדין.

אבל, אמר התרומת הדשן, כשנתבונן בענין הזה של הצדקה שבכוחה להעביר את רוע הגזירה, נבין דבר נפלא למה היא כל כך מסוגלת להעביר את הגזירה ולבטל כל גזירה קשה. שהרי, יש לנו כלל (משלי יט, יז) 'מלוה ה' – חונן דל'. מי שנותן צדקה לעני, יש לו גדר של מלוה להקב"ה, וכאילו נתן הלוואה להקב"ה, ונאמן הקב"ה שיפרע לו את ההלוואה ויחזיר לו אותה בשלימות. ואם כן הוא שכביכול כשאדם הולך ונותן צדקה לעני יש להקב"ה גדר של לווה מאותו אחד, הלא יש לנו הלכה בהלכות דיינים, כמו שכתוב בגמרא בסנהדרין (לא), שאם יש תובע ונתבע, והתובע רוצה ללכת לבית דין אחד והנתבע רוצה ללכת לבית דין אחר, אם התובע הוא שהלווה את הכסף – הוא זכאי בבחירה לאיזה בית דין ללכת. מדוע? – מפני שעבד לווה לאיש מלווה. היות ואותו אחד קיבל ממך את ההלוואה, הרי יש לו גדר של עבד, ואתה יכול לדרוש ללכת לבית דין שאתה רוצה בו.

אומר התרומת הדשן, נמצינו למדים שמי שנתן הלוואה, זכותו ללכת לאיזה בית דין שהוא בוחר. ובכן, אם אדם נותן צדקה, הרי כמו שאמרנו יש לו גדר שהוא הלווה להקב"ה, והוא המלווה, ואם כן הוא יכול לבוא להקב"ה ולומר לו, רבנו של עולם, אני מבקש ממך שתבוא איתי לבית דין מסוים. איזה בית דין? – עמוד מכסא דין ושב על כסא רחמים. בוא אתי לבית דין של רחמים.

זה מה שאמרו רבותינו שהצדקה מעבירה את רוע הגזירה, כי כאשר נתת צדקה יש לך את פתחון הפה הזה לבקש מהקב"ה שישב על כסא רחמים. ולכן כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד), שנהגו ישראל להרבות במצוות הצדקה בימים האלו של אלול ועשרת ימי תשובה, כי זה עיקר המגמה שלנו בימים אלו, לזכות להנהגת הרחמים מאת הקב"ה, ואין כמו הצדקה להביא לנו את מדת הרחמים.

וכך זה בכל הנושאים של בין אדם לחבירו, אם אדם מרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים ואז באמת במדה כנגד מדה אדם זוכה שהקב"ה ידון אותו בחסד וברחמים. זה נכון הן בנתינת צדקה, והן במצוה היקרה הזו של 'ביומו תתן שכרו', אשר אבותינו ורבותינו נזהרו בה עד הקצה האחרון, והן בכל עניני חסד ועזרה לזולת. וה' יהיה בעזרתו להתחזק במדת הצדקה והחסד ובכל עניני בין אדם לחבירו, ובזכות זה נזכה לכתיבה וחתומה טובה אנחנו וכל בית ישראל.

פרשת כי תצא תשפ"ד

מישכתי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ב פרק - המוכר את הבית

מכר דירה ותכולתה ונמצאו שם כסף
וחפצים יקרי ערך

שאלה

ראובן הינו בן יחיד להורים מבוגרים שעלו בזקנותם לארץ ישראל. לאחר שנפטרו ירש את ביתם הישן עם כל תכולתו, שבין היתר היו בו רהיטים ישנים, וספרי קריאה ישנים שהיו מאובקים וכתובים בשפות לועזיות, וניכר שעשרות שנים לא נגעו בהם. ראובן שלא רצה להתעסק ולפנות את תכולת הבית שבין כך העמיד למכירה, כתב בפירושו בחוזה המכר, שמוכר את הבית עם כל תכולתו.

שמעון שקנה את הבית הינו סוחר בעתיקות, ומשכך עיין במתינות בכל הספרים, וגילה שאחד הספרים שכתוב בשפה האנגלית, הינו נדיר במיוחד ונדפס לפני מאות שנים. וממילא שוויו למכירה לאספני עתיקות בחו"ל מסתכם - בעשרות אלפי דולרים. כמו כן גילה שמעון, שהוחבאה באחד ממזונוי ההורים חבילה שהכילה סכום כסף גדול, ושני יהלומים יקרי ערך.

כעת מסתפק שמעון, שאמנם ידוע שהתורה זיכתה והקנתה לראובן עם מיתת הוריו, את כל רכושם של הוריו בכל מקום שיהיו, ואפילו אם לא ידע מהם. אולם מכיון שראובן מודה שהקנה לשמעון במכירת הדירה את כל התכולה שיש בה. וכן הוא מודה, שגם במקרה ששמעון היה מסרב להתעסק עם פינוי תכולת הדירה, היה ראובן שוכר פועלים גויים שיפנו את כל תכולת הדירה למקום הפקר ברה"ר. א"כ יש לדון שאולי זוכה קונה הדירה בכסף, ביהלומים, ובספר העתיק שנמצא בדירה שקנה. או שלמרות הכל צריך לתת אותם לראובן המוכר מדין השבת אבידה. כי כאמור לעיל, התורה הקנתה לו אותם מיד עם פטירת הוריו?

תשובה

א. הכסף ושני היהלומים שמצא שמעון הקונה - שייכים לראובן המוכר בלבד. ועליו להשיבם לו מדין השבת אבידה.

ב. לעניות דעתי מסתבר, ששמעון הקונה זכה בספר העתיק. והרווח הכספי שיקבל ממכירתו לאספן עתיקות - שייך לו בלבד.

מקורות

מבואר בגמ' בפרק המוכר את הבית, שכל מי שמוכר את ביתו עם התכולה שבה - כל תכולת הבית מכורה לקונה. וכך גם פסק

הרמב"ם (פ' כה מהל' מכירה) והשו"ע (חו"מ סי' ריד, יא). וכמו כן כתב השו"ע שם (סי' רטו, ה, ובסי' ריד, יט) שבכל מקום שישנו מנהג ידוע במכירת קרקע, בתים או במכירת מטלטלין - הולכים אחר לשון רוב בני אדם באותו המקום, וכפי מנהג הסוחרים וע"ש.

כוונת בני אדם כשמוכרים תכולת דירה

והנה מנהג בני האדם, אפילו כשמוכרים בפירוש את תכולת הבית, שהכוונה שהם מוכרים גם את חפצי הנוי שנמצאים בבית, כיון שגם הם נועדו לשרת את המתגוררים שם, וכן כיון שהמוכר מודע להם והתכוון לכוללם במכירה. אולם אף אדם שמוכר דירה - לא מוכר עם הדירה כסף או יהלומים, ואפילו אם היה מודע להם מראש. כי אין שום קשר בין דברים אלו למגורים בדירה, וכמו שלא מוכרים דירה עם מכוננית.

וכל שכן כאשר המוכר, כמו בנידון דנן, לא היה מודע לקיומם בדירה - שודאי שלא מכרם עם תכולת הדירה. שהרי אנן סהדי שאם היה יודע שיש בדירה כסף ויהלומים שזכה בהם עם פטירת הוריו, לא היה משאירם בדירה עבור שמעון. וכיון שכך הוא מנהג בני אדם, לכן למרות שמוכר הדירה כתב בחוזה המכר, שהוא מוכר את דירתו עם תכולתה - לא התכוון לכלול בכך כסף ויהלומים שלא ידע מקיומם, ובפרט שהמנהג הינו - שלא למכרם יחד עם הדירה, אפילו אם היה מודע לכך. וממילא הם נשארו עדיין בבעלותו של ראובן מוכר הדירה - ועל שמעון הקונה להשיבם לו בהקדם מדין השבת אבידה.

תרם ספרים שירש ונמצא בתוכו כסף

ומנידון זה נלמד גם לגבי מקרים אחרים. שאם למשל ראובן תרם לבהכנ"ס את ספרי הקודש שירש מאביו, ואחד המתפללים מצא בתוך אחד מהספרים שטר כסף, יהלום, כתבי יד וכו', וברור לנו שהם היו שייכים לנפטר - חייב מוצא הכסף להשיבו לראובן שתתם את הספרים, כי הם שייכים לו למרות שלא ידע מקיומם. וכמו שהתבאר שכוונת התורם בתרומת הספרים היא - אך ורק לתרום את הספרים כדי שילמדו בהם תורה, ואנן סהדי שהוא מעולם לא התכוון לתרום כסף או יהלומים וכדו' לבהכנ"ס. כי הם מהות שונה לחלוטין מספרי הקודש, ובודאי שאם היה יודע מהם - היה לוקח אותם לעצמו.

אולם אם אחד המתפללים מצא כסף או רכוש אחר באחד מספרי בהכנ"ס, ולא ידוע מי הניחו שם. ויש להסתפק האם הוא היה שייך לאבי התורם או שאחד מהלומדים בבהכנ"ס הניחו שם, ובפרט אם נמצא הדבר שנים רבות לאחר שנתרמו ספרים אלו. במקרה זה כיון

חובת האמונה בכל דרשות חז"ל - גם כשאינן מובנות לנו

כתוב בגמ' (ע"ה) שרבי יוחנן דרש לפני תלמידיו, שעתיד הקב"ה להביא לשערי ירושלים אבני יהלומים ומרגליות מסויימות בגודל של שלוששים אמה על שלוששים אמה [כחמש עשרה מטר על חמש עשרה מטר] ובגובה של עשרים אמה [כעשר מטר], ולהניחם בחלונות העשויות לאוויר ולאור.

אחד התלמידים שישב שם לגלג על דבריו ואמר, הרי עכשיו אין בעולם אבן מסוג זה בגודל של ביצת עוף קטן, ואם כן כיצד יתכן שהקב"ה יעשה בריאה חדשה לברוא אבנים בגודל שאמר ר' יוחנן.

לימים הפליג אותו תלמיד בספינה, וזכה לראות את מלאכי השרת שמנסרים אבנים טובות בגודל שאמר ר' יוחנן. וכששאלם עבור מה נועדו אבנים אלו, ענו לו כדברי רבי יוחנן, שעתיד הקב"ה להעמידם בשערי ירושלים. כשחזר התלמיד לפני ר' יוחנן אמר לו דרוש רבי - לך - נאה לדרוש, כי כפי שאמרת - כך ראיתי בעיני. השיב לו ר' יוחנן: ריקא, אם לא היית רואה לא האמנת לי - א"כ מלגלג אתה על דברי חכמים. ונתן בו עיניו, ומת אותו תלמיד במקום. ע"כ דברי הגמ'.

ולכאורה מהראוי להבין, למה ר' יוחנן אמר לו שהוא מלגלג על דברי חכמים, שנשמע מכך שהוא לגלג על כל דברי חז"ל, הרי רק על דברים אלו לגלג. ועוד יש להבין למה לא הענישו ר' יוחנן מיד כשלגלג על דבריו בעת השיעור. [ואמנם יש ליישב שבתחילה התלמיד לגלג במוחו בלבד ולא סיפר זאת לר' יוחנן, אולם לענ"ד נראה ביאור אחר וכפי שיבואר].

מהות הכפירה הגדולה שבדברי התלמיד

ונלע"ד שיתכן שגם אם באותו הזמן שדרש ר' יוחנן, הוא היה מבחין בלגלוג אותו התלמיד, עדיין לא היה מענישו במיתה, ולכל היותר היה מענישו בכך, שיותר לא יזכה להיות תלמידו ולהשתתף בשיעוריו. והביאור בזה, שעל אף שהאמונה המוחלטת בכל דברי רבותינו ללא שום ערעור ופקפוק - הינה מיסודי הדת. אולם יתכן שעדיין לא היה מגיע עונש מיתה לתלמיד שנכשל ולא האמין בבריאה מופלאה שאף פעם לא ראה, כאשר מול עיניו הוא רואה שיש בכל העולם מרגלית זורחת רק בגודל ביצת עוף קטן. והעונש מיתה שהגיע לתלמיד הוא רק כעת לאחר שראה בעיניו שאכן כך יהיה לעתיד לבוא, שמעתה היה צריך להאמין ולהפנים - שכל דרשות חז"ל של כל התנאים והאמוראים הינן אמת, וכל דבריהם הם ממה שקיבלו מרבותיהם איש מפי איש עד משה רבינו. או שבגלל גדלותם העצומה, זכו שגילו להם זאת משמים בבחינת "סוד - ה' - ליראיו".

אך אותו תלמיד עדיין נשאר במזיד בכפירתו בדרשות חז"ל, ואמר לרבו ר' יוחנן: דרוש רבי - לך - נאה לדרוש. דהיינו, דווקא לך נאה לדרוש דברים מופלאים ונשגבים, מאחר וכך ראיתי אח"כ בעיני שהם נכונים, אבל לשאר חכמי ישראל שמוזכרים בש"ס - לא נאה

שישנו ספק בבעלות האבידה שנמצאה, ומצד שני יש כאן אבידה עם סימן, שהוא - מהות החפץ שנמצא, והמקום בו הוא נמצא. לכן חייב המוצא לתלות מודעות במקום בולט בבהכנ"ס על השבת האבידה. ויכתוב באופן כללי על האבידה, כדי לאפשר למאבד לתת סימן על האבידה שאיבד, והיכן היא הונחה. ורק לאחר שיתן המאבד את הסימנים הנכונים, יקבלה מהמוצא. וכל זמן שלא נמצא המאבד - תישאר האבידה בידי המוצא. ועיין בשו"ע (חו"מ סי' רסד, כא-כה) באלו מקרים רשאי המוצא להשתמש באבידה שמצא.

שורש החילוק בין הספר העתיק לבין כסף או יהלומים שנמצאו בדירה

אמנם ביחס לספר העתיק בנידון השאלה, הרי ראובן המוכר ראה את הספר, והיה מודע שירש ספרים ישנים, ולמרות זאת לא רצה להתעסק עמם ולחפש אולי יש בהם ספר עתיק יומין. וכמו כן גם הוא מודה, שאם שמעון הקונה לא היה מסכים לפנות את תכולת הבית - הוא היה שוכר פועלים גויים שיפנו משם את כל הספרים למקום הפקר ברה"ר. ולא היה מנסה לחפש אולי אחד הספרים שווה יותר כסף בתור ספר עתיק, ובפרט שהמוכר אינו מבין כלל בתחום העתיקות. נמצא שכשמכר את כל תכולת הבית התכוון בפירוש - גם לספרים הישנים מבלי לעשות שום תנאי אחר.

והנה כפי שנהג בנידון השאלה ראובן שמכר את דירתו עם תכולתה, נוהגים רוב בני האדם בזמן הזה כשמוכרים את תכולת דירתם. שהרי הרוב המכריע של בני האדם אינם מבינים כלל בעתיקות, ואינם מודעים לשווים. ויותר אינם מבינים בספרי קריאה של גויים שכתובים בלשון לועזית. ואפילו בזמן הזה שקל יותר למכור ספרים עתיקים מסוג זה, באמצעות התקשורת האלקטרונית העולמית, בכל זאת רוב בני אדם שאינם מבינים בתחום זה - לא היו טורחים לבדוק או להתייעץ עם מומחים בתחום לגבי שוויותם של ספרי קריאה ישנים שכתובים בלשון הגויים. נמצא שכך הוא מנהג רוב בני אדם - שכוללים במכירת הדירה גם ספרים אלו, כשאומרים או כשכותבים בחוזה המכר, שהדירה נמכרת עם כל תכולתה. וממילא דבר זה כלול בדברי השו"ע (חו"מ סי' ריח, יט) שכתב שבמקום שיש מנהג - הלך אחר המנהג, ואחר לשון רוב אנשי המקום ע"כ.

הליכות והלכות בדף היומי

ב"ב (ע"ה).

בדפי הדף היומי השבוע, ישנם דברי אגדה רבים שחז"ל כתבו כדי שנשכיל להפנים, וללמוד מהם אורחות חיים. ויש מהם שיש בהם כדי לחזק עצמינו באמונה בה' ית', ובענייני חשבון הנפש הצריכים חיזוק תמיד ובפרט בימים אלו - ימי חודש אלול וערב ראש השנה. ולכן ישנה מעלה גדולה אם נתבונן בדברי חז"ל אלו, ונחשב חשבוננו של עולם, כדי שנדע כיצד עלינו לנהוג בכדי להתקרב לבורא ית"ש. ונבאר בס"ד מה שלכאורה ניתן ללמוד משני נידונים שהוזכרו בגמ'.

לדרוש דברים מופלאים, כל זמן שאני לא אראה את קיום דרשתם בעיניים שלי.

נמצא שדברי אותו התלמיד לר' יוחנן הינם - כפירה גמורה ונוראה במזיד באמיתות התורה שבע"פ, ובדרשות חז"ל, שהוא העיקר השמיני, והתשיעי מתוך השלוש עשרה עיקרים שכתב הרמב"ם, שכל התורה המצויה עתה בידינו [כולל כל דרשות חז"ל שנמצאות בתורה שבע"פ] הינן ממה שנאמר למשה רבינו. וכן כפר ביסוד האמונה - שהתורה שקיימת אצלנו [כולל כל דרשות חז"ל] - לא תהיה מוחלפת, ולא תהיה תורה אחרת. ואפילו אם בעינינו לא נראה זאת, והדברים ישמעו לנו כתמוהים, נצטוונו להאמין - שהכל, ללא יוצא מהכלל הינו אמת מוחלטת, ושכך קיבלו חז"ל שדרשו דברים אלו מרבותיהם עד משה רבינו, וממילא כל המפקפק בכך - הרי הוא ככופר בתורה ודינו מיתה.

למה אותו תלמיד התחייב מיתה

ולכן רק לאחר דבריו אלו נתן בו ר' יוחנן את עיניו ומת. כי בעת השיעור כשלגלג, אפילו אם ר' יוחנן היה רואה זאת, אין מכך הוכחה שהוא כופר ביסודות האמונה בתורה ובדרשות חז"ל, ויתכן שרק נכשל ומועד פעם אחת בכך שהתקשה להאמין שתהיה בריאה חדשה זו בעולם. ולכן אע"פ שגילה שאינו ראוי להיות תלמידו מכאן ולהבא, אבל עדיין אינו חייב מיתה על כך. משא"כ כשאמר לר' יוחנן בפירוש, שרק לו מותר לדרוש דרשות מופלאות מאחר - וכך הוא גם ראה בעיניו. גילה התלמיד, שהוא כופר ביסוד של - תורה מהשמים. ובכך שכל דברי חז"ל הינם קודש קדשים, ונמסרו למשה רבינו בסיני, גם אם אנו לא מבינים אותם. ונמצא שמהותו של אותו תלמיד הינה - אפיקורס במזיד שכופר בתורה ובדברי חז"ל, ועוד מלגלג עליהם בבזיון, וודאי שדינו מיתה, כמבואר בשו"ע (י"ד ס' קנח, ב, ובח"מ ס' תנה, ה) וע"ש.

כל דברי חז"ל, ומוסרי התורה לדורותיהם נאמרו במתן תורה

והנה כדי לחזק את האמור לעיל, נביא את דברי חז"ל במדרש רבה. כתוב במדרש רבה שמות (כח, ו) אמר רב יצחק, מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור - קיבלו מהר סיני... ואע"פ שלא היו באותה שעה [כלומר - חיים עם גופם] - כל אחד קיבל את שלו [כלומר, נשמתו שהיתה במתן תורה קיבלה זאת]. וכן הוא אומר בנביא מלאכי (א, ח) "משא דבר ה' אל ישראל - ביד מלאכי". בימי מלאכי לא נאמר - אלא ביד מלאכי. ללמדך - שכבר היתה הנבואה בידו מהר סיני. ולא רק הנביאים קיבלו מהר סיני את נבואתם - אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור - כל אחד ואחד קיבל את שלו מסיני, עכ"ל. וכהמשך וכתוספת לדברים אלו, כתוב גם במדרש רבה ויקרא (כב, א) וז"ל: כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש - נאמר למשה בסיני, ע"כ.

נמצאנו למדים, שהתחייבנו להאמין באופן ודאי וללא שום פקפוק, שכל האמור בדברי חז"ל בכל מקום שהובאו באחד מספרי התורה

שבע"פ - הכל נמסר להם בסיני או באופן ישיר לנשמותיהם שהיו שם, והדברים נאמרו לבסוף על ידם - בעת שגופם גם היה בעולם. או שכך הם קיבלו מרבותיהם במסורת נאמנה, איש מפי איש עד משה רבינו, וכפי שקיבלם משה מהקב"ה בהר סיני. וכל דבריהם נכונים ואמיתיים. ואפילו אם ישנם דברים שנראים בעינינו כלא מובנים - החסרון הינו בנו בלבד, ולא באמיתות הדברים ח"ו.

ובנוסף לכך מבואר במדרשים שהובאו לעיל, שאפילו דברי אותם תלמידי החכמים שהתקבלו בעם ישראל כמוסרי התורה החל מהגאונים, הראשונים, והאחרונים עד לדורותינו, וכן אלו שיתקבלו בדורות הבאים בעם ישראל כמוסרי התורה - כל דבריהם מושגחים משמים, והוראותיהם נמסרו לנשמתם עוד בהר סיני, ועל הוראותיהם נאמר לנו - "ועשית ככל אשר יורוך". ואפילו אם יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל וכו', כלומר, גם כאשר אומרים לנו לעשות דברים שאיננו מבינים אותם בשכלינו - עלינו לציית בשלימות. וכל זמן שאין בדבריהם הוראה לעבור על אחת ממצוות התורה או ממצוות חז"ל או לעבור על אחד מהסייגים והגדרים שקיבלו עליהם ישראל - חובה עלינו לציית בנאמנות לדבריהם. וכל שכן שחלילה לנו לבזות את דבריהם.

ב"ב עה.

מעלת חשבון הנפש

כתוב בגמ' ב"ב (עה). ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק וכו'. ואש בחופה למה, אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו. אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלימה. וממשיכה שם הגמ', כיוצא בדבר, אתה אומר (במדבר כו, כ) "ונתת מהודך עליו" [פי' - שמושה נצטווה מה', לתת מהודו על יהושע, שימשיך אחריו להנהיג את כלל ישראל]. זקנים שבדור אמרו: פני משה כפני חמה, ופני יהושע כפני לבנה - אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלימה, ע"כ.

ביאור הרשב"ם לדברי הזקנים שיצאו ממצרים

והנה בגמ' לא כתוב ביחס למי אמרו הזקנים את המשפט - אוי לה לאותה בושה וכו'. אמנם הרשב"ם שם פירש, שהזקנים שבדור שראו את משה ויהושע אמרו כך. שראו שבזמן מועט, עוד באותו הדור, התמעט כבוד התורה כל כך. שהרי יהושע למרות שהיה נביא ה' ומלך - בכל זאת לא הגיע לכבודו ולגדלותו של משה רבינו, ע"כ.

וכבר הקשו המפרשים למה הגמ' אמרה דווקא שהזקנים שבדור אמרו זאת, הרי גם הצעירים שבדור הכירו היטב את שניהם, וראו את ההבדל הגדול שביניהם. ויש שביארו שהזקנים הכירו גם את משה בצעירותו, וגם את יהושע בצעירותו, והם יכולים להעיד, שהפער ביניהם היה עוד מילדותם כל כך גדול, ולכן אפילו אם יהושע יחיה עוד שנים רבות, ואפילו יותר מחיי משה - לעולם לא יגיע לדרגתו של משה רבינו. ותמיד ההבדל ביניהם יהיה וישאר כמו ההבדל שבין השמש לירח, שהשמש היא מקור האור מחמת

עצמה, ואילו הירח אין לו אור עצמי, וכל האור שהירח מאיר בלילה, הוא רק ממה שמקבל מהשמש.

ביאור נוסף לדברי רבי חנינא

ואולי ניתן לבאר את הגמ' באופן נוסף. שוודאי אין כוונת הגמ' להשוות בין משה ליהושע לא בצעירותם, ולא בזקנותם. שהרי לגבי משה כתוב (שמות ב, ב. וכן שם בפסוק ו כמבואר ברש"י) שמיד עם לידתו שרתה עליו השכינה, ואפילו בת פרעה זכתה לראות את השכינה שורה עליו כשפתחה את התיבה, כמבואר שם במדרש רבה (א, כד). וכמו כן מבואר שם במדרש (א, כו - כז) על המילים "ויגדל הילד", וכן על המילים "ויהי בימים ההם - ויגדל משה", מלמד שמשה - לא גדל כדרך כל ילדי העולם, הן מבחינה גופנית והן מבחינה רוחנית, ומיום היוולדו - היה משה בריאה שונה לחלוטין מכל שאר הבריות שבעולם, והשכינה הקדושה לא זזה ממנו. עד שהגיע בארבעים השנים האחרונות של חייו למציאות של "פה אל פה אדבר בו, ומראה ולא בחידות - ותמונת ה' ביט" כמבואר בפ' בהעלותך (יב, ח).

כלפי מי אמרו הזקנים - אוי לה לאותה בושה וכלימה

כך שברור היה לכולם, שאין להשוות כלל את משה ליהושע או לכל אחד אחר בבריאה. כי משה נולד עם תכונות ושגבות, וכן עם קדושת השכינה ששרתה עליו מעת לידתו - כפי שלא היתה קיימת באף בריאה אחרת בעולם, מיום בריאת העולם עד סופו. ואלא מה שאמרו הזקנים שבדור אוי לה לאותה בושה, ואוי לה לאותה כלימה התכוונו - על עצמם בלבד. שהרי אנחנו ויהושע למדנו בהתחלה יחד אצל משה. ויותר מכך מבואר בפירוש בעל הטורים (בספר במדבר פ' שלח יג, ג) על יחוסם של שנים עשר המרגלים שנשלחו לרגל את הארץ, שהתורה שם מכנה אותם - "ראשי בני ישראל - המה" שהמילה "המה" בגימטריה - חמישים לומר שהמרגלים היו רק - שרי החמישים. נמצא שבאותה תקופה היו בישראל יותר - מששת אלפים ושש מאות אנשים שגדולים בתורה מיהושע בן נון, שהם שרי המאות ושרי האלפים.

ולבסוף יהושע התעלה על כולם והתמנה על פי ה', להיות ממשיכו של משה רבינו במסירת התורה ובלימודה לבני ישראל ובכללם - גם הזקנים. וכדברי המשנה בתחילת מסכת אבות, "משה קיבל תורה מסיני - ומסרה ליהושע, ויהושע - לזקנים וכו'. והיינו לאותם הזקנים שהיו בשעתו גדולים בהרבה מיהושע בתורה. וכמו כן זכה יהושע להיות נביא ה', ומלך על ישראל, והכניס אותם עם כל בני ישראל - לארץ ישראל, כשנלחם עם שלושים ואחד המלכים ששלטו בארץ ישראל והכניעם בס"ד, ובכך כבש את ארץ ישראל.

נמצא שהזקנים שבדור בכו על עצמם בלבד, על המרחק העצום שנוצר בינם לבין יהושע. למרות שבעבר הלא רחוק, הם היו גדולים בתורה בהרבה מיהושע. ובעובדה הזאת - הם האשימו את עצמם בלבד, שלא עמלו בתורה בכל כוחם ומירצם כמו יהושע, ואמרו - אוי לה לאותה בושה וכלימה - שיש להם - מחמת כך.

טענות הזקנים שייכת להלכה ולמעשה גם כלפי כל אחד מאיתנו

והנה המציאות הזאת שכיחה מאד אצל כל אחד מאיתנו, ולכן רצוי מאד שכל אחד יעשה בינו לבין עצמו חשבון נפש, בכל פרק זמן. כמו: לאחר הישיבה הקטנה, או הישיבה הגדולה, או לאחר כל תקופה שלומד בכולל או אפילו לאחר מספר שנים שבהם זכה כבר ללמד אחרים תורה. וכל שכן אם עזב במהלך חייו את ספסלי בית המדרש, ומתעסק כעת בפרנסתו וכיוצא בזה. שישחזר לעצמו במוחו - מה קורה עם חבריו שלמדו עמו בעבר, היכן הם נמצאים כעת בדרגתם הרוחנית בידיעת התורה, בהבנתה, וביראת שמים, וכן בכל אישיותם הרוחנית, ולעומת זאת - באיזה מצב הוא נמצא בדברים אלו. ואז יתברר לנו, שלפחות חלק מחברינו מהעבר ומההווה, שעמלו בתורה וביר"ש בעמל רב יותר, אכן זכו לגדול לאילן מפואר מאיתנו במובנים רבים. [ונדגיש, כי ביחס לחברינו שהיו מלכתחילה מוכשרים מאיתנו עוד בצעירותם - אין לעשות גם כעת השוואה. כי תמיד נוכל לתרץ זאת, שכישוריהם המולדים או יחוסם וכו' שהיה להם, זה מה שגרם לפער הגדול שנוצר כעת בינינו - ולא נוכל להפיק מההשוואה הזאת כל התחזקות רוחנית נוספת].

העידוד, השאיפות, והתמריץ החדש שיגרום לנו חשבון הנפש שחידשו הזקנים

אמנם יש להיזהר שחשבון הנפש לא יגרום לנו חלילה ליאוש ולרפיון ידיים. אלא אדרבה בעקבות זאת נפנים - שגם ממצינו הנוכחי, אנו יכולים להתקדם ולהתעלות לדרגות גבוהות יותר ברוחניות בלימוד התורה, בידעתה, בהשקעה יתירה בתפילה, בחיוק האמונה התמימית, ובתיקון המידות שבין אדם לחבירו. וההתבוננות התקופתית הזאת, עם הסקת המסקנות המתבקשות להתייעל ולהשתפר לפי כוחנו - היא קנאת הסופרים הרצויה ביותר, שעליה אמרו חז"ל - שהיא רק תרבה חכמה.

ולמדנו רבי חנינא בגמ' ב"ב (עז), שאין לנו לחכות להבנה הזאת עד שנגיע לעולם האמת, שאז כבר לא נוכל לתקן את העיוות, ונכווה מחופתם של חברינו שהיו בשעתו כמותינו, והתעלו לבסוף לגבהים רבים מאיתנו. אלא אדרבה קעת בלומדינו את הגמ' הזאת, ובכל פעם שנזכיר אותה לעצמינו - נתייעל ללא כל דיחוי נוסף, וממילא נזכה שלעתיד לבוא לא נהיה מהנכווים מחופת חברינו. ועכ"פ הבושה והכוויה גם אם תהיה לנו, תהיה מועטת בהרבה מכפי מצבינו הנוכחי.

דברי מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

ממכתבי רבינו

בס"ד. למוד המוסר הנהוג בישיבות הי' כאלה שהתנגדו לזה, והחפץ חיים זצ"ל בספרו בית ישראל כותב שאפילו הי' כאלו שהיססו מלהנהיג זה בישיבות מ"מ עכשיו היינו בזמן הזה ודאי זה צורך גדול מאד. ואם בזמנו כן מה נאמר על זמנינו שירדנו פלאים וצריך מאד להתחזק והלואי הי' לומדים ספרי יראה יתכן שהיינו מצילים הרבה מרדת שחת.

לכן יש להתחזק בזה ללמוד כל יום חצי שעה בספרי יראה ויהי' סייעתא דשמיא. ואם אי אפשר לו לכל הפחות פעם ביום יחשוב על מצבו הרוחני. א.ל. שטיינמן כ"ד שבט תשס"ט

להתחזק בלימוד ספרי יראה

בס"ד. לכ' הנאספים במטרת חיזוק להרבות יראת שמים ע"י לימוד בספרי יראים הי' עליהם יחיו.

כידוע שבכל הזמנים הי' צריך הרבה לעמול להתחזק ביראת השם יתברך, ובישיבות הי' זמן קבוע ללימוד בספרים ולהתעורר לבקש תחבולות איך יהי' לבם לשמים, ובזמן האחרון זה נחלש מאד, ומאד צריך לחפש דרכים ועצות איך להתחזק ולחזק.

ובס' מעשה רב כתוב, ספרי מוסר כמה פעמים בכל יום, וזה נכתב ע"י א' אשר הי' מקורב להגרא"ל בהסכמת גדולי הדור ההוא, ומה נענה אכן בדור שלנו אשר הצורך הזה הרבה יותר, ובדאי זה

צורך גדול להתחזק בלימוד ספרי יראים, ויהי' שעי' הכנס הזה יתעוררו ויתרבו להתעורר בזה להרבות יראת שמים ולמוד התורה. הכו"ח א.ל. שטיינמן יום כ"ו ניסן תשס"ה לפ"ק.

לקבוע סדרי לימוד בספרי יראה בכוללי אברכים

בס"ד שלו' וכטו"ס להרבנים המופלגים וכו' נעימות בימינו נצח. הנה לפני כמה שנים גילו דעתם גדולי ראשי הישיבות בחובת לימוד ספרי יראים בכוללים לפני התפילה כמו בישיבות, ועדין הדבר רופף מאד והדברים צריכים חיזוק כי זה דבר עיקרי לכל אחד, וכל מה שהדורות יורדים והמצב הרוחני יורד מיום ליום צריך עוד יותר להתחזק בזה ובפרט בזמנינו שההפקרות והפריצות נורא, נוסף לזה כל מיני שיכול עוה"ז המתחדשים ומושכים את האדם לחיי נוחיות שזה בסתירה גמורה למה שאמרו חז"ל סנהדרין צ"ט ב' אדם לעמל יולד לעמלה של תורה, ולא עוד אלא שגורם שכל מעשה המצות הם בלי חיות, וגם ענין התפילה עלול להפגע ובפרט תפילה בציבור כאשר כל אחד רואה איך המצב הרוחני אשר לא נשאר כלום חוץ מכתלי בהמ"ד, ואם שם לא נתחזק אז רוח חיי עוה"ז ונוחיות ישלוט

גם לבאי בהמ"ד והתוצאות מי ישרנו וא"צ להאריך ולבאר גודל נחיצות קביעת זמן לחשוב חשבוננו של עולם.

בואו ונתחזק בזה ונקוה היות שהבא לטהר מסייעין אותו וע"י קביעות זמן לחשוב ביראת ה' בודאי נזכה לסייעתא דשמיא לעליה בתורה ליראה ומעלות המדות כרצונו ית"ש.

אהרן יהודה ליב שטיינמן סיון תשנ"ה לפ"ק בני ברק יצ"ו

קביעת 5 דק' מוסר בסוף שיעור דף יומי

בס"ד בירח שנתנה בו תורה ה' תשע"ב

משנה ערוכה היא 'אם אין יראה אין חכמה' ואחז"ל בשמו"ר פ"מ כי מי שהוא יודע ואין בידו יראת חטא, אין בידו כלום – שקפלויות של תורה ביראת חטא, זכינו ולימוד דף היומי נתפשט בכל מקום והרבה שיעורים נתייסדו לצורך זה, וברוך השם שנתרבה תורה, רחש ליבו של א' הרבנים, שבכל שיעור של דף היומי, שבסופו יקדישו כ-5 דקות לצורך לימוד המוסר וענייני בין אדם לחברו. ודאי שכל מי שיכול דבר חשוב הוא מאוד, וזכות הרבים תלויה בו, כי רב ברכה הוא, ואשרי מי שזוכה לכך. א.ל. שטיינמן

הנה האלוקים עשה שיראו מלפניו ובלי ספרי יראים קשה להשיג יראתו בפרט בזמנינו, לכן במקרה שא"א להאדם ללמוד בספרי יראים בזמן הנלמד בישיבות בקביעות, לכה"פ יבחר לו זמן אחר בו יחשוב חשבוננו של עולם, ואולי זה רצוי לפני השינה, ולא יעבור עליו ימים בלי חשבון, והבא לטהר מסייעין אותו ויזכה לירא"ש אמיתית.

מדבריו בכנס לבוגרי ישיבת חברון

והיות שכן אדם אם לא עושה חשבון הנפש – אם לא חושב על מצבו ברוחניות יכול באמת לרדת... לכה"פ כל אחד צריך לקחת על עצמו לחשוב פעם ביום אפילו רגעים לחשוב בחשבוננו של עולם, כדי שיתקדש שמים שלא לרדת, ואדרבה כל אחד יתרומם. הציעו שכל אחד ילמד לכל הפחות כמה רגעים אפי' חמישה רגעים – מה שיותר ודאי טוב... ללמוד מסילת ישרים. זה ספר שכ"א יכול לעלות מזה.

דבריו על צוואת מרן הגרא"מ שך 'מחשבה אחת של מוסר'

"אחרי פטירתו של הגרא"מ שך נכנסתי במוצ"ש לרבינו רבנו שאל אותי... הרב שך כתב שמבקש שלעילוי נשמתו ילמדו משנה אחת או שיחשבו מחשבה אחת של מוסר מה יותר חשוב?... אמר לי ודאי שמחשבה אחת של מוסר יותר חשוב – והרי ת"ת כנגד כולם? אלא שמשנה אחת זה מועיל לזמן שלמד, אבל מחשבה אחת של מוסר יכולה לשנות את החיים". [מדברי הגר"י משקובסקי, כאיל תערוג]

דרכי השבת אל הלב

האופן לקניית טעם ורצון בלימוד המוסר

במוחש, צריך לדעת שבהכרח ישנה השפעה, הן לטווח מיידי והן לטווח ארוך. אך על פי רוב הבעיה האמיתית היא, שלא לומדים ברצינות ובקביעות. לא יתכן לבוא לסירוגין, או להגיע לפני תפילת ערבית לדקות בודדות, ועוד לשאוף לקבל טעם במוסר! אם לומדים באמת ברצינות בספר מוסר קבוע, ומתמידים בכך בכל יום, בוודאי שרואים השפעה מיידית, וממילא גם מקבלים טעם במוסר.

...אך תמיד הכלל הוא 'שאינן אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ' ואם בכל הלימודים זה נאמר, כל שכן שהדברים אמורים על לימוד המוסר, שמטרתו להשפיע על הלב, שילמד על פי נטיית ליבו. ולפיכך מי שיש ספר מוסר המשפיע עליו יותר, אף אם הוא ממחברי זמננו ילמד בו. הוראה זו ניתנת מתוך תקווה שלבסוף ימצא טעם בספרים היסודיים, כ'מסילת ישרים', 'שערי תשובה', 'חובות הלבבות', 'אורחות צדיקים' וכדו', ויקבע בהם את לימודו'. [עבודת הימים הנוראים ל"ד, ל"ו]

טעם בלימוד המוסר על ידי עיון

בספר אורות המוסר [עמ' ע"ד] כתב: "רבים מתלוננים שאינם נהנים מלימוד המוסר. תופעה זו מצויה אצל אותם אנשים שאינם מתעמקים במה שהם לומדים. אנשים אלו רואים בשטחיות כמה רעיונות, וממילא אין להם הבנה טובה במה שלמדו – לכן אינם מרגישים טעם בלימודם. הלימוד בראשיתו צריך להיות בהבנה ובהתבוננות בנלמד. על ידי העיון וההעמקה נהנים מהלימוד". ומביא מעלי שור [ח"ב עמ' קנ"ו] שכתב: "הנה לימוד המוסר הוא לימוד ככל הלימודים בתורה. בכולם צריכים להתאמץ להבין ולדעת – וכן גם במוסר".

העולה שלקנות טעם במוסר צריכים אנו:

א. לעורר רצון ושאיפה ליראת שמים ע"י הכרה במצבו עם הידיעה שהאופן לקנות יראה הוא לימוד המוסר.

ב. ללמוד ברצינות באופן קבוע יום יום, בספר מוסר קבוע.

ג. ללמוד בספר שמוצא בו טעם, ואם אינו מוצא טעם בספרי המוסר היסודיים, ילמד בספר מוסר שליבו חפץ, ועם הזמן ימצא טעם בספרי המוסר היסודיים.

ד. ללמוד בעיון להבין עומקם של דברים.

ועי' נזכה בס"ד "ליראה את ה' אלוהינו לטוב לנו כל הימים".

הנה כדי שיהיה לימוד מוסר קבוע, ושהמוסר ישפיע, צריך שיהיה חיבור וטעם במוסר, ובלי זה קשה להצליח בלימוד המוסר. ע"כ ראוי להתבונן בדברי רבותינו על הדרכים שהגיע לטעם בלימוד המוסר:

מדברי הג"ר יחזקאל לוינשטיין:

"גישה זו ללימוד המוסר, יכולה להיות בחינה לאדם לראות ולהכיר את מצבו הרוחני, כמה קרוב הוא ליראת שמים ולחובת עבודתו בעולמו. כי הסיבה שאין לאדם טעם במוסר, מפני שהדברים רחוקים מאתו, ואינו מבין כי הדברים נצרכים לו. והסיבה לכך, שאינו שואף להתעלות ביראת שמים". [אור יחזקאל - אלול קכ"ד]

למדנו שהאכפתיות של האדם להתעלות ביראת שמים, נותנת לו טעם במוסר. וא"כ עלינו לעורר אכפתיות ורצון לחזק את היראת

שמים שלנו, על ידי שנתבונן: האם אני בטוח

שהיראת שמים שלי חזקה בדרגה שאוכל לעמוד בכל הקשיים והנסיונות, ואם לא אין אוכל לקנות ולבסס יראה? יחד עם זאת עלינו לחזק את ההכרה שאין לנו דרך אחרת, אלא מה שהורנו רבותינו הגר"ס, החפץ חיים [יעוין מ"ב סי' א' סק"ב וקונטרס בית ישראל פ"ח ד'] הסבא מקלם, הגרא"מ שך [שאמר שמי שלא לומד מוסר אין לו לחלוחית של

יראת שמים - מעדות הגר"ר אורי ויסבלום] ועוד רבים שהדרך לקנות יראה היא רק על ידי לימוד המוסר. ועלינו להאמין לדבריהם שהלימוד משפיע אף אם לא מרגישים בכך מיד, ומזה יתעורר בנו אכפתיות ורצון להשקיע בלימוד המוסר.

מדברי הגר"א אדלשטיין [מדבריו בהספד על מרן הגר"ח ק]:

"וצריכים חיזוק תמיד ליראת שמים, והחיזוק הוא רק על ידי קביעות יום יומית בספרי מוסר! וצריך לעסוק בספרי מוסר שמשפיעים, שמעניינים... כל אחד לפי מה שמעניין אותו, ואם לומדים בספר שמשעם זה לא משפיע, אבל יש ספרי מוסר שמעניינים, או פרק שמעניין, וכשעוסקים בקביעות יום יומית בדברי מוסר שמעניינים זה משפיע, וזוהי העצה היחידה שאנו חייבים כדי להתגבר נגד יצה"ר".

מדברי הג"ר דב יפה:

"ישנם שמתלוננים שעל אף שהינם לומדים מוסר, הם אינם חשים שלימוד המוסר משפיע עליהם, ואין להם טעם במוסר. ראשית צריך לדעת, שלימוד המוסר בהכרח משפיע, וגם אם לא מרגישים זאת

"והיו הדברים האלה... על לבבך" - שיהיה ד"ת חרות על לבו [ח"ח תורת הבית פ"ו]

בהיסודות ואופני ההוכחות והצורפים ויסוד הסברה הנכונה תלוי ג"כ בידיעה, וכל מה שלומד יותר מכיר יותר דרכי הסברה של התורה... וצריך לכן להרבות בכמות הידיעות... גם צריך לדקדק מאד בחזרה על מה שלומד, כי השוכח דבר אחד ממשנתו עובר בלאו או בג' לאווין, ולכמה פוסקים הוא דאורייתא ממש, וישנן בזה כמה פרטים ותנאים, אבל לכ"ע אם אינו חוזר ועומד לשכוח במשך זמן קצר עובר בזה ח"ו. ובילקוט תהלים (ק"ט ס"ח): 'טוב אתה ומטיב למדני חוקיך' חביבה תורה וכו' שלא אהא לומד תורה ושוכח או שאהא למד ויצר הרע אינו מניח לי לשנות. [שם נ"ה]

דברי מרן הגר"א קוטלר: שכחת התורה היא האסון היותר חמור לכלל ישראל, יותר מכל החורבנות והגלויות וכתוב (דברים ד' ט'): 'השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וגו' ואמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ח): 'השוכח דבר אחד ממשנתו מעה"כ כאילו מתחייב בנפשו', ולא מצינו אזהרה חזקה כפולה ומשולשת כזו לשום דבר זולת על שכחת התורה, כי זה עצם החיות. [משנת ר"א ח"א כ"ח]

הרי צריך לידע את כל התורה כולה, וכמו שאמרו (סוכה כ"א): בריב"ז שלא הניח דבר מה"ת לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש, וגם מצד חיוב ושננתם צריך לדעת כל התורה, דההכרה הנכונה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 418
אלול תשס"ד

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

שם עמודי עירוב, יתכן מאוד שבמשך הזמן יתקעו בהם, והעירוב יהרס [מלבד הנזק שיכול להיות לרכב]. לכן במקרים אלו עדיף להעמיד את עמודי העירוב צמוד לעמודי התאורה, כדי שישמרו עליהם, ולוותר על הענין שיהיו ישרים לגמרי [מלבד אם עקום בצורה מוגזמת], ולא להגיע למצב שהעירוב יהרס ויפול מתאונות, ולא יהיה כלל.

השיבות הגיוניות בהוטי העירוב

דברים נוספים שהיו צריכים לסייע בגיוס ענפים. וזה דבר מצוי לצערינו בהרבה מקומות, שאינם יודעים את חומרת הדברים, ומחמת זה העירוב מגיע לפעמים למצב שאינו כשר.

נביא כאן דוגמא מעיר אחרת שהגענו כדי לסייע בעירוב, ויש בה שני אנשים יראי שמים שבדקים את העירוב, אך הוא עירוב גדול וקשה לתחזק אותו. באחד מהגבולות היו עצי אקליפטוס שגדלים הרבה, והם היזו את חוט העירוב יותר ממרחק מטר ממה שהיה צריך להיות בקו ישר. ובנוסף, החוט אינו מתעגל יפה, אלא נתקע בין הענפים והולך לכאן ולכאן. ובדבר זה נוקטים רבני זמנינו בפשיטות, שאינו יכול להיות משקוף, כי המשקוף חייב להיות שוקף ישר מעמוד לעמוד, ואם הוא מתעקם לכאן או לכאן אינו כשר. נושא זה הוא אחד מהדברים

החוט הסתבך בענפים שגדלו

הצריכים חיזוק גם במקומות שהשקיעו בהתקנת העירוב, צריך שהמפקח השבועי ידע להשקיע בכל הפרטים, ושיהיה לו כלי גיוס מתאימים לעבודה בגובה של חוטי העירוב.

הסיכון בהסתמכות על תל המתלקט

בחודש זה מוקד העירוב סייע גם בהתקנת עשרות עמודי עירוב חדשים ביישוב תל ציון. ישוב זה עם תושבים חרדים ועם עירוב טוב, וכעת רצו להוסיף בכשרותו. העירוב, וביקשו ממוקד העירוב להשיג להם עובדים מתאימים, הדרכה ויעוץ, וניהול העבודה בפועל ביישוב זה אינו ע"י גדר ביטחון, כיון שהיא רחוקה מהבתים ויש קרפץ באמצע שפוסל את העירוב, אלא עשו עירוב קרוב לבתים. בצד הישוב היתה שורת בתים ארוכה, שהיא כמו מחיצה ארוכה, אבל מאחוריה היה כביש ארוך, שעוטף חצי מהיישוב, ואין בו גדר, אלא יש תחתיו תל משופע מאוד, בשיפוע גדול בהרבה משיעור תל המתלקט, והוא כמעט צוק ישר, בגובה כמה קומות והשתמשו בו כמחיצה לעירוב.

התקנת העירוב ביישוב תל ציון

התקנת עמודי עירוב לגיבוי לאורך התל המתלקט

אך ברבות השנים חלים בו שינויים, ומתחילים להיות מקומות שהשיפוע משתנה, ולמרות שעדיין הישוב והכביש נמצא בגובה יותר משהיה מטרם מהקרע למטה, יש מציאות שיתכן פגיעה בשיפוע התל דברים אלו קשה להסביר אותם בכתיבת מאמר, אלא צריך לראות אותם בשטח כדי להבין, אבל אנו

מקדמים את הדברים במסגרת השיעורים, שכיום שאנו מכירים את תנאי השטח בארץ ישראל, ורואים את גדל השינויים שפוסלים את תל המתלקט, חייבים להימנע מלעשות עירובים בצורה כזו, כי הם נפסלים בלי שיבחינו בפסול, וגורמים לחילול שבת ח"ו. לכן כיום גם בעירובים העירוניים נכנס הענין שיש להימנע מלסמוך על תל המתלקט [מלבד מקומות זקופים ויציבים]. ועירוב שבטי על תל המתלקט ארוך, יש ספק בכשרותו אפילו ברמה העירונית

תיקון ישוב שהחלק מהחוטים לא היו כשרים

בגליון הקודם התחלנו לפרט על אחד מהפרויקטים של חודש זה, בתיקון עירוב ביישוב דתי הנמצא קרוב לפתח תקוה, לאור המגבית שנערכה בר"ח אב, ובה ביקש אחד מהאברכים לייחד את תרומתו ואת התרומתו מהציבור למען הצלת הישוב הזה, לאחר שידע את הצורך הגדול בתיקון. ובס"ד בגליון זה אנו שמחים לבשר שבשבת זו כבר יהיה להם עירוב. נציין כאן כמה דברים שנעשו ביישוב זה, ללמוד מהם על הדברים שצריך לב אליהם גם כאשר יש חוטים בכל העמודים, ועל פרטי ההלכות אשר נידונים בכל פרט.

שני סוגי עמודי תאורה שמותר בהם

בצד אחד של הישוב היה קו של חוטי עירוב שקשרו אותם לעמודי תאורה בגובה. והנה היו שם שני סוגים של עמודים, סוג אחד שהוא קצת רחב למטה והולך ומתקצר בשיפוע, כצורת חרוט [כעין צורת משולש], והם קשרו את החוט למעלה, סביב לעמוד המצד, על סמך שההתרחבות למטה תהיה כעמוד מתחת החוט [כדין לחין]. אבל בצורה כזו קי"ל שהחוט אינו נחשב מעל המתרחב, כי סוף סוף העמוד ממשיך והחוט בצידו ממשיך. [ולא יועיל כאן לומר דל מהכא את החלק העליון, כמו שכתב החזו"א (סי ע"א סק"ו) כיון שצורת העמוד מגדירה את החוט מהצד. לאחר שהערנו את תשומת ליבם לפני שלוש שנים, הוסיפו קרשים דקים, במטרה שהם יהיו לחיים. אלא שהעמוד עקום באופן שניכר לעין, ורואים שהלחי שלמטה אינו מכוון תחת החוט שלמעלה.

העמוד עמודי עירוב לעמודי התאורה שהחוט בצד

הסוג השני של העמודים, שהעמוד עצמו מורכב משני חלקים, והחלק התחתון הוא יותר רחב בצורה בולטת, דהיינו שיש כעין חקיקה של שני סנטימטרים, שעל זה כתב החזו"א שאם קשרו את החוט למעלה בחלק הצר, הוא נחשב על גבי החלק התחתון, והחלק התחתון הוא כמו לחי של זמנינו, וכמו חבית, שכשר לשמש עמוד של צורת הפתח [אם יש בו גובה י' טפחים]. אבל הבעיה שהעמודים היו נוטים כעשרה ס"מ, וממילא הבלטיה של שני ס"מ לא היתה מתחת החוט, וא"כ דינו כחוט מן הצד שאין לחי מתחתיו. גם בעמודים אלו הציעו להוסיף לחיים יותר רחבות, אבל אמרנו להם שזה "לא בטיחות" מבחינת הלכה, כי רוב העולם כולל האחרים ביישובים לא יודעים למדוד מה באמת מתחת החוט, וק"ו לא שמים לב אם השתנה מקום הלחי, או גם כשרואים שהעמוד התעקם במשך הזמן, לא עירויים לשנות את מקום הלחי. והכלל הוא, שרק בעירובים שכונתיים שהאחראי יודע את המלאכה, ניתן להשתמש בלחיים, אבל בשאר עירובי הערים והיישובים לא להשתמש בלחיים, כי זה מתכון להיפסל. הרב קיבל את דברינו ואישר לעשות שם עמודי עירוב חדשים.

המלצה להצמיד עמוד לעמודי תאורה, מלהעמיד בפני עצמו

למעשה בהתקנת העמודים ג"כ היה ענין נושא בצורת העבודה, האם להצמיד עמודי עירוב לעמודי התאורה, או להתרחק מהם ולעשות עמודים עצמאיים. והנפק"מ שאם מצמידים לעמודי התאורה, שהם נוטים כאמור, גם עמודי העירוב יהיו נוטים. [ואע"פ שכבר יש ביישוב הזה עשרות עמודים נוטים שלא מתכוונים לתקן אותם, ומקילים כדעת המכשירים, מ"מ כשעושים עמודים חדשים משתדלים לעשות אותם בצורה המהודרת, בתקווה שבמשך השנים הדבר יגרוור להדר גם בשאר המקומות, כשיראו איך נראים עמודים טובים]. אבל אם נעשה עמודים עצמאיים, אפשר לעשותם ישרים אלא שכאן היה גם התחשבות בנושאים הטכניים, שכדאי לציון אותם לתועלת העוסקים במלאכת הקודש.

במקרה זה הקו הולך לאורך השדות, ומצוי שהטרקטורים ועובדי האדמה מגיעים לשדה מכל פינה. עוד יותר מצוי שרכבים שנוסעים בכביש יורדים לצד לשוליים, וכיון שאין כאן גדר או צמחיה, הם יורדים בלי מעצור, ואם יהיו

חיפשת כבר שנתיים איך ללמוד דיני הסוכה בצורה מסודרת?
כמה שנים אתה מסתפק מה הדין של סוכתך?
כל שנה מחדש מתעוררות לך שאלות חדשות ואין לך מענה!
בעת יש לך את ההזדמנות לממש את מה שרצית

בעקבות הביקוש הגדול לבירור כשרות מחיצות הסוכות בזמנינו
יפתח בעז"ה בחודש אלול מסלול לימוד לאברכים רציניים

להזמנת
בודק לסוכתך
05484-83320
שלוחה 4

ללימוד הלכות מחיצות הסוכה
מקיף ויסודי, הלכה למעשה

3 שיעורים
והסוכה שלך
תראה אחרת!

מדברי המשנ"ב והחזו"א, ועד הוראות פוסקי זמנינו,

עם מגוון שאלות מעשיות מנסיון בבדיקת מאות סוכות

כולל דיני שתים כהלכתן, עריבן, לבוד, צוה"פ, מעמיד בדהמק"ט, דופן עקומה, תרי הילכתות, לבוד להחמיר,
מוזיקה, שיעור ז' טפחים בקרן זוית, חלוקת סכך פסול בצוה"פ, סורגים מעל הסכך, ועוד...

השיעורים יימסרו ע"י

הרה"ג **משה אנגלרד שליט"א**

לימוד עיוני + פרקטיקה הלכתית

הלימוד ערוך לפי סדר השו"ע והמשנ"ב סימן תר"ל

עם תוספת הדינים האקטואליים והשאלות שהתחדשו בדורינו

שימת דגש מיוחד שכל משתתף יבין כיצד לחשב את ההלכות למעשה

השיעורים יימסרו מידי שבוע, החל מי' אלול, פר' כי תבא, בשעות הערב

בירושלים - בימי ראשון - באזור צומת בר אילן, ובישיבת מיר

במודיעין עילית - בימי שני - ברחוב הסבא מסלבודקה

בבני ברק - בימי רביעי - בביהמ"ד "צעירים"

כמו"כ מגבשות קבוצות נוספות בערים: רכסים, עפולה - ימי שלישי, נתיבות - חמישי

השיעורים יימסרו בליווי מצגת של שירטוטים של עשרות סוכות מצויות

וכן עם דפי סיכום של השאלות והשיטות, עם מבחן לסיום, ותעודת הכשרה

להרשמה חייג עכשיו:

05484-83320 / 055-678-3323

המסיימים את המסלול בהצלחה, יצטרפו למשיבים ב"קו הסוכות"

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת כי תצא העולם הבא

תוכן

א' - סתירה לעולם הבא - 1 | ב' - לחיות עם עולם הבא - 3 | ג' - להתכונן לעולם הבא - 5

אותו על השולחן בסלון, ותשאירו אותו כך במשך מספר ימים, אמנם זה בכלל לא יהיה נעים, אבל גופת אדם שנפטרה היא הרבה פחות נעימה! כאשר רוח החיים עוזבת את גוף האדם, הגוף מרקיב במהירות כל כך גדולה ובאופן כל כך בלתי נעים, עד שתוך זמן קצר הוא הופך לדבר מאוס ונתעב. אין חפץ יותר בלתי-רצוי בעולם מאשר גופת אדם; ובעוד הגופה מתכלה והולכת, היא מפיצה ריחות דוחים ביותר.

קבורה כפויה

חייבת להיות סיבה לדבר הזה. הקב"ה סידר את המציאות הזו בתוך דרכי הטבע עבור תכלית מסוימת. ואכן, התכלית הזו היא כל כך גדולה וחשובה, שהגמרא (שם) אומרת שגם אילו מציאות זו לא היתה חלק מדרכי הטבע, גם אם זה לא היה חיוני עבור התפקוד של העולם הזה, הקב"ה היה מתערב וגוזר שכן יהיה - "אילו לא נגזר, דין הוא שיהיה".

והדבר טעון ביאור. מדוע זה חייב להיות כך? מדוע כל כך חשוב שהגוף ירקיב ויהפוך לחפץ מאוס ודוחה? התשובה מבוארת בדברי רבותינו. הם מסבירים שהסיבה לכך היא כדי לעודד את בני האדם לקבור את מתיהם בהקדם האפשרי. נכון, יש מצוה מהתורה לקבור את המת ביום ההוא, אבל העניין הזה הוא חשוב כל כך, שהקב"ה יצא מגדרו, כביכול, וגרם לגופת המת להרקיב בצורה כל כך דוחה, על מנת שנזדרז ונקבור אותה, ולסלק אותה מעלינו מהר ככל הניתן.

וכאן עולה השאלה: למה למהר? למעשה - האם זה לא היה נחמד אילו גופתו של המת היתה יכולה להישאר בשלמותה במשך זמן רב? היה אפשר להשכיב אותו על המיטה, ולאפשר לכל מי שמעוניין לבוא ולדבר איתו,

א' - סתירה לעולם הבא

קבורה במסלול מהיר

כולם מכירים את המצוה של "לא תלין נבלתו" (דברים כא, כג) - אסור להלין את המת, אלא אם כן הדבר נעשה לכבודו. אם יש סיבה חשובה לדחות את הקבורה - אז ממתנינים, אך אחרת איננו ממתנינים, אלא אנחנו קוברים את המת עוד באותו היום, וכמאמר הפסוק (שם): "כי קבור תקברנו ביום ההוא". צריך לקבור אותו מהר ככל הניתן.

זוהי מצוה שבה נצטוונו - ועם ישראל מקיים אותה. כל רב בית כנסת מכיר את השאלות הללו שעולות כל הזמן - "האם יש לדחות את ההלוויה ולהמתין לפלוני שאמור להגיע מעבר לים?", עם ישראל הנאמן לה' ולתורתו, מקיים את חוקי התורה. אם זו מצוה - אנחנו מקיימים אותה.

גזירה על המת

עם זאת ראוי לציין, שבמקרה הזה הקב"ה לא השאיר את קיום המצוה אך ורק לבחירה החופשית שלנו, אלא הוא ברא מציאות שתעודד אותנו לקבור את המת במהירות האפשרית. הגמרא במסכת פסחים (נד, ב) אומרת שהקב"ה גזר על המת שיסריח - הוא גזר גזירה וחוקק בגזירתו חוק בטבע, שברגע שהאדם מת, גופתו מתחילה להרקיב.

שמא תאמרו: "מה החידוש בכך? הלא כל יצור חי מתחיל להרקיב לאחר מותו!" התשובה היא שאצל האדם הקב"ה גזר גזירה מאוד יוצאת דופן, כי אין בעולם שום בעל חיים שתכף לאחר מיתתו, כשנבלתו מתחילה להרקיב, היא יוצרת ריח בלתי נעים כמו שמתרחש אצל האדם. לדוגמא, אם תקנו נתח בשר אצל הקצב ותניחו

נכון, אנחנו מאמינים שהגוף הוא קדוש, וכי הוא מכיל בתוכו נשמה שממשיכה להתקיים הלאה גם לאחר שהיא נפרדת מהגוף, אבל בעינינו שלנו אנחנו רואים לא כך! אנחנו רואים כיצד עיני הבשר של המת בוחות בנו, אבל הן אינן רואות דבר. פניו נראות בדיוק כמו פניו של אדם חי, אבל אין בהם שום הבעה. אלו הם פניו של מת. וככל שהאדם מרבה להביט בגופתו של הנפטר, ככה הולכת ונחלשת אמונתו בעולם הבא. זוהי עובדה, עליה מעידים אנשים שחוו אותה.

חטא הראיה

פעם הגעתי לנחם יהודי שישב שבעה על פטירת אביו ל"ע. ישבתי על ידו, והוא החל לבכות. "זהו, זה הסוף?" הוא אמר.

"מה הפירוש 'זה הסוף'?" אמרתי לו. "אתה הרי יהודי מאמין. אתה יודע שזה לא הסוף".

"נכון, אני יודע", אמר האיש. "אבל לא מצליח להתגבר על התחושה הזו - שזה הסוף". הוא הסביר לי עד כמה זה כואב לו, כי כשהוא ראה את אביו מוטל על הרצפה ללא רוח חיים, הוא הרגיש בלבו שהסוף באמת הגיע, וכי לאביו לא תהיה כל השארת הנפש. הוא הביט בגופה; הוא ראה את אביו, והוא לא ראה דבר. "אני מרגיש שאני צריך חיזוק באמונה בעולם הבא", הוא אמר לי. הוא תמיד האמין, אבל העובדה שהוא ראה את אביו ללא רוח חיים הציבה בפניו ניסיון באמונה.

אין הכוונה שכעת הוא אינו מאמין בעולם הבא. היהודי הזה לא הפך לכופר בהשארת הנפש. בעיקרון, אין כל ספק שהוא היה מוסר את נפשו למען אמונה זו. אבל בהרגשה, בתחושה, ב'למעשה', ב'דעת', זה היה כל כך רחוק ממנו, שהוא לא הצליח לעמוד בניסיון כשהוא ראה את המוות בעיניו, בצורה אמיתית. משהו באמונה שלו נחלש כתוצאה מהמראה הזה. "זהו, הכל נגמר" - כך זה היה נראה בעיניו.

מעיל על קולב

כמוכן שאנחנו יודעים שזה לא נכון. הגופה אינה אלא קליפה, היא כמו מעיל שעוטף את האדם. אדם שמוריד את המעיל, תולה אותו על קולב, ויוצא מהחדר - היעלה על הדעת להוכיח מכך שמי שלבש את המעיל מעולם לא היה שם, וכי מלכתחילה לא היה כאן אלא מעיל?

כמוכן שאין מכך כל הוכחה. אבל אם תמשיך להביט במעיל, ולעולם לא תראה יותר את האיש שלבש אותו - נניח והוא עבר לפלורידה, שם כבר אין לו צורך במעיל, והוא מסתדר מצוין בלעדיו; הוא די שמח שם בפלורידה. אם אתה תמשיך להביט במעיל, בסופו של דבר ייווצר

לבקש ממנו מחילה. "סליחה שלא נהגתי כך כראוי כשעוד היית חי. אנא, מחל לי!" זו היתה יכולה להיות הזדמנות טובה עבור אנשים רבים. המת שוכב במיטה, כשגופתו שלמה וללא רבב, ואשתו נכנסת פנימה ופונה אליו: "יענקל, אני כל כך מצטערת. בבקשה, תסלח לי על כל מה שעוללתי לך. בגללי נאלצת לבלות במפעל כל כך הרבה שעות נוספות, כדי שאני אוכל לקנות נברשות ווילונות".

סבתא האהובה - לנצח

כולם היו יכולים לבוא ולבקר - אורחים, ילדים, נכדים. אם הוא היה רב לתלמידים, תלמידיו היו יכולים לבוא ולשבת על יד מיטתו של רבם המנוח, לבכות ולבקש את מחילתו על כך שלא השכילו ללמוד ממנו כראוי כשהדבר עוד היה אפשרי.

חוץ מהנושא של בקשת מחילה - מדוע שלא נשאיר את המת איתנו לאורך ימים? מה יותר אהוב מאדם קרוב ויקר שהלך לעולמו? מן הסתם בני המשפחה היו שמחים להמשיך ולהנות מנוכחותו של יקירם, הלא כן? לדוגמא - אם המשפחה שהלכה לעולמה - אפשר היה להניח אותה בתיבה מרהיבה עם מכסה מזכוכית, ולהניח אותה בסלון, על יד הספה. כולם היו נהנים מחברתה עוד יותר מבחיית חיותה. כעת היא כבר לא מסוגלת לדבר וגם לא לבזבז כסף. היא היתה יכולה לשכב או לעמוד בתוך תיבה מרהיבה, וכולם היו נהנים מחברתה לאורך ימים ושנים.

מדוע אם כן הקב"ה רוצה שנמנהר כל כך לקבור את המת? נראה לנו שדוקא היה יכול להיות נחמד אילו לא היינו נאלצים לערוך את ההלוויה תוך זמן קצר כל כך.

רחוק מן העין, רחוק מן הלב

ופה מגיעה הגמרא ואומרת שמה שחשוב זה לא מה שנראה לנו, אלא מה שנראה לקב"ה. ולמרות שאנחנו חושבים שאם גופתו של הנפטר היתה נשארת איתנו זה היה דבר טוב, הקב"ה חושב לא כך. הוא חושב שראיית גופה של אדם מת היא דבר מסוכן ביותר.

הסכיתו ושמעו מהי הסיבה לענין הזה. השארת גופת הנפטר מבלי לקבור אותה היא סכנה גדולה, כי גופתו מעידה נגד השארת הנפש - נצחיותה של הנשמה. גופתו של הנפטר הניצבת לנגד עינינו היא סתירה ליסוד שהאדם ממשיך לחיות גם לאחר המוות. אנשים מביטים בגופה ואומרים: "זה הסוף של הבן אדם הזה. זהו. הכל נגמר". ולא משנה כמה השכל שלנו אומר לנו שהנשמה ממשיכה לחיות הלאה, המראה הניצב לנגד עינינו אומר לנו את ההיפך: "הנה, תראה, הוא מת. זהו. נגמר".

קָבוֹר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא", וכדי שבאמת נעשה את זה כמה שיותר מהר, הוא עודד את הענין הזה באמצעות דרכי הטבע שברא. וזאת כדי לגרום לכך שעם ה' יחיה את חייו, ככל הניתן, בלי המראה של גוף ללא רוח חיים.

זה הפירוש האמיתי של המושג 'כבוד המת'. אנחנו חושבים שהענין של 'כבוד המת' הוא כדי למנוע ממנו ביזיון שעלול להיווצר מסירחון הגופה. אבל לא זו הנקודה. אנחנו מכבדים את המת בכך שאנחנו מסלקים אותו מעל פנינו כדי שנזכור שהוא לא מת! זהו הכבוד הגדול ביותר - שהוא ממשיך לחיות! וכדי שה'דעת' שלנו - ההכרה הפנימית שלנו בעולם הבא, יתפקד באופן המושלם ביותר, המשימה הראשונה היא לדאוג שהמת לא יהיה כאן. כי כל עוד הוא מוטל בפנינו - שום דבר לא יעזור. וככל שהוא ישאר כאן יותר זמן, כך עלולה אמונתנו בעולם הבא להיחלש עוד ועוד.

ב' - לחיות עם עולם הבא

שום דבר אינו קטן

והנה, יתכן ויהיה מי שיחשוב: "נו, באמת. אני הרי מאמין בעולם הבא, ולא נראה לי שמה שאתה אומר זו סיבה חשובה מספיק כדי שהתורה תצוה אותנו לקבור את המת מיד. אני לא מאמין שראיית אדם מת ושהייה קבועה במחיצתו תשפיע על אמונתי בחיים שלאחר המוות. וגם אם תטען שזה כן משפיע - בוודאי מדובר בהשפעה מינימלית ביותר".

אך התשובה לכך היא, שבכל הנוגע לאמונה בעולם הבא - אין מושג של משהו 'מינימלי ביותר'. אנחנו אומרים כך משום שאנחנו לא מבינים מספיק עד כמה חשוב הנושא הזה - לחיות עם הכרה מוחשית בעולם הבא - עבור הצלחתנו בעולם הזה. רק זה מה שגורם לנו לחשוב שמצות קבורת המת, ודרך הטבע שהקב"ה טבע בעולם, אינם חשובים.

המלחמה הראשונה

האמת היא שהאמונה בעולם הבא היא אחד הנושאים הראשונים שעלינו להילחם למענם, וזהו היסוד הראשון שהאדם צריך לחזק בקרבו. משום שלא יתכן להיות יהודי, אי אפשר אפילו להתחיל להיות יהודי, מבלי שלפני הכל ניסד בדעתנו את האמונה הזו, שהיא יסוד היסודות.

אתם יודעים מי אומר כך? החובות הלבבות. בספר חובות הלבבות יש שער שנקרא 'שער יחוד המעשה', ושם מונה המחבר את כל טענותיו של היצר הרע, ומשיב עליהן אחת לאחת. רבים מיסודות האמונה נמצאים ברשימה הזו:

אצלך רושם שמלכתחילה המעיל הכיל בתוכו לא יותר מאוויר.

וזהו השקר הגדול ביותר! האמת של האנושות היא, שהעולם הזה אינו אלא הכנה לעולם הבא, וכי החיים אינם מסתיימים לאחר שאדם נפטר. עלינו לחיות מתוך ידיעה עמוקה ובהירה, מתוך הבנה שכלית והכרה רגשית גם יחד, שיהודי שנפטר שמח כעת. ברגע זה הוא יושב ומתפאר בכל ההישגים הגדולים שקנה לעצמו על ידי חיי התורה והמצוות שהוא חי.

יום הולדת לעומת יארצייט

כמובן שאנחנו בוכים, אבל גם הבכי שלנו הוא טקסי בלבד. כך כותב הרמב"ם (ע'י"ג פ"ג מהלכות אבל הלכה יא-יב), שמטרת הבכי היא כדי שלא יהיה לנו לב אבן; עלינו להכשיר את ליבנו להיות לב רחום. אבל במציאות, אחרי שחושבים על הענין, אין מה לרחם על האיש שנפטר. אדרבה, הוא חי חיים של הצלחה, וכעת הוא ממשיך לחיות בדיוק כפי שהיה עד כה.

כך אומר קהלת (ז, ח): "טוֹב אַחֲרִית דִּבְרֵי מֶלֶךְ שִׁיתֹ" - סיום חיי האדם הוא טוב יותר מהתחלתם. אצלנו לא חוגגים ימי הולדת; אצלנו מציינים את יום היארצייט, כי האדם נפטר מתוך הצלחה. כשאני יוצאת לדרכה במסע ימי, איננו חוגגים זאת, כי מי יודע מה יהיה? מסע ימי הוא דבר מסוכן. אבל כשהאני חוזרת לנמל האם כשהיא עמוסה בסחורות ובעושר רב, אז אנחנו חוגגים, ומקבלים את פניה בשמחה ובהתרגשות.

אז זה לא הסוף; הגופה חסרת החיים אינה סוף הסיפור. הוא רק השיל מעליו את המעיל. הוא הגיע ללובי, הפקיד את מעילו בקבלה, ונכנס לאולם האירועים כדי להנות מהאושר שהוכן עבורו!

'כבוד המת' באור חדש

אבל מי שממשיך להסתכל על המעיל, יתקשה להבין את הדבר הזה. גופת המת מתנגש חזיתית עם האמונה בעולם הבא. בפרט עבור אדם רגשן שמתכנן לשמור על הגופה בתוך תיבת זכוכית בטרקלינו. בכל בוקר הבעל פונה לאשתו לשעבר ואומר לה: "בוקר טוב, יקירתי", ובכל פעם שהוא מביט בה, ליבו נופל בקרבו. "זה מה שיהיה איתי יום אחד... אז מה הענין לנסות אפילו? הלא החיים הם כישלון אחד גדול. אח, אין טעם אפילו לנסות לעשות משהו בעולם הזה". אמנם הוא בוודאי יילחם בתחושה הזו, אבל היא קיימת. היא כבר הצליחה להתגב אל ליבו.

ובגלל שהאמונה בחיים שלאחר המוות היא יסוד עיקרי כל כך בחיי התורה והשקפתה, עלינו להילחם נגד כל שקר שעלול להחליש את התפיסה הזו. לכן מצוה התורה "כִּי

הומניות ומוסריות אינם אלא מילים נבובות וחסרות תוכן. אלו שמרבים לדבר על חירות וצדק - אין להם שום סיבה להאמין בערכים הללו. אנחנו הרי רואים שהאנשים הללו הם המסוכנים ביותר.

זו הסיבה שכיום מנסים לרצוח אנשים זקנים. הם מטיפים על הערך ששמו 'המתת חסד' - כלומר לחסל את הזקנים. כי אם אין שום חיים לאחר המוות, אם אין דין וחשבון, אז בעצם למה לא?

הרופא הכופר מול המנקה המאמין

ובוודאי שהדבר נכון לגבי תינוקות! הם טוענים שמותר להרוג תינוקות. הם **טוענים** שזה נעשה טרם לידתם, אבל למעשה, במקרים מסויימים של הפלה, קורה ובטעות התינוק עוד לא מת, והוא נולד חי. במקרים כאלו, הרופא אשר אינו מאמין בעולם הבא ואין לו נקיפות מצפון מוצא את הדרך 'להתפטר' מהתינוק בצורה קלה וחלקה, ורושם ברישומים שההפלה עברה בהצלחה...

לא מדובר בסיפורי מעשיות. הדברים הללו מתרחשים כל הזמן! לעתים קרובות התינוק יוצא כשהוא מלא חיים, אבל הוא לא אמור לחיות. ומדוע שהרופא יחוס על חיי אדם? הוא הרי לא מאמין בכלום.

יושר אקדמאי מסולף

ומה קורה כשהפרופסור באוניברסיטה - שהוא, אגב, בעל שער ארוך, לבוש ג'ינס דהוי וחולצה פתוחה - תופס תלמיד מעתיק במבחן, ואומר לו: "עשית דבר חמור ביותר. זה לא ישר".

אז הסטודנט עונה כנגדו: "מה הפירוש 'לא ישר'?"

והפרופסור לא יודע מה לענות לו, כי גם הוא לא יודע מה הפירוש 'לא ישר'. הוא יתחיל להרצות לו כל מיני טיעונים, שעברו במסורה מחברה שחיה עם האמונה בחיים שלאחר המוות. ההורים שלו הרי היו נוצרים קתולים, ובבית שבו הוא גדל האמינו בבורא עולם. כמוכן שהם החליפו אותו במישהו אחר, אבל הם קראו לו 'אלהים'. והם האמינו שמי שילך לכנסיה ויעבוד את האלהים שלהם, יזכה לעולם הבא. אז הפרופסור מציג בפני הסטודנט איזו טענה חלשה: "זה הקונצנזוס של קהילת האוניברסיטה, למען היושרה האקדמית. וזה פוגע בקוד האתי האישי שלנו בכך שזה יוצר סביבה של חוסר אמון. לכן לרמות במבחן הוא דבר חמור".

הנוער מתמרד

אבל הסטודנט הוא מהדור החדש. אז הוא עונה לפרופסור: "על איזה קוד מוסרי אתה מדבר? על הקוד שאתה קבעת? מדוע שלא אעשה מעשי רשע? מדוע שלא

תורה מן השמים, יציאת מצרים, ועוד הרבה נושאים חשובים. אבל לפני כל שאר הנושאים החשובים, הוא מתייחס לנושא, אותו הוא מגדיר כנושא החשוב ביותר. ליצר הרע יש טענות רבות, אבל "תחילת מה שיספק אותך בו היצר" - הנושא הראשון שבו היצר הרע ינסה להכשיל אותך בו "הוא שנפשך אין לה קיום מבלתי הגוף, ושהיא נפסדת בהפסד גופך ושאין לה מציאות אחר המוות". הוא יעשה כל שביכולתו לדאוג שהרעיון הזה ישאר רחוק ממחשבות האדם, רחוק מתפיסת החיים היומיומית שלו.

וכאן נשאלת השאלה: הרי יש כל כך הרבה יסודות חשובים בתורה. לדוגמה - תורה מן השמים! היש לך יסוד חשוב יותר מזה? ומה עם בריאת העולם יש מאין? למה היצר הרע לא מתחיל עם זה?

המלחמה היסודית

התשובה היא כך. אין זה משנה כמה האדם משוכנע באמת ביסודות התורה - יכול להיות שהוא מאמין בה' כאילו הוא רואה אותו ממש מול עיניו. אצלו - יציאת מצרים התחדשה אתמול, והוא מאמין במתן תורה כאילו הוא עמד למרגלות הר סיני. ותורה שבעל פה? אין אצלו שום ספק באמיתותה. הכל אצלו ברור כשמש. הוא משוכנע. אין לו שום ספקות!

אבל שום דבר לא יעזור. כי אם אין לו אמונה מוצקת וחושית בחיים שלאחר המוות, אז כל השאר הוא חסר ערך. כי איזה ערך יש ליסודות התורה - או לכל יסוד אחר - אם בסוף הכל מסתכם בחלקת אדמה בבית הקברות?

מה ימריץ את האדם להיות צדיק אם לא האמונה בעולם הבא? היסוד האחד והיחיד שתומך בהתנהגות אנושית, בהתנהגות ישרה והגונה בכל צורה שהיא, הוא העובדה שיש עולם הבא. כי כשבני אדם שוכחים את היסוד הגדול שיש עולם הבא, וכי העולם הזה אינו אלא פרודור בפני העולם הבא, הם מאבדים כל ענין להיות בני אדם טובים.

כפירה מסוכנת

אל תאמינו לאלו שטוענים שיתכן לו לאדם להיות הגון וישר מבלי שיאמין בעולם הבא. אתם לא רואים את מה שקורה היום? האנשים האלה מסוגלים לעשות כל דבר. הסיבה היחידה שהם עדיין מדקלמים מילים כמו 'חירות' 'שוויון' ו'צדק' היא בגלל 'מסורת אבותיהם בידיהם' - אלו הם שאריות מדורות קודמים שבהם אנשים האמינו בעולם הבא. אבל האנשים האלה רק מדקלמים מילים שכיום הן חסרות בסיס. הן לא עומדות במבחן הזמן, ברגע שבו אדם אינו מאמין בבורא עולם ובעולם הבא.

ברגע שאדם מתפטר מהאמונה בעולם הבא, ובאחריות הנצחית שבה הוא נושא, אזי כל האידיאלים הללו - חירות,

להתמקד על הסוף

מתי יהודי שומר תורה ומצוות מאבד את ההתמקדות? מה גורם לו להיחלש בעבודתו, ובמסעו הגדול אל שלמות הנשמה? רק כשהוא נחלש באמונה הברורה בעולם הבא. ובשטח, יש הבדל עצום בין יהודי אמיתי לבין יהודי שאינו ממוקד על החיים שלאחר המוות. אנחנו והם נמצאים בשני צידי הגדר, כי יהודי תורני הוא רק מי שמעמיד נגד עיניו את ההכרה האמיתית בעולם הבא. יהודי שומר תורה מבין שעיקר תפקידו בעולם הוא לחדד את המיקוד בעולם הבא.

ובגלל שזה כל כך חשוב, לכן זהו הניסיון הגדול ביותר; זהו היצר הרע הגדול ביותר בעולם - להחליש את ההכרה הברורה בעולם הבא. והניסיון הזה הוא קשה ביותר, כי העולם הזה הוא אמיתי כל כך. העולם הזה מהווה את הניסיון הגדול ביותר, כי הוא עומד מול עינינו ונראה כל כך אמיתי. אנחנו מרגישים שהעולם הזה הוא התחנה הסופית. זה כל כך אמיתי, כל כך מוחשי. וזה מביא אותנו לחשוב שזהו - העולם הזה הוא הכל. וכשאדם נפטר, הוא נראה מת. כן, הוא מת. נגמר. קפוט. אך אבוי - זו סכנה! קשה מאוד לדבוק בדברים שבהם אנחנו מאמינים ומשוכנעים, לעומת מה שאנחנו רואים בעינינו, ולכן הדבר הזה דורש עבודה. זה דורש מחשבה והתרגלות.

ומה שתשקיעו בזה - תקבלו חזרה בכפל כפלים. כי מתי יהודי ינצל בצורה הטובה ביותר את ההזדמנויות שניתנו לו? כשהוא רואה לנגד עיניו, בצורה הברורה ביותר, את התוצאות של משימת הנצח שלו. גם אנחנו, יהודים מאמינים בני מאמינים, המוכחרים ביותר בעולם, גם אנחנו לא נצליח בעולם הזה אם לא נחיה מתוך הכרה ברורה בעולם הבא. לא מספיק לדעת שיש עולם הבא, לא מספיק **להאמין** שהוא קיים; זה צריך לזרום בעורקנו! זה צריך להיות הדבר הראשון והאחרון שעליו אנחנו חושבים.

ג' - להתכונן לעולם הבא

דברים כהווייתם

רבותי, אתם כבר יודעים שאצלנו לא מנסים לייפות את המציאות, אז בואו נאמר דברים כהווייתם, ונדבר בצורה ישירה. יש די והותר יהודים שומרי תורה ומצוות, אנשים שיושבים כאן ועכשיו, שהיסוד הגדול הזה חלש מאוד אצלם.

זהו ניתן להוכחה בקלות באמצעות ניסוי מאוד פשוט. נסו להקשיב לנושאי השיחה בבית של משפחה שומרת תורה ומצוות. על מה מדברים שם? הנשים מדברות על

אעשה דברים גרועים יותר מלהעתיק במבחן? למה שלא אירה בדיקן האוניברסיטה ואגנוב ממנו את המפתח של החדר שבו שמורים המבחנים? למה לא?"

ולפרופסור אין מה לענות.

הפושעים הללו איבדו כל בסיס של אנושיות - דהיינו האמונה בעולם הבא - ולכן הם מסוגלים לכל דבר. כמובן שהשוטר הוא תמריץ לא לעשות כל מיני דברים. קנסות ובתי הכלא וגיוני ציבורי גם הם מהווים תמריץ לכך - אבל זה לא מספיק. ולכן החברה הולכת ומתפוררת. אם בני אדם חושבים שהקבר ישמש להם כמקלט - אז החברה מתפוררת.

מביטים פנימה

אבל לא אכפת לנו רק מהחברה. זה נוגע אלינו! כי אותה שאלה אפשר לשאול יהודי שומר תורה ומצוות: למה לא לגנוב? אז הוא יגיד לך שזה אסור, שכתוב "לא תגנוב". יש איסור פלוני ואיסור פלוני. אבל אם "השאלה" היא בית מנוס לך, אם תוכל למצוא מקלט בקבר, אז אין שום טיעון שיכריח את קיום התורה והמצוות, שאי אפשר לגבור עליו. ויש די והותר פשעים שניתן לבצע מבלי להיתפס; מספיק לסגור את התריס, ואפשר לעבור עבירות רבות. אז מה ימנע מהאדם מלעשות ככל העולה על רוחו, כל עוד זה נעשה בהיחבא או בתוך ליבו?

מתי התאווה אינה מסוגלת אפילו לגעת ביהודי? כשיש לו הכרה חושית במציאות של העולם הבא. אדם כזה לא ייכנע לתאווה. גם לתאווה החזקה ביותר אין כל משמעות כאשר לנגד עיניו ניצב ציור ברור כיצד הוא עובר לעולם האמת ועומד בפני בית דין של מעלה, שם עליו ליתן דין נצחי או לזכות לשכר נצחי. רק יהודי שנחלש באמונתו בהשגת הנפש, אזי רמת השמירה שלו יורדת והוא מסוגל לכל דבר.

אבל אני אפילו לא מדבר כעת רק על עונשי הגיהנם שיגיעו לאדם אם יחטא. יש לנו דברים הרבה יותר גדולים להשיג בעולם הזה מאשר להימנע מהגיהנם. המצוה של "קְבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ" לא נועדה לפרופסורים ולגוויים; היא נועדה עבורנו. כי אנחנו חשובים יותר מכל דבר אחר. הדעת שלנו, השלמות שלנו - זה מה שחשוב בעיני הקב"ה יותר מכל דבר אחר; וכל חולשה בהכרה הברורה בהשגת הנפש היא סכנה לשלמות הזו. מתנת החיים היא הזדמנות חד פעמית שניתנה לנו, ויש כל מיני שלמויות שמוטל עלינו לקנותם בזמן הקצר שניתן לנו; שלמות במצוות, שלמות בתורה, שלמות המידות, שלמות הדעת, של השקפת התורה. יש כל כך הרבה מה לעשות, ומי שרוצה להצליח חייב להיות ממוקד מטרה.

שיש בזה כמה בחינות, אבל כעת נדבר על דרכים שאותם קל ליישם אותם מדי שבת בשבתו.

להתענג בתענוגים!

הדרך הראשונה היא להתענג בשבת. עונג שבת! קדימה! תהנו! אבל בעודכם יושבים ומתענגים, הוסיפו מחשבה: "כל זה הוא רק תרגול, רק דוגמא-מה של מה שהולך להיות לעתיד לבוא. זה 'מעין עולם הבא'. יום אחד, לאחר מאה ועשרים, אני אשב ואסעד את ליבי בסעודה הרבה יותר גדולה; רק שבעולם הבא ההנאה הזו תוכפל פי מיליון מההנאה שאני חווה כעת".

עלינו להתחיל לדמיין את העולם הבא, ולהכניס לראש שלנו את הציורים הללו. ציורים! זו המילה! עלינו לצייר ציורים בשכלנו. וככל שנצייר את זה לא יספיק, כי ככל שהאדם מוסיף לצייר את זה, כך האמונה גדלה בקרבו. ושבת קודש, שהיא מעין עולם הבא, היא הזדמנות נהדרת לעשות את זה.

אתה יושב על יד שולחן השבת. זה עתה סיימת לאכול את הדגים, ורעייתך נכנסה למטבח על מנת להגיש את המנה הבאה. שב ודמיין כיצד בעולם הבא גם כן יגישו מנה אחר מנה, אלא שזה יהיה הרבה יותר טוב. אתה לא צריך לומר לאשתך שזה יותר טוב, עד כמה שאתה נהנה מהמנות הללו עכשיו - בעולם הבא, בגן עדן, התענוג יהיה גדול פי מיליון. השמחה שם תהיה ללא גבול! לעולם לא תתעייף מלאכול. העולם הבא זה אושר ועוד אושר, עונג ועוד עונג, ללא קץ.

צ'ולנט עולם הבא'דיק

השבת היא הזדמנות כל כך יקרה; כמה חבל שלא מנצלים אותה! אתה יושב בשבת בבוקר ונהנה מצ'ולנט רותח. אתם - חברי, בני העדה הסורית, אולי לא יודעים מה זה צ'ולנט? אם לא, כדאי שתבררו מה זה, כי אתם מפסידים. כדאי לכם! ובעודכם נהנים מהצ'ולנט, אל תתנו להזדמנות לחמוק מכם. אה! איזו הזדמנות פז! שבו שם, אכלו ושתו, וחישבו: "ככה אנחנו נהיה בעולם הבא".

אלא שהצ'ולנט שם יהיה הרבה יותר טוב. מהצ'ולנט הזה אף פעם לא יימאס לכם. כאן, בעולם הזה, לפעמים זה יותר מדי, אתה לא מסוגל לאכול יותר! אבל שמה, אתה תאכל ותאכל, וכמה שתאכל יותר, כך תהנה מזה יותר. ככל שתהיה שם יותר זמן, כך זה יותר ויותר מהנה.

מחשבות עולם הבא'דיק

אימרו לי - האם זה עולה כסף לחשוב מחשבות כאלה? כולם יושבים שם, אתה יושב בראש השולחן וכולם יושבים סביבך, כולם לבושים במיטב המחלצות, נרות השבת

פאות, ועל הקושי הגדול במציאת בגדים. "לא הצלחתי למצוא שמלה בשום מקום! הסתובבתי בכל העיר וחיפשתי שמלה". בסוף היא דוקא כן מצאה, במקום 'מאוד מיוחד' - מעבר לפינה.

והגברים? אם מדובר בבית טוב, אז אולי הם מדברים בדברי תורה. אבל תנסו להקשיב לשיחתם ולראות אם תצליחו למצוא איזו שיחה אודות העולם הבא. לא. שום דבר. ווערטלאך על הפרשה - כן. דרשות, וכל מיני דברים טובים - את זה תשמעו שם. וזה מצוין! טוב מאוד! אבל מה עם עולם הבא? האם הזכרתם את המילה הזו בשולחן שלכם אפילו פעם אחת? אני חושש שלא; מלבד בברכת המזון, שאז אתם אומרים "הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח ולחיי העולם הבא". אבל אלו הם מילים שאומרים מתוך הרגל, ללא שמץ של כוונה.

נושא השיחה של עם ישראל

מה אני מנסה לומר לכם בזה? למה אני בכלל מדבר על זה? רק כדי למלא את הזמן שנותר? לא; אני מדבר לעצמי. אני מאפשר לכם להקשיב, אבל אני מדבר לעצמי. אנחנו צריכים לחדד את ההכרה הברורה שלנו בעולם הבא! צריך להחזיר את העולם הבא לשולחן! להפוך אותו שוב לנושא השיחה של עם ישראל.

אנחנו מוכרחים לעשות זאת! כי אנחנו חיים את העולם הזה. זה מה שאנחנו רואים בעיני הבשר שלנו: עולם הזה, עולם הזה, ועוד עולם הזה. לא רק המת מכחיש את אמונתנו בהשגת הנפש, אלא כל מה שאנחנו רואים סביבנו מכחיש את זה! אנחנו חיים בתוך עולם של חומריות - היום יותר מאי פעם בעבר. אנחנו מוקפים באוקיינוסים של שטות וטיפשות. העולם פשוט השתגע. העולם השתגע מרוב גשמיות וחומריות, יותר מאי פעם. מוטל עלינו אפוא תפקיד גדול - לעבוד קשה ולהתנגד לטיפשות הזו, לחושך הזה, ולהכניס ככל הניתן את אור העולם הבא אל תוך מחשבותינו.

תרגולי השבת

והנה, יש באמתחתי כמה רעיונות, כמה דרכים שונות שבהן נוכל להזכיר לעצמנו כל הזמן את העולם הבא, את השגת הנפש, וכבר עסקנו בעבר בכמה מהם. אבל יש דרך אחת, פוריה ביותר, אותה לימדונו רבותינו, ובגלל שמדובר במשהו שמגיע כל שבוע, הרי שזה מהווה הזדמנות טובה במיוחד כדי לחדד את בהירות ההכרה הזו.

השבת היא מעין עולם הבא - כך אומרת הגמרא בברכות (נז, ב). כלומר, השבת נועדה להמחיש לנו את העולם הבא. הכיצד? כיצד השבת היא מעין עולם הבא? האמת היא

בשבת" - רק מי שהכין את עצמו בעולם הזה, הוא זה שיזכה לאכול ביום שכולו שבת.

שבת ללא הבדלה

תדמיינו לעצמכם שבשבת הקרובה, כשאתם יושבים על יד שולחן השבת ונוטלים לידכם פרוסת חלה, אתם חושבים: "אני אוכל כעת רק בגלל שדאגתי שהכל יהיו מוכן קודם לכן; לכן יש לי את זה כעת. וזה מזכיר לי שכל מה שאכין עבור העולם הבא, זה מה שיהיה לי - לא פחות ולא יותר. ואם לא אכין לעצמי משהו - יהיה לי מאוד לא נעים שמה".

לפחות בעולם הזה מדובר בתרגול בלבד - ברגע שעושים הבדלה אפשר לרוץ לסופר ולקנות משהו לאכול. אבל בעולם הבא לא תהיה הבדלה. אפשר לחכות ולחכות, אבל השמש לעולם לא תשקע. הכוכבים אף פעם לא יצאו. וזה יהיה גיהנם עבור כל אלו שחיו בשאגנות בעולם הזה, ולא הכינו את עצמם לעולם הבא.

שבת קיצית

אז מי שמעוניין להכין את עצמו לעולם הבא, צריך לערוך כמה קניות, לטרוח בערב שבת, לפני שהשבת תפתיע אותו. צריך להתכונן לעולם הבא.. "אֶגֶר בְּקֶיץ בֶּן מִשְׁכָּל" (משלי י, ה) - כל עוד היבול עדיין זמין, הוא ממשיך לאגור. הקיץ - זהו העולם הזה. החורף מתחיל בבית ההלוויות, והאדם לוקח איתו רק את מה שאגר בימות הקיץ.

אז זהו היסוד השני של "שבת מעין עולם הבא"; בכל שבת מקדישים מעט מחשבה ומתרגלים את הרעיון הזה. עוצרים פעם או פעמיים במהלך השבת, וחושבים על כך. ובזה אתה כבר מרומם יותר מכולם! ואם אתה רוצה להתרומם עוד יותר, תחשוב על כך יותר מפעמיים. כי בכל פעם שאתה חושב את המחשבה הזו, אתה נלחם נגד עצלות המחשבה ששוכחת מהעולם הבא.

ראש חדש

אז תנסו את זה בליל השבת הקרובה. דבר ראשון - העונג הזה הוא רק דוגמא-מה של העונג האמיתי, ודבר שני - כל מה שיש לי זה רק בגלל שהכנתי. ככה צריכים לחשוב כשיושבים על יד השולחן בליל שבת; שכל השבת הזו היא תרגול לקראת העולם הבא. זוהי תזכורת - תזכורת בת עשרים וארבע שעות, שהעולם הזה אינו אלא הכנה לעולם הבא.

זו אחת המטרות של שמירת השבת - שכל שבת תשאיר בנו קצת אמונה בליבנו, אמונה בעולם הבא. שהשבת תיצור דפוס חשיבה, חשיבה עולם הבא'דיק, והחשיבה הזו

דולקים באור יקרות, ועל השולחן מונחות חלות טעומות להפליא. אתה יושב ומדמיין כיצד הכל ייראה בעולם הבא. אתה תהיה שם יחד עם כל בני משפחתך. הם יהיו צעירים תמיד. ילדיך יהיו צעירים. והם יהיו גם מבוגרים, נשואים. יהיו שם נכדים. כולם יחד. הכל בתמונה אחת. ילדיך יהיו גם ילדים וגם מבוגרים; יהיו לך שם גם נינים. אתם תהיו שם, כולכם יחד, כל האושר כולו יחד, כל המראות הללו ישולבו זה בזה. ככה הקב"ה ייצור את המעמד הזה. אתם תשבו, כולכם יחד, ותהנו מיום שכולו שבת, לנצח נצחים. קולם הנעים של זמירות השבת הנפלאות יישמעו סביב השולחן לנצח, ואף פעם לא יימאס לך לאכול שם.

אלו המחשבות שאותם אתה חושב בעודך מוזג את היין לגביע, ומתכונן לקידוש. אתה מבין מה אתה עושה כעת? אתה מקיים את התכלית של 'מעין עולם הבא'. יש כאלה שאומרים את זה - טוב מאוד! יש כאלה ששרים את זה - עוד יותר טוב! אבל אתה מקיים את זה! ואין דבר טוב יותר מזה!

לא חבל? לא חבל לבזבז את החיים - לשבת על יד השולחן ולאכול את המטעמים שאשתך טרחה להכין, מבלי שישאר מזה זכר? שלפחות ישאר מזה רווח כלשהו. שיתווסף לך משהו בראש, לא רק במשקל... אתה יכול להפוך למאמין כתוצאה מהאכילה והעונג.

מי שטרח יאכל

אבל זה לא הכל. יש כאן דבר נוסף. בעודך קונה ועוד הכרה ברורה בעולם הבא, על ידי המעין עולם הבא, יש מחשבה נוספת וחשובה שעליך להוסיף, והיא, שלא היית נהנה כעת אם לא היית מכין את הכל לפני שבת. "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" (עבודה זרה ג, א). זהו יסוד חשוב, שכדאי לכל אחד להזכיר לעצמו מספר פעמים בכל שבת.

אתה מתיישב לסעוד את סעודת ליל שבת, סעודת יום השבת או סעודה שלישית, ואתה חושב לעצמך - כל השאר עסוקים בדברים אחרים, אבל אתה חושב: "למה אני נהנה כעת בשבת? רק בגלל שהכנו הכל לפני שבת. איך הדברים היו נראים אילו הייתי מתבטל כל השבוע, וגם אשתי הייתה לוקחת הכל בקלות כל השבוע. בהתקרב השבת, אשתי הייתה חושבת לעצמה: 'ארוץ כעת ואקנה אוכל מוכן לשבת', היא רצה לחנות, אבל מגלה שזו כבר סגורה. 'החנות נסגרת בשעה שלוש בערב שבת' - כך נכתב על השלט שבפתח החנות. אז היא חוזרת הביתה בידים ריקות ובפחי נפש. זהו, אין מה לאכול. כולם יושבים סביב השולחן הריק, וחושבים לעצמם: 'אי אי אי, אילו רק...!'. זהו משל טוב של איך ייראה העולם הבא של מי שלא השקיע בעולם הזה. "מי שטרח בערב שבת יאכל

ומתענג, וחושב לעצמך: "עד כמה שאני נהנה עכשיו - בעולם הבא, בגן עדן, התענוג יהיה גדול פי מיליון".

האם גן עדן יהיה מקום של אכילה? הבה ואסביר לכם. ככל שתצליחו לדמיין את הנאת האכילה, בעולם הבא זה יהיה פי מיליון - תהיה ההנאה אשר תהיה. אבל העונג כעת הוא 'מעין' זה, ולכן השבת היא הזדמנות להשיג ידיעה חושית. השבת היא "מעין עולם הבא, יום שבת מנוחה".

עכשיו ניקח דוגמא נוספת. כעת אמצע השבוע. אתה ניגש לקומקום כדי למזוג לעצמך מים רותחים, ומבלי לשים לב אתה נכווה באצבע. כוויה! זה כואב! כעת עליך לחשוב לעצמך: "זהו אות עבורי. האש היא אחד חלקי ששים מהגיהנם". כך כתוב בגמרא (ברכות נז, ב).

עכשיו תתאר לעצמך לרגע שלא האצבע שלך נכווהתה אלא הלשון. והלשון לא רק נגעה בקומקום, אלא היא נדבקה אליו, מבלי שתוכל להסירה. זה מה שמקבלים על לשון הרע. כן, כך יאמרו לך בגיהנם: "תדביק את הלשון לקומקום". אבל זה חס פי ששים מהקומקום שלך, ואתה לא יכול להוריד את הלשון מהקומקום. והלשון תישאר זמן לדי הרבה זמן. ואתה צורח. אבל שום דבר לא יעזור.

כך צריכים לנצל את האש של העולם הזה, ואפילו קומקום. כמובן שצריך לרוץ ולמרוח זולין על האצבע על מנת להרגיע את הכאב. כך צריך לעשות. אבל אל תחמיצו את ההזדמנות! זוהי הזדמנות פז לחשוב על הגיהנם.

או שאשה, שתחשוב על כך שהשי"ת שולח לה מסר. אולי היא שוחחה בטלפון ואמרה משהו שאסור היה לה לומר. היא דיברה על חמותה בטלפון. "היזהרי" אומר הקב"ה, "אני שולח לך כעת מסר - זוהי דוגמא של מה שעלול לקרות לך בלשון, לא באצבע". זו לא בדיחה. אלו דברים רציניים.

יש בעולם הזה כמה וכמה מסרים של עולם הבא. מסרים רבים. אפשר לנצל את הדברים שאנחנו עדים להם אצל אחרים. למה לחכות עד שזה יגיע אלינו? תסתכלו מה קורה אצל אחרים. תראו מה קרה לפלוני. איזו צרה התרגשה עליו! חישבו: "ברוך ה' שזה לא קרה לי! מי יודע מה עלול לקרות לי? מי יודע מה אני עלול לחטוף בעולם הבא? מה שהיהודי הזה מקבל כעת זה מספיק גרוע, אבל מה שאני עלול לחטוף שם הוא גרוע פי מיליון".

יש כל מיני צרות בעולם הזה, והתכלית של ראיית צרות אצל אחרים היא כדי להזכיר לנו את הגיהנם. צריך לנצל את זה. מי שחי בצורה כזו קונה ידיעה חושית במציאות הגיהנם.

היא ההישג הגדול ביותר שיכול האדם לקנות בעולם הזה. כי פירוש של דבר הוא שכעת אתה ממלא את ראשך בדעת, בהכרה של לאן אתה הולך; וכעת אתה מוכן להפוך את העולם למקום שבו אתה מתכוון כל הזמן לעולם האמיתי, המקום של השארת הנפש.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

חושבים על העולם הבא

בשבת הקרובה ננסה להפוך כל סעודה להזדמנות שבה נתחיל לעצב את שכלנו כשכל של עולם הבא. נקדיש בלי נדר דקה אחת בכל סעודה כדי לחשוב על שני היסודות של 'מעין עולם הבא'. במשך שלושים שניות נזכיר לעצמנו שהעונג שבת שאותו אנחנו חווים כעת הוא רק טעימה של העונג שיהיה בעולם הבא. ואת שלושים השניות הבאות נקדיש כדי לחשוב על "מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת". בלי נדר, נשוב ונשנן את היסודות הללו במחשבותינו פעם נוספת מדי יום בשבוע הקרוב.

שאלה:

כיצד נוכל להמחיש לעצמנו את העולם הבא והגיהנם בצורה אמיתית?

תשובה:

אנחנו חיים בעולם הזה כדי לנסות ללמוד כיצד לקנות ידיעה חושית. איך מגיעים לידיעה החושית?

שבת היא מעין עולם הבא. כשיושבים בסעודת שבת, צריך לחשוב: "זהו ציור של העולם הבא". כמובן שזה לא באמת ציור, אבל זה קצת רמז למה שעתיד להיות שם. כולנו, המשפחה כולה, יושבים סביב השולחן ונהנים. אתה אוכל דברים טובים. אחרי הסעודה אתה תלך קצת לנוח. כולם שמחים. זהו מעין עולם הבא. כן. רק שבעולם הבא ההנאה הזו תוכפל פי מיליון מהנאות השבת. אבל עדיין, עלינו לנצל את השבת כמעין עולם הבא. צריך להתענג, וככל שנרבה להתענג, כך ההדגמה הזו תהפוך לברורה עוד יותר. אתה יושב ואוכל, נניח, צ'ולנט, ואתה אוהב שתפוחי האדמה קצת חומים; אתה אוהב את העוף כהוא מבושל היטב. יש גם בצל ושום, ואתה ממש נהנה. אתה יושב

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"על כן חובה על כל אחד ואחד קודם שנכנס לביהמ"ד לסגור לגמרי את מכשיר הפלאפון"

דברי חיזוק ממרן פוסק הדור בעל ה"שבת הלוי" זצוק"ל בענין הרחקת מכשיר הפלאפון מכתלי בית הכנסת

באתי בדברים אלו לעורר ולהזהיר על המכשלה הנפוצה בכרם בית ישראל לאלו הבאים ללמוד ולהתפלל בבית המדרש ואינם סוגרים את מכשיר הפלאפון, ולא מיבעיא אם הפלאפון מצלצל בקול שהוא זלזול חמור בכבוד שמים, אלא אפילו אלו העושים את הפלאפון על רטט ורגילים להוציאו ולראות מי מתקשר אליו, ולפעמים מרמזים באמצע התפילה נו הו, יש בדבר איסור חמור מאד שמלבד שע"פ הלכה צריך כל אדם להסיר כל דבר הטורדו מכוונת התפילה, וק"ו את הפלאפון שהוא מניעה גדולה לזה, **הרי זה גם בזיון גדול מאד, שמעט הזמן שהאדם מקדיש לעמוד לפני קונו ולבקש על צרכיו ומשאלותיו, אינו יכול להתנתק מהבלי העולם.** והנביא ישעיה מצוח ואומר 'מי ביקש זאת מידכם רמס חצרי, ודוד המלך אומר בתהלים 'מה לך לספר חקי. ומסיים להלכה: **על כן חובה על כל אחד ואחד קודם שנכנס לבית המדרש לסגור לגמרי את מכשיר הפלאפון.**

דברי חיזוק בענין מאת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א רא"י חברו מה שכתב לעורר בנושא של חיזוק שמירת מקדשי מעט, והביא מדברי רבותינו גדולי ראשי הישיבות, והוא דבר חשוב מאוד מאוד כאשר הלב מתפלץ לראות כאשר אפילו אברכים... מסוגלים לדבר בטלפון בתוך בית המדרש, ולא חלו ולא הרגישו כמה זילותא יש בזה לקדושת בית המדרש וקדושת בית הכנסת, ומבטלים לגמרי את צורת בתי המדרשות שהיו בכלל ישראל, כאשר לא היה בבית המדרש חוץ מעמל התורה ועבודת הבורא יתברך. ומלבד שיש בזה גם ביטול תורה ותפילה דרבים, יש בזה אחריות נוראה לפגוע בקדושת המקום שהם מקומות של השראת השכינה בישראל ומיוחדים לעבודת התורה והתפילה, ועון זה חמור למעלה ראש ועונשו חמור מאוד. **ובודאי דבר גדול הוא מאוד לבוא ולעורר על ענין זה שאצל הרבה באים הדברים מתוך חסרון התבוננות ותשומת לב, ואינם מרגישים מה היא המשמעות של הדברים ומה היא חומרתם,** והלואי ויעלה חפץ ה' בידו ויזכה לעורר הלבבות ולחזק ידים כושלות לשמור על הצורה ועל המטבע של בתי מקדש מעט וצורת עבודת התורה והתפילה הראויה לבני תורה. הכו"ח למען כבוד שמים וכבוד התורה חתימת הרב שליט"א

בירורי הלכה

רש"ל ומטה יאודה שערערו בהכרזת המצות, לא ערערו מחמת כבוד בית הכנסת, אלא משום מל"מ בשבת, וגם בתשובות הגאונים סי' קמ"ה דאסרו הכרזה של בתים ותניות, לא אסרו אלא משום דהוי מל"מ בשבת, אבל בחול לא חשו משום כבוד בה"כ, ומוכרח לומר דסברי מרנן, כיון שהוא דבר מצוה, כי גם צרכי רבים נחשבים דבר מצוה, אין כאן חשש הכרזה משום כבוד בית הכנסת, וא"כ בל"ד שקונים ספרי הקדוש שהוא מצוה גדולה כאשר ביארנו, לית לן בה, והש"ת יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר. עכ"ל.

ולמדנו מדבריו ב' היתרים במכירת ספרים בבית הכנסת, א. דמקח ספרים הוי מעשה מצוה, ב. דצרכי רבים חשיב דבר מצוה. ומעתה גבי ספרים פשיטא שיש להתיר, וגבי מכירות תשמישי קדושה יש לדון להתיר מצד מקח לצורכי מצוה, וכן נמי בקונה עטים ודפדפנות לצורך לימודו לטעם השני יש להתיר, אולם במכירת לוחות שנה ושאר חפצים לא הוי בזה צורכי מצוה אלא צרכים פרטיים, ובה לא שייך האי היתרא.

ובענין כינוסים ציבוריים בבית הכנסת: הנה בס' קנא סעי' א' אסור לעשות חשבונות של רשות בבית הכנסת, וחשבונות של מצוה מותרים, ולפ"ד הרב פעלים שם בהיתר השני שכתב דכל שהוא לצורכי רבים מותר דחשיב דבר מצוה, צ"ב מהם חשבונות דרבים האסורים. ובביה"ל קנ"א ב"ה ואין מחשבוני בהם חשבונות דכתב וז"ל, אע"פ שבני העיר צריכין לאותן חשבונות ואין להם מקום להתאסף שם מפני שהוא קלות ראש בכבוד ביה"כ (הרמב"ם בליקוטין) ור"ל דאע"פ שהוא צורך רבים וכו"ש חשבונות של יחיד, עכ"ל, ולכאורה משמע מדבריו דא לומר שאף חשבונות של רבים, מ"מ אסור משום שיש בהם קלות ראש ועיין. ובקובץ תשובות להגריש"א ח"א סי' ל', דן בהאמור באור"ח סי' ש"ו ס"ו, דמותר לפקח בשבת על עסקי רבים וזן מהו 'אזר עסקי רבים', דלכאורה כל דבר שהוא לתועלת הרבים חשיב דבר מצוה, וכתב להוכיח מהמאירי בשבת ק"נ ובכתובות ה. דגדר 'צרכי רבים' היינו להציל מפני נזק או צער והפסד ומכשול אשר אירע או עלול להגיע לרבים, בין נזק וצער גופני ומומוי ובין נזק וצער נפשי ורוחני, עיי"ש. ומעתה למדנו דלא כל תועלת לרבים הרי זה בכלל צורכי רבים, אלא דוקא צורך של רבים למנוע הפסד או מכשול, ופשוט לפ"ז דמכשירי הטענת רב-קו, נהי דמשמש את הרבים ויש בהם תועלת לרבים, מיהו אין בזה הפסד לנוקי רבים ואסור. מיהו נלמד דכינוסים לציבור שיש בהם כדי למנוע הפסד ואפילו ממוני לכאורה יש להתיר, דהא לפי הגדרים הנ"ל הרי זה בכלל 'צורכי רבים', והרב פעלים הוכיח דתתא שהוא צורכי הרבים הרי זה בכלל היתר של דבר מצוה.

א.ה. לכאורה יש לומר דהא דהותר הצלה לצורך רבים היינו דווקא בדליכא דרכא אחרינא לפקח מלבד מלמיעבד בביה"כ וכפי שמבואר ברש"י בכתובות סג, בענין מורדת דאיתא בגמ' שם אמר רמי בר חמא אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ופרש"י, ימים שאינם של מלאכה והכל מצוין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. הרי דדוקא מכיון שרק בשבת היו מתאספים כל העם בביה"כ ואז ישנו להיכי תימצי דהצלה לכך שרי, משא"כ כשרוצים לערוך כינוס למען הצלת הכלל ומלכתחילה ישנה אפשרות לערוך באולם המיועד לכך יש לומר דאין מקום להתיר לערוך האסיפה בביה"כ]

[הדברים נכתבו ע"י האגון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

בדין מכירת ספרים, תשמישי קדושה, לוחות שנה, עטים ודפדפנות וכו' וכנסים ציבוריים בבית הכנסת

מצוי שאנשים מניחים במקומות ציבוריים ספרים חפצים וכו' ומונח שם קופה לתשלום. ויש לדון אם מותר לעשות זאת בבית הכנסת, (והנה אף בפרוהדור ביה"כ פעמים יש קדושה, ויש לדון כל מקום ומקום לפי ענינו עיין במשנ"ב ר"ס קנ"ד). והנה במכירת דברי חולין פשיטא שאסור, דהא איתא בשו"ע סי' קנא סעי' א' בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש וכו' ואין מחשבים בהם חשבונות וא"כ הם של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים וכו'. כי כמביעא גבי ספרים ותשמישי קדושה, האם יש היתר לעשות את אותו מקח בבה"כ וביהמ"ד.

וברב פעלים אור"ח ח"ב סי' כ"ד, דן אודות מוכרי הספרים בבתי כנסת, דמסתובבים שם ומוכרים, אם שרי למעבד הכי או לא, וכתב לדון מב' פנים, האחד שבקניית ספרי תורה שבעל פה, קנין הספרים יש בו משום מצוה, וכיון שהוא מעשה מצוה, הרי הוא בכלל חשבונות של מצוה כפדיון שבויים וקופה של צדקה שמותרים, וה"נ כל קניית ספרים יש בזה קיום מצוה, והוא בהקדם הא דפסק הש"ע יור"ד הל' ספר תורה סי' ע"ר סעי' ב' (עפ"י דברי הרא"ש) דהאידינא מצוה לכתוב חמישה חומשי תורה ומשנה גמרא ופירושה, והיינו שיש מצוה בכתיבת תושבע"פ, דיסוד מצות כתיבת ספר תורה הוא כדי ללמוד בהם, ובזמן הזה שניתנו להיכתב ממילא יש מצוה בכתיבתם, עוד כתב דבאחרונים נראה (והוא שנוי במחלוקת האחרונים) דהמצוה לאו דוקא ב'כתיבה' אלא אפילו ב'קנין', דהיותו ועיקר המצוה הוא כדי ללמוד בה, א"כ מה לי ע"י כתיבה מה לי ע"י קנין, וכיון שכן אף בקניית ספרים שאדם קונה ללמוד בהם, בעצם הקניין הוא מקיים מצות ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וכו', וכל שעושה מעשה של מצוה הוי חשבונות המותרים, והוסף דממילא כיון שבבתי הכנסת הוא מקום שכולם מסתובבים ויותר מצוי שם שיקנו, ע"כ אפילו לכתחילה יעשה כן, דמביא את הקונם לידי מצוה.

וכתב עוד וז"ל, גם מצינו היתר יותר גדול מזה, בשערי תשובה שהביא מן בעי חיי א"ח סי' ט"ז, שלימד זכות על מה שהנהגו להכריז בשבת בבית הכנסת על ברית וחתנות ופורעין לשמש המכריז וכו' ע"ש, וספר הנז' אינו מצוי אצל לראות אף לימד זכות בד"ז שהוא מקח וממכר בדבר חול, ואמרתו יתכן טעמא דידה הוא משום דחשיב לזה צרכי רבים, כי כן ראינו בספרו הכנה"ג א"ח סי' ש"ו כהגה"י, שהביא מן הריב"ש שכתב אף על פי שהוא דבור של חול לצרכי רבים היתרו, והאי הוי צרכי רבים, וכתב הכנה"ג נראה מכאן נהגו בקושטא יע"א שכל מי שרוצה למכור בית או חנות או להשכירם, מכריז בבתי כנסיות ובתי מדרשות על ידי הכרזו, מי שהוא רוצה בית או חצר וכו' אבל בתשובת הגאונים סי' קמ"ה אוסר דבר זה ע"כ ע"ש, והרב כסא אליהו בס' ש"ו נתקשה בדבר זה, מדין קרקע של יתומים שמכריזין עליו שלושים יום רצופין וכו' ע"ש, ועיין ברוח חיים להרח"ף ז"ל סי' ק"ט, שכתב בשם האחרונים האי שלושים יום הם חוץ משבתות וימים טובים ע"ש, וראיתי להרב מטה יאודה בס' ע"ש, על מה שמכריזין למכור המצות בשבת, דמי למקח וממכר, וכבר ערער על זה רש"ל ביש"ש, הביאו המג"א ס"ק ט"ו, ונראה להליץ בעד המנהג דהוי עסקי רבים, דהא מותר לפקח על עסקי רבים, אף על פי שהוא דבר האסור בצרכי יחיד כמ"ש הרב המגיד הביאו מרן בב"י, וה"נ חשיב צרכי רבים ע"ש, ועיין מ"ש בשיירי כנה"ג על דברי רש"ל, ועיין מחב"ר. הנך רואה, דגם

קוראים כותבים

איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק. ושנוכה ל'ושכנתי בתוכם'.

לכבוד הגליון המחזק 'קדושת בתי מקדש מעט', חיילכם לאורייתא בחיזוק מצות מורא מקדש, ויה"ר שבזכות שמירתנו על קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות נוכה לאולה השלימה ובנין ביהמ"ק השלישי בב"א.

ברצוני להביא בפניכם דברי חיזוק שראיתי באוצר המדרשים (אייזנשטיין) מדרש הנקרא "חופת אלה" (עמוד 166), וז"ל: רב נחמן בר יצחק היה לו תל עפר בתוך כרמו הביא שם פועלים ליטול את התל, וחפרו אותו כל היום כלו, ליום שני כשהן חופרין פנץ אדם אחד מתוך ביתו יושב על התל, והתחיל להתנווד ולקרות, ומה היה קורא, שמא הגיע זמן תחיית המתים? שמא הגיע זמן תחיית המתים? רצו הפועלים והדיעו לרב נחמן, בא ומצאו. א"ל מי אתה? א"ל מת אני שמא הגיע זמן תחיית המתים? א"ל רב נחמן עדיין לא הגיע זמן תחיית המתים. א"ל מה טיבך בתל הזה? א"ל והלא אמרתי לך שמת אני. א"ל ומת אינו נרקב? א"ל הכניסוך לבית הרב ולא הקרוך ספר משלי, ולא כך אמר שלמה ורקב עצמות קנאה, וזה מעשה קנאה, ומימי לא העמדתי על מדותי ולא תפשתי בלבי קנאת חבירי מעולם, ולא **ספרתי בבית הכנסת ולא בבית המדרש**, ולא נתתי לבי ואזני אלא לדברי תורה לקיים מה שנאמר ושומוע לי ישכון לבטח. אמר לו ר"נ אבנה לך קובא אחת, א"ל אל תעש לי מאומה ואל תעביירני ממקום זה מפני שברשות קברוני, אלא השב העפר שנטלת למקומו (שבת קנ"ב:), והיה רב נחמן מפחד ומתעצב כל היום כלו ואמר אוי לי שמא הרגותי לאותו המת, מיד ראה בחלום שהיה יושב בתוכה דאסא (הדסים), מיד נתן שבו והודאה למקום מקרא זו אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום, ושתב שמו של הקדוש ברוך הוא שאין מקפח שכן כל בריה, ומה זה שלא היתה אלא שכן שתיקה שלא עמד על מדותיו כך שלם הקדוש ברוך הוא שכרו, המרגיל עצמו לתלמוד תורה והמגדל בנו לת"ת והולך בעונה ובשפלות רוח על אכ"כ שמשלם לו הקדוש ברוך הוא שכרו בכפלי כפלים, ע"כ.

חזינן את המעלה הגדולה שיש למי שלא מספר בבית הכנסת, וכן רואים שלא שלט בו רימה ותולעה, מעשה זה מזכיר סיפור שהבאתם בעבר מהדרשן הרב גואל אלקריף שליט"א על קברן אחד שבחיותו חופר קבר נפל הקיר המפריד לקבר שלצידו, ונתגלה הנפטר הקבור כשהוא שלם בגופו, הסתכל הקברן בתאריך פטירת האיש והיה זה לפני כעשר שנים, הלך הקברן לבניו וסיפר להם על היות אביהם שלם בקברו ושאלם על מעשי אביהם, ענו לו בניו שלא ידעו להם משהו מיוחד על אביהם, אבל מידה אחת היתה בו שהיה נוהר מאוד בקדושת בית הכנסת מלשוח שיחה בטילה ושאר דברים.

יה"ר שנתחזק כולנו בשמירת קדושת ביהמ"ק, ונוכה לכתובה וחתומה טובה. אליהו ממט, כולל פוניבז'

סיפור השבוע

רגע, עדיין לא סיימתי, אני מתחיל, בעצם, סיפור קצר: בישיבה שלנו היה בחור, שהתגלתה אצלו המחלה הנוראה. הבחורים חיפשו קבלות טובות לקבל על עצמם לזכותו. אמרתי להם, שיקבלו על עצמם בקבלה חזקה שלא לדבר בשעת התפילה. הראיתי להם בספרים את חומר העניין ואת החשיבות הגדולה שבשמירת כבוד ביהמ"ק. השתדלנוטו של נשאה פרי 150 בחורים חתמו, שלא ידברו בזמן התפילה. לאחר זמן מה הבחור הבריא, וחזר לישיבה. הרופאים אמרו, שאין להם הסבר רפואי לכך, הם לא מבינים איך זה יכול להיות. אנחנו כן מבינים.

כבר כמה שנים שאני גרוש ומחפש שידוך, ושום דבר לא זו. סגולות של ארבעים יום וארבעים לילה, תפילות בקברי צדיקים בכל מיני מקומות נידחים בארץ ובעולם, ברכות וקמיעים וכו' ועדיין אין התקדמות. כן גם את הסגולה של לא לדבר בתפילה ניסיתי יחד עם חבר נוסף במצבי, הוא נושע אבל אני לא.

השנה (תשפ"ב) לפני חג השבועות (שחל במוצאי שבת) הציע לי אחד אולי לנסות את הסגולה של להיות ממזכי הרבים, 'מה עלי לעשות?' שאלתי אותו. הוא הציע לקחת ענין מסוים ולפרסמו ברבים, ובזכות תוכל לבוא לישועה. נו, ניסיתי כבר כל כך הרבה סגולות אנסה גם את זה.

הדפסתי כרטיסים עם ה'מי שברך' של התוספות יום טוב, ובצד השני כתבתי כי אם רוצים לקבל את התורה ביחד עם כל הברכות הכתובות בה, צריך לשמור את הפה והלשון מלדבר בעת קריאת התורה והתפילה, וצירפתי גם בקשה אישית לקבל קבלה זו לכל הפחות לשבת וחג השבועות לזכותי.

בשעת תפילה ליל שבת חילקתי את הכרטיסים לכל המתפללים וכל האורחים. בין האורחים היה אחד שגר בשכונה מרוחקת, במקום בו אפשר להשכיר את הדירה לחסידים שבאו לחסות בצל האדמ"ר במחיר מכובד, ושכר דירה קטנה באיזור שלנו. וכמובן שגם הוא קיבל כרטיס.

הלה התחיל להתעניין אצל המתפללים מי אני ומה הסיפור שלי וכו'. במוצאי יום טוב הוא הציע אותי לאחיו שיש לו בת גרושה. ב"ה שידוך טוב ומוצלח ביותר מזה לא חלמתי. לאחר כמה ימים נסגר השידוך וכעת אני בעיצומם של ההכנות של החתונה שתתקיים בקרוב ממש.

לאחר שראיתי כמה גדול כח זיכוי הרבים, חשבתי שאני יכול לזכות את הרבים ולפרסם גם סיפור זה לזכות את כלל ישראל

לכבוד הגליון החשוב עד מאוד "קדושת בתי מקדש מעט" אשר מחזק במצות עשה "ומקדשי תיראו" - דבית מקדש מעט.

הנה עומדים אנו כעת בימי אלול - ימי הרחמים והסליחות, אשר דורשי רשומות דרשו "אני לדודי ודודי לי", וכל לב יהודי מתכונן ומייחל איך ימצא חן בעיני אלקים ויזכה לשנה טובה ברוחניות ובגשמיות הוא וכל משפחתו.

ונראה בס"ד שחיזוק במצוה זו דשמירת קדושת בית הכנסת בימים אלו פריה רב מאוד, הדנה בזמן שבית המקדש היה קיים היו ישראל מצווים בעלייה לרגל, ומזה ספגו ירא"ש לכל השנה, ויעויין תוס' ב"ב דף כ"א ע"א שכתבו וז"ל, "והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון לירא"ש ועוסק בתורה", ואף בדין אם בית כנסת ובית מדרש יהיה אצלו מקום מיוחד לשכינה - בלבד! פשוט שזה ישפיע עליו לכל היום כולו.

ועוד דמיוע אמרו בעלי המוסר דסגולה גדולה לזכות בדין זה להיות חלק מהכלל שכן היחיד בסכנה הוא זה ע"י שיזכה את הרבים ויועיל להם. ובמצוה כזו כל חיזוק קיים שיתחזק האדם יש כזה חיזוק לרבים - כשרואים החיזוק שלו. ועוד עז"ז יוכל להמנע מהחטא של "מפסיק ממשנתו".

ונראה בס"ד דרך ל"בתחבולת תעשה לך מלחמה" בענין זה, [א] בתחילה להימנע מכל דיבור בשעת התפילה גם במקומות שמותר לדבר מן הדין. [ב] ואח"כ יוסיף לא לדבר בבית כנסת בזמן שהוא עם התפילין. [ג] אח"כ יוסיף שכל היום כולו הוא אינו פותח בשיחה בבית כנסת, עד שיוכל להזהר לגמרי. [וראה ב"מרגניתא טבא" שבסוף ספר אהבת חסד אות ז' דאף "שומע כעונה" יש בזה].

ועוד צריך שיהיה ברור לו מה מותר לדבר בבית כנסת ומה אסור, בכדי שלא יבוא להקל וללהגרר מכל קולא של "צורך מצוה", ומה טוב לקבל זאת ב"קבלה" לרפ"ש של יהודי מסוים, שבה יהיה לו "תירוף" לחיזוק שלו ולא יבוש מהמלעיגים עליו בעבודת ד'. ומאידך אם חלילה אין האדם נוהר בחטא זה אף שחטא יחיד הוא ה"ז חמור מאוד וכמו שכ' השע"ת שע"ג אות ו' דהוא מומר לדבר אחד וגדול עונו מנשוא ח"ו ע"ש.

[ב] בשו"ע א"ח סי' צ"ח ס"ד כתב דהתפילה היא במקום הקרבן ולכן צריך לזהר שתהא דוגמת הקרבן בכונה ולא יערב בה מחשבה אחרת וכו'.

והנה, בהלכות קרבנות איתא (זבחים כד.) דבענין שלא יהיה דבר חוצץ בינו לרצפת העזרה כמו שבענין שלא יהיה דבר חוצץ בין גופו לכלי שרת, והינו דמיון דהעבודה במקדש היא צריך להיות כולו שם, ונראה דכן הוא בתפילה שלא יהיה דבר חוצץ בינו לתפילה. וזה כמו ש' הרמ"א שם סס"א ויסיר כל תענוגי האדם מליבו - שיהיה כל ליבו ב'עבודה שבלב' כמו דכ' "לעבדו בכל לבבכם". (ואף שאינו מהרהר בעוה"ז אך בענין שיהיה ליבו טהור ונקי). וכמ"כ בענין שיהיה כולו בביהמ"ק וכמו ש' מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל **דצריך לנתק הפלאפון בזמן התפילה דבזה יש לו שייכות לחוץ והוא חציצה בינו למקום המקדש** (אף אם לא חושש שיתקשרו אליו).

לקראת חודש אלול של שנת תש"פ, ישב איש עסקים אמריקאי בשם יונתן נ. במשרדו עם לקוח חסידי.

בין הדברים אמר לו החסיד, הנה מתקרב יום היא"צ של בעל התוס' יר"ט (ו' באלול), תעלה להתפלל על קברו בקראקוב שבפולין. בתחילה התנצל האיש ואמר שהוא לא שמע על צדק זה, ואינו מכיר. אך החסיד סיפר לו על התוס' יר"ט ועל הישועות שהוא פועל. יונתן השתכנע והחליט לנסוע.

בדרכו לשדה התעופה הוא מקבל טלפון מביתו שהיא נשואה כבר שנים מספר ולא זכתה לפרי בטן. היום, כך היא אומרת לו, קרא לנו הרופא ואמר שיש לנו בעיות קשות, ובדרך הטבע לא נוכל להיות הורים. אבא, היא בכתה, אתה נוסע לצדיק, תתפלל עלי.

בשדה התעופה בפולין הוא ראה קבוצה גדולה של חסידים שנוסעת לציון של התוס' יר"ט. הוא לקח עמו במכונית כמה מהם. אחד אמר לו אם אתה רוצה לראות ישועה, אתה חייב לקבל על עצמך לשתוק מתחילת התפילה ועד סופה, שתיקה מוחלטת, אף לא מילה אחת. אני אומר לך, אמר לו החסיד, שבכוח קבלה כזו תראה ישועה מעל לגדר הטבע.

יוני מיד קיבל על עצמו, את הקבלה הזו. הוא התפלל בבכיות בציון הקדוש וחזר לביתו בארה"ב. כעבור מספר שבועות צלצלה אליו בתו וסיפרה לו שזכתה לישועה, ובתוך פחות משנה יונתן הפך לסבא.

הרב מאיר מיכאל גרינוואלד הגיע לבית כנסת במונסי לדרוש בגודל חומרת הדיבור בתפילה ובבית הכנסת. לאחר השיעור נישא אליו בחור לא מוכר ואמר לו, אתה לא יכול להאמין, כמה הכרת הטוב אני חייב לך! "על מה ולמה?" תמה הרב גרינוואלד. "אתה הייתי פעם בישיבה שלנו" אמר הבחור, ודרשת והחתמת עשרות בחורים שלא לדבר בזמן התפילה. הבחשת שעם החתימות האלו אתה תיסע לקברו של בעל התוספות יר"ט, שזכותו תגן על החותמים.

אכן, נסעתי להתוספות יר"ט עם החתימות, העיר הרב, והתפללתי שם על כל החותמים.

"אני", המשיך הבחור, "חתמתי שלא אדבר בשעת התפילה במשך 40 יום מתחילת חודש אלול ועד אחרי יום הכיפורים. היה לי מאד קשה, ולכן מיד כשנמנר ארבעים הימים, רציתי לומר 'ברוך שפטרני', אבל לפתע חשבתי לעצמי 'רגע, עבדתי כל כך קשה כדי לשלוט על עצמי, שלא לדבר בשעת התפילה. עכשיו אני אזדק את כל העבודה החשובה הזאת!?' ב"ה החלטתי להמשיך בקבלה שלי. כבר 3 שנים אני לא מדבר בשעת התפילה, ואני מרגיש אחרת לגמרי! זה בזכותך, ואני מודה לך מאוד-מאוד, שעזרת אותי לדבר החשוב הזה.

לע"נ מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה ב"ר יעקב שכטר זצ"ל והאון הגדול רבי עוזר ב"ר שלמה זלמן דחרי צ"ל ולע"נ האשה הצדקנית רבקה מרים בלוי ב"ר אברהם דוד פרידמן ז"ל

מבקשים אנו מכל מי שנשא ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון באופן קבוע וחד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527176420, 0527101970 בשעות בין הסדרים. ניתן להנציח לרפואה וישועה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722. ניתן לתרום באשראי דרך נדרים פלוס: קופת – אהלי תורה (בנשיאות הגר"ד לנדו שליט"א) קטגורית קדושת בתי מקדש מעט

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

כי תצא תשפ"ד

מבואר בפסוק שישינו דין נוסף חוץ ממעקה שהוא 'לא תשים דמים ביתך', ובכתוב הכא הוא השלמה למצוות מעקה, דאף במצב שאין 'דין' לעשות מעקה אפ"ה חייב לעשות סילוק ההיזק מדין לא תשים, וכמו שכתוב בגמ' בבבא קמא [דף מ"ו.] "כדתניא, ר' נתן אומר, מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו, שנאמר ולא תשים דמים בביתך".

והנה ישנם הרבה אנשים עצלנים וכל פעם שאשתו מבקשת ממנו לתקן משהו בבית יכול במקרה הטוב לקחת חודש חודשיים עד שהוא מתקן זאת, ואם אשתו מבקשת ממנו לתקן כסא רעוע או סולם מתנדנד או חשמל גלוי וכיו"ב צריך לדעת שיש חובה דאורייתא לתקן זאת מיד [או לזרוק זאת], ולא להשאיר זאת חלילה אפילו לא לרגע אחד. (מחזה אברהם להרה"ג ר"א קופרמן שליט"א)

למה חייבו אותו לישאנה

[כ"ב, י"ט] "וענשו אתו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה כי הוציא שם רע על בתולת ישראל לו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו".

וקשה טובא הרי מדובר כאן באדם שרצה להרוג את אשתו ושכר עדי שקר, ובסוף לא הצליח, אבל ברור ששנאתו אליה גדולה עד למאד, ומדוע התורה מצווה אותו לישא אותה, והרי זה ממש לדור עם נחש בכפיפה אחת?!

ואף שאם היא לא רוצה אז אין את החובה, אך מ"מ מה הביאור בעצם המצווה הזאת.

ופקח אחד יישב נפלא, שהתורה מצווה אותו לישאנה זה בתור התראה שידע שאם הוא לא יצליח בזממו הרי הוא יהיה מחויב להישאר עמה כל ימיו, וזה יגרום לו לא להוציא עליה שם רע. (שם)

הטעמים לאיסור עמוני

[כ"ג, ד'] "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם".

ובפסוק אח"כ כתוב "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך".

א' וצ"ע מדוע צריך ב' טעמים, והניחא הטעם הראשון שלא קדמו אתכם בלחם ובמים איננו מספיק [שהרי אינו מובן כמו שיבואר להלן], אך הטעם השני ששכר עליך את בלעם לקללך מדוע אינו מספיק לאסור עליהם כניסה לעם ישראל.

ובסמ"ג כתב [לאוין סימן קיג-קיד וז"ל: והטעם מפרש המקרא על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, והרב רבי יוסי מקרטרש היה אומר כי בעמון היה טעם זה כי מתוך המקרא משמע כי [ה]מואבים קדמו[ם] כמו בני עשו שנא' (דברים ב, כח) אוכל בכסף תשביני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער, אבל במואב מפרש אחר כך טעם אחר, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור [מפתור ארם נהרים לקללך] וכשם שטעם זה למואב לבדו כך טעם ראשון לעמון לבדו, וגם משני הטעמים יש ללמוד שנשים מותרות שאין דרכן לקדם ולא לשכור, וכן יש בירושלמי דהערל (יבמות פ"י ה"ג).

ובדבריו מבואר שבאמת הם אלו ב' טעמים שונים זה לעמון זה למואב. ב' עוד יש לדקדק, דלקמן בפסוק ט' התורה כתבה שמצרי ואדומי מותרים לבא בקהל ה' לאחר שלשה דורות כתב רש"י בד"ה "בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'" וז"ל, "ושאר האומות מותרין מיד. הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה,

בחינוך צריך שיהיה האב והאם בדעה אחת

ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקומו. [שופטים כא, יט]

הרש"ר הירש ועוד ביארו עה"פ (יט - כ) ותפשו בו אביו ואמו: "היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה, אביו אינו רוצה ואמו רוצה, אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהיו שניהם רוצין" (סנהדרין עא ע"א). גדולה מזו: כבר הזכרנו את השיטה הרואה בכל המצוה הזאת רק הלכה מאלפת שאיננה מתקיימת למעשה, ולשיטה זו בן סורר ומורה מתחייב רק אם הוריו שוים אפילו ברישומה החושני של הופעתם הגופנית: "אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה; מאי טעמא? דאמר קרא, איננו שומע בקלנו, מדקול בעינן שוין, מראה וקומה נמי בעינן שוין" (שם). כי הילד הנידון כאן הוא בעל נטיות חושניות, ולפיכך יש משקל גם לרישומה החושני של ההופעה הגופנית, ואם אחד ההורים מרשים יותר בקולו, בקומתו וכו', הרי כאן שוני של רושם חושני ויש מקום לחשוש שגם הרושם המוסרי על הנפש המתחנכת לא יהיה שוה, עכ"ד.

והיינו שבחינוך אנו צריכים שיהיה פה אחד של אבא ואמא, ולא יהיה מצב שהאב רוצה משהו אחד והאמא משהו אחר.

סיעתא דשמיא להילחם עם היצר

כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שבינו. [כי תצא כא, י]

שאל ידידי הרה"ג ר' מאיר סגל שליט"א דהנה בגמ' בסוכה (נב, ב) איתא שכן היצר הרע אילמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וא"כ כל ההצלחה להילחם עם היצר הרע זה רק בס"ד, וא"כ מהו הענין כאן שדיברה תורה כנגד יצר הרע, שא"א להתגבר על החטא, הרי כמו שבכל עבירה הקב"ה עוזר לו לנצח, גם כאן הוא יעזור לו לנצח.

ויתכן ע"פ מה ששמעתי בביאור הא שהתורה התירה כאן יפת תואר, והוא בגלל שבכל עבירה אדם צריך לברוח מן העבירה, ואילו כאן אינו יכול לברוח דהרי צריך לבוא ולהלחם, וא"כ כאן יש היתר מיוחד של יפת תואר. ומעתה אולי מה שהקב"ה עוזרו זה לנוס מין העבירה, אבל בשעת העבירה עצמה שם זה מהלך ניסי יותר להניצל ולכן שם היה צריך להתיר את היצר הרע.

כל יהודי יכול לקיים את כל התווה

לימוד מקורי ומיוחד שמעתי מרבנו יחזקאל אברמסקי זצ"ל בפרשה שרבים נתקשו בה פרשת יפת תואר פרשה זו אמר מחייבת כל אחד ואחד בשמירת כל התורה כולה הרי אמרו חז"ל לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע' כלומר ירדה התורה לסוף דעתו וכוחותיו של האדם ומצאה שלא יוכל לעמוד בניסיון הגדול ולכן התירה לו את יפת התואר נמצא אם כן שבכל שאר איסורי התורה ביכולתו של אדם לעמוד שהרי אין התורה מחייבת דבר שאין ביכולתו של האדם לקיים אות.

וכפי שסיפר רבנו לתלמידו הגרמ"מ שולזינגר רעיון זה עלה במחשבתו בעת שהתגורר בלונדון שם היה מוסר מידי שבת שיעור בפרשת השבוע לקבוצת צעירים שהיו רחוקים מדרך התורה משהגיעה שבת פרשת כי תצא הפותחת בפרשת יפת תואר ביקש רבנו למצוא את הדרך כיצד להעביר להם את הרושם הנכון מפרשה זו ואז האיר ה' את עיניו ברעיון זה והוא אמר את הדברים כפתיחה לשיעור באותו שבוע. (במחיצתם ח"ב עמ' 490)

הזהירות בדברים מסוכנים

ז' לא תשים דמים בביתך

והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום נתעבו".
ובדבריו מבואר לכאורה טעם נוסף שלא נאמר בכתוב, ואמנם רש"י בפסוק ה' בד"ה "על דבר" מכניסו בכוונת הכתוב וז"ל, "על העצה דיעצו אתכם להחטיאכם", מ"מ אינו מפורש בקרא, וצ"ב מדוע טעם זה לא נאמר בתורה מפורש.

ויתכן לומר, שאם אכן היה נאמר בפסוק טעם זה לא היה ניתן לדרוש מה שדרשו חז"ל [יבמות ס"ט]. עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, מכיוון שנימוק הריחוק הוא משום שהבנות החטיאו ולכן זה נאמר רק ברמז.

ומה שבאמת בנות מואב לא נאסרו משום זה י"ל שכיוון שבתקופה העתיקה הבנות והנשים היו בשליטת הגברים, א"כ הן קרובות לאונס. (שם)

האם מותר להלוות בריבית לאדום

[כ"ג, כ"כ"א] "לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך. לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך למען יברכך ה' אלקיך וגו'".
כתב האברבנאל וז"ל, "והתשובה ה' שאפילו שנודה שהריבית מצד עצמו מגונה, הנה לא התירו השם יתברך כי אם בנכרי שהוא מו' אומות, ואין הנכרי נקרא כל איש אשר לא מזרע היהודים הוא, ואמנם לזרע אדום לא יאמר נכרי כי הוא נקרא אח שנאמר לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, ונכלל בלא תשיך לאחיך, וכן ישמעאל ושאר האומות לא נקראו בשם נכרי, ולנכרי שהוא מו' אומות אינו מגונה לקחת רבית ממנו ולעשות לו שלא כהוגן כיון שהוא עשה שלא כהוגן ולא יבא בצדקת השם יתברך ולא יזכה בחסד התורה אחרי אשר כפר במ'".

ומבואר בדבריו חידוש נורא, שאדום וישמעאל ומי שלא מו' אומות אינם נחשבים כנכרים ואין הם בכלל האיסור של לאחיך לא תשיך. סברתי שכתב זאת מאימת האניקוויצייה.

אולם מצאתי שאף רבינו בחיי הכא בתו"ד בד"ה "לנכרי תשיך" וז"ל, "ודרשו רז"ל ולאחיך לא תשיך, שעושה מעשה אחיך, וזה לרבות את הגרים שאסור לך להלוותן בריבית, ולהוציא זרעו של עשו שאעפ"י שכתוב בו: (במדבר כ, יד) "כה אמר אחיך ישראל", אחרי כן הותר, שכן הזכיר הנביא: (עובדיה א, יא) "ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילו ונכרים באו שעריה ועל ירושלים ידו גורל גם אתה כאחד מהם", למדך שכבר נתבטלה האחוה ויצאה מכללה והרי הוא כשאר האומות הזרים, שהרי הריבית לא נאסר לישראל אלא מטעם שנצטוונו להחיות ולעשות עמו גמילות חסדים, ממה שכתוב: (ויקרא כה, כו) "וחי אחיך עמך".

ומבואר בדבריו שבעיקרון עשוי [בלבד] הוא אחיך והיה בכלל האיסור, אמנם בזמן החורבן הפקיע א"ע משם זה. וצ"ע אם יש מקור לדבריהם בפוסקים והראשונים הקדמונים. (שם)

סיבת הגט

[כ"ד, א'] "כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו".
הנה במשנה בסוף גיטין כתוב [ט', י'] "בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר (דברים כ"ד) כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר (דברים כ"ד) כי מצא בה ערות דבר רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנאמר (שם) והיה אם לא תמצא חן בעיניו".

וקשה טובא היאך ניתן להבין את דברי ב"ה שניתן לגרש את אשתו אפילו הקדיחה תבשילו, והוא דבר משולל הבנה.
ושמעתי בשם האדמו"ר ממוד"ץ זצ"ל [בעל הדברי ישראל] שאמר לתרץ, שכמו שבחזרה מהמלחמה מביא רש"י לעיל [כ, ח' בד"ה "הירא ורך הלבב"] את דעת ריה"ג שכל מה שהתורה אמרה לחזור על אשה וזכרם הוא לכסות על מי שחוזר מעבירות שבידו, ה"ה כאן כשצריך לגרש בגלל ערוות דבר והתורה נותנת כיסוי לב"ה שניתן לגרש אפילו על הקדחת תבשיל. ומפקח אחד שמעתי שאם הזוגיות ביניהם כה נמוכה שהוא מוכן לגרש את אשתו רק בגלל זה שהקדיחה תבשילו, עדיף להם להתגרש. (שם)

הנס שהציל מאיסור

[כ"ב, י'] "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו".
וכתב רש"י בד"ה "לא תחרוש בשור ובחמור" וז"ל, "הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, והוא הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים בהולכת שום משא".

ובהגהות מרדכי עירובין [פרק מבוי רמז תקכח] כתב וז"ל, "ועוד רצה רשב"ם לעשות אחרת כי שפל עינים היה ורצה לעלות בקרון אשר סוס

ופרד מושכין בו ולא הרגיש איתרחיש ליה ניסא נזדמן אחיו ר"ת שם א"ל אל תהי צדיק הרבה שא מרום עיניך והנה סוס ופרד לקראתך".

נטלו שני הכרובים

[כ"ג, ד'] "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם".

כתוב במדרש איכה [פתיחתא ט'] "רבי יצחק פתח (ירמיה נ"א) בושנו כי שמענו חרפה כסתה כלמה פנינו כי באו זרים על מקדשי בית ה', את מוצא בשעה שנכנסו שונאים לירושלים נכנסו עמהם עמונים ומואבים שנאמר (איכה א') ידו פרש צר על כל מחמדיה כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לך, נכנסו לבית קדשי הקדשים ומצאו שם שני כרובים נטלו אותן ונתנו אותן בכליבה והיו מחזירין אותן בחוצות ירושלים ואומרים לא הייתם אומרים שאין האומה הזאת עובדת עבודת כוכבים ראו מה מצינו להם ומה היו עובדים הא כל אפיין שוין הה"ד (יחזקאל כ"ה) יען אמור מואב ושעיר הנה ככל הגוים בית יהודה, באותה שעה נשבע הקדוש ברוך הוא שהוא מקעקע ביצתן מן העולם שנאמר (צפניה ב') לכן חי אני נאם ה' צבאות אלהי ישראל כי מואב כסדם תהיה ובני עמון כעמרה, כיון שחטאו גלו וכו'".

והקשה ידידי הרב עובדיה מלאך שליט"א שהרי איתא בגמ' [ב"ב:], "אלא במקדש שני, מי הוה ארון, והתניא משנגנו ארון נגנוה עמו צנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן ושקידה ופרחיה וכו', ומי גנוז - יאשיהו גנוז. מה ראה שגנוז - ראה שכתוב יולך ה' אתך ואת מלכך אשר תקים עליך עמד וגנוז".

והנה יאשיהו היה כמה שנים קודם החורבן, וא"כ בשעת החורבן כבר לא היה את הארון וא"כ קשה איך נטלו המואבים את הכרובים?

ויתכן ליישב שמדרש זה קאי כשיטה השנייה שמובאת שם בגמ' [נ"ג:]: והיא דעת ר"א ועוד שהארון ירד לבבל עם נבוכדנצר וממילא היה הוא בשעת החורבן.

אך קשה לומר כן שאם הארון היה בשלימותו מדוע לא נשאו את כל הארון ולקחו רק את הכרובים.

ואולי י"ל ע"פ המבואר במלכים א' [פרק ו'] ששלמה עשה כרובים מעצי זית גדולים עשר אמות חוץ מהכרובים הרגילים, וא"כ י"ל שכרובים אלו נשארו ואותם נטלו עמון ומואב.

אמנם קצת צ"ע שאם היה זה כ"כ גדול איך זה נכנס בכליבה, שבד"כ כליבה זה מורה על כלוב קטן, ולא על כלוב כה גדול כמו של פילים.

ועי' רש"י [ב"ב: ד:] "ה' הוציאום לשוק" שכתב שנטלו כרובים שהיו מצורים בקירות ועי' שם בגמ' בע"א שכן מבואר שם, ולכאורה זה חולק על הבבלי, ועי'. (שם)

קידושין בטבעת

[כ"ד, א'] "כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו".
והנה חז"ל [קידושין ד:] לומדים קידושי כסף מקרא דהכא שכתוב כי יקח, יעו"ש.

הנה נהגו ישראל שבשעה שהחתן בא לקדש את הכלה שואל מסדר הקידושין את העדים האם הטבעת שו"פ ואומרים הן, ולא הבנתי מדוע עושים כך, וכי יש צד שזה שאינו שו"פ? [היה נשמע לי כליצנות], ושמעתי לבאר בזה שטעם האמירה הוא כדי שהאשה תסמוך דעתה בכל אופן להתקדש, ולא תחשוב על שווי רב ואז אם יתברר שזה שווה פחות לא סמכה דעתה, ולא חלים הקידושין, ולכן אומרים העדים שו"פ להודיע שהקידושין הם בשו"פ בלבד.

והיה מעשה באדם שכמה שנים לאחר החתונה הלך לתקן את טבעת הקידושין של אשתו אצל הצורף, ואמר לו הצורף רימו אותך הטבעת איננה מזהב אלא מנחושת, והנה זה שהאשה מקודשת על אף שווי הטבעת זה ברור וכנ"ל, אמנם התעורר האיש לבעיה אחרת, שכיוון שהוא בא לקנות טבעת זהב ושילם סכום של טבעת זהב, וקיבל מטבע נחושת א"כ יש כאן אונאה ביותר משתות והדן הוא שבטל מקח, וכיוון שכך יש כאן בעיה חמורה שהטבעת לא שלו ולא חלו הקידושין א"כ.

ושאל כמה רבנים וכל אחד אמר לו שאכן יש כאן בעיה, ואולי צריך לקדש שוב את האשה.

עד שבצר לו בא למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאמר לו שהיא מקודשת לחלוטין, שהרי כיון שהיה זה מקח טעות א"כ הרי המוכר הוא לוזה שלו שהרי הוא חייב לו את הדמים שנתן לו, והטבעת שבידו הרי היא כמשכון עבור החוב, וקי"ל שבע"ח קונה משכון, וניתן לקדש במשכון שקנהו ומבטל לראות את גדלות כח התורה! (שם)

שאלות מוסר

שאלות מתורת המוסר בנושאי הפרשה ותשובותיהם הלקוחות מתוך תורת שיחותיו של המשגיח
הגאון הצדיק רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל על פרשיות השבוע

ד'תשפ"ב

פרשת כי תצא

הקדמה: המעלה של דברי אמת, הם בכך שהם 'אמת', משום הדברים עצמם שהם אמת, לא משום סיבה אחרת, אין צורך לסיבה אחרת, מספיק שאתה שומע את ה'אמת'.
אם האמת היא כך, הרי לא תוכל להתעלם ממנה, כי לא תוכל לסלק עצמך ממנה, ולברוח הימנה, היא תרדוף אותך, ותבוא אחריו בכל מקום שתלך, ואתה תצטרך לעמוד בדרישות ובתוצאות שהאמת מחייבת.

השאלה: באיזו דבר 'אמת' אנו רוצים להשמיע לכולנו, לי ולכם?

התשובה: האמת הגדולה הזו שאנו עומדים בחודש 'אלול'! חודש שיש בו כח הצלה לעתידנו הרוחני והגשמי. (א.ה. וכמו שהמשגיח הגרמ"א זצוק"ל היה רגיל לומר שאלול הוא פיקוח נפש לרוחניות של האדם!) חודש שבו הקב"ה כביכול מצפה להתקרבותנו כדי שיוכל להתקרב אלינו.

ריבוי זמנים ומועדי קודש יש לכלל ישראל, בכולם יש עניין של התקרבות קודש אברך הוא לישראל, זמן חרותנו, זמן שמחתנו, זמן מתן תורתנו, אך שם האופן שכל אחד ואחד יקבל לפי מה שהוא, לפי מדרגתו שעומד, ולפי מה שמוכשר לקבל כך יקבל.

אך חודש זה הוא חודש מיוחד, נותנים רצון לא לפי המידה שעומד בה עתה, אלא לפי מה שיכול אדם להגיע, בחינה של הלוואי שתבקשו ואוכל לתת לכם, מחכים לנו לפתוח לבבות, לא בכדי רמזו 'אני לדודי ודודי לי' פירושו שהקב"ה מצפה שתהיו במצב של 'אני לדודי' כדי שיוכל הוא להיות 'הוא לך'.

הרחב דבר:

כדאי לרמז מה כלול ומוסתר כאן, מדוע חודש זה הוא זמן של השתוקקות זו כביכול מצד הקב"ה שעם ישראל יבא ויתקרב ויכשיר את עצמו להיות קרוב לו להיות כלי ראוי להשראת שכינה?

התשובה היא שחודש זה מלבד שהוא סוף השנה שחלפה, הנה הוא הכנה והקדמה לשנה החדשה הבאה, הוא הכנה לראש השנה, שהוא תחילת תשרי, הוא זמן שבו נברא העולם, 'זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון', והנקודה העיקרית של בריאת העולם - הוא 'בראשית ברא' בשביל ישראל שנקראו ראשית, והתורה שנקראת 'ראשית', והפירוש הוא, שבריאת העולם הוא בשביל ולתכלית שימצא בעולם כלל ישראל שיקבלו ויקיימו את התורה, שעל ידי זה יוכלו להיות ראויים להשראת השכינה בעולם הזה.

הרצון של הבריאה קדם לבריאה

אם כן קדושת הזמן של ראש השנה, בהתגלות פנימיות של רצונו יתברך, שהיא הרצון להטיב עם נבראיו, בכך שהוא מקיים את העולם מחדש בכל שנה ושנה.

אם כן בואו ונחשב חשבוננו של עולם, חשבון שהוא 'כביכול', אך לסבר את האוזן, שייך תפיסה כל שהוא בזה, הנה כשאדם עושה ופועל איזה פעולה בעולם המעשה, כולם רואים שהוא עושה פועל בונה, הרי ברור למתבונן שישאלו אותו מה קדם למעשה זה של הבניין? ברור שקדם לכך הרצון לפעול לעשות לבנות מעשה זה, ויותר, הרצון להשיג את התכלית והמטרה של אותה פעולה ועשייה, רצון זה הוא שקדם למעשה ולפעולה שנפעלה.

אלול - החודש של הרצון שקדם לבריאה

ואם כן מה קדם לבריאת העולם? הלא הוא הרצון להשיג התכלית של הבריאה, שיהיו כלים ראויים להשראת שכינה בעולם הזה.

מעתה הרי מובן לנו שהחודש הקודם לראש השנה, החודש שקדם לבריאה, הוא זמן שבו שולטת המידה של רצון, רצון שיהיו נבראים מושפעים מקבלי השפעה, דהיינו, רצון להביא את עם ישראל להיות ראויים להשראת השכינה בעולם הזה. הזמן הזה של ה'רצון', שהוא הרצון להעמיד נבראים בעלי השפעה לשכינה, הוא הזמן המוכשר שאם אתה פותח, אני יפתח לעומתך, ולא סתם פתיחה ונתינה, אלא הרחב פיך ואמלאנה.

המבינים יתבוננו גודל ועוצם זמן זה וקדושתו המופלאה, לא רק השפעה ונתינה, אלא 'רצון' ושאיפה שיבואו לקבל, בואו

ותזכו בנצחיות, שאני רוצה להשפיע עליכם ולתת לכם.

אי אפשר לחיות ימים הללו בשלוות נפש כמו שאר הימים, אין אלול ככל הימים, אלו 'ימי רצון', ימים של בניין עצמי פנימי של מעלות רוחניות שהקב"ה רוצה להשפיע ולתת לך ואתה 'ישן'? 'ישן' משטייגען מעלייה משאיפה להתקרב ולהתעלות. (נאמר בוועד לבני הקיבוץ פתיחת זמן אלול תשמ"ד, בישיבת גרודנא).

השאלה: הנה בפועל אין עבודת האלול ניכרת כל כך בהנהגת הכלל והפרט, ורבות מזכירים דברי מרנא הגרי"ס זיע"א שדרש סיבות מדוע אינה ניכרת, והנראה כי שורשם הינה סיבה אחת שהיא הגורמת הכול, מהי הסיבה השורשית הזו?

התשובה: והיינו כי בבואנו להתחזק ולשנות מעט ממעמד עצמנו הרוחני, בהתבונן האדם היכן עומד מעמדו הרוחני, מיהו הוא הרוחני, הינו מיד בוחן ומודד מעמדו כלפי סביבתו במעגל הקרוב ובעיקר הרחוק, אשר כלפיהם אפשר לדמות בנפשנו שמצבנו הרוחני איננו זקוק לתיקון והינו שפיר יחסית.

היא אשר עוקרת מעיקרא כל זיקת עבודת האלול, כי כל תחילת העבודה ושורשה אינה אלא ההשתאות והשתוממות בהעמקת הדעת ממעמדו ומצבו הרוחני השפל של האדם, בהעדר זאת אין מקום כלל לעבודת האלול, על כן מבט זה עוקר מעיקרא את כולה.

אבל האמת היא שאין האדם נמדד ביחס לסביבתו אלא בייחס לבוראו, ביחס לחובת תכליתו כלפי מציאותו יתברך, כי מה שהינו שפיר יתר מסביבתו אינו נפקא מיניה כאשר עומד לדין אצלו יתברך, ובייחסו הינו נידון, כלפי מציאותו יתברך נמדד והוא אשר קובע מעמדו.

בין חרטה לעתיד לבוא לחרטה בעולם הזה

מצינו בגמרא (עירובין יט.) 'אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב 'עוברי בעמק הבכא וגו' (תהילים פ"ד, ז.) אלו בני אדם שעוברין על רצונו של הקדוש ברוך הוא שמעמיקים להם גהינום, בוכין ומורידין דמעות כמעין ואומרים לפניו: 'רבש"ע, יפה דנת, יפה זכית, יפה גהינום לרשעים, ויפה גן עדן לצדיקים'. רואים שיש חרטה על המעשים גם בעולם הבא.

אבל צריך לדעת, שיש הבדל עצום ורב בין חרטת עולם הזה לחרטת עולם הבא, חרטה של עולם הבא היא על התוצאה, בכך שמוצא עצמו במצב של חסרון כבעל מום רוחני תמידי ונצחי, וזהו נורא, ואז הצער והכאב על כך הוא על התוצאה שהיא מצבם בהווה, ולא על עצם המעשה שעשו בעבר, וכעין זה החרטה בעולם הזה על חסרונות גשמיים שמתחרטים על התוצאה ולא על המעשה.

אבל בעולם הזה, החרטה היא לא על התוצאה אלא על המעשה שנעשה בעבר, חרטה על כך שבחר את הרע בעיני קונו, חרטה זו קיימת רק ברוחניות, כי בגשמיות אין חרטה על המעשה אלא רק על התוצאה.

וזו היא חשיבותה ומעלתה של החרטה בעולם הזה יותר מהחרטה של עולם הבא, כי בעולם הזה הינה על הבחירה, על הרצון שגרר את המעשה, על כן חרטה זו הינה חרטה נוקבת.

ה'דין' וה'חשבון'

שנו בחז"ל במסכת אבות (ג, א) 'הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו', לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה'.

והוא שהאדם צריך 'להסתכל' היינו לשון התבוננות, שהוא יצטרך ליתן דין וחשבון על מעשיו, לא רק ידיעה וזיכרון שלא מועיל לאי עשיית עבירה, אלא התבוננות, וזה יצילהו מהיותו בא לידי עבירה.

וזהו מתאים גם לימי האלול, 'לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון' בראש השנה.

והנה מובא בהגר"א ('שנות אליהו') מה היא הכפילות 'דין וחשבון'? ש'דין' היינו מה שדנים את האדם על עצם העבירה שעבר, ו'חשבון' הוא גם על הזמן בו עבר העבירה, שבאותו זמן יכול לעשות מצווה או ללמוד תורה.

ואמר לי מו"ר מרן ראש הישיבה הגרמ"מ שך זצוק"ל ששאל אותו מרן הגרי"ז זצוק"ל לכאורה גם זה הוא בכלל ה'דין' עצמו שהרי חייב על ביטול תורה, וזה לא שני דברים ה'דין' וה'חשבון'?

ותירץ מרן הגרמ"מ זצוק"ל בכוונת העניין של דין וחשבון, שהנה התנא אמר: 'דע וכו', לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, היינו שבאותה שעה של עמידה בדין, גם הרשע מכיר את החשבון שעשה ומודה שהוא חייב, והוא מפני שרואה את החשבון שעשה ומכיר בטעותו, ואומר לעצמו הייתי צריך לעשות אחרת, אם לא הייתי עושה מה שעשיתי לא הייתי נופל, נמצא שהחשבון בא לידי גילוי ובפועל רק בעת הדין.

וזהו שאמר התנא 'דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון', תדע שמכוח הדין יגיע החשבון, על כן תזהר במעשיך לעשות את החשבון תחילה כדי שלא תכשל לעשות שלא כדין, וממילא החשבון נפרד מהדין, כי רק על ידי הדין הוא יכול להגיע לידי חשבון מה הוא היה עושה בזמן העבירה.

(נכתב מתוך שיחה בביהמ"ד אהל תמר, ובישיבת 'עוצם', ובביהמ"ד יוצאי 'קול תורה' מודיעין עילית, אלול תשע"ד).

עמק השבוע

גליון כז

פרשת כי תצא תשפ"ד וחמ"ה שאהר"ה

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הר"ה גר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן וחמ"ה ראובן

רמז לאלול בפרשת כי תצא

לא עמל בו ולא גדלו והתענג בדשן נפשו מהם תענוג גדול, ואף לא נתן הודאה ושבח כראוי להבורא ית"ש ויתעלה זכרו לעד על שיצור וברא כל אלה והכין לפניו מטבח, היסבלהו השכל האנושי זאת, גם אם האדם צמא מאד ושתה אף רק מים שלא עמל בה ולא גדלה, ולא נתן בברכת שהכל ובברכה אחרונה הודאה ושבח גדול במחשבתו להבורא ית"ש שיצור וברא אלו המים, ואף שאמר בפיו ובשפתיו נוסח תיבות בהמ"ז או הברכה, אך היה כמזות אנשים מלומדה רח"ל, בודאי אין הדעת אדם שהוא בר שכל קצת סובל זאת, ויעלה האדם על לבו, הברכה אחת היא לך שנעשה כמזות אנשים מלומדה והלא למאות ואלפים ברכת המזון בירך כל ימי חייתו, גם ברכת ההודאות, כברכת אשר יצר, כמה פעמים בכל יום בירך שלא בכוונה כראוי וכיוצא, ולבו ישים לדרך פעמיו, שאם לא הי' נזהר בכל הנ"ל בכוונתם, כמה אלפים ורבות שמות הקדושים הוציא מפיו בלא כוונה, ר"ל מעונשו הגדול, כמבואר לעיל בשערים הקודמים וכו'. עכ"ל. הרי מבואר דהרמז לחודש אלול הוא בהא דכתיב בפרשת כי תצא "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים".

ולכאורה צ"ב, למה הוי האי רמז בפרשת כי תצא שהיא הפרשה השני' שתמיד קוראים בחודש אלול, למה אין הרמז בפרשת שופטים שהיא הפרשה הראשונה שתמיד קוראים בחודש אלול. וצע"ע בזה.

וישימה לחוק ולמשפט בישראל עם קדוש עד היום הזה, ולעורר לבבם בחדש זה לתורה ולתעודה ולהתמיד בלמוד ביותר ולהתענות תענית נדבה ולקום בחצות לילה להודות לה' ולטבול עצמו בכל יום במקוה טהרה בשחרית קודם תפלת שחרית ולהרבות בצדקה, והנה לעוררם אל הפועל אינו צריך, כי לא נחשדו ישראל עם קדוש לעבור על עשה ול"ת בפועל, דהיינו שלא יניח תפילין או לבטל מצות ציצית וכיוצא, אך פן ואולי עון עקיביו יסובנו ליום הדין ח"ו, והם מ"ע ול"ת הכתובים ומפורשים בתורתנו הקדושה ואדם דש בעקביו, ויש מהן שבין אדם למקום ומהן שבין אדם לחבירו, ונבאר תחלה אותן שבין אדם למקום, שיבין לאשורו כמה מאות ואלפים מ"ע מן התורה של ברכת המזון בירך שלא בכוונה וכמה מ"ע של ק"ש קרא שלא בכוונה וכמה מאות ואלפים תפילות התפלל שלא בכוונה שדרשו רז"ל מפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" (שם י"א) איזהו עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, וכמה ברכת הנהנין וברכת המזות בירך שלא בכוונה ועבר על עשה של "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך" ול"ת ד"לא תסור" כו' זולת העונש החמור הנזכר בגמרא הקדושה (ברכות ל"ה) ובזה"ק בברכת הנהנין, על זה שנהנה בלא ברכה מעה"ז וגזל אביו ואמו וכנסת ישראל, ואף שביירך אך לא כיון לבו בהם כראוי, כלא נחשב בעיני המקום ב"ה וב"ש, וגם אין הדעת סובל, דהיינו אדם גם רעב ואין כח ולא שתה מים ויעף ואכל מאכלים אשר

עיין בספר יסוד ושורש העבודה שער המים פרק ראשון דאיתא וז"ל חדש אלול, התעוררות התשובה, הנה הראשונים וגם האחרונים בספריהם יועצין על אלול מפני ראש השנה ומאיימין על האדם כי גדול יום ה' כי קרוב ומי יכילנו, וז"ל הטור (סי' תקפ"א), תניא בפרקי ר"א, בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל לוחות האחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר ע"ז והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר (תהלים מ"ז) "עלה אלהים בתרועה" וגו', לכך התקינו חכמים שיהיו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה וכל החדש, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג') "אם יתקע שופר בעיר" וגו' וכדי לערבב השטן, וכן נוהגים באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה, ויש מי שמרבים סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך כו', ומסיים וכל המוסיף לבקש רחמים זכות הוא לו, עכ"ד הטור, והובא ג"כ בשו"ע, והרבה ספרים כתבו רמזים על התעוררות חדש אלול, ובז"ח (דף מ"ז ע"ד) ז"ל "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" דא היא ירחא דאלול כו', וז"ל האריז"ל ג"כ, ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, דא היא ירחא דאלול כו', עכ"ל בקיצור, וז"ל האריז"ל ג"כ, ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, את אביה זה הקב"ה, ואת אמה זו כנסת ישראל, יבכה האדם ויתחנן לפני ה', ירח ימים הוא חדש אלול שהמה ימי רחמים ורצון. [וכבר פשט בכל תפוצות עם קדוש

בענין קריאת "פרשת זכור" שבפרשת כי תצא

שני). והנה על פי החשבון דידן, השנה הבאה עלינו לטובה בעז"ה, שנת ה'תשפ"ה, לא תהא שנה מעוברת, וא"כ בשנה זו בודאי אין צורך לכוון לצאת מצות קריאת

הפרשה בפרשת כי תצא, דאם לא כן י"ב חודש יעברו בין קריאת פרשת זכור בשנה הקודמת לקריאת פרשת זכור בשנה מעוברת (כיון דקוראים פרשת זכור באדר

הנה בסוף פרשת כי תצא נמצא "פרשת זכור". וידוע שכשהשנה הבאה תהא שנה מעוברת אז יש מצדדים שצריך לכוון לצאת מצות קריאת פרשת זכור כשקוראים

פרשת זכור כשקוראים הפרשה בפרשת כי תצא.

אבל אפשר דעדיין כדאי לכוון לצאת, דאפשר דעדיין הוי איזה סוג מצוה קיומית כל זמן שזוכר מועשה עמלק בפה מתוך הכתב. וצע"ע היטב בזה למעשה.

(הנה מי שרוצה לעשות כן, אפשר דצריך

להודיע להבעל קורא שג"כ יכוון להוציא. וצע"ע בזה למעשה.)

[הנה לגבי כל הנ"ל יש להדגיש דאף אם בדרך כלל "כוונה בפועל לצאת" אינו לעיכובא, הכא שאני, דבדרך כלל יש סברא דכיון דעושה המצוה, בודאי עושה כן כדי לצאת המצוה, אבל הכא שאני, דהרי יש

עוד סיבה למה עושה כן, משום חיוב קריאת התורה בעלמא, וא"כ אם אינו מכוון לצאת לכאורה אינו מקיים מצות קריאת פרשת זכור.]

(הנה בכל הנ"ל אם יש בזה איזה חשש "בל תוסיף" אז יכוון "לצאת על תנאי דלית בזה משום בל תוסיף". וצע"ע בכ"ז.)

הנחמה שבהפטרה קשורה להפרשה

אורי כי בא אורך, על זה משיבה כנסת ישראל שוש אשיש בה' כלומר עתה יש לי לשוב ולשמוח תגל נפשי באלהי כי הליבשני בגדי ישע וגו'. עכ"ל.

הנה לפ"ז יש להעיר שיש שתי קבוצות בתוך הני שבע הפטרות, דבשלש הפטרות ראשונות משתדלים להגיע לנחמה, ובארבע הפטרות אחרונות יש ענין נחמה בפועל. [יש להעיר דהדברים מתאימים מאד עם תאריכי השנה. דתמיד קוראים השלש הפטרות ראשונות בחודש אב ותמיד קוראים הארבע הפטרות אחרונות בחודש אלול. וא"כ י"ל דבחודש אב, אף דכבר הוי אחרי תשעה באב, ולכך כבר עסקין בנחמה, אבל כיון דעדיין הוי חודש אב, עדיין לא מגיעים לנחמה בפועל, ואח"כ בחודש אלול, בחינת אני לדודי ודודי לי, כבר מגיעים לנחמה בפועל. וא"ש.]

והנה יש שתי קבוצות קטנות בתוך הקבוצה של הארבע נחמות בפועל, ד"אנכי אנכי" "רני עקרה" ו"קומי אורי" הם הנחמות בפועל שהקב"ה מנחם כלל ישראל, ו"שוש אשיש" הוא מה שכלל ישראל עונים בחזרה. נמצא מכל הנ"ל שאף שיש שבע דנחמותא, אבל רק שלש מההפטרות הן נחמות בפועל.

וי"ל דהני ג' נחמות הן מכוונות היטב עם ג' בחינות המלכות, דהפטרות שופטים מדברת על נחמת מזדנת המלך, נחמת ותיקון ירושלים עצמו, והפטרות כי תצא מדברת על הרחבת המלכות, מלך במלחמה, והפטרות כי תבא מדברת על ראי' על ידי אור ד' במקום אור הטבע, שזהו האופן לראות דהכל נעשה ע"פ חשבון ד' והוי נחמה לעצם המלכות המאחד כל הלבבות. וא"ש.

וא"ש לומר דהג' נחמות הן כנגד ג' בחינות המלכות, דכמו דג' בחינות המלכות הוי בפורענות, גם הנחמות שהן לתקן הפורעניות הן נחמות לנחם כל אחת מהבחינות שהיו בפורענות.

הנה יש להוסיף דלפי זה הנחמות בכל אחת מההפטרות קשורות לפרשת השבוע,

והמלך אינו יכול לשפוט את העם במדינת המלכות כיון שבני המדינה גלו והמדינה היא כאלמנה ונדה, וא"כ האי בחינה של המלכות היא בפורענות. וספר איוב הוא כנגד מלך יושב על כסאו, דזהו גופא הנידון בספר איוב, האם יש איחוד לכל, האם הכל הוי ע"פ רצון ד' והשגחתו, ואם יש מי שטוען שאין הכל ע"פ רצון ד' והשגחתו וחשבונותיו ח"ו, א"כ האי בחינה של המלכות היא בפורענות. ובאופן שיש חלק אחד עיקרי של התורה המדברת על כל אחד מהבחינות של המלכות בפורענות.

[והלימוד בהני ספרים צריך לעורר לדברים המצילים מן הפורעניות, ועיין בערוך השולחן על או"ח סימן רכ ס"ב דאיתא וז"ל הרואה ירמיה או אחאב או איוב או ספר קינות ידאג מן הפורעניות, וירבה בתפלה ומעשים טובים וצדקה תציל ממות, וקל וחומר משארי פורעניות. עכ"ל.]

הנה לפ"ז נמצא שיש התייחסות לג' בחינות המלכות בפורענות בתקופת בין המצרים.

והנה עיין בתוס' במס' מגילה דף לא ע"ב שכתבו ע"פ הפסיקתא שאחרי ט' באב מפטירין בשבע הפטרות דנחמה. ועי"ש שמבואר שיש סדר מיוחד להני הפטרות, נחמו נחמו, ותאמר ציון, עניה סוערה, אנכי אנכי, רני עקרה, קומי אורי, שוש אשיש. וכ"ה בשו"ע או"ח סי' תכ"ח סעיף ח'. ועיין במפרשים שביארו הסדר בזה. לדוגמא, עיין באבודרהם סדר הפרשיות וההפטרות דאיתא וז"ל ואומר במדרש על דרך צחות כי תקנו לומר בתחלת הפטרות הנחמות נחמו נחמו עמי כלומר שהקב"ה אמר לנביאים נחמו נחמו עמי, על זה משיבה כנסת ישראל ותאמר ציון עזבני ה' כלומר איני מתפייסת מנחמת הנביאים וכו', עניה סוערה לא רוחמה כלומר הנביאים חוזרין ואומרים לפני הקב"ה הנה כנסת ישראל לא נתפייסה בתנחומין שלנו, על זה חוזר הקב"ה ואומר אנכי אנכי הוא מנחמכם, ואומר עוד רני עקרה לא ילדה, ואומר קומי

עיין בספר אפיקי מים חלק פסח ענין כ"א דאיתא (ע"פ מקור מפורש בחז"ל) וז"ל חזינו להדיא שיש ג' בחינות במלך, חדא מלך על כסאו שזהו עצם המלכות שמקבץ העם, וגם מלך במדינה דהיינו בחינת "ושפטנו מלכינו" שהיא הנהגת המלכות ונקרא כאן מלכות במדינה, ומלך במלחמה שיצא לפנינו וילחם את מלחמתינו וכו', והשתא יש להתבונן בהנך תלתא פרקי של ה' מלך שנתקנו בקבלת שבת, דהנה תחילה אמרין ה' מלך תגל הארץ גו' אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ הרים כדונג נמסו וגו' יבשו כל עובדי פסל גו' הרי שמדבר על המלחמה עם הרשעים וגם ברש"י פירש שם שמדבר על נטילת המלוכה מעמלק ולמדים אנו שפרק זה הוא כנגד בחינת מלך במלחמה, ואח"כ יש עוד ה' מלך וכתוב בה ועוז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית וגו' ופרש"י פשרה ושימת שלום בין אנשים כוננת וכו' הרי שמזמור זה מדבר על בחינת מלך במשפט יעמיד ארץ שהוא המלכות של וינהיגנו, וה' מלך השלישי הוא ה' מלך גאות לבש וגו' נכון כסאך מאז וגו' הרי שמדבר בבחינת מלך יושב על כסאו שהוא גופה של מלכות שמתלבש בגאות. עכ"ל. והנה עיין בשו"ע בהל' תשעה באב דמבואר שיש ג' ספרים שמותר ללמוד בהם בתשעה באב, איוב ירמ' ואיכה, ומבואר דהני ג' ספרים הם "ספרי פורעניות", וי"ל דהני ג' ספרים הם מכוונים היטב כנגד הני ג' בחינות של המלכות, דהיינו כל אחד מהספרים מדבר על בחינה אחת של המלכות כשהיא בפורענות כביכול. דספר ירמ' הוא כנגד מלך במלחמה, דהדברים הרעים שבו מדברים בעיקר על כוחות אחרות כגון מלך בבל ומלך מצרים וכו"ב שבאים כנגד עם ד', וכשאותן כוחות גוברות זהו האי בחינה דמלכות בפורענות. וספר איכה הוא כנגד מלך במדינה, דמדינת המלכות היא ירושלים, וספר איכה מדבר על המדינה בלי העם,

דבחי ג' שבועות תמיד קוראים פרשת שופטים, פרשת כי תצא, ופרשת כי תבא, ונראה דהני ג' פרשיות מכוונות להג' בחינות הנ"ל, ד"שופטים ושופטים תתן לך בכל

שעריך" הוא תיקון מלך במדינה, ו"כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ד' אלקיך בידך ושבת שבי" הוא תיקון מלך במלחמה, וכי תבא שמתחיל עם פרשת בכורים

שהוא הראשית ומראה על השגחה פרטית בטבע הוא תיקון עצם המלכות. נמצא דהג' פרשיות והג' הפטרות מכוונים להדדי. והוא נפלא.

בענין י"ז אלול שחל בערב שבת

עיין בשו"ע או"ח סימן תק"פ דאיתא ע"פ המבואר בפרק בתרא דמגילת תענית וז"ל אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם וכו', בי"ז באלול מתו מוציאי דבת הארץ. עכ"ל. הרי מבואר שראוי להתענות בי"ז אלול משום שאז מתו מוציאי דבת הארץ.

[ועיי"ש במ"ב ס"ק ח' דאיתא בשם הבית יוסף וז"ל דבת הארץ, וקשה הא כתיב באבוד רשעים רנה, ואפשר דמסתמא שבו ולא זכו שיקובל תשובתם ולכן מתענים. עכ"ל. (ועיין בשו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' י"ד שהוסיף וז"ל כוונת הב"י אולי הוא שמצטערין על הא שלא נקל כל כך לשוב בתשובה שלימה שהרי אנשים גדולים כמוהם לא זכו שתקבל תשובתם משום שלא היתה תשובתם שלימה ויש לנו לדאוג על עצמינו שנזכה לתשובה שלימה. עכ"ל.) ועיי"ש בב"ח שתירץ קושיית הב"י באופ"א וז"ל מה שקשה לב"י למה התקינו להתענות ביום זה אדרבה שמחה מיבעי באותו יום דבאבוד רשעים רנה ומה שתירץ על זה אינו מתקבל אבל לפענ"ד האמת הוא דלפי שכל ישראל נענשו על ידם לפי ששמעו לקולם ונגזרה עליהם גזירה וצרה גדולה שימותו במדבר ועל כן מדרך התשובה קיבלו עליהן להתענות ביום זה לדורות כדי שישמחו ללבם העון הגדול ששמעו לקול הרשעים ולא יחזרו עוד לעשות כמעשה הרשעים. עכ"ל. ועיין בפנים יפות על במדבר פי"ד פל"ז דאיתא וז"ל עיין באו"ח סי' תק"פ ס"ב דתענית צדיקים בי"ז באלול שמתו בו המרגלים, נראה שהמתין להם ארבעים יום ממש מח' אב היינו עם אותו יום שבאו עד י"ז באלול הוא ארבעים יום, ועיין במג"א שם סק"ב שהקשה שרשעים היו, ואפשר שעשו תשובה, ולא משמע כן דהא כתיב עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים, ופרש"י דקאי על המרגלים ואחז"ל אבות פ"ה מ"ח המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ותו דאם עשו תשובה לא היו מתים במגפה הרעה שעל זה לא היה שבועת הש"י, אלא נראה דאדרבה דאף לאחר אמירת משה לישראל עדיין היו עומדין במדבר והדיחו את ישראל

מאמונת ירושת הארץ, וז"ש עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו', ומ"ש ותשובו ותבכו לפני ה' בפ' דברים פ"א פמ"ה היינו שראו מיתת המרגלים במגפה רעה כפירש"י אז נתברר להם שכל דבריהם שקר, ואז שבו ובכו לפני ה' לכן קבעו אותו יום לתענית צדיקים. עכ"ל. ועיי"ש בדברים פ"א פמ"ו דאיתא וז"ל ותשובו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם, פירוש י"ט שנים כימים אשר ישבתם בשאר מסעות, י"ל דהו"ל למימור כימים אשר נסעתם וישבתם, אלא הענין הוא שהיה נסיעתם במדבר במהירות בשעה אחת ממקום למקום, אבל כל הימים היה בישיבה באיזה מקום שכינה, תדע דהא פירש"י באחד עשר יום מחורב שהלכו שלשה ימים, היינו לפירוש השני שפירש"י בפסוק ראשון שבפרשה זו בחצירות, ד"א היה לכם ללמוד וכו' אבל לפירוש ראשון שפירש"י בחצירות מחלוקתו של קרה, והרי מחלוקתו היה משך ג' ימים כדכתיב בקר ויודע וכתוב וילנו כל עדת בני ישראל ממוחרת וגו', וכתוב ויהי ממוחרת ויבא משה וגו', ע"כ שכל הנסיעות לא היה להם שום שהות, וכן משמע מדכתיב באתם עד הר האמורי, אף שהיה הר האמורי רחוק להם כל גבול אדום ועמון ומואב, ומה שפירש"י שהיו יכולין לילך דרך ארץ אדום הוא דחוק דמשמע הר האמורי ממש, אלא הענין הוא שאם לא היו חוטאים היו הולכים בנסיעה אחת ובשעה אחת את הר האמורי, כ"ז כתבנו לפירש"י אבל לולי דבריו ז"ל היה נראה ע"פ מ"ש בפ' שלח דמה שקבע תענית צדיקים בי"ז באלול שמתו בו המרגלים דהיינו שהמתין למרגלים מ' יום, כמספר הימים אשר תרו אותה ועד אותו זמן הסיתו את ישראל עד שמתו בי"ז באלול, אז שבו ישראל תשובה שלימה לה' שהכירו בשקרותם ע"ש, והנה כל אותן ארבעים יום עמדו במרדם ולא שמעו אל משה שאמר מחר פנו וסעו לכם המדברה, וזהו שהוכיחן משה ותשובו בקדש ימים רבים כמנין הימים אשר ישבתם עד שמתו המרגלים. עכ"ל. (ועיין בחת"ס על במדבר פי"ד פל"ז דאיתא וז"ל וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה',

נראה מיד ביומו התחילו לשונם להשתרבב דאל"ה מ"ט חזרו בהם ישראל והאמינו ויתאבלו ויעפילו לעלות ההרה אלא מפני שראו מכת האנשים ההמה, והנה בשו"ע סי' תק"פ שמתו י"ז אלול, נמצא מן ח' אב עד י"ז אלול נתיסרו שהוא מכוון מ' יום כימים אשר תרו. עכ"ל.) ועיין בספר דף על הדף על תענית דף כט ע"א דאיתא וז"ל נציג נא דבר נורא שהעירני עליו הרה"ח ר' אפרים מנלה שליט"א, דהנה בשו"ע (או"ח סי' תק"פ) אי' דיום י"ז באלול הוא יום תענית לדורות, ובב"י כתב ביאור הדברים כיון שאז מתו המרגלים, ואף על גב דכתיב "באבוד רשעים רנה" ומדוע יום מיתתם הוא יום תענית. כתב הב"י דצער גדול הוא שהמרגלים מתו לפני שהספיקו לעשות תשובה עכ"ד, והנה מלחמת העולם השניה, שהיה בה פורענות נוראה ואיומה לששה מליון אחינו בני ישראל הקדושים והטהורים הי"ד, התחילה ביום ו' י"ז אלול, עש"ק פר' כי תבוא שקוראים בה פסוקי התוכחה שכולם התקיימו אז באחב"י הי"ד, והדבר נורא ומבהיל, וראה בקונטרס זכרון פנחס מהרה"ק ר' פנחס חודרוב זצ"ל שנדפס בסוף ספר אמרי פנחס (עמ' צ') שהביא מהאר"י הק' דאם לא חטא בעגל היה ר"ה בי"ז בתמוז ויוהכ"פ בט' באב, עיי"ש, וכתב לבאר לפי"ז את דברי חז"ל הנ"ל ואני אקבע לכם בכיה לדורות, היינו שביום זה, בט' באב, במקום שיהיה יוהכ"פ מחילת עוונות, יהיה להיפך בכי על החטאים, וזה הפי' במש"כ יום לשנה תשאו את עוונתיכם וגו' עיי"ש היטב ודפח"ח. עכ"ל.]

אבל עיי"ש במשנה ברורה בס"ק ז' דאיתא וז"ל בי"ז באלול וכו' כפי גירסת הב"י בשם הקדמונים הוא שבעה באלול. עכ"ל. הרי שיש שתי שיטות אי האי תענית היא בז' אלול או בי"ז אלול.

ויל"ע מהו ההנהגה הראוי' בכה"ג, האם סגי להתענות באחד מהימים או ראוי להתענות בשניהם. ועיי"ש במ"ב לעיל בס"ק ו' דאיתא לגבי י"ח אב שיש גורסין בי"ז ושראו להחמיר בשניהם, אבל הכא המ"ב לא כתב דראוי להחמיר בשניהם. וצ"ע בזה למעשה.

יותר צד שיש לו להתענות ב"ז אלו, דאם לא יתענה בודאי יפסיד ענין האי תענית, ושנית, לגבי מי שכבר התענה ב"ז אלו ועדיין רוצה להתענות ב"ז אלו כדי להיות בטוח שיש לו ענין התענית.

הנה כל הספיקות הנ"ל נוגעים אף למי שמתענה בכל חודש אלו, דמצד התעניות חודש אלו אין צריך ליכנס לשבת כשהוא מעונה, דעיינ בש"ע או"ח סימן תקס"ב ס"ב דאיתא ו"ל יש אומרים שמי שרגיל להתענות עשרת ימי תשובה, כיון שאין רגילות לקבלם בתפלה, א"צ להתענות עד צאת הכוכבים אלא עד שיצא מבית הכנסת, הג"ה והיחיד מתפלל ענו, וכן חתן יתפלל ענו קודם שיכנס לחופה ואז יוכל לשנות מכוס של ברכה, אבל מי שמתענה מ"ז בתמוז עד תשעה באב צריך להשלים. עכ"ל. ועי' במ"ב ס"ק י"ג דאיתא ו"ל להשלים הטעם שמתענין על העבר על החורבן ולא אמרינן לצעורי קמכוין משא"כ ב"ד ימי תשובה דמתענין על העתיד שיקרע גזר דינם אמרינן דלא קבלו אלא לצעורי זהו טעם המתענין מ' יום לפני יום הכפורים דא"צ להשלים דהא הם מתענים ג"כ מפני התשובה. עכ"ל. ועיי"ש במ"ב בס"ק י' דאיתא ו"ל עד שיצא מביהכ"נ ערבית ואפילו התפללו מבע"י דהיינו מפלג המנחה ולמעלה דהוא י"א שעות פחות רביע, ותפלת ערבית אין מעכב לזה אלא כיון שהגיע הזמן הזה די ובלבד שיתפלל מנחה תחלה (מג"א) ועיי' במחצית השקל בסימן תקפ"א שכתב דעכשיו רבים נוהגים שלא להתענות כ"א עד זמן מנחה גדולה ומתפללים תחלה מנחה וכ"כ בפמ"ג ועכ"פ נראה דבאדם חלוש בודאי יכול לסמוך להקל להתענות רק עד זמן מנחה גדולה ולהתפלל מנחה ותפלת ענו ולאכול. עכ"ל. הרי מבואר דמי שרגיל להתענות באלול א"צ להשלים התענית, וא"כ אם הוא רגיל להתענות באלול בודאי אין צריך (ואין היתר) להשלים התענית בערב שבת באלול, דהא יכול להתענות עד פלג המנחה (או עד מנחה) ואח"כ יאכל ולא יכנס לשבת כשהוא מעונה. אבל מצד התענית ד"ז אלו, דהוא על צרה שעבר, בזה בודאי צריך להתענות עד הלילה, ויצטרך ליכנס לשבת כשהוא מעונה, ובזה יש להסתפק בכל הנ"ל.]

ולכאורה משמע דמותר להתענות כל הני תעניות פרטיות שהזכיר, וא"כ מבואר דאף בערב שבת מותר להתענות תעניות בזמנן. ועי' גם בס"י ת"ז ס"ק ד' דאיתא ו"ל יש שנוהגין להתענות ער"ה וכו' במקום שעושין ממנו ת"צ וקורין ויחל והוא נמנה עמהם בודאי צריך להשלים ואפילו אם חל בערב שבת וכו', ויש נוהגין לעשות למנחה סדר יוה"כ קטן וכו' אם חל ער"ה ביום שבת מקדימין להתענות ביום ה' ואם חל ביום ו' אותן שאומרים סליחות יתענו ביום ה' ואותן שאין אומרים סליחות יתענו ביום ו' ולענין השלמה עיי' לעיל בסימן רמ"ט במ"ב סק"א וסק"ב. עכ"ל. הרי דמותר להתענות בערב שבת כשער"ה חל בערב שבת. ומבואר להדיא במשנה ברורה דכל דהוי זמנו של התענית מותר להתענות בערב שבת. ועיי' בס"י ת"ע ס"ק ה' דאיתא ו"ל (הבכורות מתענין בערב פסח) אם חל בערב שבת יתענו באותו יום, ולא ביום ו"ו כיון שאינו זמנו טוב יותר לדחות על יום ה'. עכ"ל. וכן עיי' במ"ב בס"י תקס"ו ס"ק י' דאיתא ו"ל אם חל כ' סיון בערב שבת שנוהגין שלא להשלים התענית רק עד שעה שיצאו מביהכ"נ צ"ע לענין ענינו איך יעשה וגם לענין קריאת התורה בצבור במנחה. עכ"ל. הרי מפורש שכש' סיון חל בערב שבת דמתענים. וכו' גם במ"ב סימן תקס"ח ס"ק כ', יעו"ש. הרי נתבאר דגם להמ"ב מותר להתענות תענית בזמנו בערב שבת.

ומעתה יש להסתפק לגבי י"ז אלו, דאפשר דהיתר להתענות תענית בזמנו הוא רק כשודאי הוי זמנו של התענית, אבל בכגון זה שיש ספק אם זמן התענית הוא ב'ז אלו או ב"ז אלו, אפשר דלא יאה בזה היתר להתענות בערב שבת.

והנה אפילו את"ל שעדיין מותר להתענות בערב שבת, אפשר דלא כדאי לעשות כן, דאפשר דרק כשודאי מרוויח ענין התענית, בזה אמרינן דאפילו בערב שבת כדאי לעשות כן, אבל כשהוי רק ספק, ואפשר דלא מרוויח כלום על ידי תעניתו, אפשר דלא כדאי להתענות בערב שבת. וצ"ע למעשה.

והנה יש בכל זה שני אופנים כלליים שיש להסתפק בהם, חדא, לגבי מי שלא התענה ב'ז אלו, דכיון דלא התענה ב'ז אלו אפשר שיש

ויש בזה נפק"מ מיוחדת בהאי שתא, ה'תשפ"ד, ד"ז אלו חל בערב שבת. דעיי' במ"ב בס"י רמ"ט ס"ק י"ח דמבואר דהסכמת האחרונים היא דאין להתענות בערב שבת. אולם עיי' בשו"ע הרב שם בסעיף י"ב דאיתא ו"ל אין קובעים תענית לכתחלה בערב שבת אלא אם כן שיטענו מעט קודם קבלת שבת כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה וכו' במה דברים אמורים בתענית יחיד שאין קבוע לו זמן שאפשר לו להתענות אותו תענית ביום אחר אבל אם זמנו הוא בערב שבת כגון המתענה תענית של ימי מיתת הצדיקים שיתבאר בס"י תק"פ וכן המתענה בערב ראש חודש אינו צריך לדחות התענית ליום אחר אם אירע בערב שבת וכו' ואע"פ שכל התעניות אלו שבערב שבת אינם חובה כלל אין צריך לדחותו מפני כבוד השבת לפי שאיסור זה שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה איסור קל הוא ולא חששו לו אלא שלא לקבוע בו התענית לכתחלה כשאפשר לקבועו ביום אחר אבל מי שאי אפשר לו לקבועו ביום אחר אין לו לדחות התענית לגמרי בשביל כך ורשאי להשלים התענית בערב שבת עד צאת הכוכבים. עכ"ל. הרי מבואר דמותר להתענות תענית בזמנו בערב שבת. (וכ"ה בבן איש חי הלכות שנה שניה פרשת לך לך ס"ק כ"ג.)

והנה המ"ב שם בס"ק י"ח סתם בזה דאין להתענות בערב שבת אם לא שהוא איסור, ולא הביא דברי השו"ע הרב דתענית שזמנו היא בערב שבת שאין, ואפשר דמשמע דהמ"ב אינו סובר כדברי השו"ע הרב, וסובר דבכל אופן אין להתענות בערב שבת. אבל יש להוכיח מעוד מקומות דגם המ"ב סובר כהיסוד הנ"ל של השו"ע הרב. דהנה עיי' בהמשך ס"י רמ"ט דמבואר שיש חילוק בין תענית ציבור לתענית יחיד לגבי מה נקרא השלמת התענית בערב שבת, דבתענית ציבור צריך להשלים עד צה"כ, אבל בתענית יחיד סגי להשלים עד יציאה מביהכ"נ. ועיי"ש במ"ב בס"ק כ"ב דאיתא ו"ל תענית יחיד נקרא מי שקיבל על עצמו להתענות בע"ש זה או שדרכו להתענות בכל ע"ש או ערב ר"ח שחל בע"ש, היינו אותם אנשים שאין אומרים יו"כ קטן ביום ה' שלפניו דאלו האומרים מתענין ג"כ ביום ה', א"ר בס"י ת"ח, או שמתענה יום שמת בו אביו ואמו או כ' סיון או שמתענה תעניות המבוארים בסימן תק"פ. עכ"ל.

גליון זה מוקדש

לזכות מאיר חיים בן אסתר שליט"א. לרפואה שלימה

ולע"נ הרב אברהם בן הרב יצחק אייזיק זצ"ל ראש ישיבת ריברדל בארצות הברית

אותלמופת
עימוד שוחרן טקסט ליצירה
otl@10-11@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושינוי ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

פלפולא דאורייתא

שיעורו של הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי רעה

פרשת כי תצא תשפ"ד

גיליון מס' 42

דרכי לימוד ההלכה

השואל, ככל שהדבר מתאפשר, כדי לוודא שהשאלה הובנה כהלכה, משום שפעמים רבות ישנה אי הבנה, ופ"א הייתי בביתו של אחד מפוסקי זמננו שליט"א ושאלוהו האם צריך להפריד את הגניזה מהעיתונים, וענה שאין צורך, והשואל הכין שניתן לזרוק את הכל לאשפה, ואילו הרב התכוין שאפשר לזרוק את הכל לגניזה, כולל דברי החולין.

ה'. **לדרכי מחלוקתם של פוסקי זמננו:** במנחת רפאל [סי' סב] כתבתי מאמר על דרכי מחלוקתם של פוסקי זמננו, ומניתי ארבעים נקודות של מחלוקת בין פוסקי זמננו, שאינם בהכנת הסוגיא, וחשוב להתבונן בנושא זה, ולהבין את מכלול השיקולים, שיש בפסיקת הלכה, כגון חששות ממכשולים שיגרמו בעקבות ההוראה, ויחס לדעות אנשי מקצוע, יחס לפסיקות מרן החזון איש, החשש מענייני סכנה כגון קורונה, סיגריות וכדו', האם ההוראה היא להמון העם או לבני התורה שמחמירים עליהם יותר, חששות של צביון השבת וכדו', שקשורים לענייני טכנולוגיה בשבת, ועוד שלל שיקולים חשובים מאוד, שאינם כגוף הסוגיא, אלא לשיקול דעתם של גדולי הפוסקים, וכל אדם יעשה לו רב, שעל פיו ילך בשיקולים אלו.

ו'. **פריפריה:** חשוב לדעת שאמנם באזור המרכז יש בלעה"ר מורי הוראה רבים, אולם באזורי הפריפריה, וכן בישוים חרדים שנבנו לאחרונה, ישנו מחסור גדול במו"צים בשאלות שאי אפשר לשאול עליהם בטלפון, ועל כן מי שילך לענות במקומות אלו, כמובן שלא תחסר לו עבודה.

ז'. **זמינות:** כמובן שחשוב מאוד שמו"ץ יהיה זמין לשאלות כמה שיותר, ובאופן טבעי ככל ששואלים אותו יותר שאלות, כך הוא מתמחה יותר, ועל כן ככל שזמין יותר, ומסביר פנים לשואל, הוא גורם שיבואו אליו שואלים רבים.

ח'. **השאלות שחוזרות על עצמן:** כמובן בכל זמן ישנן שאלות שחוזרות על עצמן, כגון בראש חודש השאלה היא מה דינו של מי ששכח יעלה ויבוא, ובערב סוכות שואלים על ארבעת המינים, ועל כן צריך לשנן היטב את הלכות חג בחג.

ט'. **שאלות רגישות:** ישנן שאלות רבות שקשה לענות עליהן, ובפרט בטלפון, כגון מה ההלכה בעניין לגזול מהמדינה, או האם ניתן לסמוך על הכשר פלוני, וכל ערום יעשה בדעת.

י'. **לדעת לומר איני יודע:** כמובן שאין ביכולת אדם רגיל אפילו אם הוא בעל כשרון, לענות באופן מידי תשובה לכל שאלה, ועל כן בכל אופן שהרב מסתפק יאמר שכעת איני יודע, ויברר את הנושא, ועל כן רבים התנגדו לרבנים שעונים על שאלות דרך הרדיו, במידה ולא קיבלו את השאלות מראש, משום שאדם מתבייש לומר

הנה ישנם אברכים רבים שמעוניינים להעמיק בלימוד ההלכה, ולהגיע למדרגת מורה הוראה, ושואלים איך יעשו כן למעשה, והנני בזאת ככמה עצות מעשיות למעוניינים בכך.

א'. **לימוד הסוגיות:** ראשית יש ללמוד את הסוגיות בהסתכלות הלכתית, דהיינו שבכל נושא מיד לחשב מה ההלכה, וכן למצוא נפק"מ והיכי תימצא לשאלות הלכתיות, ובכך מקבלים לאט לאט ראש הלכתי, שמחפש בכל דבר את ההלכה, ובכל פעם שגומר ללמוד סוגיא יכתוב לעצמו את הדינים העולים. [ושמעתי מאאמור"ר שליט"א שסיפר לו מרן הגר"ד לנדו שליט"א שבבכורותו היה אצל מרן החזון"א יחד עם הגר"ש ברמן זצ"ל ואמר להם החזון"א ללמוד דף בכתובות, ולאחר מכן כל אחד יכתוב לעצמו את הדינים העולים, והגר"ש ברמן כתב עשרים דינים מאותו דף, ואילו הגר"ד כתב שבעים דינים, והסיבה היא שסגנון לימודו של הגר"ד הוא בחישוב נפק"מ והיכ"ת כולל אלו שאינם כגוף הסוגיא, וע"כ הגיע למספר גדול כ"כ].

ב'. **לפתח סקרנות הלכתית:** שמעתי מאחי הרה"ג דוד שליט"א משל נפלא על שני אברכים שרצו לאכול פריכיות אורז, שכידוע יש בזה מחלוקת פוסקי זמננו, בענין הכרעה, והתקשרו כל אחד למורה הוראה אחר, הראשון קיבל תשובה שיכרך בורא פרי האדמה, ואילו השני קיבל תשובה שזו שאלה קשה ואין עליה תשובה, ולכן יקה בורקס ויכרך עליו מזונות, תפוח אדמה, ויכרך עליו כפה"א, וסוכר ויכרך עליו שהכל, כך יצא מהספק. מי מהאברכים יזכור את התשובה אחר שנתיים, בוודאי שהאברך השני, ועל כן ככל שאדם חש יותר שהנדון ההלכתי הוא חלק מחייו והוא מעניין, והוא זוכר טוב יותר, ועל כן צריך לפתוח עיניים, ולשאל את עצמו שאלות על מציאויות שונות שרואה מידי יום, כגון האם דרייבר יש דין פועל או קבלן, האם יחידת דיור משלמת ועד בית כמו כלל הדירות, וככל שיפתח יותר שאלות, כך הידע שלו יגבר, וראה מש"כ בזה בעלון מס' 13 על דרכי הזיכרון.

ג'. **הדרך ללמוד דעות פוסקי זמננו:** והנה רבות השאלות התלויות במחלוקת פוסקי זמננו, ועל כן הדרך לדעת באופן מרוכז את דעתם, הוא ע"י לימוד במשנה ברורה מהדורת דרשו, וכן בספר פסקי תשובות, ומשם להגיע לספרים של גדולי הפוסקים, כמו"כ יש ספרים שהם על נושא מסוים, ומקיפים אותו מכל צדדיו, ויש בכך תועלת רבה, [אלא שאם מדובר בספר עם מטרה לשכנע את הציבור לנהוג במנהג חדש, שלא נהגו בו עד עתה, ואין לכך הסכמת גדולי הפוסקים, צריך לקחת את הדברים במשקל הנכון, משום שבד"כ הצד המחזק הוא זה שמחבר ספרים כדי לשכנע בצדקת דרכו, וד"ל].

ד'. **הבנת השאלה:** חשוב מאוד לחזור על השאלה בפני

הרכה פעמים שאינו יודע, וכן מתבייש לחזור בו הרבה פעמים. ופ"א הגר"א גנחובסקי זצ"ל אמר בהכתרה של רב צעיר, שהוא מקנא באותו רב שמעתה בתוך רגע תהיה לו תשובה על כל שאלה, וד"ל.

י"א. מבחני רבנות: יש מהלומדים שהולכים לעשות מבחני הלכה מטעם הרכנות הראשית, ומבלי להיכנס לנושאים השקפתיים, יש לדעת כמה דברים, א'. כדי לעבור במבחן זה הציון הוא שישים אחוזים, ב'. במבחן זה יש שתיים עשרה שאלות, שמתוכם צריך לענות על עשר שאלות בלבד, אלא ששאלות אלו הם בד"כ ארוכות וכוללות כמה שאלות נסתרות, ג'. השאלות מנוסחות בד"כ בסגנון של ידע ופחות של הבנה ודימוי מילתא למילתא, ועל כן שמעתי בשם ת"ח שמכהן כראש כולל לרבנות, וגם מרצה בקורס של רבנות, שרוב האברכים ככולל שלו לא מצליחים במבחנים, ואילו רוב התלמידים בקורס מצליחים במבחנים, למרות שהאברכים עוסקים בזה כל היום כמשך כל השבוע. והסיבה שהיא שמכיון שלומדים סגנון של כולל מתפרסים לעומק הסוגיות, וזה מבלבל ביחס לחומר שאותו צריך לדעת כדי לעבור במבחן, משא"כ הלומדים בקורס שמתמקדים רק בחומר שאותו צריך לדעת למבחן.

י"ב. שימוש בבתי הוראה: כמובן שהדרך לקבל היתר הוראה היא ע"י שימוש בפועל בבתי הוראה, ובמציאות ברוב בתי ההוראה קל יחסית להתקבל לשימוש, מה שצריך לעשות הוא לבוא בעצמך לראש בית ההוראה, ולבקש ממנו להתקבל לשימוש, ישנם מקומות שיש עומס של מבקשים, ועל כן יש להמתין בתור, כמובן שיש להגיע לאחר שלמדו היטב את הסוגיות, ולא כצעד ראשון בעולם ההלכה.

י"ג. קווי הלכה: ישנם קווי הלכה רבים שניתן להשתלב בהם כמשיב, כמובן לאחר הסמכה מטעם הגוף המפעיל את הקו, כגון קו הלכה מטעם בית הוראה שמסודו של מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל, מענה הלכה מטעם הגר"מ גרוס שליט"א, קו ההלכה הספרדי, ועוד.

י"ד. תחומים עם ידע מקצועי: ישנם תחומים רבים שיש מחסור גדול ברבנים שמכירים את המציאות הנצרכת בכדי לפסוק הלכה, ואברך שיתמקצע בתחומים אלו, יביא תועלת רבה לעולם ההלכה, ונביא כאן רשימה חלקית של תחומים אלו: **טכנולוגיה בשבת** – לדעת את כל סוגי המכשירים, מה הבעיות שיש בהם, ומה הפתרונות, ניתן לקבל את המידע דרך משמרת השבת. **טומאת כהנים** – להכיר את כל בתי החולים, ומה המציאות בהם, ובאיזה ימים, וכן מסלולי תחבורה ציבורית וכדו', ניתן לקבל את המידע דרך התאחדות טהרת הכהנים, **עירובין** – לשלוט בהלכות עירובין למעשה, וכן ידע על רמת הכשרות בישושים שונים ברחבי הארץ, ניתן לקבל את המידע דרך מוקד העירוב בראשות הג"ר משה אנגלרד שליט"א, ניתן אף להתפרנס מכך, ע"י שנהיה אחראי בעיר מסוימת על העירוב. **ריבית** – לשלוט בדיני ריבית למעשה, וכן בשלל המסלולים הכשרים בהשקעות, ובאיזה חזרות יש היתר עסקא וכו', ניתן לקבל את המידע, דרך ארגון ברית פנחס בראשות הג"ר פנחס וינד שליט"א. **מקוואות** – לדעת את הלכות מקוואות היטב, וכן את שאר השאלות שמתעוררות במקוואות, וכן לדעת מה רמת הכשרות במקוואות בערים שונות, ניתן לקבל את המידע דרך ארגון "טהרת המשפחה" ו"טהרת הבית". **צוואות** – לדעת דיני צוואות וירושות, וכן לנסח צוואה לאנשים, או לבדוק את כשרות הצוואה לאחר פטירת המנוח וכדו', ואף מקובל לדרוש ע"ז תשלום. **מכונות גילוח** – לדעת את פרטי הדגמים הכשרים. וכן טאבו משותף, רפואה והלכה].

ט"ו. קנין הלכה: ישנו מסלול בארגון דרשו של קנין הלכה, שבו אברכים על משנ"ב, וכל על יורה דעה, ואף נותן לאברכים מלגה נאה במידה ומצליחים במבחנים, המסלול מיועד לאברכים מגיל שלושים ומעלה.

ט"ז. רב בפועל: הנה לשמש כרב בפועל, מבחינה מציאותית הדבר קשה לאברך עם כישורים סטנדרטיים לקבל משרה, משום מיעוט המשרות ביחס למספר האברכים ההולך וגדל ב"ה בלעה"ר, [וראה בספר חישבתי דרכי ח"ב לידידי הרה"ג יעקב בוצקובסקי שליט"א שהארץ טובא בנושא זה], אולם המציאות כיום שבקהילות רבות בוחרים רב שאינו מתחום ההלכה, אלא ר"מ בשיבה וכדו', ועל כן עדיין יש מקום לאברך שמצליח בתחום ההלכה לשמש כמו"צ בקהילות של בני תורה, ויש מקומות רבים שיש לכך ביקוש.

י"ז. כשרות: בעולם הכשרות שורר בלבול גדול מבחינה מציאותית, ורוב המו"צים אינם יודעים מה המציאות בפועל בכל מערכת כשרות, דהיינו שאמנם יש דירוג כללי על הכשרים טובים יותר או פחות, אבל לא ידוע מה הגדרים ההלכתיים שעל פיהם פוסקים, כגון מהו מיעוט המצוי, ומה נחשב הפסד מרובה, ואברך שילמד את המציאות, ויעשה על כך עבודת מחקר רציני [בדומה לארגון "כשרות"] יביא תועלת רבה ליראי ה', שמעוניינים לדעת מה באמת מתרחש מעבר לפרגוד.

תוספת לגיליון 41 הערות בענייני רודף

בענין מי שיודע שבעתיד יהיה שוטה וירודף אחר נערה מאורסה

בנותן טעם להביא כאן מה ששמעתי מהגאון רבי יוסף אריה לורין שליט"א מח"ס משנת פקוח נפש שבילדותו נסע עם אביו הרב שלמה ז"ל יחד עם מרן הגרא"מ שך זצ"ל, והצטרפו לנסיעה הגר"ש ברמן והגרא"כ פינקל זצ"ל שהיה אז בחור בפוניבז, ושאל הגר"ש ברמן את הגרא"מ שך מה הדין אדם שרודף אחר נערה שלפני שלושים יום פחות חמש דקות, התקדשה לעוד שלושים יום, האם יש דין רודף, כשעוד מעט תהיה מאורסה, ואמר הגרא"כ פינקל שכוודאי שאין לו דין רודף, שהלא תוס' בסנהדרין עד, א הקשו מה ההו"א שיהיה מותר להרוג אדם שרודף לחלל שבת הלא ההריגה היא גם חילול שבת, ואי נימא שמוותר להרוג אדם קודם שהיא התקדשה, לא מוכנת קושיית התוס', דדברי המשנה מיירי כמה דקות לפני שבת, ונהנה הגרא"מ שך מראיה זו.

תגובה מיר"נ הרה"ג אברהם שמחה ארלשטיין שליט"א, בענין דברי הגר"ש רוזובסקי בביאור דינא דאילו זמרי נהפך עליו לפנחס והרגו לא היה מתחייב עליו, כיוון שהיה לו דין רודף

מה שהארכת בביאור דברי הגר"ש וכתבת חקירה בזה ושדבריו א"ש רק לפי צד אחד, לכאור' דברי הגר"ש מאירים היטב לפי כל הצדדים שבעולם, שגם אם נאמר שדין יכול להצילו הוא שיוז האופציה האחרונה' כלשונך, היינו שאף שהתירה התורה להרוג רודף להצלת הנרדף אבל זה רק כשאין ברירה אחרת, אבל הרי זה ברור שלא נאמר לנרדף שמחויב לתת ממון לרודף כדי שיעזבנו או אולי יתחייב לו שמחויב הוא ילמד משניות כל יום לזכותו וכדו', ובאותה מידה גם הוא לא מחויב לשנות את אורחות חייו, או להפסיק לבא על ארמיות כדי להרגיע את הרודף. ולכן היה מותר לזימרי להמשיך במעשיו, ופשוט. ואמנם זהו חידוש גדול דאף שזה מעשה איסור אמרינן הכי, אבל זה לא קשור לדברי הגר"ש אלא זהו חידוש בעצם דברי הגמ' דפנחס נקרא רודף ומותר להורגו אף שעושה כדין.

לע"נ כתוז מלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל

zx0527103930@gmail.com או במלפון 0556770051

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון או בטל' 0733718752

השיעור מתקיים מידי שבת אחה"צ שעה וחצי לפני השקיעה

למשך חצי שעה בבית הכנסת הניכי הישיבות רח' בירנבוים 12

בני ברק

כניסת שבת ב"ב 6:27
ציאת שבת ב"ב 7:24

פרשת כי תצא

גיליון 118
שנה ג'
תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת כי תצא

מדוע בתחילה כתוב 'מורה' עם ו' ובסוף 'מרה' בלא ו'?

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וגו' ואמר... בנו זה סורר ומרה"
יש לשאול מדוע בתחילה נאמר "ומורה" מלא עם ווא"ו, ואילו כשאביו ואמו אומרים בנו זה סורר "ומרה" כתוב חסר בלי ווא"ו?
מון הגר"ח קנייבסקי זצ"ל ביאר לרמז שדרך ההורים למעט בחטא בניהם ("טעמא דקרא").

רבי שלמה הכהן מוילנא ביאר שהכתיב "ומרה" חסר ווא"ו בא לרמז שיש ו' אופנים שבהם אין נעשה בן סורר ומורה כמבואר בסנהדרין ע"א. והם, אביו ואמו גידמים או חגרים או אילמים או סומים או חרשים, וכן עיר שאין בה זקנים (ע"י מכות) [אפש"ל במקום 'עיר שאין בה זקנים', אם אין קולם של ההורים שווה].

וכל זה לענין חיוב סקילה שעל כך מדבר הפסוק השני, אבל לענין חיוב מלקות שמדבר הפסוק הראשון כמש"כ "ויסרו אותו" לא נאמרו המיעוטים האלו, ולכן נכתב "ומרה" מלא, דמלקות יש גם בששה אופנים אלו.

אדם צריך לתקן קודם עצמו ואח"כ לתקן אחרים

"ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו" (כ"א, כ)
בספר "בין שמועה" (לרב אלעזר לעוו זצ"ל) כתב לפרש: "לעל דרך שאמרו חז"ל (ב"מ קזב) קשוט עצמך ואחר קשוט אחרים, דאם נמצא במוכח איזה שמץ דופי, אז כשאומר טול קיסם בין שניך, אומרים לו טול קורה מבין עיניך.

וזה שאמר "ובערת הרע מקרבך" - כלומר, קודם תתקן עצמך, ולא ימצא בך שום דבר רע. ואז "כל ישראל ישמעו ויראו" - כאשר תוכיחם, כי דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב עכ"ד.

ועד"ז י"ל בדרך דרוש מה שדרשו חז"ל (סנהדרין ע"א) בבן סורר ומורה "איננו שומע בקולינו" - ולא חרשים, (והרי הכתוב אינו שומע בקולינו מוסב על הבן, ומה השייכות להורים) דאם אחד ההורים חרש, ואיננו שומע בעצמו מה שדורש מבנו, שגם הוא בעצמו אינו מתנהג כראוי, אין תביעה כ"כ על הבן שהוא סורר ומורה, כיון שדברי ההורים אינם עשויים להשפיע עליו וממילא איננו שומע בקולם...

דברים היוצאים מן הלב...

בימי מלחמת העולם השנייה שרר קשיים כלכליים גם במדינות שלא היו במוקד האש. בעקבות כך החליטו פרנסי העיירה אשדא שבמרוקו לסגור את התלמוד תורה של ילדי העיר שהיה כרוך בעלות כספית גבוהה. השמועה הקשה, שהגיעה עד העיר מקנס הרחוקה לא נתנה מנוח לאב"ד העיר הגאון רבי רפאל ברוך טולדנו זצ"ל, והחליט לצאת אל המקום בעצמו, או אז יש סיכוי שישבו ויפתחו את הת"ת. נסיעה ברכבת באותם ימים היתה כרוכה בסיכון עם אנטישמיות גדולה ביחוד לעוטי מלבוש רבני, ותנאי מזג אוויר קשים, ולמרות זאת התאמן והגיע למקום. רבי רפאל ברוך נפגש עם פרנסי העיר. "אם הסכנה הרוחנית אינה מצדיקה לדעתכם את קיומו של הת"ת, עליכם לדעת כי אי קיומו של ת"ת לתשב"ר כאן בעיר עלול לסכן גם את קיומה הפיזי של הקהילה, והוא שנאמר 'מפי עוללים ויונקים יסדת עוז, למען צורריך להשבית אויב ומתנקם', ולכן לצורך הצלתכם בשעות קשות אלה חייבים לחדש את פעילות התלמוד תורה" סיים את דבריו. זמן מה אחר האסיפה ענו בשלילה להצעתו.

עניני חינוך - שמיעת אוזן

נאמר בתהילים (פ"ח): "לשמע אוזן ישמעו לי, בני נכר יכחשו לי". ובדרך דרוש "לשמע אוזן" - כשהמחנך מוכן לשמוע את התלמיד ולהטות אוזנו אליו, אז מובטח לו שגם "ישמעו לי" שהתלמיד יקבל ממנו. אך "בני נכר" - כשהתלמיד מרגיש כבן נכר, אז ח"ו עלול להביא ל"יכחשו לי".

וכן בבן סורר ומורה, אם ההורים חרשים ואינם שומעים, לא נעשה בן סורר, שנאמר "איננו שומע בקולינו" ולא חרשים. כי אם האב והאם אינם מסוגלים לשמוע את הבן, אז אי אפשר לבוא בטענה על הבן שאינו שומע בקולם.

פעמים רבות התלמיד שואל שאלות, ועיקר כוונתו כדי ליצור קשר עם הרב, וכשנתקל בחוסר תשומת לב ושמיעת אוזן, מפסידים הזדמנות זו.

הגר"י עדס שליט"א סיפר שרבי שמואל זצ"ל נזהר מאוד שלא לדחות שאלה של תלמיד, והיה משיב 'בלט, בלט, אפילו שה'בלט' לא היה מגיע.

עם הישמע התשובה פרץ הגר"ב בבכי, כשהקהל שם היה נבוך אמר עם דמעות "אתם חושבים כי עליכם אני בוכה? לא. על עצמי אני בוכה, שכן אמרו חז"ל 'כל שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים', אם כן מתברר שאין בי יראת שמים, שכן לו היתה בי הייתם מקבלים את דבריי...". דבריו אלו היוצאים מן הלב הכריעו את הכף והתלמוד תורה שב ונפתח.

"ושכחת עומר בשדה" (כ"ד, יט)

איתא במשנה בפאה (פ"ז מ"א): רבי יוסי אומר אין שכחה לזיתים. ובירושלמי (הובא ברע"ב) אמרו "לא אמר רבי יוסי אלא בראשונה, שלא היו זיתים מצויים שבא אדריינוס הרשע והחריב את כל הארץ, אבל עכשיו שהזיתים מצויים יש להם שכחה".

מבואר, שמפאת חשיבותם של הזיתים לא שייך בהם שכחה" דשכחה הוי רק דבר ששוכח לעולם, וממעטינן דבר שכעת שוכח ועתיד ליזכר בו. נמצינו למדים שהדברים הנחשבים אצל האדם כיקרי ערך, לא שולטת בהם שכחה לעולם.

הגאון רבי זלמל'ה מוילנא, שהיה ידוע בבקיאותו המופלאה, ובספר "תולדות אדם" מונה ד' סיבות איך לא שכח את תלמודו. וא' מהם היות והכיר בסגולת התורה עד שהיתה יקרה בעיניו מכל חמודי תבל, היו דבריה שמורים ונצורים אצלו, כדרך שבני אדם לשמור את הדבר היקר והקדוש בעיניהם.

ופירשו בזה מה שנאמר בתהילים "לעולם לא אשכח פיקודיך" מדוע? "כי במ חיינני", שכן דבר שחיי אדם תלויים בו, כ"כ יקר בעיניו, שבסגולתו לא לשכוח את הלימוד.

ה"קהילות יעקב" כתב (ברכת פרץ-לך לך) "לפי רוב השמחה שבא לו בהשגת דבר מדברי תורה, כן יהיה זכרונו במה שלומד".

מצות השבת אבידה

"לא תראה את שור אחיך או את שני גֵּדְהִים וְהִתְעַלְמָתָם מִהֶם הָשִׁיב תְּשִׁיבָם לְאֹחִיךָ: וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֹמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אֹחִיךָ אֲשֶׁר תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצֹּאֲתָהּ" (כ"ב א')

השבת אבידה א. באבידת קרקע ב. כשאבד מדעתו ג. בפחות משוה פרוטה ד. בהשבה לגוי

ה. בגוי שנתגייר ו. כשאינו מחוייב להשיב ז. בילד שנאבד

אע"פ שמותרת מ"מ זה שמצאה לא קנאה, ואם בא אחר והוציאה מידו לא מפקינן מיניה. **אולם השערי יוסף** שער ד' פ"ח הוכיח מתד"ה "כי" ב"מ כ"ד, א' שאבידת עכו"ם נעשית שלו דלא כהב"ח. תירוצ' נוסף תירץ האחיזה ב"ח ס"ק ה' דאיצטריך קרא היכא שגוי איבד מציאה ונתגייר דמשום גזל איכא איסור, וקמ"ל קרא שהאבדה מותרת משום דאזלינן נמי בתר שעת האבידה ולא רק בתר שעת המציאה.

אם כשמישיב אבידה שאינו מחוייב מקיים 'השבת אבידה' המשיב אבידה לפנים משורת הדין כגון אבידה שאין בה סימן וכדומה, האם מקיים בזה מצות השבת אבידה או רק דינא דלפנים משורת הדין והוי כמתנה?

נראה שהמוצא אבידה אפילו לאחר יאוש בעלים אם נטלה שלא ע"מ לזכות בה אלא לקיים דינא דלפנים משורת הדין, לשיטת הקצות והנתיבות שביאוש החפץ עדיין לא יוצא מרשות בעלים מסתבר שכשמישיבה לבעליה הוא מקיים מצות השבת אבידה דמשיב חפץ שעדיין שייך לבעלים.

הגר"ח קניבסקי צוק"ל בספרו "טעמא דקרא" פרשת "לך לך" **מסתפק במשיב כסף לפמשה"ד** אם מחוייב תחילה ליתן מעשר כספים, דאברהם אבינו לפני שהחזיר את הרכוש למלך סדום נתן מעשר מכל. ולמבואר נראה דאם משיב את האבדה השייכת עדיין לבעלים ומקיים בזה מצות השבת אבידה, פשיטא שאינו מחוייב בזה במעשר.

מצות השבת אבידה בילד קטן שאבד

יש להסתפק אם יש קיום מצות השבת אבידה כשמישיבים ילד שאבד להוריו, והנפק"מ אם מותר לטול על זה שכר!

בגמ' בסנהדרין דף ע"ג, א' דרשינן שהרואה את חברו שהוא טובע בנהר או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו דכתיב "והשבותו לו" לרבות אבידת גופו.

לפ"ז יתכן דנהי דלא שייכת מצות השבת אבידה לאביו דאינו ממנו, מ"מ חשיב השבת גופו לקטן שיושב להוריו שמטפלין בו ודואגים לכל צרכיו.

(אומנם בספר "משפט האבידה" (בפתיחה בירור הלכה סעיף ט' ס"ק ד') כתב בשם גדולי ההוראה שליט"א שבגונא שאבד ילד אין בזה גדר חובת השבת אבידה עיי"ש).

החייב לעמול ולשקוד על תקנת חברו

הרבינו יונה ב"שערי תשובה" (שער שלישי אות ע') כותב שבלאו "דלא תוכל להתעלם" הוזהרנו להשתדל בהצלת חברים ולשית עצות לעזרתם בעת צרתם, ואמר שלמה במשלי (כ"ד, י') "התרפית ביום צרה צר ככה", פרוש אם יש לך כח להציל בעצה או בהשתדלות ואתה מראה את נפשך שאין בך יכולת וכו', אז מידה כנגד מידה יקצר כחך. באות י"ג הוסיף **שחייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו**, וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד".

אם באבידת קרקע נאמר רק לאו או גם עשה ד'השב תשיבם'

ל"ע מדוע נקט הכתוב הלשון "אשר תאבד" שהוא לשון עתיד, הרי מדובר שהאבידה כבר אבדה וא"כ הול"ל "אשר אבדה" בלשון עבר? **רבי חיים אבואלעפיא** זצ"ל מיישב ע"פ מה דדרשינן בב"מ דף ל"א, א' "לכל אבידת אחיך" לרבות אבידת קרקע, ואמרו שם ראה מים ששוטפין ובאין הרי"ז גודר בפניהם למונעם.

א"כ י"ל דכיון דקרא ד"ל לכל אבידת אחיך" מרבה אבידת קרקע לכן כתיב "אשר תאבד ממנו" בלשון עתיד, שהרי הקרקע עדיין לא הושחתה ואבדה רק המים עומדים לשוטפה ולהשחיתה וחייב לגדור בפניהם כדי למנוע את הנזק.

המנ"ח במצוה תקל"ח מסתפק אם הריבוי של אבידת קרקע למנוע מחבירו היזק הוא רק ללא ד"ל לא תוכל להתעלם" או גם לעשה דהשבה, וכתב דמפשיטה דקרא משמע דקאי אקרא ד"השב תשיבם".

ה"גידולי שמואל" בב"מ דף ל', א' תולה זאת במחלוקת הראשונים אם החיוב עשה ד"השב" הוא מיד כשרואה את האבידה או רק משעה שנטלה לידו, וא"כ באבידת קרקע שלא שייך נטילה לידו אינו עובר בעשה אם נמנע מלהציל. (ע"ע בספר "נס להתנוסס" סימן י"ב).

בספר "יונת אלם" סימן כ' נקט דחיוב "הצלה" אינו נכלל במצות השבת אבידה, וליכא בזה פטור דזקן ואינה לפי כבודו והחיוב גם בפחות משוה פרוטה.

הגאון ר"צ רוטברג שליט"א תירץ דהרמב"ם (בהלכות גזו"א פ"א ה"א) כתב שהמאבד ממונו לדעת כגון הניח פרתו ברפת ללא דלת וכל כיו"ב הרי"ז איבד ממונו לדעת ואין חיוב להשיבה לבעליו, שנאמר **"אשר תאבד" פרט למאבד לדעתו**. לפ"ז הלשון "תאבד" פירושו שנאבד מעצמו ללא רשלנות המאבד ולכן לא כתיב "אשר אבדה".

אם יכול להודיע לו בטלפון שהאבידה אצלו ויבוא לקחתה או שמחוייב להשיב את האבידה לביתו של הבעלים

במתניתין ב"מ כ"ח, א' איתא שחיוב הכרזה הוא עד שידעו בו שכניו. שאלה הגמ' "מאי שכני אבידה? אלימא שכנים דבעל אבידה, אי ידע ליה מי בעל האבידה ליזול ולהדריה ניהליה?"

מדקדק בספר "אמרי הצב" ב"ק נ"ז, א' מדברי הגמ' שאמרה שילך ויחזיר לו אבידתו ולא אמרה שידועו שהאבידה אצלו, משמע קצת שחייב לילך ולהשיב לבעלים.

בספר "משפט האבידה" להגר"מ גרוס שליט"א (בסימן רנ"ט ש"צ, י"ד) כתב בשם החזון איש ורבי משה פיינשטיין זצ"ל **שלא מחוייב להשיב האבידה לבעלים וסגי שידועו לו שהאבידה אצלו**, (הדבר מצוי ביותר במציאת אבידות שרשום עליהם מספר טלפון).

מדוע בעי קרא להחזיר אבידה עכו"ם למ"ד גזל עכו"ם מותר

בגמ' ב"ק דף קי"ג, ב' דרשינן שאבידת עכו"ם מותרת שנאמר **"לכל אבדת אחיך"**, לאחיך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לעכו"ם. - יש להקשות לשיטות הסוברות שמדאורייתא גזל עכו"ם מותר, למה לי קרא שאין חיוב השבת אבידה לעכו"ם הרי אפילו לגזלו מותר?

ה"פרי יצחק" סימן ס"ה ס"ק ל"ב מיישב ע"פ שיטת "היראים" (הובא במג"א סימן תרל"ז, ב' לגבי ד' מינים) שגם למ"ד גזל עכו"ם מותר מ"מ הישראל אינו זוכה בו שיהיה שלו ולא קרינן בהו "לכם" דנשאר בבעלות הגוי, לכן איצטריך קרא שאבדתו מותרת והמוצא זכה בה והוי שלו. **אולם הב"ח והש"ך** ב"ז י"ד סימן קמ"ז, א' סוברים שגם אבידת עכו"ם

משמרת המקדש

מהנעשה ונשמע בקו המענה ההלכתי לעניי קדשים מבית 'תורת הקרבנות'.

שו"ת 'משמרת המקדש'

דבר העורך

הנה בתחילת זמן אלול ראינו בזה לחזק ידי העוסקים בתורת הקרבנות, ולהביא את דברי ה"בית אפרים" (הקדמה לשו"ת) וז"ל "ועפ"י נראה לענ"ד שיוכן בפשיטות מה שאמרו חז"ל בסוף מנחות כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת כו'. שצריך טעם למה. ולפי מ"ש טעם הדבר דמילי דקרבנות נפישן טובא. וצריך להגות בהם ביגיעה רבה. ואם לא יעסוק בהם מאין ידע תורת חטאת והקרבנות ע"ג המזבח ודרך אכילתו. וכל משפטו וחוקתו ואף אם היה בא לידו אינו יכול לקיימו. אבל כשלומד ענינו בכדי לידע איך להתנהג אם יבא לידו וירצה להקריבו. הנה הלימוד הזה הוא עצמו בכלל צווי מעשה ההקריבה. שהרי אם יבא לידו לעשות חטאת או עולה יעשה כמשפט. וזולת זה אין סיפוק בידו לעשות. ולכן אף בזה"ו שאין לנו כהן זבח ומנחה. כתבו שיעסוק בפרשיות אילו. והרי הוא כאילו הקריב. לפי שבלימוד הזה יש בו מקצת המעשה והתחלתה. וזה בידו לעשות ועל גמר המעשה אנוס הוא ואמרין חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה. מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה".

שבת שלום
העורך

האם מותר לאכול קדשים קלים בעיירות מוקפות חומה שבארץ ישראל, כשלא נפסלו ביוצא?

איתא במתני' (זבחים נה.) גבי קדשים קלים "ונאכלים בכל העיר" ובגמ' (שם) "ת"ר את חזקת התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור, אמר רבי נחמיה וכי ראשונים בטומאה אכלום, אלא טהור מכלל שהוא טמא, טהור מטומאת מצורע וטמא מטומאת זב, ואיזה זה, זה מחנה ישראל", חזינן, דתלי רחמנא אכילת קק"ל, בשילוח מצורעים, ובכ"מ שיש שילוח מצורעים שרי למיכל בקדשים.

במתני' (פ"ק דכלים מ"ז) איתא: עיירות המוקפות חומה מקדשות ממנה, שמשלחים מתוכן את המצורעים. וברש"י ערכין (לב: ד"ה וקידשום) כתב: מפרש במסכת שבועות דמקדשי לה בשתי תודות ובשיר. (ודלא כמ"כ בשבועות טז. ד"ה וקידשום, לא פירש לי במה מקדשים ערי ארץ ישראל).

והק"ה "טורי אבן" (מגילה י. ד"ה מצאו) וז"ל: ותימה לי הא התם מקדושה דירושלים איירי, שתהא קדושה לאכילת קדשים קלים ומעשר שני, אבל לענין קדושת ערי חומה א"צ הא, ועוד שאין ענין תודה לענין קדושת ערי חומה, שהרי אמרו התם אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה, מ"ט כירושלים, מה ירושלים דבר הנאכל בה, ויוצא ממנה נפסל וכו', וכיון דטעמא, מ"ש"ה הוא, בשאר ערי חומה ל"ש הא טעמא, דהא תודה אינה נאכלת בהם, ואדרבה בביאתה לתוכן, נפסלות ביוצא כיון שיצא חוץ לירושלים. ע"כ. ולכך חולק, וסובר דקדושת ערי ארץ ישראל, היה בפה מפי ב"ד.

והנראה שדעת רש"י הוא כה"קריית ספר" הל' בית הבחירה (פ"ז) שכתב: ונראה דכיון דמדאורייתא הוה מחנה ישראל, עיירות המוקפות חומה, אפילו לענין קדשים קלים הנאכלים בכל מחנה ישראל, נמי אי לאו משום דאיכא הפסק בין ירושלים לעיירות המוקפות חומה, ונפסלין ביוצא, אבל אי הוה סמוכות זו לזו, הוה נאכלין כמחנה דמדבר, דלא הוה הפסק מחנות, והיו נאכלין בכל מחנה ישראל. ע"כ. א"כ לדעתו נתקדשו ערי חומה גם לענין אכילת קק"ל. ולכך סבר רש"י שמקדשים את הערי חומה, בשיר ותודה, דהא תודה נאכלת שם, ונפסלת ביוצא. וכן דעת ה"תוספות יום טוב" כאן (פ"ה מ"ו) שאפשר לאכול קק"ל בכל ערי ישראל, אי לאו דנפסלין ביוצא.

ובשיעורי רבינו משולם דוד הלוי כאן, כתב דדין זה תלוי במחלוקת ראשונים, אי יש קדושת מחנה ישראל לערי חומה, אי לאו. הר"ש בכלים (פ"א מ"ז) הביא ספרא בפרשת נשא שיהושע קדש את ערי חומה בקדושת מחנה ישראל. וכן הוא בפירוש הרא"ש שם.

אך בדעת הרמב"ם נראה דאין קדושת מחנה ישראל לערי חומה, דהגרי"ז הביא חילוק בדברי הרמב"ם, שבהל' ביאת מקדש (פ"ג ה"א) כתב: מצות עשה לשלח טמאים מן המקדש, ובהל' ב' כתב: לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מתנות, שהוא חוץ לירושלים, נמצא דדין שילוח טמאים מירושלים, הוא מדין "שילוח טמאים", אך לגבי שילוח משאר ערי חומה, כצב בהל' טומאת צרעת (פ"י ה"ז): דין המצורע שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר, שנאמר מהוין למחנה מושבו, ודבר זה בעיירות המוקפות חומה בארץ ישראל בלבד, משמע שאין מדין "שילוח טמאים", אלא מהלכות המצורע, ש"בדד ישב". חזינן שאין קדושת מחנה ישראל על ערי חומה, ודלא כהראשונים הנ"ל.

ולפי"ז אתי שפיר, הא דחילק הרמב"ם, בין ירושלים לערי חומה, לענין מלקות, דבהל' ביאת מקדש (פ"ג ה"ה) כתב: וכן מצורע שנכנס לירושלים לוקה, אבל אם נכנס לשאר הערים המוקפות חומה, אע"פ שאינו רשאי, לפי שנאמר "בדד ישב" אינו לוקה.

וביאר הגר"מ שדווקא ירושלים שנתקדשה בקדושת מחנה ישראל, לכן המצורע הנכנס לוקה, משא"כ הנכנס לשאר הערים שאין עליהם קדושה, אינו לוקה. (ומיהו ה"קריית ספר" הסובר שיש קדושה לערי חומה גם לדעת הרמב"ם, כתב שהסיבה שאין מלקות בערי חומה, הוא משום שכתוב במצורע "בדד ישב", להשמיע שיש רק איסור עשה).

העולה לדינא: לדעת הראשונים שיש קדושה לערי חומה, א"כ אפשר לאכול בהם קק"ל, משא"כ להרמב"ם שאין קדושה, א"א לאכול שם קק"ל.

(והביאור הגר"א לתוספתא בכלים (ב"ק פ"א ה"א) כתב שדין זה תלוי במחלוקת תנאים יעו"ש).

ונפ"מ למעשה, אי יש עיר המוקפת חומה המחוברת לירושלים, שלא יהיה פסול יוצא, או דנפ"מ אי הביא קרבן תודה והשאיר את הלחם בערי חומה, והלחם מתקדש רק בשחיטת הזבח, האם אפשר לאכול באותה העיר.

ומיהו יל"ע, להשיטות שאפשר לאכול קק"ל בערי חומה, הא קי"ל בפסחים (נה): שגגין ועליות לא נתקדשו, האם בערי חומה, מותר לאכול גם בגגין ועליות, ואי נימא שמותר לאכול, אמאי לא יאכלו בגגין דירושלים, מדין ערי חומה, וצ"ע.

לעיוני

דעת ה"עבודת הקרבנות", שמנחת נסכים טעונה ג' מתנות שמן, כשאר מנחות, ויל"ע אי גם טעונה אפיה. (עיין שיח השדה ח"ג מנחות עה).

יש לך שאלה בדיני המקדש והקרבנות? חייג כעת!

0350-81-81-3 / 0777-22-3333

דיני אכילת קדשים

מקום האכילה

אכילת קדשי קדשים

א. קדשי קדשים שהם חטאת, אשם, שלמי ציבור, ושיירי מנחות אין נאכלים אלא בתוך העזרה, שנאמר לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמם בקדש הקדשים תאכלנו¹.

ב. שערי העזרה הרי הם קדושים בקדושת העזרה וכשרים לאכול בהם קק"ד, מלבד שער המזרחי שהוא שער נקנור שלא נתקדש².

ג. השערים שהיו בהם דלתות י"א שאין קדושים אלא עד האגף שהוא מקום נקישת הדלת, ועובי מקום הדלת אף הוא קדוש, אבל מן האגף ולחוץ לא נתקדשו³, וי"א שכל חלל עובי הפתח נחשב מן האגף ולפנים⁴.

ד. החלונות ועובי החומה קדושתם כלפנים⁵, וי"א שדוקא באופן שהם שוים לקרקע העזרה⁶.

ה. אם היתה שעת הדחק שאי אפשר לאכול בעזרה אלא בהיכל יכולים לאכול שם שנאמר בקדש הקדשים תאכלנו⁷, וי"א שאף בקדש הקדשים מותר לאכול⁸.

ו. גגות העזרה וההיכל לא נתקדשו ואין אוכלים שם קק"ד⁹.

ז. הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קדש ואוכלין שם קק"ד שנאמר בחצר אהל מועד יאכלוה¹⁰.

ח. הלשכות הבנויות בחול גגותיהן חול, והבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול, ואם היו גגותיהן שוין לקרקע עזרה גגותיהן קדש¹¹.

ט. הלשכות הפתוחות בין לקדש ובין לחול כנגד הקדש קדש וכנגד החול חול¹².

י. המחילות הפתוחות לעזרה תוכן קדש¹³.

י. אף שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, י"א שבשעת אכילה מותר לישב בעזרה כיון שאכילה צורך עבודה היא שיש בה כפרה, או משום שצריך לאכול כדרך שהמלכים אוכלים¹⁴.

אופן האכילה

אכילה דרך גדולה

א. מצוה לאכול הקדשים צלי בחרדל, ואם נהנה יותר לאכלו מבושל רשאי לאכלן מבושל, וי"א שהמצוה כפי שנהנה יותר צלוי שלוק או מבושל.

ב. אסור לאכול בשר קדשים חי שאינו דרך גדולה.

ג. י"א שמותר לאכול הבשר אף שאינו מבושל כל צרכו.

ד. י"א שבחלק הבעלים אין מצוה לאכול צלי שאין בהם למשחה, וי"א שאף בחלק בעלים יש מצות למשחה.

ה. יש מי שכל שקדשים הנאכלים צריכים מליחה כמו בקרבן, ויש חולקים.

ו. יש מי שכל שקק"ד נאכלין בהסיבה כדרך שהמלכים אוכלין.

אכילה על השובע

ז. מצוה לאכול קדשים על השובע, ולכן אם היתה לו אכילה מועטת מהקדשים אוכל עמה חולין ותרומה כדי שתהיה נאכלת על השובע, אבל אם היתה לו אכילה מרובה לא יאכל עמה חולין ותרומה שלא תהא נאכלת אכילה גסה.

ח. י"א שאסור להכניס חולין לאכלם בעזרה ולכן בקק"ד הנאכלין על השובע יאכל החולין חוץ לעזרה ואח"כ יאכל הקדשים בעזרה, וי"א שמותר לאכול חולין בעזרה.

בישול קדשים עם קדשים

ט. אין מבשלין קדשים עם קדשים אחרים שאין זמן אכילתן שוה כגון קק"ד עם קק"ל או שלמים של אתמול עם חטאת ואשם של היום מפני שממעט באוכליהן ובזמן אכילתן ומקום אכילתם, אבל אם היו שוין כגון חטאת עם אשם וכן בכור עם חזה ושוק מותר לבשלם יחד.

י. מותר ליתן בקדשים תבלין של חולין אף בקק"ד הנאכלין בעזרה, אבל אסור ליתן תבלין של תרומה כיון שממעט בזמן אכילתן.

⁹ פסחים שם, רמב"ם בהב"ח שם ה"ז.

¹⁰ פסחים שם, זבחים ג"ו א', רמב"ם שם ה"ח.

¹¹ פסחים שם, רמב"ם שם, ועל פל' הראב"ד תמיד כ"ז א' ובקה"י שבועות סי"ב סק"ב שהאריך בזה.

¹² מעשר שני פ"ג ה"ח, ועל רדב"ז שם ה"ח, ועל מנח"ח מצוה שס"ב וחזו"א סט"ז סק"ד.

¹³ פסחים פ"ו א', רמב"ם שם ה"ט.

¹⁴ תוס' יומא כ"ה א' ד"ה אין ישיבה, ועל משל"מ מעה"ק פ"י ה"ג שדקדק מדברי התוס' זבחים ט"ז א' ד"ה ומה היושב שאין נאכלין בישיבה.

¹ זבחים ג"ד ב', רמב"ם הל' מעה"ק פ"י ה"ג.

² פסחים פ"ה ב', רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פ"ד ה"ב, ועל משל"מ הל' בהב"ח פ"ז הי"ג.

³ פסחים שם, ועל שו"ע או"ח סי' ב"ה סק"ג, ובגליון יד אפרים שם.

⁴ על פמ"ג שם א"א סק"א, ומשנ"ב שם סקנ"א, וביה"ל ד"ה של עובי הדלת.

⁵ פסחים פ"ו א', רמב"ם הל' בהב"ח פ"ו ה"ט.

⁶ השגות הראב"ד שם, ועל כס"מ ומרכה"מ ודרך חכמה שם.

⁷ זבחים ס"ג א', מנחות ט' א' ועל רד"ה ומשני, רמב"ם הל' מעה"ק פ"י ה"ג.

⁸ על רמב"ן עה"ת במדבר פי"ה י', מנח"ח מצוה קפ"ד ו'.

אוצר של יראת שמים

דברי תורה מוסר והשקפה מרבתינו גדולי הדורות

וחיזוק ללימוד המוסר לאורו של רבן של ישראל קודש הקדשים

מרבתינו ישראל מסלנט זללה"ה ותלמידיו גדולי התורה והמוסר

לזכר רבתינו הקדושים מנהיגי הדור מרבן הגרא"מ שך זצ"ל ומרבן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל שעוררו תמיד על הצורך ללמוד מוסר.

גיליון 2

שיחה עם המשגיח הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצ"ל:

"מנין נובעת הערצה זו לרבי ירוחם [המשגיח ממיר]?"

אחד מראשי הישיבות שאל אותי, מדוע אני חסיד כה 'שרוף' של המשגיח. עניתי לו בסיפור הגמרא על האמורא שאמר: "אני מבני בניהם של המתים שהחיה יחזקאל, ותפילין אלו של אבי אבא הן". תאר לך שהיה קם מישוהו ואומר: "אני הוא המת שהחיהו". אני הוא מהמתים שהחיה המשגיח זצ"ל, ואינני היחיד. הוא החיה מאות תלמידים!

מה פירוש "החייה"?

החיה – למן גדולי התלמידים ועד לקטנים שבהם, למן החשובים ועד לנחשלים. הנה, הגאון רבי מיכל פיינשטיין [זצ"ל], מבכירי התלמידים, בהגיעו למיר היה בן עשרים ושש. זהו גיל שבזמנינו בחור אינו שקוע עוד כל כך בלימוד... הוא העיד בפני, שהתעלה בלימוד משיחותיו של המשגיח. רעיונותיו העמוקים התוו לפניו דרך בלימוד. המשגיח החדיר בשיחותיו תשוקה כה עזה לעליה בתורה, שהבחורים המבוגרים ישבו ללמוד כמו נערים צעירים בגיל שש עשרה.

מפליא!

מפליא?! אין לך מושג על הריתחא דאורייתא שהיתה בישיבה, על ההתמדה וההתלהבות. אספר לך סיפור.

מעשה שביקשו רשות מן המשגיח להראות לתלמידים צעירים את הישיבה. הניח להם המשגיח לערוך 'סיבוב' בהיכל הישיבה, נערכו הצעירים בזוגות וערכו סיבוב באולם – עד לארון הקודש וחזרה. לאחר מעשה ציינו בהתפעלות, כי איש ממאות התלמידים לא נשא את ראשו במהלך הסיור. תאר לך, עשרות ילדים קטנים פוסעים בין הספסלים, ואף בחור אינו נושא את עיניו מן הגמרא! זוהי התמדה – זוהי הרוח אותה השרה המשגיח! ("מפיהם של רבתינו" עמוד 11).

"ולזאת ראוי להאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד להתחשב מעט עם קונו יתברך שמו בטהרת הלב ביראת ה', ולהטהר מעונותיו בהרהורי תשובה, כדי שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתורה הקדושה בדבורו ורצונו יתברך שמו". (אבי הישיבות מרבן רבינו חיים מוולוז'ין זללה"ה, 'נפש החיים' שער ד' פרק ז').

"אדם הוא 'הולך', וצריך כל הזמן להתעלות, וכל אחד יכול להגיע לדרגות עצומות שאין לשער, עם סייעתא דשמיא, אין סוף למדרגות שאפשר להגיע במעלות העליונות, וכיצד עושים זאת? על ידי לימוד המוסר, לימוד המוסר זה הדבר ההכרחי והחיוני ביותר כדי שאדם יתעלה ויעלה מעלה-מעלה, כל מחשבה וכל דיבור וכל מעשה של מצוה מקדש את האדם, וככל שמתקדש יותר, הרי הוא מקבל עוד דרגה ועוד דרגה, ומוסיף עוד ועוד זכויות, והדרך לכל זה היא על ידי לימוד המוסר". (מרבן רבינו הגר"ג אדלשטיין זצ"ל, 'דרכי החיזוק-פרקי הדרכה' עמוד תס"ג).

מוֹסֵר הַשָּׁפֵל

מכתבים ומאמרים עובדות והנהגות מרבן של ישראל מרן רבינו אלעזר מנחם מן שך זצ"ל

"ומה שנשאר הוא רק אלו המחזיקים עוד בעץ החיים, שלמדו ולומדים בהשיבות אשר ה' השאיר אותן עוד בשלימותן וצביונן, על ידי אור ישראל הגר"ס (רבי ישראל סלנטר) זצק"ל ותלמידיו ממשיכי דרכו להפיץ יראה שהיה כתרס בפני השכלה הארורה שהתחילה לחזור בכל בית ישראל, והרבה הרבה חללים הפילה". (הקדמת מרן זצ"ל ל"אבי עזרי" חלק א' מהדורא רביעאה).

"כל גדולי ישראל היו צדיקים גדולים, אחד יראת שמים שלו וצדקותו ידועה ומפורסמת יותר, ולאחד לא. אבל בלי להיות גדול ביראת שמים לא יכול להיות שיהיה 'אדם גדול'!" (מדברי מרן ראש הישיבה זצ"ל, 'בסערת אש' עמוד פ"ט).

"כמה זמן למוסר? השיב [מרן זצ"ל]: ליראת שמים אין זמן מוגבל!". (שם עמוד צ"ב).

"סיפר רבי יצחק ירוחם ברודיאנסקי שליט"א: פעם כשישבנו בבית מורי חמי מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל נתגלגלה השיחה אודות "צדיקים נסתרים" שמקיימים את העולם, ואמר: "וכי חושבים אתם שצדיק נסתר חייב להיות סנדלר עני, או נגר המתגורר בפאתי העיירה?! הלא בדורנו ה'צדיק נסתר' הגדול ביותר הוא ראש ישיבת פוניבז' מרן הגרא"מ שך!". משתמהו השומעים לנוכח הדברים: וכי נסתר הוא?! פירש את דבריו, שלמרות שכולם יודעים על גדלותו הענקית, מכל מקום מסתיר הוא הרבה למאוד מגדלותו ודרכיו, והנסתר שבו רב וגדול הוא, בחינת מגלה טפח ומכסה אלפיים, והרי הוא צדיק נסתר אמיתי!". (לולי תורתך שעשועי' במדבר עמוד תק"נ).

וַיִּגְבֶּה לְבֹבוּ בְּדַרְכֵי ה'

דעת תורה בעניני השעה

רבן של ישראל מרן הגר"ד לנדו שליט"א:

"בס"ד. לנציגי הציבור חברי "דגל התורה" המתכנסים לזכרו וללימוד מדרכי הנהגתו של מורנו ומנהיגינו מרן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל. **כידוע ענין החינוך הטהור של ילדינו היה תמיד בבת עיניהם של רבותינו גדולי הדור זצ"ל, ועמדו תמיד כחומה בצורה לבל יתערב בו זר, ובזאת הנני לחזק את ידי ראשי המוסדות המשמרים את החינוך בטהרתו ובצביונו כפי המסורה, ועומדים בגבורה מול כל הפיתויים למרות הקשיים הכלכליים המתרבים ומתחדשים, וכן את נציגי הציבור אשר עומדים כל העת לימינם בכדי שיוכלו לשמר את החינוך בטהרתו.**

"וזכור לכל עמידתו האיתנה על משמר החינוך של מרן הגר"ג זצ"ל בערוב ימיו, נגד הכוונה להכניס תלמודי תורה תחת התכנית של הממ"ח, וכעת שמועה רעה שמענו כי יש החפצים לקבל את תכנית משרד החינוך, וחלילה חלילה להכניס מוסדות חינוך תחת הממ"ח, או לנו שכן עלתה בימינו. וזאת עליהם לדעת. כי מלבד הרעה שגורמים בזה לעצמם ולילדיהם, גורמים הם רעה לכלל הציבור החרדי בפרצם פירצה כה גדולה בכרם בית ישראל. אשר אחריתה מי ישורנה. ועל כן תצא הקריאה לכל הנוטים לתכנית מדאיגה ומחרידה זו, חזרו בכם מכל תכניותיכם לשנות את צביון החינוך, ויד השם לא תקצר. הכותב ברוב דאגה וחרדה, מוצאי ש"ק פרשת קורח תשפ"ד, דוב לנדו". (כל המכתב בכתב ידו. המכתב פורסם בביטאון עולם התורה 'יתד נאמן' יום שלישי ג' תמוז).

"ועל כן ההוראה לבני הישיבות שלא להתייצב כלל בלשכות הגיוס, ולא להיענות לכל זימון שהוא, גם לא לזימון ראשון". (מתוך מכתבו אור לה' תמוז תשפ"ד).

המערכת מצדיעה בהערצה לאלפי לומדי התורה – אברכי כוללים. בחורי ישיבות. ילדי תשב"ד ויהודים שקובעים עיתים לתורה. רק בזכותם עם ישראל קיים. כולם חייבים להם הכרת הטוב.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 98 | אלול תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

ממכתבי הקוראים

ספרי הלימוד בחיידר, ואני רואה שניגש במהירות לאותו תלמיד ומגיש בפניו את הגמרא בהתנצלות על שלא הספיק להביא לו כבר בתחילת השיעור. למדתי לעצמי מוסר השכל גדול: גם כשצריך להעיר לתלמיד לחשוב רגע אחד לפני, אולי יש איזה צד וכף זכות לפני שאני מעיר לו, וב"ה למרות שלא הבנתי איזה כף זכות יש כאן, נמנעתי כלל מלהעיר לו כבר ביום הראשון, וחלואי ובזכות זה אצליח בכל השנה לחנך ולדון תמיד את תלמידי לכף זכות.

הנני משמש כמלמד באחד החיידרים בבני ברק בכתה ז'. היה זה השבוע ביום הראשון לתחילת הלימודים, נכנסתי לכתה ורציתי להתחיל את השיעור בגמרא, הסתכלתי על התלמידים החדשים שלי וראיתי איך שכולם מרוגשים להתחיל שנה חדשה, רבה חדש וגמרא חדשה, אך שמתי לב לתלמיד אחד שיושב בשורה הראשונה, שאין לפניו גמרא, מאד התפלאתי איך שכח כבר ביום הראשון ולא הבנתי מה קרה לו, אך לא רציתי להעיר לו כבר ביום הראשון, וכך עבר השיעור הראשון והתלמיד היה ללא גמרא. בסוף השיעור נכנס לכתה האחראי על מכירת

המודעה שנתלשה מלוח המודעות של בית הכנסת

תחילה השתוקקתי לגזור את קטע התיעוד מהמצלמות ולהפיץ אותו, לחנך כדבעי את אותו תולש. ברגע שלאחר מכן נזכרתי בחוכה שהציב התנא לפתחנו: הוי דן את כל האדם לכף זכות. בחרתי להתאפק ולהמתין לראות כיצד יתפתחו הדברים.

אולי אפילו אפנה אליו ואעמת אותו עם העובדות המצולמות. הוא הקדים אותי...

(ווי העמודים)

יש לי גישה אל מערך המצלמות של בית הכנסת, נכנסתי אל המערך ובדקתי היטב אחר השתלשלות מסכת חיי המודעה.

ראיתי כיצד ידידי תולה אותה, בדבק סלוטייפ עבה, ראיתי גם עוברים ושבים הנעצרים נוכח המודעה וכולעים את מילותיה ואת תכנה, ואז ראיתי אותו...

אחד ממתפללי בית הכנסת המשמש כשוליה לגבאי הראשי. הוא מגיע, עיניו צדות את המודעה, הוא ניגש אליה ומקלף אותה מהקיר.

הנה נמצא האשם!

בתקופה האחרונה הדפסתי מודעה מיוחדת ומושקעת בנושא מסוים, מודעה ארוכה ורבת מילים אשר קוראת לציבור להתעורר בנושא חשוב כלשהו ברוח הימים. רציתי לזכות את הציבור ולכן ביקשתי מאחד ממכרי שיתלה את המודעה בבית הכנסת השכונתי המרכזי, בו כל בני קהילתנו מתפללים יום יום.

הלה אכן טיפל ותלה במסירות את המודעה במקום הכולט לעין. כשהגעתי לבית הכנסת בערב של יום וחיפשתי את המודעה... לא מצאתיה. הוי אומר: המודעה נתלשה, במזיד או בשוגג.

כיצד לדעתכם ניתן לדון לכף זכות?

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס' יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

למה כאמת הוא הפריע למנוחת הנוסעים

כאותו יום בא אל הרב איראם יהודי אשר לא הכירו, וסיפר לו שכנו כבר עומד זמן רב בפרק 'האיש מקדש', וכבר עברו יחדיו מסע ארוך של צער ייסורים במציאת זיווג הראוי לו, והנה זמן רב כבר מדובר איזה 'שידוך', שעתה מתקרב הוא לידי גמר כשעטו"מ, אך... בנוח פרץ איזה גדר מגדרי הישיבה שהוא לומד, וישלחוהו מהישיבה 'למען ישמעו ויראו', והמשיך האב לומר, שאחי המדוברת לומד באותה ישיבה, ואם ישאר בנו אפילו עוד מחצית היום מחוץ לכתלי הישיבה יודע הדבר לאבי המדוברת, והשידוך ירד מעל שולחנם ולא יגמר.

המשיך האב לומר שמרגיש שאין לו כוחות נפש לעמוד בזה - אחר כל כך הרבה תלאות בענין השידוכים, וקרוב הוא להתקפת לב רח"ל. ועל כן מתחנן הוא בפני הרב איראם שיציל אותו ואת בנו' ויעשה כל אשר ביכולתו למנוע הרצאת הבחור מהישיבה.

הדברים היוצאים מן הלב נכנסו היטב אל ליבו של הרב ונכנס לעובי הקורה, תחיל התחנן בפני 'ראש הישיבה', שלמרות שמשורת הדין ראוי לשלח את הבחור מכל מקום יכנס נא לפניו משורת הדין ויוותר לבחור, ויכניסנו על אחריותו שהלה יעמוד מהיום והלאה בגדרי הישיבה, הבחור מסכים גם כן שיאסר עליו לאכול ולישון בישיבה, אך העיקר שלא יתפרסם הדבר כי 'זרוק' הוא - בכדי שיוכל השידוך להיגמר בכי טוב, כדברים האלה חזר בארוכה עם המשגיח ושאר חברי הצוות, ואכן הללו הסכימו

לכך, אלא שעדיין היו צריכים לעשות 'אסיפה' ולהחליט בנידון.

ומכיון שהיה צריך לנסוע דחוף לירושלים, המשיך לבצע את הטלפונים עם צוות הישיבה על אם הדרך מכני ברק לירושלים, אך לאחר השיחה הנזעמת, הפסיק את השיחות, והניח את הטלפון על 'רטט'.

בהגיעם ליד 'מוצא' הרגיש רטט בטלפון, והנה רואה הוא ש'ראש הישיבה' רוצה לדבר עמו, אמנם, אף שכבר למוד היה על בשרו להיזהר ולהישמר מלדבר באוטובוס, כי לא חסר לו פרק ב' של ביזיונות, מאידך לא רצה להפסיד את השיחה עם 'ראש הישיבה' אשר מאד קשה להשיגו בטלפון, על כן 'העיד' וענה בלחש, אמר לו רה"י לפי קולך מבין אנוכי שאינך יכול לדבר, רק אודיעך ב'קיצור' שיצאה ההחלטה להחזיר במהרה את הבחור לישיבה.

מיד רצה לספר את הבשורה לאב, כאשר לנגד עיניו עומדים תחנוני האב ודמעותיו אשר שפך לפניו זה אתמול, מצד שני עמדו לנגד עיניו גערתיו וביזיונותיו של זה האיש היושב לצידו עכשיו, ולא ידע לשית עצות בנפשו אם לשים נפשו בכפו ולהתקשר עתה אל האב להרגיעו - (שבאמת היה האב במצב של 'פיקוח נפש'), עודו מחשב הנה והנה התקשר האוטובוס להיכנס לירושלים, נדלק האור באוטובוס, וממילא כבר אי אפשר ל'שכנו' לישון, על כן מיהר להתקשר אל האב...

והנה רואה הוא שגם זה האיש אשר לצידו מוציא את הטלפון שלו, כאשר ענה לו האב מהצד השני של הטלפון הודיעו בשמחה רבה כי השאירו את הבן בישיבה, מה מאד גברה פליאתו

והמיהתו כששמע את עצמו מדבר פעמיים... שכן הנוסע אשר ישב לצידו היה 'האב' בכבודו וכעצמו...

אותו האב מיד הבין את כל מה שהיה, שהיושב לצידו הוא אותו רב שאך זה אתמול התחנן אליו שיצילוהו... וכל הדיבורים על הדרך לא היו כי אם עבודו ולטובתו, לא היה יכול למחול לעצמו על הביזיונות שגרם למי שמסר נפשו עבודו, ואמר לו באותה העת ש'עסקת' עבודי - עבוד בריאות גופי ונפשי, עמדתני אני לבזותך ולגעור בך, וסיפר האב שאחר 'ליל שימורים' שעבר עליו, שלא עלה בידו לתת תנומה לעפעפיו מרוב צער ודאגה, הרגיש שהוא עומד ליפול לגמרי, והחליט לנסוע לכותל המערבי לשפוך שיח לפני בורא עולם שיעזרהו, עתה אנא שא נא לפשעי וחטאתי 'מחל נא כפר נא'...

את הסיפור סיפר הרב איראם להגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א, והוסיף בזה מוסר השכל גדול: הבה נתבונן מעט האם אין אנו כאותו האב - לגבי בורא עולם, הדואג לנו לכל מחסורינו, והוא עשה ועושה ויעשה לסבב כל עניני עולם לטובתינו, וכלשון קודשו של רבינו ה'אור החיים' הק' זי"ע (שמות כב ו) 'אין לך שעה ורגע שאין השי"ת עושה פעולה עם האדם בין בבחינת גופו בין בבחינת צרכיו', ופעמים רבות שעדיין אנו מלאים ח"ו טענות ומתלוננים על הא ועל דא... ומדוע לא נשכיל להבין שהנה אנחנו כועסים וזועפים על דאגתו אלינו.

(ווי העמודים)

פרשת כי תצא

דיני מכשירים חשמליים בשבת

סעודת ליל שבת

א. מזגן המקרר את הבית והקור מפריע לבני הבית, כשאין אפשרות אחרת למנוע את הקור, מותר לומר לנכרי להפסיק את פעולת המזגן (ש"כ פ"ג ס"ט). **ב.** מים הנוטפים מן המזגן, הרי הם מוקצים ואסורים בטלטול [מדין נולד], וגם אסור לשים בשבת כלי תחת מקום מוצאם מהמזגן כדי שיפלו לתוכו, כי יש בזה משום ביטול כלי מהיכנו. ומותר להניח כלי תחת המים הנוטפים בתנאי שקודם נתינת הכלי ייתן בו דבר המותר בטלטול שלא יתקלקל במים, כגון כף או מזלג, שכן מותר לטלטל את הכלי עם מי המזגן ביחד עם הדבר המותר בטלטול. במקום שהטיפות נוטפות בחדר במקום ששוהים שם בני אדם, והמים מלכלכים את החדר, מותר לשים כלי כדי לקלוט את הטיפות [גם ללא כף או מזלג, מטעם גרף של רעין], ואם התמלא הכלי מותר לשפוך ולהחזיר את הכלי לקלוט עוד מים (ס).

סעודת יום שבת

א. מכשירי חשמל כגון מאוורר, מזגן, רדיאטור חשמלי, הפועלים בשבת אסור לשנות את עוצמתם. מותר לטלטל ואף לשנות את כיוון המאוורר לכיוונים הנוחים למשתמש, בין אם צריך זאת לצורך גופו של האדם, כגון לכוון את הרוח לכיוונו, ובין אם צריך למקומו של המכשיר, אולם יש להיזהר שלא להפסיק את זרם החשמל על ידי טלטול המכשיר. מזגן שפועל מותר לסגור או לפתוח בו את התריסים, וכן מותר לשנות את כיווני האויר על ידי הווצת התריסים (ש"כ פ"ג ס"ט). **ב.** מאוורר שיש בו אפשרות לגרום לסיבובו על ידי כפתור המיוחד לכך, אם הכפתור לא גורם שום פעולת חשמל, כגון כפתור שבראש המאוורר, מותר להפעילו גם בשבת, אך כשיש חשש לפעולה חשמלית כל שהיא, אסור לעשות זאת בשבת (ס).

סעודת שליטת

א. מכשירי חשמל שדולק בהם חוט חשמל לוחט, כגון מפזר חום עם ספירלה חשמלית לוחטת, דינם כדין אש גמורה ואסור לטלטלם (ס פ"כ ס"ק טו). **ב.** בשעה שזרם החשמל מופסק, מותר להוציא את התקע מן השקע [ובתנאי שגם בימות החול רגילים להוציא תקע זה מהשקע מדי פעם], כדי שהאור לא יידלק עם חיבורו מחדש של זרם החשמל, אלא שיש לעשות כן כלאחר יד, כגון במרפק, כדי להימנע מטלטול מוקצה בידים (ס פ"ג ס"ק לג).

כא י. כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוך בידך ושבת שבינו. יש להקשות מה הטעם פתח באויבך שהוא לשון רבים וסיים בלשון יחיד ונתנו ולא כתב ונתנם, וכן ושבת שבינו לשון יחיד הול"ל ושבת שביים; וי"ל דמצינו ביומא סט. שאנשי כנה"ג הרגו את הצה"ר של ע"ז ואז הם רצו לבטל את הצה"ר של עריות והצליחו רק לסמא לו את העין וזה השפיע על ביטולו על ז' קרובים. ולפי"ז י"ל דזה רמזה התורה כי תצא למלחמה על אויבך שזה שניים יצרא דע"ז ויצרא דעריות. ונתנו ה' אלוך בידך רק אחד מהם והוא יצה"ר דע"ז, ואילו מהשני רק ושבת שבינו והיינו דלא נתנו ה' אלוך בידך לגמרי אלא רק סימו לו את העיניים. וזה מרומז ברש"י לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר. חיד"א

כא י. כי תצא למלחמה על אויבך. הטעם שהוא בלשון יחיד, תצא ולא תצאו, י"ל שאיתא בגמ' שדורו של אחאב אף שלא היו צדיקים נצחו במלחמה כיוון שהיו באחזות, וזמ"ש כי תצא באחזות, ונתנו ה' בידך.

כא יא. וראית בשביה אשת תוואר. וברש"י לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, ווארט חסידי אומר ע"פ יבמות סג'. שרב אמר לתלמידיו שאשה מצילה משני דברים, א. מגדלת הבנים לתורה. ב. מצילה מן החטא. ויפת תואר הרי לא מגדלת הבנים לתורה, כי הרי בנה יצא בן סורר, א"כ לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר.

כא טו. כי תהיינה לאיש שתי נשים האחת אהובה ואחת שנואה. איתא בקידושין סח. וכי יש אהובה ושנואה לפני המקום. היינו וכי אהבתו ושנאתו של בעל חשובה לפני ה'? אלא אהובה, אהובה בנישואיה, ושנואה בנישואיה. ושנואה היינו שנשא חייבי לאווין. ולפי"ז אתי שפיר גם הפסוק בפרשת וצא, דאיתא שם ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי ותקרא שמו שמעון. ויש להקשות אמאי בראובן לא אמרה כי שנואה אנכי, שהרי כבר אז היתה שנואה; ולפי הנ"ל יש לומר ששנואה היינו חייבי לאווין כמבאר בפרשנותו, ולאנה נהייתה חייבי לאווין, היינו אחות אשה, רק בלידת שמעון, כי על ראובן נתעברה מטיפה ראשונה כדכתיב בכורי אתה כוחי וראשית אוני וא"כ עדיין לא נשא את רחל ולא הייתה שנואה דהיינו חייבי לאווין. משא"כ בלידת שמעון כבר נהייתה שנואה כי יעקב נשא את רחל מיד בגמ' השבע ברכות של אה.

כא טז. י. והיה ביום ההחילו את בניו את אשר יהיה לו וגו' כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו. יש לדקדק שלגבי ירושת כל האחים כתוב לשון אשר יהיה לו ואילו לגבי בכור כתוב אשר ימצא לו. וצריך להבין למה חילק בלשון בין כל האחים לבכור; ואומר הגר"א שבכל האחים כתוב אשר יהיה, משום שהכוונה היא גם למה שיגיע בעתיד. משא"כ בבכור כתוב בו אשר ימצא כי דינו לרשת פי שניים רק ממה שנמצא כבר בשעת הירושה ולא יקבל פי שניים במה שראוי להגיע לאחר מכן.

כא כא. ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת וביערת הרע מקיריה וכל ישראל ישמעו ויראו. יש להקשות למה לא הוסיף כאן הנוסח ולא יזידון עוד כמו שמצינו בפרשה הקודמת בשופטים יז ג על ממרא פי הכהן; וי"ל שמצינו במנהדרין עא. שכן סורר לא היה ולא עתיד להיות. וא"כ מובן למה לא כתוב ולא יזידון עוד כי מעולם לא זדו בזה, אז ל"ש לא יזידון עוד.

כא כא. וכל ישראל ישמעו ויראו. אומרת הגמ' מכאן שצריך הכרזה בבי"ד כדכתיב ולא יזידון עוד ישראל ישמעו ויראו. יש להקשות מדוע בזקן ממרא שנאמר שם וכל ישראל ישמעו ויראו דורשים שם שממתינים לו עד הרגל ולא אומרים שמכריזים בב"ד כבן סורר; י"ל

ולא יראה בך ערות דבר - ושב מאחריך

נאמר בפרשה כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איבך לפניך, והיה מחנך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. אמרו חז"ל מלמד שעריות מסלקות את השכינה, כתוב כאן דבר נורא שאם יש חוסר צניעות הקב"ה מסלק את השכינה מהמקום זה, וממילא התפילות אינם מתקבלות ולא תהיה סייעתא דשמיא בכל אשר יפנה. ובשום דבר לא מצינו שכתוב מפורש בתורה סילוק שכינה אלא בצניעות, אמנם בכל מקום שעושים מעשה עבירה יש גם כן מדה מסוימת של סילוק שכינה אבל המקום היחיד שהתורה מדגישה על זה

שבן סורר אם נחכה עד שיגיע הרגל פעמים שכבר לא יהיה חייב מיתה, כי בן סורר חייב מיתה רק בג' חודשים לאחר היותו בר מצווה, משא"כ בזקן ממרא. מנחה בלולה.

כא. כב. כג. וכי יהיה לאיש חטא משפט מוות והומת ותלית אותו על עץ: לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא וגו'. יש להבין מה היה הכפילות הזאת **קבור תקברנו**. וי"ל ע"פ סנהדרין מו. שהר"ג ב"ד לא היו קוברים אותם בקברי אבותם אלא היו להם שני בתי קברות מיוחדים, אחד לנהרגים ולנחנקים, ואחד לנסקלין ולנשרפים. ורק משנתעכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן, דהיינו בקברות אבותיו. ולפי"ז אתי שפיר קבור תקברנו. כי הפסוק בא לרמז לנו שיש לו קבורה אחר קבורה. פעם אחת מיד אחרי העונש ופעם שנייה משנתעכל הבשר.

כב ד. לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך וגו'. במשך חכמה כאן התקשה למה כאן הנוסח הוא **לא תראה את חמור אחיך**, ואילו במשפטים הנוסח הוא **לא תראה חמור שונאך**; וי"ל, אומר המשך חכמה, שבמשפטים הוא ראה ב' חמורים אחד של שונא ואחד של אוהב ויש נידון מה ירים קודם, לכך כתב **כי תראה חמור שונאך** שיש לראות ולדון מה ירים קודם, אבל כאן מדובר שיש רק חמור אחד שאז אין עליו לדון אלא מיד לעזור ולכן כתב **לא תראה**, והיינו שלא יתבונן אלא מיד יעזור. והטעם שאצלנו לא העמיד בב' חמורים של שונא ואוהב, כי כאן אחרי חטא העגל ואחרי כל החטאים שחטאו במדבר שכולם היו מלאים בחטא ל"ש מקרא של שונא, כי שונא מבואר בחז"ל שאני שונא אותו בגלל חטאו, וד"ז שייך דווקא אם פלוני חטא ואני צדיק כמו שהיה בזמן צאתם ממצרים (פרשת משפטים) עוד קודם חטא העגל ושאר החטאים שעברו, אבל כאן לא שייך לומר שאחד חטא והשני לא, כי כולם היו מלאים בעבירות.

כב ז. שלח תשלח וגו' למען ייטב לך והארכת ימים. ויש לעיין דהכא הוקדמה ברכת אריכות ימים לברכת ייטב לך, ואילו לעיל ה טז בכיבוד הורים כתוב הפוך למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך והדבר צריך טעם. וי"ל דמבואר בתרגום יונתן כאן שפירש למען ייטב לך קאי על עולם הזה ולמען יאריכון ימך קאי על עולם הבא. והנה מצינו בירושלמי ריש פאה שכיבוד אב ואם הוא מצוה חמורה שבחמורות, ושילוח הקן הוא קלה שבקלות, ומצינו בזבחים קט. דדרך התורה לכתוב בדרך דלא זו אף זו. וא"כ בשילוח הקן שהיא מצווה קלה הו"א שיקבל שכר רק בעוה"ז ולכן נאמר קודם למען ייטב לך בעוה"ז והתורה מוסיפה שלא רק בעוה"ז אלא ולמען יאריכון ימך גם בעוה"ב. משא"כ בכיבוד אב שזה חמור הו"א איפכא, שיקבל שכר רק בעוה"ב וקמ"ל שאף בעוה"ז. טעמא דקרא.

כב ז-ח. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים. כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך. הטעם שנסמכה פרשת שילוח הקן ל"ולא תשים דמים בביתך", אולי י"ל ע"פ קידושין לט: מסופר שם על אדם שאביו שלח אותו להוריד גוזלות ע"י שילוח הקן והוא עלה וירד ובריחתו נשבר הסולם והוא מת. ומקשינן שם הרי כתוב למען ייטב לך והארכת ימים והוא מת מאותה מצווה, ומה שנינו סולם רעוע הווי, דקביע הויקא ולא סמכין בזה אנסא. וזה מה שכתוב כאן שאם אדם משלח את הקן הוא יאריך ימים, אבל כל זה הוא בתנאי שלא ישים הוא דמים בביתו, היינו שלא ישים סולם רעוע או בלא מעקה.

כג ג ד. לא יבוא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה'. לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בעלי זרע עולם. רבים מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

ושב מאחריך זה רק על הצניעות, וסילוק השכינה גורם רח"ל שאז שולט חרון אף ה' ומתרבים ר"ל הצרות והמחלות והאסונות. ולכן בשני הדברים האלה עושה היצר הרע את כל מה שביכולתו כדי להפריע וזהו תורה לזכרים להפריע להם בלימות התורה ולנשים בצניעות שמסכה לגורם להם שילכו בלא צניעות, ומי שזוכה לעמוד נגדו בדברים הללו אשרי חלקו וכמו שאי אפשר לדמות שאר המצוות נגד ערך לימוד התורה כמו שכתוב במשנה ות"ת כנגד כולם כך גם צניעות אצל הנשים כיון שזה הדבר החשוב ביותר. הרב שטיינמן בבינוס למחנכות ביי"א חשון תשע"ד אמר: כתוב שתמיד יש שכינה בכלל

נתקשו כאן למה גבי עמוני ומואבי איתא עד עולם, ואילו בממזר לא כתיב עד עולם, בפרט לפי מה דאיתא בסיפרי שגם ממזר נאסר עד עולם גז"ש מעמוני ומואבי; וי"ל א. ע"פ מה דאיתא בקידושין עב: עתידין ממזרים להיטהר לעת"ל ודרשת הסיפרי זה על הזמן הזה. עו"ל שגם בזה"ל יש אפשרות לממזר להיטהר כדאיתא בקידושין סט יכולים ממזרים להיטהר ע"י שישא שפחה ויוולד בן וישחררו. ועו"ל דהא מבואר ביבמות עח: שבדרך כלל ממזרים מתים עד עשרה דורות, ולכן ממילא לא שייך כ"כ שיחיו יותר מכך, לכן לא כתב עד עולם. טעמא דקרא.

כג ד. לא יבוא עמוני בקהל ה'. ובחז"ל עמוני ולא עמוניות ולמה עמוניות מותר, כתוב כי כל הטעם שעמוני לא יבוא ע"ד אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים, ואין דרך אישה לקדם בלחם את האנשים, ומקשה ע"כ הגמ' היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים ומסיק כל כבודה בת מלך פנימה. ויש להקשות הא המואביות היו פרוצות ביותר ואפי' המלכים הפקירו בנותיהם וא"כ היה להם לקדם את הנשים בלחם ומים; וי"ל דתירוץ הגמ' כל כבודה בת מלך פנימה הכוונה היא לנשים היהודיות ולכן המואביות לא יכלו לקדם בלחם ובמים, כי היהודיות היו בפנים ולא ראו אותם. חכמת שלמה מהרש"ל יבמות עז.

שם. ואשר שכר עליך את בלעם לקללך. למה כתב אשר שכר ולא נקט שלח או ביקש; ויש ליישב דבלא שכירות יכול לומר אין שליח לד"ע דדברי הרב ודברי התלמיד, אבל בשכירות יש משמעות במחנה אפרים שלוחין אי. שיש שליח לד"ע ול"א דברי הרב, כי ע"י השכירות הוא נהיה מדש כידו ועיניו.

כג ד. לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם לקללך. יש להקשות מדוע החטא הזה שלא קידמו אתכם בלחם ובמים כ"כ גדול שבגלל זה נענשו כ"כ, אולי לא היה להם כסף; וי"ל שהפסוק משפך ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור לקללך, ז"א ששכר לקלל היה להם, אז א"כ הם נענשים שלא נתנו להם לחם ומים. האדמו"ר מרדומסק.

כג ד. מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלוך. נראה לבאר פסוק זה ע"פ כתובות עז: שמובא שם שריב"ל נשבע שלא אמן מן עדן ובדקו אחריו ומצאו שמעולם לא נשבע על שקר, ולכן מוכרחים לקבל שבועתו. וזה מרומז בפסוק שלפנינו אם מוצא שפתיך תשמור אז תזכה ועשית כאשר נדרת, והיינו שיעזרוך מהשמים לקיים כל מה שקיבלת על עצמך כדי שתוכל להמשיך לקיים מוצא שפתיך. באר מנחם

כד ח ט. השמר בנגע הצרעת וגו' זכור את עשה ה' אלוך למרים בדרך בצאתכם ממצרים. אומר רש"י כאן מחז"ל שאדם יזכור מה נעשה למרים כשדיברה במשה ולקחה בצרעת. וקשה ע"ז הא מבואר בשמות ד ו שמשה נענש בצרעת משום שדיבר לשה"ר על ישראל ואמר לא יאמינו בי, וא"כ אמאי הוצרכנו להרחיק נדוד למרים ולא הבאנו ראייה ממשע עצמו שלקה בצרעת בגלל שדיבר בישראל! וי"ל, אומר הפנים יפות, שמבואר בחז"ל (מנחות מא) שבעידנא דריתחא הקב"ה מעניש גם מי שלא צריך להיענש, והנה בזמן שעם ישראל היה בעבודה במצרים זה היה שעת כעס כמו שמצינו שמשה כמעט נהרג על שלא מל את בנו שלא נענשים ע"כ בזמן רגיל כי זה מצוות עשה, ולכך אין משם ראייה. אבל מרים נענשה בזמן שהקב"ה לא כעס כדכתיב בדרך בצאתכם ממצרים והיינו בשעת הגאולה ולמרות זאת נענשה לכן הבאנו הראיה ממנה.

ישראל, כלל ישראל זוכה כשהשכינה שרויה בתוכם, אבל המצב הכי גרוע הוא בזמן שיש הסתר פנים, זאת אומרת כשהשכינה לא מלוא את האדם, את העם, יש הסתר פנים, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, אז יש חליה וחסל כל מיני צרות. הרי ידוע היום, בזמננו, כמה צרות שיש לכלל ולפרט, כמה אנשים חולים, כל מיני צרות, נורא ואיום, יש פיגועים וכל מיני צרות, זה הכל הסתר פנים. ולמה יש הסתר פנים; כתוב פסוק בתורה 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך' אם יש ערות דבר ושב מאחריך ושב מאחריך הפשט שאין שכינה, אם אין שכינה אז הסתר פנים. אוי ואבוי. א"כ אין לתמוה מה שיש כל כך הרבה צרות,

כ"כ הרבה חולים, כ"כ הרבה מצבים קשים, למה? ולא יראה בדבר ערות ושב מאחריך. ממילא כלל ישראל צריך להתחנך מאד, שלא יהיה חלילה וחס הסתר פנים. היום ב"ה הציבור דוקא רוצה להיות טוב, אך בכל זאת אפילו שרוצה להיות טוב צריך לעשות מאמצים מרובים שלא יהי' חלילה וחס יראה בדבר ערות ושב מאחריך. ועי"ז הקב"ה יציל אותנו, שלא יהי' חלילה וחס כ"כ אסונות, לא יהי' כ"כ פיגועים, שום דבר רע לא יהיה, רק טוב. הקב"ה יעזור שנוכח עד שירחם עלינו ויוציאנו מה הגלות המרה הזו, וזוכה לביאת המשיח במהרה בימינו אמן סלה.

הצניעות היא המפתח לשמירה, כשאין צניעות אזי הקב"ה רח"ל לא שומר עלינו. כמו כן אדם שמקפיד על צניעות ושומר על עינו מלהכשל בראיה אסורה זוכה שברכותיו עושות פרי. הגמ' בתענית כא. מביאה שאבא אומנא היו משגרים לו שלום מהשמים כל יום בגלל שהקפיד מאוד כשהקיד דם מנשים היה נמנע מלהיכשל בראיה אסורה, וידוע שהמהרי"ל דיסקין היה שולח בירושלים לבקש ברכות מסנדלר אחד שלא קיבל נשים אלא היה מייצר להם נעלים ע"פ הנעלים הישנות שלהם ולפעמים היה צריך לתקן כמה פעמים ואף ניזוק מכך אמר המהרי"ל כזה אדם ראוי שיעשו עי"י נפלאות. כמו"כ היה הסגולה הגדולה לילדים כשרים שמרוויים את הוריהם נחת. ובמ"ב סימן ע"ה סי"ד הביא מהזוהר בעניין הגדול לנהוג בצניעות, ומי שנוהר להתנהג בצניעות זוכה לנחת מכל יוצ"ח וליס"ד בכל אשר יפנה, אבל מי שלא נשמר כראוי רח"ל עונשו חמור מאוד כן שם שאלתי שם. וכתב המ"א דראוי לנהוג כהזוהר וביומא איתא במעשה דקמחית בזכות הצניעות היתירה שהיתה בה שלא ראו קורות ביתה אמרי חלוקה יצאו ממנה כהנים גדולים. החפץ חיים בספר גדר עולם פרק ז. כתב בזה"ל גם צריכה האשה להתבונן תמיד לפי מה שידוע דכשהאשה הולכת בדרכי הצניעות אז היא זוכה להוליד בנים צדיקים בנים ת"ח המאירים לעולם בתורתם ובצדקתם. וכמו שכתב הגר"א באגרתו הקדושה עלים לתרופה שאף אם ידרך תמיד בנו במוסר ולא יקבל אזי לאותה בושח והצער והבוזות בעולם הבא. על כן צריכה האשה להרגיל עצמה במדת הצניעות וייתב לה על ידי זה בזה ובבא. **שאלו פעם** את רבי חיים קניבסקי במה זכתה אמו של החזון איש לשבת שלם של צאצאים גדולי הדור (משפחות קרליץ גרינמן וקניבסקי על כל שבטיהם)? השיב ר' חיים שאינו יודע מה עשתה ולמה זכתה אף יודע הוא כי היא היתה צנועה ביותר. ואמר חז"ל שהצניעות היא השומרת עלינו מכל רע. כאשר היא נשמרת כראוי חופפת עלינו חומת אש. היא השכינה הקדושה בכבודה ובעצמה, והיכן שד' נמצא, כל הטובות והברכות שבעולם נמצאות. (אגרא סוכה נ"ג). וכן אשרי הבעל שיעודד את אשתו שהולכת בצניעות, וחלילה לא יבקש ממנה משהו שנוגד את מצוות הצניעות. וברור שענייני צניעות לא נאמרו רק לנשים, גם גברים צריכים לנהוג בצניעות, הן בדיבור לא לנוול את פיהם בדיבורים לא צנועים, וכן לנהוג בלבוש באופן צנוע כמו שכתוב בהלכה בזה, ובודאי להקפיד על ראייה אסורה וכו'. ולהלן נביא כמה סיפורים על השכר שיש לנוהגים בצניעות ועל העונש שיש למי שרח"ל לא מקפיד מספיק על צניעות.

ומפורסם בעולם הסיפור בזכות מה זכתה אימו של אחד מגדולי הדור להביא לעולם נשמה כה גבוהה? לפני למעלה מ-100 שנה, בעיר וינה שבאוסטריה, התגוררה נערה יהודייה אשר התפרסמה בקולה הערב והעוצמתי. הנערה ככל בנות גילה למדה בבית הספר המקומי, מכורח החוק, וכך קולה היפה התפרסם גם בין הגויים, והגיע עד לאוזני אנשי הממלכה האוסטרית-הונגרית. ויהי היום, ואותה נערה, רחל שני, הוזמנה אחר כבוד להיות חלק ממקהלת האופרה המלכותית של אוסטריה, ולהעניק בקולה הערב לבני הממלכה. ההצעה קסמה לה מאוד, שהרי ללא ספק היא תזכה בכך לכבוד ופרסום בחוצות עם, וכמובן, גם לכסף רב. רחל השתכנעה

שאלה: כמה היתה עוצמת הבקאות של רבי חיים קניבסקי בתורה? **תשובה:** לפני מספר שנים הייתי אצל רבי חיים קניבסקי בסעודת שבת בפרשת כי תצא והביאו את הווארט בעצם שקוראים לגט גט ולא ספר כריתות כמ"ש בתורה, וכתב ע"כ הגר"א כי גט הוא פירוד והאותיות ג-ט לא מצוינו בשום מקום בתורה סימוכות לז"ו לא ישר ולא הפוך. שואל הגר"מ בטעמא דקרא הא גם ג-ק ו-ט ו-צ ס"ף לא מצאתי סמוכים לז"ו בכל התורה לא ישר ולא הפוך, והוא מוסיף אבל השאר נמצאים או ישר או הפוך. ומתוך שזה הראשון ע"י"ש. ושאלתי בשם ת"ח אחד את הגר"מ אולי ג-ק וכו' יש

והחליטה להיענות להצעה... הוריה, יהודים כשרים וצדיקים, נתחללו למשמע הדבר וניסו להניא מכך, שכן הדבר נוגד את צניעותה של בת ישראל, לשיר בפני גברים... אך היא בשלה, מעוניינת ללכת ולזמר. אביה היה אובד עצות, ולא ידע מה לעשות כדי למנוע מבתו לשיר באופרה. ככל יהודי הנמלך ברבו, שם גם הוא את פעמיו אל רבו, הרבי הקדוש מקופשינץ זצ"ל, ושטח בפניו את מר ליבו. ביקש הרבי לקרוא אליו את הנערה, ולברר עימה את העניין. משהגיעה אליו הנערה, שאל אותה הרבי: "מדוע היא נמנעת כל כך לשיר באופרה?" השיבה הנערה: "זה יהיה קידוש ה' גדול מאד, כאשר יראו שבת חרדית יכולה לשיר כמו גדולי הזמר הגויים". קם הרבי ממקום מושבו ואמר לה נחרצות: "בואי נעשה עסקה: את רוצה לשיר, כדי שישמעו את הקול שלך... אם לא תלכי, וכך רגלך את תדרוך במקום וטא זה, אני מבטיח לך שיהיה לך בן, שישמעו עליו מסוף העולם ועד סופו, ובכך תזכי לקדש שמו יתברך. גם פרסום וכבוד רב לא יחסר לך. האם את מסכימה?" שאלה הרבי. בו במקום השיבה הנערה: "כן! עשיו עסק...". משכה רחל את ידיה מן העניין, עמדה היא בגבורה בניסיון הגדול שניצל בפניה. לעיניה הממלכה שבאותה העת דיווחו בהבלטה על סירובה של הנערה היהודייה לשיר באופרה המלכותית, בשל בעיית צניעות... הפסידה רחל באותה העת קריירה מכובדת עם כבוד וכסף רב, אך לימים זכתה ויצא ממנה בן אשר קולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, הלא הוא רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, מחבר סדרת הספרים שאלות ותשובות "שבט הלוי", כהבטחת הרבי הקדוש. **פעם פגש** רבי עובדיה יוסף את האדמו"ר מערליץ זצ"ל ושאל אותו האדמו"ר במה זכה לזיכרון כה מופלא; ענה לו רבנו שבכל ימי נעוריו ובחרתו נשמר מאוד בענייני קדושת ושמירת העניינים. וכן אלמנת רבי אלעזר אבוחצירא זצוק"ל סיפרה לבנותיו של רבי עובדיה בימי השבעה, שבעלה שאל פעם את רבנו במה זכה שכל בניו תלמידי חכמים, והשיבו רבנו שהקפיד כל ימיו לא להבטי במראה לא צנוע, ואף כשישב בבית דין כשעמדו מולו נשים שלא היו לבושות בצניעות לא היה מביט אליהן, וכדי שלא תיפגעה היה עושה עצמו ככותב את דבריהן, ובאמת היה מצייר לעצמו ציורים בעלמא. ובנותיו של רבנו השיבו שכעת נודע להן מה פשרם של הציורים שהיה מביא להן לעיתים מבית הדין...

ישנם סיפורים מופלאים על אנשים קדושים שהקפידו מאוד על צניעותם גם במחיר של יסורים ומסירות נפש וד"ו אמור לחזק אותנו ביתר שאת ועוז. בבני ברק יש גן 93 הגן הזה נקרא כן על שמן של 93 בנות שהגרמנים ימ"ש לקחו אותם באוניה וחפצו שינהגו מנהגים לא צנועים וכל הבנות החליטו שהם ימותו על קדושת שמו ובלבד שישמרו על צניעותם וכשהגרמנים לא ראו כל כ-93 בנות קפצו למים ומתו בטביעה כדי לשמור על קדושת בת ישראל. **וכן ביהדות מרוקו** מסופר על הנערה סוליקה שרבים נושעים על קברה שבמרוקו, הנערה סוליקה היתה נאה מאוד מופלאה ואביה שהיה יהודי שהיה בדרכי"כ באופן מופלא ביותר היה תמיד שומר אותה בביתו לבל יראו אותה המוסלמים המקומיים כדי שלא ירצו לשאתה, ביום מן הימים אחד משכניה המוסלמים ראה אותה והוא החליט לעשות הכל בשביל להינשא לה, אך כמובן הדבר לא עלה בידו כלל למרות האיומים שרע ומר יהיה גורל המשפחה כולה, לימים הוא העליל עליה שהיא התאסלמה וכעת חזרה ליהדותה שזה עוון שהיה מאוד חמור אז במרוקו, למרות המאמצים להחביאה היא נמצאה ונלקחה למשפט שם חרצו את דינה למוות, לפני מיתתה ראה אותה הנסיך בנו של המלך מאוד חפץ בה, הוא התחיל לדבר על ליבה שתינשא לו והיא תהיה המלכה, אך היא בשלה, יהודיה הייתה ויהודיה אשאר ואמות כיהודיה, לאחמ"כ הוחלט להמיתה בעינויים, וממש כמו הסיפור שהיה בזמן האינוקוציה בספרד שנתפשה נערה ונבערה להתנצר, אך היא עמדה בשלה ובהרה במוות, הוחלט לקבור את שערותיה לזכר סוס

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

בב' מילים בצמידות כגון חג קרבן משא"כ ג-ט. הגר"ח חשב רגע וענה בפרשתנו יש משפט גר, והיינו ג ו-ט בב' מילים אחד ע"י השני. ואים כאן דבר מופלא ביותר, א. לדעת שבכל התורה לא מופיע האותיות ה"ל בסמיכות. ב. למצוא ברגע שמופיע בסמיכות של ב' מילים, זה נתפס רק במי שלומד לשמה. שאלתי אותו מהיכן הוא יודע שאין בכל התורה, וכמה זמן זה לקח לו בלבדק ד"ו. הוא חשב רגע וענה: שהוא כתב מהזכרון.

והסוסים יגררוהו ברחובות העיר, לפני קיום גזר הדין שאלו אותו מה היא מבקשת לפני המוות והיא ענתה שהיא רוצה סיכות כדי להדק את בגדיה לגופה ועי"ז תוכל למות בקדושה ובטהרה, כדי שלא יתגלה גופה בשעה שהסוס יגורר אותה, באמצע הדרך כאשר נסחבה ע"י הסוס צעקה לפתע לפרש לעצור משום שהסיכות כבר החלו לצאת מגופה הטהור, והיא חפצה לחבר את הסיכות שוב לגופה כדי שתצא נשמתה בקדושה ובטהרה... באותה הדרך הרגו ג"כ את הנערה סוליקה שזכתה לקדש שמו ברבים. ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ. מאוצר הסיפורים.

במאיר עיני ישראל מסופר הסיפור הבא: בכנסיה הגדולה הראשונה של "אגודת ישראל", שהתכנסה באלול תרפ"ג בוינה, השתתפו רוב גדולי הדור ההוא מכל קצוות תבל, ובראשם מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל. טרם נפתחה האספה קרא מרן הח"ח לכמה רבנים לבוא למענו, להענות על הגליון דברי עצה ותושיה, וכה היו דבריו: רבותי, נאספו כאן מהרבה ארצות, למצוא עצה ותושיה לנו ולכלל עמנו, הנתונים ברעות רבות וצרות, רוחניות וגשמיות. עלינו לדעת כלל זה מראש, מה שהבטיח לנו ומה שהעיד בנו צור ישענו: כ"י ה' אליהך מתהלך בקרב מחנך להצילך... והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך... הלא ברור הוא כי יתהלך ה' בקרב מחננו להצילנו, רק נאשר לא יראה ערות דבר בנו, ואם חלילה כן יראה זאת בנו, אז יתקיים ושב מאחרינו. ובכן - המשיך הח"ח - מה התועלת בכל האספות והמועצות להצלת עמנו והתחלחנו בכל מקום ובכל זמן, אם יראה חלילה ערות דבר במחננו בפריצת הצניעות?! הלא ישוב ה' מאחרינו, ובלי עזרתו הלא הבל המה כל העצות והתחבולות?! ובכן, עלינו בתחילת הכל להזהר ולהזהיר ולתקן את חלקי וגדרי הצניעות שנפרצו, שמרחקים מאתנו צור ישענו, וכאשר נשמר ישלח לנו ה' עזרתו מקודש. מסופר עוד, כי בכנסיה הני"ו התרכזו הגברים באולם ענק, ולנשים הוקצה מקום מיוחד בצידי למעלה. והנה כשכנסו חסידי גור למקום, אמרו שכיון שהנשים נראות ליושבים למטה באולם, שכן לא היה וילון מעללה, הם לא יניחו לאדמו"ר מזור להכנס לאולם, עד שיתקינו למעלה יריעות וילון לכיסוי הולם. התעורר ויכוח גדול בין הנאספים, אלה טוענים שהגובה בו נמצאת העזרת נשים מספיק ומבדיל דיו, ואלה מתעקשים כנגדם. לבסוף נמנו וגמרו לשאול את מרן ה"חפץ חיים", וככל היוצא מפיו יעשה. לאחר ששמע דברי שני הצדדים, אמר הח"ח, שלמרות שעל פי דין מותר, אמנם כיון שבאים כאלה המבקשים להחמיר בזה, חייבים אנו להענות להם ולהתקין את היריעות. ואמר: מה האסון הגדול ביותר שיכול להיות לכלל ישראל! שהקב"ה יעזוב אותנו רח"ל, שכן כל זמן שהוא ית"ש אתנו, אזי "גם כי ארץ בגיא צלמית לא אירא רע כי אתה עמדי. אמנם אם ח"ו לא זוכים למצב הזה, אלא הקב"ה עוזב אותנו, אז הסתרת פניך הייתי נבהל. והנה המשיך הח"ח על מה כתוב שהקב"ה עוזב את כלל ישראל! ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך.

בספר אור אלחנן על רבי אלחנן וסרמן מסופר הסיפור הבא: ר' שרגא בלוק בעל המכונת שהשיע את רבי אלחנן אל מעונות העשירים שביקש להתרימים עבור הישיבה, וכנס יום אחד לא בית המשפחה שהתאכסר שם רבי אלחנן, וסיפר בהתרגשות רבה: גילויי שכיתה ראיתי היום! מה מקרה! נסעתי במכונת עם רבי אלחנן, שאינו מסתכל מחוץ לד' אמותיו ואינו מכיר את ניו-יורק, אך הנה נזדמן לנו לעבור כיצף את ה-42 סטריט! (נאזר ידוע לשימצה בניו יורק כמרכזי בידור הקולקל) ופתאום התעוררו פניו של רבי אלחנן כמי שהכישו נחש וזעק מרה אלי: "צחנה עולה כאפי, הליך אתם מולכים אותי! הלא כאן הטומאה בוקעת ועולה! ולא יכול להירגע עד שיצאנו מהתחום. בהמשך הניסיעה חקר ודרש מפי מלווהו מה טיבו של חרוב זה ומדוע הבאיש. מלווהו הסביר לו: זוהי תופת, כאן בוערת אש הטומאה של הגיהנום האמריקאני. רבי אלחנן שקע בהרהורים לשעה קלה. פניו הרצינו עוד יותר. לבסוף הפליט בקצרות: "עשנב מביתני, איך בעיר זו עצמה עוד יש מציאות ללמוד תורה וללמדה!"

שאלה: מה מיוחד בחודש אלול? **תשובה:** כתוב בחז"ל שהקב"ה נמצא קרוב אלינו והם ימי הרצון והרחמים שהקב"ה קרוב גם לקבל תפילות האדם כמ"ש קראוהו בהיותו קרוב שחכונתו לימי האלול. ויש בימים האלו שפע מיוחד שאח"כ אי"א להשיג, וזו הזדמנות של פעם בשנה להעפיל ולעשות שינוי והקב"ה עומד וממתין לתשובתנו והתחלוקתנו, וחובתנו לכל הפחות לפתוח את הפה ולהתקרב לפניו ית"ש. והם ימים שצריך להרבות בתחנונים לפני הקב"ה, והתפילה בימים אלו פועלת נשגבות. וכתב הסור שבימים אלו כל המוסיף בתפילות

זכות הוא לו. ומובא הרבה בספרים על גדולי הראשונים שבימי האלול האריכו ביותר בתפילותם כי ידעו להעריך ולהקרי ימים אלו, ואם בכל השנה תפילה פועלת, ק"ו בימים אלו שהקב"ה קרוב אלינו ומתאווא לתפילותינו. והבטיחו חז"ל בברכות לב שהמאריך בתפילתו אין תפילתו חוזרת ריקם ועוד אמרו שם דם שמאריכיס לו ימיו ושנותיו. אמנם קשה מאוד לכוון בתפילה כמ"ש בברכות לב שהוא מהדברים האחרים חיוניו, אבל כבר כתב הסטיפלנר ש"כ"א יתאמץ כפי יכולתו והבא לטהר מסייעים בידו. ועיקר התפילה הוא בציבור ולהתחיל כשהציבור מתחיל. ויש להוסיף שכלל משקיעים יותר מתחילת החודש יהיה לנו יותר ס"ד. ואינו דומה מי שבא ביום ראש השנה ומבקש אז הקב"ה נתן לו כמו אחד שלא השקיע בבקשה למי שהשקיע לו שפע אדיר של ס"ד. ויש להוסיף שכל החודש הוא זמן מיוחד של עת רצון והקב"ה קרוב אלינו וכמו שמובא בחז"ל, ושווה לנדנד להקב"ה בחודש אלול שה ימי רחמים ואז להרוויח את כל השנה, ולכל הפחות להראות להקב"ה שאנחנו רוצים לחזור בתשובה ומתאמצים אפי' אם זה קצת. ועיקר העבודה בחודש אלול מתחילה בזה שקמים יותר מוקדם בבוקר לעבודת הבורא והיינו להתגבר על ה"צלה"ר ולכה"פ לקום בזמן תפילה.

שאלה: מה צריך אומרם פעמיים ביום לדוד ה' אורי וישעי, מה נאמר ע"ז? **תשובה:** בסידור האר"י מובא שהאמר בחודש אלול עד שמחת תורה פעמיים ביום לדוד ה' אורי וישעי מובטל לו שיוציא שנותיו בטוב ובערבות ומבע"י מעליו את כל המסטינים והמקטרגים ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות ויוצא זכאי בדין.

שאלה: מה התועלת בלהתחיל להתחזק לקראת הימים נוראים מתחלת אלול ולא מסליחות למשל? **תשובה:** משל נפלא בעניין זה מה"דברי חיים" מצאנו: היו שתי משרתות. אחת חכמה וחורוה, והשנייה טיפלה וחורוה. ההבדל ביניהן היה גדול - החכמה שהיתה גם חרוצה עבדה בזריות כל היום אבל בערב למרות שהיתה עייפה מאד מעמל היום לא הלכה לישון אלא בחכמתה היתה מכניזה לא את כל הדברים שצריכים ליום המחרת. היא הלכנה עציץ להסקה והניחה אותם ליבוש ליד התנור. היא ניפתה את הקמח, הלכנה את המצרכים הדרושים ורק כשהכל היה מוכן היתה הולכת לישון. בבוקר מיד כשקמה היתה מסיקה את התנור, לשה את הבצק מניחה אותו לתפוח, בנתיים ערכה שולחן, חזרה לאפות את הבצק. ואז כששב בעל הבית מהתפילה, החלות היו מוכנות ומירחות וכל הבית התמלא בניחווחת ערביה. המשרתת השנייה הטיגשה - אמנם היתה חרוצה ועבדה קשה כל היום, אבל בערב מיד כשסיימה הלכה לישון. בבוקר היא מיהרה להביא עציץ להסקה, אך הם היו לחים והאש לא נתפסה בהם, היא עבדה הרבה זמן להדליק ולבסוף כשהצליחה הבית התמלא בעשן מתחניק. היא רצה לקמח להתחיל לפנות , ואז לא היה כבר זמן להתפוח את הבצק וכמו שהוא היא אפתה והכניסה לתנור ואז ניכנס בעל הבית לעשן מתחניק ושולחן ריק, הוא היה צריך לחכות שחללות יוצאו והם בכלל לא היו תפוחות והטעם בהתאם... בעל הבית נעס, והיא לא מבינה על מה הכעס הרי היא עבדה קשה... כך גם בימי דל"א. לא יתכן שהאדם יתחיל לקנות לראש השנה בראש השנה עצמו, אז הוא ידמה למשרתת השניה, אשרי מי שמכין עצמו לפני בא המועד ואז הוא יכול לבוא מוכן ליום הדין.

שאלה: מאיזה חבר טוב צריך להיזהר? **תשובה:** חבר שע"י נגרם שאני עושה ליצנות ומזלזל בתורה במצוות בוודאי צריך להיזהר, כך אנו מוסיפים שגם חבר טוב שע"י נגרם שאני לומד בהתמדה ומקיים את המצוות בדביקות עלי להיזהר ואיזה חבר זה? התשובה היא חבר שע"י התחרות עמו נגרם לאדם תלות בו והוא מעוניין שהוא יהי חבר רחוק שלו וכל הזמן מתעניין בנעשה של החבר וכו' וד"ל, זה חברות לא טובה ותחילתה טוב וסופה מי שיוטרן, לכן כשאדם רואה שהחברות מגיעה למצבים כאלו למרות הקושי הרגשי הגדול, שיברח מזה כי בסוף הוא יתחרט.

שאלה: כידוע העולם מתקיים ע"י עסק התורה וכמו שכתוב בנפש החיים שאם העולם היה פנוי לרגע מעסק התורה כל העולם היה הופך לאפס, מה עושה התורה של אדם פרטי לעולם כשיש המון לומדים? **תשובה:** הנפש החיים שם ממשית ואומר שזה לא צבוע בשחור לבן, אלא קיום העולם תלוי גם בכמות לומדי התורה וכל אחד שלומד הוא מקיים חלק מהעולם כשיש הרבה לומדים העולם מתקיים טוב יותר וכל אחד שיוצר מהלימוד הקיום לעולם יורד באיכות ורח"ל בכמות. יוצא שאדם שמתבטל מהתורה הוא כביכול מלבד האיסור החמור הוא גם רח"ל כביכול גורם מוות וצער לעוד אנשים.

שאלה: איך הרב אלישיב לקח את הרב זילברשטיין לחתן? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי סיפר שהרב אלישיב ביקש ממנו ללכת לישיבת סלבזדקה לבדוק את הבחור יצחק זילברשטיין. רבי חיים הגיע לישיבה וכמוהו אבא את הבחור שקוד בלימוד במשך שעות ארוכות במנגינה עריבה, בסיום הלימוד רבי חיים זיבר עמו מספר מילים, וחזר לחמוי הרב אלישיב וסיפר לו שלמד בהתמדה במנגינה עריבה, הרב אלישיב ביקש מרבי חיים לשמוע את המנגינה ורבי חיים חזר על המנגינה, כששמע את הרב אלישיב אמר שהמנגינה הזאת מראה על שמחה בלימוד אז זה מתאים וכך נעשה השידוך, לימים כששמע זאת הרב זילברשטיין

הוא אמר תמיד לא הבנתי איך הרב אלישיב לקח אותי בלי מבחן כעת הבנתי...

שאלה: מה חשוב מאוד באכילה? **תשובה:** ללעוס היטב את האוכל (קצויע"ו כ.י.ג). הדבר יוצר הרגשת שובע ומונע מלאכול הרבה מידי. ואם לא לועס זה מחווה בעייה לעיכול שיוצרת הרבה בעיות.

שאלה: מתי זה זמן מתאים ומועיל לפרגן לבן זוג? **תשובה:** בשולחן שבת מול כל המשפחה בפרט שאוכלים איזה אוכל טוב שהכינה או שהבעל אמר איזה ווארט זה נותן לילדים הערכה וכו'.

שאלה: פרשת השבוע והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאריך. מחנכים את הנשים שעיקר מצוותן הוא צניעות. יש להקשות אשה שצדצ עצמה רוצה להתחזק בנושא אך בעלה רוצה שתלך כך כך, האם היא תתבע ע"ז? **תשובה:** ברור הוא שהבעל לעולם לא ידרוש מאשתו לוותר על החיים שלה! ואם הצניעות תהיה בנפשה הוא לא ידרוש ממנה לוותר. כ"כ"א מי שמסתפק, שיפנה לבמורי הוראה.

שאלה: בחור עלה לישיבה קטנה או גדולה ומאוד קשה לו, האם זה סיבה לייאוש או למשבר? **תשובה:** דבר ראשון חובה להביא את דברי החזו"א שהיות וחז"ל קבעו שכל ההתחלות קשות ממילא אם לא יהיה קשה אז זה סימן שלא התחיל. נדיר מאוד מישהו שמתחיל וקל לו. המעבר מת"ל לישיבה וכן משיבה קטנה לגדולה הוא מעבר חד קיצוני, ומבחינת ההורים הם חייבים לתת הרבה מאוד זמן ושיחות נפש ולתת לו לקיים הרבה ידאגה בלב איש ישיחנה, להשתדל לתת בו אימון, וגם ביקורים, ובעיקר לשלוח לישיבה הרבה ממתקים ותבשילים מהבית ולא לקצץ בזה כדי להקל על ההתחלה שינתחל ברגל ימין ועי"כ ימשך טוב ולתת לזמן לעשות את שלו. ויש להוסיף כמה דברים להצלחה בישיבה: בשביל להצליח צריך שיהנה מהלימוד וזה מגיע ע"י שיש בהירות בלימוד והבנה טובה בסוגיות וד"ו שמגיע ע"י שחוזרים לפחות ארבע פעמים על כל סוגיה, לא מסתכמים בבתע זה שווה כמו עשר פעמים, וכמו"כ ראוי לכתוב את כל השיעורים ומה שיוצא עם החברותא. והדרך ללימוד בהתמדה ועוברת דרך הקבלה הידועה שברבע שעה הראשונה של הסדר לומדים בתענ"ד זה סוגלה ללמוד כל הסדר בהתמדה. וברור שכל אחד צריך ללמוד לפי הסגנון שאוהב ומתחבר ואסור לנסות להידמות לסגנון אחר ממה שאוהב כי זה לא לפי היכולת שלו. והוא לא ינהג כך בלימוד. וישיבה חדשה זה הזדמנות תפוח דף חדש להתחיל בכל הכוח ולשכוח מהעבר. והכל הולך אחר הרושם הראשוני, דבר נוסף חשוב להדגיש היות והאדם הוא חברותי ויש בזה מעלה גדולה להיות בתוך חברה טובה. אז לאדם גם לעשות בעניין זה השתדלות, ומלבד התפילה ע"כ יש להשתדל בזה מה שיכול כגון להתנהג בנקיות ובמכובדות ולא בזלזול ורחוביות, וכמוהו לנהוג בטאקט להיות רגיש לזולת, לא להיחזף במקומות לא לך, לא לדבר על דברים שמביכים את השני, לא לומר לשני דברים שאהת לא היית חפץ שיאמרו לך, ובעיקר להיות רגיש לשני. וכן מאוד מאוד להיזהר לא לומר בדיחה על חשבון השני ולכבד מאוד את השני, ליצור אוריה טובה וחובית במחיצתן שזה כולל הקשבה רבה לשני ונתינת מחמאות על דברים אמיתיים כגון שוויתר או ששאל שאלה יפה באמת, או למד בהתמדה. לא תנפנות אלא לפרגן על משהו שבאמת נעשה. ודבר נוסף צרוי מאוד כל בחור שעובר מת"ל לישיבה או מישיבקי לגדולה חשוב ביותר להתגבר לחשוב על מה שעושה האם אבא שלי היה עושה את זה. מלוקט גם מהחברות עולים ומתעלים.

שאלה: מה לעשות עם ילד שמתקשה לקום בבוקר? **תשובה:** דבר ראשון לספל מהשרשר לעשות הכל שילך לישון מוקדם, דבר שני יותר חשוב לתת לילד לשאת בתוצאות אחריו ועיר אותו פעם אחת בלבד ומעכשיו האחריות לקום עוברת אליו במקרה של איחור אתם לא תהיו לצידו, זה דורש שיתנהג להיות חזקים ועקביים כי בתחילה הוא יעמיד אותנו למבחן ויהי נסיגה אבל עם הזמן הוא יקח אחריות. במקביל כדאי לעדכן את המלמד או המג"שי.

שאלה: מה לעשות עם ילד שמתקשה לקום בבוקר? **תשובה:** דבר ראשון לספל מהשרשר לעשות הכל שילך לישון מוקדם, דבר שני יותר חשוב לתת לילד לשאת בתוצאות אחריו ועיר אותו פעם אחת בלבד ומעכשיו האחריות לקום עוברת אליו במקרה של איחור אתם לא תהיו לצידו, זה דורש שיתנהג להיות חזקים ועקביים כי בתחילה הוא יעמיד אותנו למבחן ויהי נסיגה אבל עם הזמן הוא יקח אחריות. במקביל כדאי לעדכן את המלמד או המג"שי.

חידות

חידות שינון הפרשה: א. בגד שיש לו ____ חייב בציצית? ארבע כנפות. **ב.** יש לתת לו מי שנים בירושה? **בכור. ג.** מילה נרדפת לציצית, הקשורה לפינות התטילי? **גדילים. ד.** אסור לשים בביתך? **דמים. ה.** לשון הפסוק המלמד על השבת אבדה? **השב תשיבם. ו.** "לא תראה חמור אחיך... נופלים בדרך" מהם"? והתעלמות. **ז.** כיצד אוכל בן סורר ומורה? **זולל. ח.** מצווה הנעשית כאשר יבס אינו רוצה לליים? **חליצה. ט.** מי שאינו ____ עליו לצאת מחוץ למחנה? **טהור. י.** כך קרויה אלמנה ללא בנים? **יבמה. כ.** בו מתקיימת מצוות עוללות? **כרם. ל.** על הטמא לטבול ____

ערב. **לפנות. מ.** אסור לתעב אותו? **מצרי. נ.** מילה נרדפת לריבינו: **נשך. ס.** כיצד שותה בן סורר ומורה? **סובא. ע.** פועל שכיר יכול לאכול מהם בעת הבציר כרצונו? **ענבים. פ.** משם שלחו מואב לשכור את בפרס? **בלעם. צ.** אשת יפת תואר צריכה לעשות את? **ציפורניה. ק.** אסור להניף חרמש על? **קמת ריעד. ר.** אסור לחבול (למשכן) אותם? **רחיים, רכב. ש.** מצווה המקיימת כאשר נקרה קץ צפור בדרך? **שלח תשלח. ת.** ומה יש לעשות לאם במצוות שילוח הקן? ומה לבנים? **תשלח, תיקח לך.**

חידות בפרשה: א. היכן מוזכרת בפרשה זו שמלה (בגד)? **5** תשובות). **ב.** אילו שתי מצוות בפרשה זו קשורות לשלכה? **ג.** איזה געין בפרשה כתוב את מספרו לא במדויק? **ד.** איזה מצווה בפרשה קשורה לבית? **ה.** איזו מילה מוזכרת בתורה 5 פעמים בלבד, ובפסוק בפרשה היא מופיעה ג"פ? **ו.** שני מצוות בפרשה שמוזכר בהם אריכות ימים?:

חידות ידע תורני: ז. היכן מוזכרת בחז"ל שאדם העיף נוצה בלי רוח אלא בפרשה למרחק 15 מטרים? **ח.** כמה געינים בתורה מוזכר בהם יריקה? **ט.** באיזה יום בשנה יש הכי הרבה ברייתות? **י.** איזה שבע ברכות מברכים רק פ"א בשנה? **יא.** אותה פועלה יש לה דין שונה כשעושים אותה בימים שונים? **ביום הראשון - אפשר לעשותה. ביום השני - לא ראו. ביום השלישי – מצווה. ביום הרביעי - אסור לעשותה. יב.** איך שייך מצוה שהוא מקיים אותה ומוציא אחרים יד"ח ואילו הוא לא יוצא? **יג.** יש מחלוקת בגמ' מכות כב כמה לוקים, לרבי יהודה לוקים ארבעים ולחכמים 39. שאלו לחידושי הרי"ם בילדותו הכי"ת שלכו"ע יתנו מלקות בשווה?

חידת משמעות מילים: יד. ה' משמעויות למילה עושה?

חידות לשאלו ידע חילדים: טו. פרץ התנאה בפני חבריו שיש לו יהודי שידוע עתידות, הפרץ החבר אמר תביא אותו אלי אני אשאל אותו, וכך הוא שאל מתי אתה (היהודי) תמות, וכך הוא מבין שהוא נפל לפח כי אם יגיג לו שימות עוד הרבה זמן, אז הפרץ הירגו כעת, ואילו יאמר שימות כעת, אז הוא יכחה יומיים ויהרוג אותו אז, מה יעשה כדי להינצל? **טז.** איך שייך להוריד משלשים שלושים וישאר ששים? **יז.** איזה דבר הוא גם שם וגם פו? **יח.** איזה פרי הוא גם שם על חומר נפץ? **יט.** איזה מסכתות הן שמות מאכל? **כ.** מה נועלים? **כא.** באיזה פרי משבעת המינים משתמשים בסעודות שבת? **כב.** באיזה חלק מבצל חי משתמשים בחודש אלול? **חידות של שירים: כג.** שירים עם המילה דמעות?

כד. שיר על מלוכה בפסוקי דזמרה? **כה.** שיר שאומרים בתפילה 4 פעמים ביום?

תשובות: א. אישה יפת תואר צריכה להסיר מעליה את "שמלת צביה" (דברים כ. א). 2. שמלה מובאת כדוגמה לאבדה שצריכים להשיב לבעליה (כב. 3). 3. אסור לגבר ללבוש "שמלת אשה" (כב ה). 4. כשכלה חדשה נחשדת בעבירה התורה אומרת "ופרשו שמלה", במשמעות שצריך לברר את העניין היטב (כב יז עם ש"י"ל). 5. מלוה צריך להחזיר את ערבונו של לוה עני אם הוא צריך אותו לילה – "ושכב בשמלתו וברק" (כד ג). **ב.** אם נשכח עומר דגן בשדה, יש להשאירו לעניים (דברים כד יט). אחרון בציורים לא לשכוח את אשר עשה לו עמלק בצאתו ממצרים (דברים כה יט). **ג.** עונש מלקות כתוב 40 יכנו ונותנים 39 **ד.** מעקה. **ה.** נשך. **ו.** שילוח הקן. איפה שלמה וצדק היוו לו למען אריכות ימך. **ז.** כו... **ז.** זבחים סד. כמה גדול כוחם של כהנים שזורקים נוצה לשלושים אמה. **ח.** חליצה (דברים כה ט). מצורע (ויקרא טו ח). אביה של מרים (בקה"י ירק בפניה (במדבר יב יד). **ט.** צום גדליה שחל ביום ראשון. **י.** ברכת אילנות. על אכילת מרור. מצה. גאל ישראל של ליל הסדר. **נחם.** על בעיור חפץ. להדליק נר של יום הכיפורים. **יא.** תשובה: גזירת צפריים: ביום רביעי – אפשר. ביום חמישי - לא ראו. ביום שישי - מצוה לכבוד שבת. בשבת – **אסור. יב.** שופר כשנוקע לתוך הבור, הוא שומע חד ואילו היושבים שוכר שומעים קול שופר. **יג.** שליח ב"ד שעבר על לטי לא תעשה, וב"ד שליחיהו להלקות אדם, והשליח חלקה אותו מ' מלקות. דלת"ק החיוב הוא לטי וא"כ הוא עבר על כל תוספי וא"כ מגיע לו מ' פעמים לט מלקות, ואילו לרבי יהודה הוא לא עבר על כל תוספי ולכן לוקה לט פעם ארבעים. יוצא שלשניהם אותו הדבר. לת"ק 40 כפול 39. ור"י 39 כפול 40 **יד.** א. עושה - מבצע, יוצר, פועל, מקיים (בד"ח התרגום מפרש עביד). **ב.** עושה - מגדל. בפרשת השבוע "ועשתה את ציפורניה" רש"י: תגדל. **ג.** עושה - כונס. "ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה" (בראשית לא ר) רש"י כנס. תרגום: קנא את כל נכסיא. **ד.** עושה - מגייר. "ואת הנפש אשר עשו בחרן", תרגום: שעבידו לאורייתא. **ה.** עושה - עושה חיל. מצליח. "וישראל עושה חיל" (במדבר כד יח) תרגום: ישראל יצלח בנכסיך. **טו.** יאמר שימות יום לפניו. **טז.** האות ל' היא שלושים או מוריד משלושים אותה ל' האות ל' שמו. **יח.** רימון. **יט.** ביצה וחלה. **כ.** דלת, ונעלים. **כא.** עושים קידוש על ענבים, ואוכלים חלה מחיטה. **כב.** קרן – שופר. **כג.** שערי דמעות. קולי שמע וראה דמע. מכניסה דמעה. **כד.** כי להי המלוכה. **כה.** הארץ העם שככה לו, ג"פ באשרי ופ"א בסוף הודו.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 184 | פר' כי תצא תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

שיעור היסטורי בישיבת ליקווד מראש ישיבת חברון מרן הגר"ד כהן בהשתתפות אלפים ובמעמד ראשי הישיבה דליקווד

מאות מחנכים התכנסו באולם בליקווד לשמוע דברי הדרכה בדרך החינוך בדורנו
מפי ראש ישיבת חברון מרן הגר"ד כהן במסגרת מסע החיזוק שלו בארה"ב
להצלת עולם התורה בארץ הקודש

מרן המשגיח הגה"צ רבי דן סגל מתכתב עם מרן
ראש ישיבת חברון הגר"ד כהן במסע החיזוק
בארה"ב להצלת עולם התורה, בשל התעניית דיבור
של המשגיח שלא מדבר לכל אורך חודש אלול

מרן פוסה"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א

בפתיחת זמן אלול בישיבתו

בלימוד בביתו בשעת לילה

בתפילה בקבר רחל

מעמד היסטורי בנווה יעקב בראשות רבנו הגדול מו"ח הגר"ד לנד"ו שליט"א לדגל הנחת אבן הפינה לבית המדרש המרכזי "חניכי הישיבות" בראשות המרא דאתרא נווה יעקב מרכז הגאון רבי ישראל יצחק זילברמן שליט"א ובהשתתפות מו"ח ראש הישיבה הגר"י אייכנשטיין, מו"ח המשגיח הגר"ב פינקל, ומו"ח ראש הישיבה הגר"י פינקל שליט"א

מדרן רה"י הגר"א סלים שליט"א בשיעור פתיחה לזמן אלול

מדרן הגאון רבי מאיר גריינמן
בהתונת נכדת ר"י קרית מלך הגר"ש קניבסקי

מדרן ראש הישיבה הגר"י אורחי שליט"א

במעמד הסיומים של בני הישיבות ביסודות

במסע חינוך בנתיבות, כשבת-הילה דיבר בכנס בחזרות מבוגרות, לאחר מכן נשא דברים בפני מאות מתושבי העיר דברי חינוך והתעוררות לקראת חודש אלול

מדרן ראש הישיבה רבנו הגדב"ד פוברסקי שליט"א
בשיעור פתיחה בישיבת פונוביז'

מדרן ראש הישיבה הגאון הגדול ר' זאב ברלין
ראש ישיבת גאון יעקב בשיעור פתיחת הזמן

ביקורים השבוע במעונו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א

מרן עמוד ההודאה הגר"י זילברשטיין שליט"א בירושלים, בשני עמודי הלכה מרתק בענייני פדיון שבויים במהלך 'ירחי כלה' לתושבי ארה"ב, ב'ישיבת 'מבקשי השם' בשכונת 'גבעת שאול' בירושלים כשהמונים מנצלים את ההזדמנות להתברך מעמוד ההודאה, ולהציג בפניו שאלות הלכתיות. צילום: ת.ג.

מעמוד רב דושם של סיום חומש בראשית ע"י צאן קדשים של ילדי ביתה א' בתלמוד תורה החדש "חדוה תורה" - בשיטת "זכרו" במערב בני ברק. במעמוד השתתפו נשיא הת"ת הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א שבחן את הילדים שהפליאו בידעותיהם. כמו"כ השתתפו הגאון ר' יהודה אריה דינר שליט"א, הגאון ר' גדליה הונגסברג ועוד רבנים ואישי ציבור.

הר"ר טוביה לנדו ראש הקיבוץ בישיבת 'כתר תורה', נכדו זנאמן ביתו של רבינו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א מתברך ממרן רבנו ראש הישיבה הגרמ"ה הירש מרן ראש הישיבה רבנו הגר"ד פוברסקי ומרן הגר"מ גריינמן לקראת חג מצוה לבנו.

רבינו מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א

עם הגרש"ב סודוצקין ראש ישיבת עטרת
שלמה

עם מרן הגרא"י פינקל ראש ישיבת מיר

בניחום אבלים אצל תלמידו ב"ק האדמו"ר
ממורז'ין שליט"א

בברית לנכדם של הגאון הגדול רבי שבע רוזנבלט והגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א

מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א
בבית העלמין העתיק בוורשא

הגאון הגדול רבי דוד לוי שליט"א מראשי ישיבת פונבז'ו'
במסירת שיעור כללי צילום: יצחק ורדי

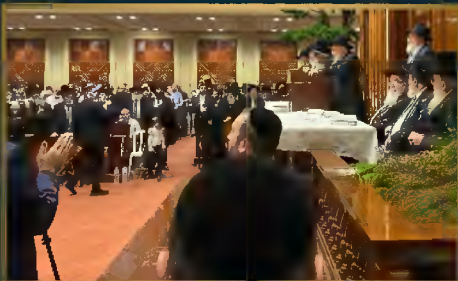
מרנן ורבנן בשדה התעופה בדרכם להמשך המסע להקמת הקרן עולם התורה להצלת עולם התורה בארץ ישראל

רבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א
בכינוס בכדזיל למען קרן עולם התורה

הגדו"צ דייבמן שליט"א מראשי ישיבת
רבי יצחק אלחנן בארה"ב במעוזנו של
מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

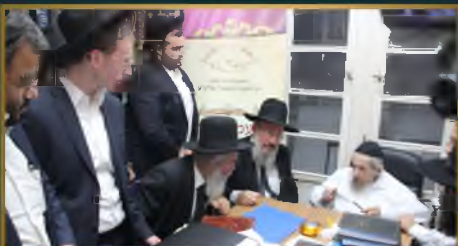

כינוס במעוזנו של רבינו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א של איגוד
מנהלי הסמינרים, בהשתתפות מרן הגר"ש שטינמן וראש ישיבת
ארחות תורה הגאון הגדול רב"ד דיסקין שליט"א

מרנן ורבנן גדולי ישראל בכינוס בארה"ב למען המשך
הקמת קרן להצלת עולם התורה בארץ ישראל

מעמד הכנה לתלמידי שעור א' בבתיהם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לישיבת אור יהושע בבית שמש בראשות [הרב רובינשטיין]

ההכנה הראויה לימים הנוראים

הפצה
בלעדית
לא ניתן להשיג
בחנויות

לרב ולתלמיד, לחתן ולמחותן, לכלה ולחמותה,
ולכל מי שאתם חפצים ביקרם...

דוד גולד

באפשרותכם להעניק מתנה
עם ערך מוסף אמיתי
את הקונטרס הייחודי הידוע

תפילת מרדכי

המבאר את תפילת העמידה
לימים נוראים באופן ידידותי
ומתאים לכולם

בהוצאה חדשה בפורמט סט
ספרים יוקרתי בכריכה קשה

ובסופו קובץ חיזוק
לימים נוראים
מתוך הספר "לפני ד' תטהרו"

להזמנות ע"י מערכת ההפצה שע"י קובץ גליונות

k.gilyonot@gmail.com 053-3145900

מחיר מיוחד בסך 50 ש"ח לסט ר"ה ויו"כ

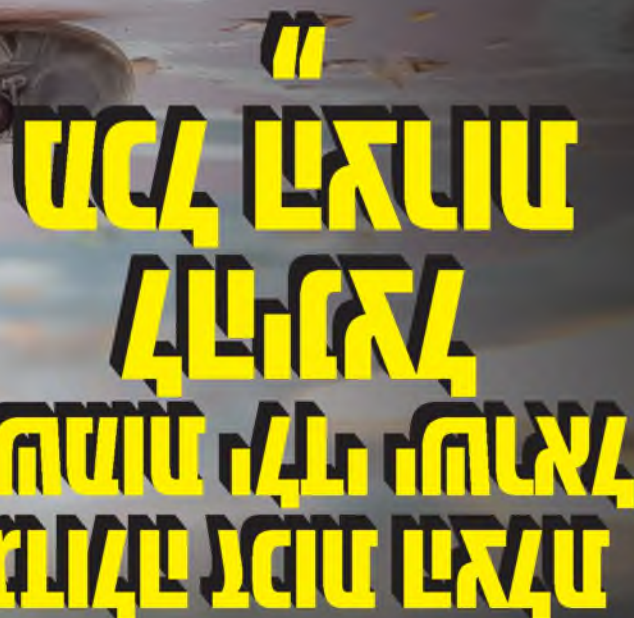
משלוח חינם בכל רחבי הארץ בכפוף למוקדי ההפצה

הזדרזו והזמינו!

1700-50-66-22

**נָדָו וְאֵתָּא זְמַנָּה לְאַשְׁמוּנֵי חֲטָאֵי 'טוֹכְנִי וְ
'יִשְׁרוּט דּוֹמֵלָל סִימּוֹן מִלִּיטָה שְׁמִינִי וְיָא אִינֵן סִינְדִּי טוֹאנֵל**

”
**טוואַס אַט
 אַזאַ
 אַלס אַ
 אַלס אַ
 אַלס אַ**

שחמט לשלום ולחיים

**לילי
לילי**

**יאלוז
זייט
לחה זי
ס'שטויט**

אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ
אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ

ԴՆԵՔԻ ԲԱՆԿԱՆԵՐԸ | ԲԱՆԿԱՆԵՐԻ ԲԱՆԿԱՆԵՐԸ | ԲԱՆԿԱՆԵՐԻ ԲԱՆԿԱՆԵՐԸ